

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÖYKÜ

İki aylık öykü dergisi yıl: 6 sayı: 35 ekim-kasım 2009

dosya:

Çağdaş Cezayir Öyküsü

• ahmet sarı • asım öz • canan olpak koç • cemel şakar • cemaleddin bin şeyh • christiane chaulet ach • ercan yıldırım
• esya demirci • firdevs canbaz yumuşak • güray süngü • habip eyüp • hanne meryem yurtseven
• hasan aycın • hatice tekin • henri krea • hilmi uçan • ishak yetiş • ismail sert • jan devrim • leylâ sebbâr
• mevlâd mamer • mihriban inan • karatepe • muhammed diğ • muhammed sarı • murad yelles • necati mert
• nurettin durman • osman koca • özlem n. yılmaz • temel karataş • turgut bağrıaçık • zeynep hicret • züya pirzâd

35

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

İshak Yetiş	<i>Ayfer Tunç'u Okumak</i>	3
Ercan Yıldırım	<i>Herkes İçin Siyaset, Bazıları İçin Edebiyat</i>	4
Firdevs Canbaz Yumuşak	<i>"Cumhuriyet Kuşağının İlk Kadın Yazarı" Nezihe Meriç</i>	5
Hanne Meryem Yurtseven	<i>Sen misin Benim Olan Her Şey?</i>	7

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Hiç İsyansız</i>	8
Cemal Şakar	<i>Har</i>	11
Mihriban İnan Karatepe	<i>Bandırma Vapuru</i>	14
Özlem N. Yılmaz	<i>Kardan Kadınlar Krallığı</i>	17
Ahmet Sarı	<i>Deri Dökümü</i>	22
Güray Süngü	<i>Eylemsiz Okur</i>	25
Temel Karataş	<i>Yedekteki Hasan</i>	34

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	36
DOSYA	ÇAĞDAŞ CEZAYİR ÖYKÜSÜ	
Asun Öz	<i>Bölünük Ülke Edebiyatının Çevirisinde Temsil Noksanlığı</i>	38
Christiane Chaulet Achour	<i>Cezayir Öyküsü</i>	44
İshak Yetiş	<i>Leyla Sebbar'la Konuşma</i>	47
Mevlüt Mamer	<i>İt Sürüsü</i>	53
Leylâ Sebbâr	<i>Julien ve Şehrazad / Yabancı, Kızkardeşim</i>	61
Muhammed Sarı	<i>Öldüren Küçümseme</i>	68
Cemaleddin Bin Şeyh	<i>Sisler Kahvesi</i>	75
Murad Yelles	<i>Tokat</i>	81
Muhammed Dib	<i>İnek İstasyonu</i>	85
Habip Eyüp	<i>Avustralya</i>	89
Henri Krea	<i>İntikam</i>	96

ÖYKÜLER

Nurettin Durman	<i>Anca Bey Öldü</i>	103
Jan Devrim	<i>Hayalet</i>	106
İsmail Sert	<i>Çok Oyuncak</i>	109
Zeynep Hicret	<i>Yabani Şarkılar</i>	112
Esra Demirci	<i>Virgül</i>	114
Canan Olpak Koç	<i>Anahtar</i>	117
Osman Koca	<i>Yangından Sonra</i>	121
Hatice Tekin	<i>Çenen Çekilsin Emi!</i>	125
Zûyâ Pirzâd	<i>Lekeler</i>	129
Hilmi Uçan	<i>Kalpler Arızalı Olursa</i>	141

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

İshak Yetiş	<i>Yatalak Kraliçe</i>	152
İsmail Sert	<i>Kış Uykusu / İstanbullu</i>	153
Turgut Bağrıaçık	<i>Mario Neden Vuruldu? / Birimiz Ölene Kadar</i>	157

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 6 SAYI: 35 EKİM-KASIM 2009

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2009 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 45 YTL.

Kurumlar İçin: 110 YTL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2009

İSHAK YETİŞ

AYFER TUNÇ'U OKUMAK

Okur olarak da yazar olarak da zaman zaman karşımızda bulduğumuz, aslında pek de zihnimizden çıkmayan bir soru vardır: “Niçin yazıyoruz?”, “Niçin okuyoruz?”

Bu sorulara zihnimizde bir cevap buluruz, söyleriz. Ancak bu sorular durup durup önümüze çıkar. Her defasında daha doyurucu, içimizin fırtınalarını dindirici bir cevaba ulaşmak için de çabamız hiç bitmez.

Ayfer Tunç, Kül Öykü gazetesinin Mayıs-Haziran 2009 tarihli 25inci sayısında, kendisiyle yapılan söyleşide bu soruya şöyle cevap veriyor: “Neden yazdığımı biliyorum:Bana bahşedilen tek bir hayatla yetine miyorum,aynı anda ben ve başkaları olmak için yazıyorum. Bunu da hayata tutunmak için yapıyorum.”

Yine söyleşinin bir yerinde; “İnsanlığın sorununu değilse de, insanın temel sorunlarından biri hayatına bir anlam verme çabasıdır. İnsanoğlu bu nedenle kendine örnek hikayeler yaratır,büyük kahramanlar üretir. Hayatımızı anlamlandırmak varoluşumuza ilişkin sığ veya derin, ama sonuçta ontolojik bir problemdir.” der.

Yazmak düşünmeyi gerektiren bir eylemdir. Yazar okuru da düşünmeye iter,düşündürür. Hayatımız üzerinde, başka insanların hayatları üzerinde düşünmeli değil miyiz? Hayata başka türlü nasıl anlam verebiliriz? Hayatımızı başka nasıl anlamlı kılabiliriz?

Sorunlar üzerinde düşünen, sorumluluk duyan yazar bütün bu soruları kendine soran, bunlara cevap arayan kişidir. Ayfer Tunç ta bunu yapıyor,yapması gerekeni yapıyor.

Çağımız üzerinde, bu çağda yaşayan insanlar üzerinde düşünüyor, bazı şeyleri sorguluyor:

“Değerlerin hızla çözüldüğü, insanın bu nedenle hızla çıplaklaştığı bir çağı yaşıyoruz. Çıplaklıktan kastım,bir önceki yüzyılın yüceltilmiş değerleriyle donanmış insanın, uğrunda savaşaacağı değerlerinden soyunması.” diyerek.

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Ayfer Tunç

Yazar Ayfer Tunç'u çağrı betimlerden karamsar buldum."Yüce değerler çağının kapandığı kesin" diyor. "Korkutucu bir sığılğın hakim olduğu bu çağ, insan ruhunun ancak derinleştikçe elde edebildiği değerlerin yok olmasına yol açıyor."diye betimliyor bu çağı.

"Hız ve değersizleşme-değersizleştirme yaşadığımız çağın iki temel özelliği.", "İkiyüzlülük bu değersizleşme-

değersizleştirme gerçeğinin yol açtığı sayısız dışavurumdan biri".

Bu nitelemeler,nitelemelerin dile getiriliş tarzında biraz karamsarlık bulsam da söylediklerinin özü bakımından yazara katılmamak mümkün değil. Hoş hepimiz zaman zaman yanımızdan yöremizden akıp giden davranışlardan, konuşmalardan karamsarlığa kapıldığımız olmuyor mu?

Bu karamsarlıktan olacak söyleşinin bir yerinde Ayfer Tunç; "Tarihin ve sorunlarına karşı duyarlılık geliştirmeye niyetli olmadığını düşündüğüm Türk insanı" diyerek insanımızın hakkında da bir karamsarlık taşıdığını ortaya koyuyor.

Yazar Ayfer Tunç varolan olumsuzlukların temelinde özgüven eksikliğini görüyor.Burada da Çek yazar Milan Kundera' nın Perde adlı kitabından yaptığı bir alıntıdan yola çıkarak şöyle diyor;" Büyük ulusların varoluşlarının tehdit edilmesine ilişkin bir tedirginlik veya korku duymadıklarını,ama küçük ulusların dış dünyadan gelen her şeyin varoluşlarını tehdit ettiğini düşündüklerini, bu korkuyla yaşadıklarını söyler.Büyük ulusların özgüvenleri tamdır,gerçekler karşısında kafalarını kuma gömmezler."

Ulus olarak özgüveni tam,korkulardan,endişelerden uzak yaşadığımız dönemler olmuştu elbette. Ayfer Tunç da orayı gösteriyor:"Oysa tarih içinde müthiş bir estetik be-

ğeni çizgisine ulaşmış,gündelik hayatta ve kendine özgü sanatlarda bir estetik beğeni oluşturmuş bir toplum/ duk."

Bizi güncel sığılıkların,bıkırtan tekrarların içinden alıp yukarılara taşıyan söyleşide söylediklerini okuduktan sonra Ayfer Tunç'un kitaplarını bir kez daha okumam gerektiğini düşündüm. Ayfer Tunç'un çağrı,ülkesi ve insanlar üzerine düşünmesi,çağının tanığı sorumlu bir yazar tavrı nedeniyle, bu söyleşide söyledikleri insanı umutlu kılıyor."Boş bardakçı" değil "dolu bardakçı" biri olarak umarım insanlarımız,insanlık Ayfer Tunç'un daha az karamsar olmasına yol açacak davranışlar gösterir.

Yazarın çağımızı, günümüzü tanımlayan sözleri biraz karamsarlık taşısa da yüzümüzü sabahın ilk ışıklarına çevirerek umutlu olabiliriz. Yazarın halimizi ön yargısız tanımlama çabası bile umutlu olmamıza yetiyor.

ERCAN YILDIRIM

HERKES İÇİN SİYASET, BAZILARI İÇİN EDEBİYAT

Demirtaş Ceyhun Türk edebiyatı ve Türk düşüncesi için emsal teşkil eder mi?

Muhtemelen etmez, denecektir. Etmez, çünkü Anadolu topraklarının ruhunu kavrayabilmiş bir kökten gelmediği gibi, bu ruhla yoğrulmuş işler de yapmamıştır.

Demirtaş Ceyhun ve benzer yapıdaki yazarların, edebiyatçıların birikimleri 80 yıllık bir derinliğe sahip olabilir ancak.

Kemalizmin dinamiklerini kavradığı kadar savunan Demirtaş Ceyhun, taşrada kıvım kazanmış düşünceleri, Çukurova merkezli edebiyatı, meşruiyetini nereden devşirdiği belli olmayan eylem adamı kimliğiyle bize hitap edebilecek sıklıkta değildi.

Zaten onun için kamuda çok görünen Demirtaş Ceyhun, aktivistliğiyle parlayan, potansiyel belediye başkanlığı ve milletvekili adaylığı ve "sanal Kültür Bakanlığı" ile bir başka Çukurovalı yazara, Nobel ödülüne adı çok fazla karışan ama alamayan Yaşar Kemal'e çok benziyor.

Postmodern edebiyatı reddederken kullandığı argümanlarla Demirtaş Ceyhun yalnız bu toprakların ruhunu değil edebiyatın bağlamını da anlamamıştır. Çünkü Ceyhun'a göre modern Türk edebiyatının bu hale gelmesinin en önemli sebebi Mustafa Kemal'dir. Tabi ki dil devrimiyle adından söz ettiren bir edebiyata sahibiz. Demirtaş Ceyhun'a göre Türk edebiyatının modernleşmesinde Atatürk'ün sofrasında yetişmiş aydınların rolü de yadsınamaz.

Demirtaş Ceyhun için Kemalizm emperyalizmin hükmedemediği bir sahada ortaya çıkmıştır. Bugün emperyalizm de postmodernizmle kendini gösteriyor. Dolayısıyla Kemalizme yönelik her türlü eylem emperyalist bir nitelik arz eder. Bu söylem Kemalistleri canlı tutmaya yetiyor, ama Türkiye'yi muhkem kılmayı başaramıyor.

Demirtaş Ceyhun'un bir hikâyecisi ve edebiyat adamı olarak siyasal bir odak içinde yer alması hangi sakıncaları doğurur? Bu soruya verilecek cevap Türkiye'de düşünce ve edebiyatın algılanmasında belli başlı problemleri işaret eder niteliktedir. Bizde edebiyat yapmak ile siyaset yapmak, düşünce ile akademik konum birbirinden ayrı kabul edilmiş. Çoğunlukla siyasete giren edebiyatçılar, düşünce adamları ve akademisyenler, bu kimliklerini kapıda bırakmışlardır. İnandığı değerler için aktif mücadele içinde olanlarda azdır.

Türkiye her şeyi yarım yapan insanların memleketi oldu. Bir bürokrat, memur, işçi veya okumuş yazmış sorumluluğunu ne kadar az, yarım yaparsa o kadar değer kazanıyor. Çünkü yapılan iş, alınan sorumlulukla ülkesinin geleceği arasında bağlantı kuran insanlardan oluşmuyor artık Türkiye. Onun yerine yazdıklarıyla kendi ikbalini garanti almayı tercih ediyor okumuş yazmış zevat.

Okuma yazma "iş"inin, edebiyat adamlığının kapsamlı bir iş olduğu, farklı disiplinlerle bağlantılı olduğu gözlerden kaçırılıyor.

Edebiyat adına üretilenlerde "derin"lik kazanmak, "edebiyatçı" sıfatını elde etmek Türkiye'deki hâkim kültürün gereklerine uyduğu için, sathi düzlemde kaçmak kimsenin yükleneyeceği bir sorumluluk olarak belirmiyor.

Siyasetle ilgilenmek, klasik parti işleriyle meşguliyet anlamına geliyor. Çünkü bu toprak-

larda her şeyin dengesi, değer ölçüsü şaşmış durumda. Farklı okumaları bir düşünce, siyaset veya edebi ürün içinde gösterme kaygısı kayboldu.

Siyasetten kaçanların en büyük siyasi hareket içinde oldukları ülkemizde, dünya sistemi ekseninden kopacak yetkinlik bu bakımdan uzak görünüyor. Hep aktivistlikten uzak duruluyor, hep siyasetin cilvelerinden sıyrılıyor, herkes kendi işini yapıyor, güya.

Edebiyatı, düşünceyi kendi işi yapanların dünya sistemiyle kurduğu organik bağ gün geçtikçe kavileşiyor.

İnandığı değerler uğruna her cephede varolmanın siyasi bir eylem, bu topraklarda yaşamının dünya sistemini silmeye bağlı olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

Demirtaş Ceyhun

FİRDEVS CANBAZ YUMUŞAK

"CUMHURİYET KUŞAĞININ İLK KADIN YAZARI" NEZİHE MERİÇ (1925-2009)

Bir süredir kanser tedavisi gören Nezihe Meriç 18 Ağustos 2009'da hayatını kaybetti. 84 yıllık ömründe pek çok esere imza atan Meriç öncelikle öykücü kimliği ile tanınıyordu. Pek çok öykücünün ustaları arasında saydığı Meriç ya da sevenlerinin ona seslendiği isimle "Nezim", kitabı yayımlanmadan şöhrret olma şansını yakalamış talihli bir yazar, Halide Edip Adıvar'dan sonra ismi ilk anılan Cumhuriyet kuşağı kadın yazarı.

Cumhuriyetin ilanından iki yıl sonra dünyaya gelir Nezihe Meriç. İlk öğrenimini Eskişehir'de tamamlar. Liseyi bir yıl takıntıyla bitirdiği için üniversiteye devam etmek konusunda gönülsüzdür; ancak İstanbul'da,

Nezihe Meriç

babasının arkadaşının eşi onu yüksek öğretim konusunda ikna eder ve Nezihe Meriç, 1943'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde edebiyat öğretimi-ne başlar. Ancak Türkoloji öğretimi Meriç'i doyurmaz. Türkoloji'den ayrılıp felsefeye devam eder; ancak sağlığı nedeniyle fakülteyi bırakmak zorunda kalır. Kendini okumaya verir. İlk yazısı Mehmet

Kaplan'ın yönettiği *İstanbul* dergisinde 15 Şubat 1945 tarihli 30. Sayıda Genç Kalemler sayfasında "Ümit" başlığıyla yayımlanır. "Bir Şey" adlı ilk öyküsü *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde Mayıs 1950 tarihli sayıda "Yeni İmzalar" başlığı altında yayımlanır.

Bu gelişmenin ardından derginin sahibi Salim Şengil, Nezihe Meriç ile tanışmak ister. Derginin Temmuz 1951 tarihli sayısını Nezihe Meriç için bir özel sayı olarak düzenler. Bu sayıya Meriç'in öyküleri ve öyküler üzerine yazılmış eleştiriler yer almaktadır. Bu özel sayının ardından tek kadın öykücü olarak ünlenen Meriç, Salim Şengil'in yardımıyla 1952'de ilk kitabı *Bozbulanık*'ı yayımlar. O dönemde hakkında çıkan övgü dolu yazılarda Meriç, "Cumhuriyet kuşağının ilk kadın yazarı" olarak tanınmaktadır. 1956'da Salim Şengil ile evlenir. Aynı yıl ikinci eseri *Topal Koşma* yayımlanır. 1957'de *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin sorumlu müdürlüğünü üstlenir. Dergi daha sonra Dost adını almıştır. 1972'ye kadar bu işi sürdürür. 1976'da eşi ile birlikte İstanbul'a yerleşti.

Nezihe Meriç öyküyü şöyle tanımlıyor: "Hikâye, insanın bir ruh halinin, herhangi bir olay karşısındaki durumunun, kısmetine düşen zaman içinde, bir gülüşünün, bir davranışının ustaca makaslanıverişidir". En çok etkilendiği öykücü Sait Faik'tir. Onun gibi öykülerine yaşam, doğa ve insan sevgisini taşımaya çalışır. Şiirsel bir üslupla anlatır hikâyeler-

rini. Sıradan insanları konu alır, bu insanların hayatında kadın-erkek çatışmasını özellikle kadın sorunlarına dikkat çeker.

1953 ve 2008 arasında sekiz öykü kitabı yayımladı Meriç: *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979), *Bir Kara Derin Kuyu* (1989), *Yandırma* (1998), *Çisenti* (2005), *Gülün İçinde Bülbül Sesi Var* (2008). Nezihe Meriç öykülerinde daha çok kadın-erkek ilişkilerini, siyasal savrulmaları ve her yazarın yaşadığı yazma sıkıntılarını işledi. *Bir Kara Derin Kuyu* ile 1990 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı ve *Yandırma* ile 1998 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı.

Nezihe Meriç, öykülerinde daha çok kadın ve çocuk sorunlarına eğildi. Kadın, onun öyküsünde sadece duygusal açıdan ele alınmakla kalmadı cinsel kimliği ve talepleri ile de görünmeye başladı. 1980 sonrası feminist duyarlılıkla yazan kadın yazarların ilki Nezihe Meriç'ti. Meriç'in aile kurumuna, mevcut evlilik anlayışına eleştirel yaklaşımı da onu beğeniyle okuyan okur kitlesi hakkında fikir verir. Nezihe Meriç, çoğu zaman ideolojik olarak yakın durduğu okur kitlesinin duygularına tercüman olmuştur. Bu bağlamda kilit rol oynayan kadını öykülerine taşımış, kadınlarını öykülerinde özgürlüğe kavuşturmuştur. Bu bakımdan kadın yazını çerçevesinde el üstünde tutulan Meriç'in edebiyat yoluyla kadının önünü açtığı söylenir.

Meriç, öykü ile birlikte farklı türlerde de eserler vermiştir. 1962 TDK Roman Ödülü'nü kazanan *Korsan Çıkamaz* adlı romanı *Topal Koşma*'daki "Susuz VII" adlı öykünün genişletilmesiyle elde edilmiş bir romandır. Nezihe Meriç aynı zamanda oyun yazarıdır. *Sular Aydınlatıyordu* (1969) yine kadın sorunlarını işleyen bir oyundur. *Sevdican* (1984) kadının çevresinde şekillenen göç olgusunu işlediği bir oyundur. Özellikle yurtdışında büyük ilgi görür. Kendi ideolojik görüşlerini ve ahlâk anlayışını öyküsünde taraflı bir şekilde yansıtan Meriç evrensel nitelikte öyküler yazamamıştır.

Asım Bezirci'nin, nasıl bir insansın sorusuna ayrıntılarıyla cevap verir Meriç: Titiz, çalışma odasını evi toplamadan çalışmaya başlayamayan, kuaföre gitmeyen saçını kendisi kesen... Onun hakkında kuşkusuz söylenebilecek en kesin şeylerden biri yazmayı çok sevdiğidir. Kendine ait bir sese sahip olan Me-

riç, öyküyle şöyle veya böyle ilgilenenlerin uğramadan geçemeyeceği bir durak olacak.

HANNE MERYEM YURTSEVEN

SEN MİSİN BENİM OLAN HER ŞEY?

Evden çıktım. Yeni güne doğru yol alırken sokak köşesinde yakalayverdim umudu. Sessizce yaklaştı yanıma, usulca sokuldu. Sevgisi o kadar taşkındı ki bunu belli etmemesi düşünülemezdi. Sadece o bilinen sadakayı istedi benden, sadece ona inanmamı. Sonra kararlı gözlerle bakışlarımın içinde ayağa kalkarak "Eğer" dedi. "İnanırsan, var olurum yanında!"

İnanmak zor muydu? Hayır! Ama ben zordum. İçimden gelen her neyse dışıma taşıyacak kadar çılgın değildi o sıralar. Sadece geçmişim vardı ve bir de geçmemiş her şey...

Aslında yalvarmıştım geleceğe: "Al götür beni geçmişimden!" diye. Ama geçmişin töreleri izin vermiyordu bu cesarete. Korkmuştuk o an umutla aramızdaki sevgiden, sevgimizin taşkınlığından.

Bu yüzden geleceğin şarkısını söyleyip duran umudun yanısıra geçmişimi de sevmeyi öğrendim işte. Geçmişimin tüm kusurlarını, ucundan yeni günlerime taşan acı damlacıklarını.

Kalbim o zaman daha bir var oldu. İşte o zaman umutsuzluğumu susturup oturdu bağırma.

Ben sözümü tutuyordum. Ya o? Komikti o kadar üzülmem, ağlamalarım ve her şey; hem anlamsız hem komik... Alay ettim. Güldüm o an. Aynaya dönüp sordum; sen misin benim olan her şey? Ayna susup bana baktığında; gözlerimde dereler çağlıyordu. Sahilim çılgın, bense sessizdim...

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

MUSTAFA KUTLU, TAHİR SAMİ BEY'İN ÖZEL HAYATI (Dergah Yayınları, İstanbul 2009, Bir uzun hikaye)

EKREM DUMANLI, ANLIK HİKÂ-YELER (Everest Yayınları, İstanbul 2009, 6 öykü: Kapının Arkasında; Penaltı; Asansör; İntihar; Ayrılık; Dağ Çileği)

HALİL GENÇ, HERANUŞ (Notos Kitap, İstanbul 2009, 14 öykü: Tutku Sağanağı; Yüzleşme; Çarpık Gölge; Gün İşığı Çırılçıplak; Gizemli Tırmanışlar; Bir uyum Öyküsü; Kaşıktaki Ayışığı; Ay Kuşları; İsimsiz Günler; Komutanın Tavşanı; Gölge Düşler; Heranuş; Çıkıp Gelsen: Günbatımı Bulvarı)

MEHMET TAŞDEMİR, ANİSYA'NIN EVİ (Agora Yayınları, İstanbul 2009, 4 öykü: Sokak Düşleri; Kırık Mektuplar; Yağmurun Islattığı Hayaller; Anisya'nın Evi)

GÖKDEMİR İHSAN, KATAKOFTİ -SEKİZLİ MUAMMA HİKÂYE- (Simurg Yayınları, İstanbul 2009, 9 öykü: Gürizgâh, Sâminen, Sâbian, Sâdisen, Hâmisen, Râbian, Sâlisen, Sâniyen, Evvelâ)

METİN ELOĞLU, İSTANBULLU (YKY, İstanbul 2009, 25 öykü: Balıkçı Çocukları Şehri; Cahil Hasan; Rezil Ayna; İşsizler Cemiyeti; Çivi; Figaro'nun Düğüne; Bamteli; Mahmut Bey; Demokrat Aile; Allah'ın Bildiği; Kupa Kızı; Sevdalı Bekir; Hikayemsi; Kulakları Çınlasın; Gurbet Elde Her Akşam; Enayilik; İstanbullu; Et; Senli Benli; Zavazingo; Ana Ölüsü; Kaçak; Diyecektim ki...; Erkek; Şey.)

YİĞİT BENER, ÖTEKİ KÂBUSLAR (YKY, İstanbul 2009, 16 öykü: Sokulmak; Leke; Buyabes; Alaz; Deney; Tablo; Yazıhane; Ateşlenme; Haşlama; Sirtaki; Yaratık; İstila; Megabayt; Talimat; Masmavi; Başkalaşım)

CİHAN AKTAŞ, KUSURSUZ PİKNIK (İz Yayınları, İstanbul 2009, 11 öykü: Kusursuz Piknik, Ovirdoz, Kırmızı Kayaya Tutunmuş Olarak Suda, Ağırılığı Kaldırmak, Her Yere Sığabilir Biri, Git öyleyse Bohçanı Al da Git, Se-def'e Benzemek, Her Şeyi Yoluna Koyan Hatice, Gece Oturması, Gel-Al 84, Karanlık Köşe)

NECATİ MERT

HİÇ İSYANSIZ

Balkondayız. Necibe'nin, ancak benim duyabileceğim bir iç sesle şarkı mı-
rıldandığı saatler. *Yine bir sızı var içimde akşam oldu diye.* Temmuz. Bal-
konda değil de uçsuz bucaksız kopkoyu bir gecenin orta yerinde gibiyiz. Dip-
te kış ortancaları. Yapraktalar şimdi. Gitmişler. Bekleştireyoruz. Böyle mi olur-
duk eskiden? Çok isterdim, Koray'ın da eğer içinden geçen bir şarkı var ise ne
olduğunu duyayım. Oturuyor öyle. Kendi zarfı içinde. Solunu tırazana ver-
miş, sağı boşta. Tutmuyor gibi. Masada kabak çekirdeğinin hem de pekmezle
kavrulmuşu var; sever Koray, daha Özbekistan'da iken, isterdi, gidenlerle gön-
derirdik. Şimdi bakmıyor. Necibe bir iki aldı, çitlemeyi denedi, bıraktı. Falda
da öyle oldu. Fincanları kapattırdı bize, sandım, ay doğuyor, diyecek, haneye
ay doğuyor ya da misafir var. Fincanları çevirdi durdu, yokuş dik geldi, diye-
medi. Her küçük şeye bulutlayın ağlarken ağlamadı, daha fena oldu. Doluksa-
dı. Bereket istasyonun üzerinden zorla sarartılmış rutubetli bir kayısı yükseldi
de... “Üşümüşsündür Koray. Burası Dubai değil. Üstüne bir şey getireyim.”

Pek çok fotoğraf. Kayıtlar. Erman'ın yaş günü bile varmış DVD'lerin birin-
de. “Babam gelsin, akşama birlikte izleriz” demiş Koray. Evlerinin bahçesinde
yapılmış gün. Özel aşçılar. İşyerinden arkadaşları. İngilizler. Emirlerin yağlı-
boyalarını yapan bir İtalyan ressamdan söz ettiydi, belki o ve Fransız karısı.
Birkaç Türk. Gelinin Ruslardan görüştükleri. Eşler. Çocuklar. Boncuk'un bile
misafirleri varmış. Masraflı olmuş ama çok güzel olmuş. Yenmiş, içilmiş. He-
diyeler gelmiş Erman'a. Dubai'de hep böyle oluyormuş yaş günleri. Babaa-
nesiz mi? Dedesiz mi? “Baban bakmıyor Koray. Geçen yılkilere de bakmadı.
Önünde bir iki açmayı denedim aleti, kalktı odasına gitti.” Neden bakayım?
Yabancı olsa, merak eder insan. Ama kendi torununu, dört yaşına kadar, hem
de internetten seslenmek de dahil yasaklanmış ise merak etmeli mi? Hatta bir
dört de kendisi eklemeli, sekiz yılı göze alabilmeli. Neyse... İkişi gitti, kaldı al-
tı. Gelmeden mesaj attı: “Torununu Adapazarı'na getirebileceğimi sanmıyo-
rum. Siz mi İstanbul'a gelirsiniz, yoksa davet mi etmeliyim, bilmiyorum. Çıkış
bulamıyorum. Zaten bunları kıvrabilseydim yaşadıklarımızı yaşamazdık.” Ge-
linle torun Semerkant'a gitmişler, eylül başına kadar kalacaklarmış. Onları
gönderir göndermez gelmiş Koray. Bir hafta kalacaktı. Ağustos sonunda, dö-
nüşleri öncesi geldiğinde, Ada'ya bir iki günlüğüne yine uğrayabilirmiş.

Necibe gelmiş, elinde benim hırkam, dikilmiş, içimden geçenleri dinliyor-muş. Döküldü dökülecek. İpekten kumaşı –belli oldu- sık ve sızılı ebrular alacak bundan böyle. “Otur, Necibe!” dedim. Gözleri küçülmüştü. Hiç isyansızdı, için içindi. “Vereyim Koray’a da” dedi. Sırtına verdi hırkayı, önden kavuşturdu, arkasını tıptısladı. Koray da elinden tuttu annesinin. *Gözüm acıyor ağlarım hâlîme hâlâ bilmem niye?*

Memduh Şevket’in bir hikâyesi var. Adamı, gündüzleri ders okutur, geceleri –elektrik yok- gaz lambası karanlığında saatçilik eder bir ev. Çocukları; güvercinlere meraklı, kadınları dinlemeye takılıp yatmaya gecikmiş, geçerken babası yanına uğruyor, ordan burdan, çokçası güvercinlerden konuşuyorlar. Masa üzerinde anahtarlı zincir görür çocuk, alır, parmağına sarıp çöze oynamaya başlar. Baba uyarır: “Onu çevirme, lambanın şişesine değerse kırar.” Yaramaz, zinciri elinden bırakmalı ididir, bırakmaz, dalar, çevirmeyi sürdürür. Zincirin ucundaki anahtar, şişeye değip, şişenin karnında ufak bir delik açmaz mı! “Ben şaşırdım, ne diyeceğimi bilemedim.” Saatçi istifini bozmaz, sözünü kesmez, sesi, yüzü değişmez. Uzanır, is çıkarmaya başladığı için fitili kırsar sadece. Büsbütün kararır oda. Mutfakta kullandıkları idare kandilini getirip aydınlatmayı dener adam. Tatsız bir hal. “Ben suçluyum, babam da hiç sesini çıkarmıyor. ‘Ben sana söyledim, benim sözümü dinlemedin’ dese, ben de, ‘Evet, suç bendedir!’ desem, yahut yalnızca ‘Suç benimdir, senin sözünü dinlemedim’ diyebilsem, gidip rahat yatacağım. Babam: ‘Sen artık yatarsın, ben görebilirim, biraz daha çalışırım. Gecen hayırlı olsun!’ dedi.” O yıllarda çocuk sekiz dokuz yaşlarında. Lamba şişesi önemli. Babasına hem acır hem de sesini çıkarmamasına kızar. Güvercinleri satıp şişe almayı kurarak iç üzüntüsünü bastırır, ancak öyle uyur. Güvercinleri satıp şişe alır mı? Hayır! Sabahsı, akşam olup biteni annesi duymuştur. Oğlana çekişir. Kızar. Öyle ferahlar ki oğlan, “Ne iyi etmiş de kırmışım!” diyesi bile gelir. “Ana Baba” böyle.

Necibe okula gider. Ben, haftanın beş günü sabahın erkeninde bir hafta babaanneye, bir hafta anneanneye götürürüm Koray’ı, dükkâna sonra giderim. Onlar bakar. Okul dönüşü de Necibe alır eve getirir. Çocuk böyle büyür. Büyükleri, hısım akrabaları, komşuları, ailenin yakınları, tanışları ile. Bunları Koray’a demek lazım, lazım da nasıl demeli? Necibe annesinden almış, puseteye koymuş getiriyor. Bir elinde de kâse içinde ev yoğurdu. Koray olsun olsun iki yaşında. Ama haydut mu haydut! Aman zaman vermiyor. Yol üzerinde babamın dükkânı. Sığınmış Necibe. “Baba!” demiş, “Şu kâse kalsın burada. Necip’i arayıp almasını söylerim. Yoksa ikisiyle birden baş edemeyeceğim.” Babam benim! “Olur mu!” demiş, kapatmış dükkânı, yoğurdu da almış eline, eve kadar gülüş cümbüş birlikte gelmişler dede, gelin, torun. Koray da bilir bu hikâyeyi. Çok anlattık. Kinaye olur mu ki, hatırlıyor musun Koray, dedeni nasıl sevindirmiştin, desem, hikâyeyi yeniden anlatsam şimdi?

Gece yürüdü. Ay, rutubetini atmıştı. Kılıklıydı. Portakaldı. Bazı geceler, gecedan başka bir şey düşünmez, görmez oluyor insan. Öyle bir gece. Necibe, içinden geçenleri okumuş olmalı, baktı, içinden: Anlatayım mı? Hadi, anlat!

“Koray, alışverişten geliyormuşsunuz hani, Dubai’nin yılda bir iki kez olur yağmuruna yakalanmışsınız; cipin ön, yan camlarından sular şıkır şıkır, silecekler yetişmiyormuş. Anlatmıştın. Erman şaşırmış, n’oluyor anlamaya çalışmış, bakmış sizde telaş yok, oyun gibi her şey, ellerini kaldırmış, annesi su döküyor, o da yıkanıyormuş gibi, bıcı bıcı! bıcı bıcı! diye diye hoplayıp zıplamış. Kahkaha atmış. Anlatmıştım babana. Pek doluksadıydı.”

Susuştuk. Uzun bir sessizliğe düştük. Necibe bütün tevekkül ve o sisten ince sesiyle meyana geçti: *İstemem geceyi onda mehtap gam oldu diye.*

Koray, ısınmış, hırcasını sıyırmıştı, zarfını açarcasına uzandı. “Baba!” dedi, “Hani, dede evinde, akşamları, babaannemle dedem, senin babaannen, senin deden, varsalar eğer amcaki, amcaoğlu ebeyi yatırır, ellerinizi yumruk yapar, sırtına üst üste, üst üste diklemesine koyar, sorarmışsınız: ‘El el üstünde kimin eli var?’ Ebe bilirse ne âlâ! Bilinen yatarmış. Bilemedi mi yandı. Herkes bir tarafından gıdıklarmış. Oynayalım mı?”

Şaşırdım. “Bilmem ki!” dedim, “İkimiz mi?”

“Annem de var.”

“Kardeşin de olsaydı, teyzen, dayın, Serdar, Sedef, hatta amcan, halan...”

“Hadi oynayalım” dedi Necibe de, “Hem sen ebe ol istersen?”

Masaya uzandım. Sırtına ellerini üst üste koydular.

Koray sordu: “El el üstünde kimin eli var?”

“Senin.”

“Yaşa Necip! Bildin vallahi. Yat Koray!”

“Bilemedin baba.”

“Üstte senin yumruğun varmış.”

“Solumu kendim için, sağımı Erman için koymuştum. Üstte Erman vardı.”

Ah, canım! Erman da vardı demek. Nerden bileyim? Yatarım öyleyse, yeniden yatarım. Sevinçle yattım. Yattığım yerden duydum. Ortancalar söylüyor gibiydi: *Gözüm acıyor ağlarım hâlîme hâlâ bilmem niye?* 21

CEMAL ŞAKAR

HAR

A rtık her şey bitmişti.

Yeniden derinleştirdiğimiz hendekler de fayda vermemişti. Kuzeyden doğan karabulutlar: Nefes nefese koşan atlarla ateş saçan kıvılcımlar çıkararak sabah vakti akına koşanlar; yükselttikleri toz bulutlarının içerisinde; körcesine bir düşmanlıkla on bin kişinin içine dalmışlardı. Nankörlük etmişler ve zulmet olup çökmüşlerdi şehrimize.

Apansız gelen bir bela gibiydiler; ne kadar korkunç bir belaydılar; insanlar, ışıklarını yitirmiş pervaneler gibiydiler...

Ben de herkes gibi duyduklarıma inanamıyordum.

Kalakalmıştım, herkes uçuşup kaçışmıştı, kız başıma ne yapabilirdim! Gittim evime sığındım.

Evlerimize sığınmamız bile kâr etmemiş, harim-i ismetimiz çiğnenmişti. Üç gün içinde, her şeyimizi yitirmiştik. Kerbela'nın üzerinden henüz iki yıl geçmişti. Ezanlar susmuş, Mescid bomboş, mahzun kalmıştı.

Yeni bir gün müydü; yoksa hiç bitmeyecek bir gece mi? Öylece, atılmış yünler gibi uçuşup dağılmıştım, evimizin en karanlık odasında: yapmayın demiştim, ilişmeyin bana: 'Dokunmayın bana' diye feryad etmiştim; binlerce yıl öncesine ait bu çağrı bile zalimlerin kalbine dokunmamıştı. Annem neredeydi? Hendek'te kaybettiğimiz babamız; şimdi oğullar, kocalar... Zulmün ilkesi hiç değişmiyordu; neden kızlar, kadınlar hep geride bırakılırdı! Boynumuz eğik.. alnımızda bir ar... Bizimle sürececek kırılmış bir nesil...

Her şeyimi kaybetmiştim; o zaman, bir anlığına, her nasılsa pencereden dışarıya bakabilmiştim: Dağlar, dört bir yana dağılmış pamuklar gibi uçuşuyordu; yeryüzü müthiş bir sarsıntıyla sarsılıyor ve ağırlıklarını atıyordu; gördüm; tamam dedim, artık her şey bitti; güneş bir daha doğmayacak; ay bir daha bedir haline erişemeyecek, ondördünün parlaklığı ile hurma dallarında şavkımayacaktı.

Yüreğimde har/

Alnımda ar/

İçimde tohum/

Bir daha sokağa nasıl çıkacaktım!

Annem?

Şehrin kızları?

Yüreğimizdeki har, alnımızdaki ar, içimizdeki tohum... Nasıl göz göze gelecektik! Böylesine kırılmışken boynumuz, yaşamak nasıl.. ya ölmek?

Küçük bir cehennemde yaşıyorduk, öldürülenler izzet ve şerefle: Elllerinde kılıçlarıyla: 'Yarabbi biz senin uğrunda öldürüldük' diyebilmenin tesellisiyle...

Kalanlar, götürülenler; izzetimiz, haysiyetimiz; ev ev, sokak sokak aranıp... Bir cehennem.

Hiç kesilmeyen nal sesleri, sokak sokak, ev ev aranan Bedir ehli. Kaç kişi kalmıştı ki! Hiç kimse kalmamalıydı, bugün intikam günüydü: Ali, Hamza ve Ubeyde'nin açtıkları mübarek yolun sonuna mı gelinmişti: Şimdi Utbe, Şeybe ve Velid'in günü müydü?

Saraylarda çoktan zafer şarkıları söyleniyor, kahramanlık şiirleri okunuyordu: Uhud, Ziba'ri'yle yâd ediliyordu. Dedesi, amcası, dayısı artık rahat uyuyabilirdi: Bedir'e tam da karşılık olmuştu.

Bedirin şavkı kara bulutlarla kesilmişti; şehirlerin anası, dinin şehri anlatılamaz bir cehlin içinde boğuluyordu. Ey Yesrib halkı burada düşmana karşı koyamazsınız; evlerinize dönün, diyen ikiyüzlülerin sesi şimdi hep kulaklarımda çınlıyordu: Eğer şehirleri saldırıya uğrasaydı ve düşman tarafından fitne çıkarmaları istenseydi, ikiyüzlüler hiç tereddüt etmeden bunu hemen yaparlardı. Yapmışlardı ve yapayalnız kalmıştık.

Küçük mahallemizde başlayan ateş bir cehennem gibi her yanı sarıvermişti; insanlar durmadan cehenneme destek oluyor ve onun nârını yükselttikçe yükseltiyorlardı; evlerimiz her türlü tehlikeye açıktı.

Hanzala nerdesin? Hepimiz bir Müsrif'in elinde israf ediliyoruz.

Nallar kıvılcımlar saçmaya devam ediyor, her çakımda bir can kirleniyor ve toynakların çıkardığı toz bulutlarının altında boğuluyorduk. Pervaneler gibiydik. Bir tek Müseyyeb Mescid'e gidebilmişti, deliliğine verilmişti de canı bağışlanmıştı.

Ey Müseyyeb! Bize ne haberler getirdin, Mescid'ten.

Uçuşan yünler gibi dağılmıştım evimin karanlıklarında; şimdi hayatla ölüm arasında gerilmiş bir yay gibiyim. Elimde hurma liflerinden yağlı bir urgan; bir ucu hayata, bir ucu ölüme bağlanmış. Ay bir daha doğar mı yeniden damlarımızın üstüne. Yaşamak: alnımdaki bu ar ile; yüreğimi yakan har; ya içimdeki tohum: onu emzirecek miyim, göğsüme bastırıp ensesinden koklayabilecek miyim? Ölse.. nasıl haşr olunacağım? Yaşasam.. bu can bana helal mi?

Annem, anneciğim.. ses ver; senin de mi boynun kırık?

Geride kim, kimler kaldı! Biz şimdi kimlerleyiz!

Köleler ve cariyeler olarak kayıtsız şartsız; canlarımız, mallarımız ve eşlerimiz hakkında verilecek karara uymamız isteniyordu; canlarımızın bağışlanması karşılığında ödenecek paha mıydı bunlar.

Gergin bir yay; yaşamdan ve ölümden yana: ne yana fırlatılacak.. bir ok.. hangi haberlerle yüklü. Hurma liflerinden yapılmış bir urgan, yaşamdan ve ölümden yana, suskun.

Sustum; yüreğimi susturdum. Serinler mi yüreğim, düşer mi alnımdaki ar, çürür mü içimdeki tohum?

Kalktım, penceremde sallanan perdeyi kapattım.

Anlatılamaz şeyler yaşıyoruz. Odamın karanlığıyla içimin karanlığı arasında her şey nasıl da birbirine geçiyordu ve ben gerçekle rüya arasında yitiyordum. Benimkisi bir feryad: yüreğimdeki hardan, alnımdaki ardan, içimdeki tohumdan doğan.

Bir feryad.. makes bulur mu? Bu feryad içimde kalsın; içimde kalan diğerleriyle.

Bir ok vınlayıp geçiyordu kulaklarımın dibinden; içimde kalanlara kılavuz olur mu?

Rabbim! Beni yeniden yaratacağın o gün... Nasıl...? Hiç dinmeyen uğultular, çağrılar: Daha dün gibiydi, bedrin aydınlığında her şey yeniden inşa edilmişti; şimdi, bugün, zulmet, toz bulutları arasında yıkılanlar...

Her şey bu hararetin içinde eriyip gitmişti; geriye ne kaldı?

Bir feryad...

Her şey bitmişti artık: Güneşin dūrıldüğünü, yıldızların sönüp döküldüğünü, dağların yürütüldüğünü, doğumu yakın develerin terk edildiğini, bütün yabani hayvanların birbirine sokulduğunu gördüm ve denizler tutuşturulduğu zaman, tamam dedim, artık her şey bitti; güneş bir daha doğmayacak; ay bir daha ondördünü görmeyecek, hurmalar arasında şavkımayacaktı.

Apansız bir belanın içinde kalakalmıştık; şaşkın pervaneler gibi.. her yanı saran nâr.

Üç gündür yaşadıklarımı yazma Rabbim; beni yeniden yarattığında, bu üç günü eksilt Rabbim!

* * *

Taberi elindeki notlara, topladığı rivayetlere günlerce baktı; durdu; yazamazdı; yüreğinde har; ibaheden nasıl söz edecekti; Cerir ve Avene'ye baktı, onlar da susuyordu; kendinden, insanlığından utandı; ellerinde bir kor, topladıkları.. rivayetler... ne yapsaydı; bir yolunu bulamadı; gözyaşlarına engel olamıyordu; Harre olayını bir utanç ve kan lekesi gibi düşüremezdi Müslümanların tarihine; Şam'ın, Bedir'den aldığı intikamdı bu diyemezdi, diyebilir miydi? Rivayetleri okudukça utandı; gözyaşlarını kuruladı: 'Diri diri top-rağa gömülen kıza, hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda' ayetini yeni inzal oluyormuş gibi okudu; masasındaki her şeyi dertop edip yünler gibi dağıttı; gitti her ne varsa nâra verdi.

Sustu.

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

BANDIRMA VAPURU

İlçe milli eğitim müdürü koşa koşa kürsüye gelen küçük kızın yanaklarını iki avucunun arasına aldı ve şapadanak öpüverdi. Hem de iki yanağından... Bununla da yetinmeyip neredeyse tombul yanaklarından iki de makas alacaktı. Kısacık boyu, sevimli duruşu ve hayret dolu iri gözleriyle ilkokul öğrencisi izlenimi veriyordu. İster istemez parmakları ucuna yükselmiş olmalıydı yanakları öpülürken. Adam ellerini yüzünden çekince birden düşer gibi topukları üzerinde yalpaladı.

İsmi dalga dalga yayılarak anons edilince sırasından kopup kürsüye kadar koşar adım gelmişti. İmam-Hatip Lisesi orta kısım birinci sınıf öğrencisi, diye başlayan bir anonstu bu ve adını söyleyeceklerine adı kadar emindi. Yine de kalp atışları gittikçe hızlanıyordu. Adını duyduğunda boğulacak gibi oldu. Öne doğru atıldı ve kendini kürsünün önünde buluverdi. Oraya nasıl gelmişti? Sınıf arkadaşlarının gözleri parlayarak, haydi, dediğini hatırlıyordu. San ki gülen gözleriyle onu arkasından itmişlerdi. Hediyesini uzattılar, aldı. Çocuk gibi öpülme belki sevinecekti.

Büyük sınıftaki ablaları erkeklerle konuşmuyor aynı kümede oturmuyor hatta teneffüslerde bahçeye bile inmiyorlardı. Küçüktü canım kendisi küçüktü böyle öpüverdiğine göre adam daha küçüktü.

— Kız Zehra, demişti Atatürk Ortaokulu'ndan nakille imam-hatibe gelen bir arkadaşı, biz neden teneffüslerde bahçeye inmiyoruz? Oğlanlar gezip duruyor...

— Bilmiyorum, galiba biz oğlanların arasına pek karışmıyoruz.

— Sınıfta beraberiz ama...

— Kümelerimiz ayrı ve arkadaşlık etmiyoruz farkındaysan.

— Sen bugün Ertuğrul'la konuşup duruyordun...

— ?!

Bayrama giderken en uzunlar ilk sıraya dizildi. Kala kala en sona kalmıştı. Sol yanında Ertuğrul... Okulu temsil eden son sıradaki üç kişiden biriydi. Lise kısmındaki kızlar bayrama katılmazdı. Okulda hepsi başını örtüyordu. Bayrama giderken yol boyunca başı açık dolaşmak bayram bitene kadar saçlarında yeller eserek durmak vardı. Bu yüzden orta birleri bayrama gönderirlerdi.

Pazartesi sabahları ve Cuma günü paydosunda İstiklal Marşı okunurken eşarplar sıyrılır rahat komutu kızlar için başını aç anlamı taşır, orta kısımda-

kiler tümüyle başlarını açarken, büyükler kâküllerini gösterecek kadar eşarp-
larını geriye doğru sıyrır, utanç içinde başlarını önlerine eğerlerdi. Civar ev-
lerden kızların başı açık İstiklal Marşı'nı okudukları görülmüş olur zaten te-
neffüste bahçeye inmedikleri için durum kurtarılmış olurdu.

Allah var, derdi Kur'an-ı Kerim dersi öğretmeni ve bizi görüyor. Allah'ın
varlığını zaten hepsi biliyordu da birinci sınıflar onun tarafından izleniyor ol-
manın korkunç ağırlığını zamanla anlıyorlardı. Lavaboda su savaşı yapan,
mescitte kıkırdayan, başını bağlamasını bilmeyen, abdest almaya üşenen, na-
mazdan kaçan orta kısım öğrencileri zaman içinde olgunlaşır, civanın kabını
sarmamasında bir hikmet olduğunu kavrar, Pisagor bağıntısında kozmik an-
lamlar keşfederdi. Sonra mescit dolup taşar, koridorlarda koşup duranların
artık düşünceli, başı önünde yürüyüşleri dikkat çekerdİ.

* * *

Fakat bir rahatsızlık vardı yürüyüşünde. Çorabı mı düşüyordu yoksa an-
nesinin altına giydirdiği paçalı donun bir ucu çorabından mı çıkmıştı? Bakıp
da düzeltemiyordu aksilik... Evlerinin önünden geçerken kapıya çıkan kar-
deşlerine yarım ağız gülümsedi. Aklı çorabındaydı. Düşersin müşersin eteğin
açılır, diye annesi kendisine dar gelen çamaşırını ona giydirmişti. Belini ayar-
lamıştı da paçaları uzundu yahu... Çorabın içine tıktırdılar evden çıkmadan
ama bak işte yürüdükçe çıkıyor olmalıydı.

Bütün okullar sırayla askeri ve idari ilçe erkanının önünden geçerken baş-
lar o yana dönük, kollar ileri geri gitmeden gövdeye bitişik, asker gibi rap rap
yürüdüler. Durumu içler acısı olmalıydı. Tek tesellisi ortada yürüyor olma-
sıydı. İnşallah kimse bir şey fark etmemişti.

Hediyesini alırken çorabı ne durumdaydı peki? Herkesin önünde artık ne
çorabını düzeltebilir ne durumuna bakabilirdi. Zaten herkes ona bakıyordu.
Daha fazla göz önünde durmamak için hediyesini alıp teşekkür bile etmeden
sırasına koştu. Tıpkı resmi tamamlayıp resim öğretmenine uzattığında oldu-
ğu kadar utangaçtı ...

*Teşekkür ederim, demişti eğilerek, resim öğretmeni... Koyu renk gözlükle-
rinden gözlerini seçmek mümkün değildi ama hiç beklemediği bir durumla
karşılaşmış gibi şaşkındı. Uzattığı resmi özenle almıştı.*

*Bir yetişkinden teşekkür almaya alışkın değildi hele de bir öğretmenden...
Resmi uzatırken bir parça donup kalmış mıydı? Rica ederim, bir şey değil ya
da ben teşekkür ederim kabilinden bir karşılık verememişti. Kendisiyle gurur
duyarak arkasını dönüp hoplaya zıplaya sınıfa dönmüşü o kadar.*

*Pastel boyayla kâğıdın tam ortasına bütün ihtişamıyla Bandırma Vapu-
ru'nu çizmişti. Teknesi simsiyahtı. Kâğıdın sol alt köşesinde küçük bir kara
parçası görünüyordu. Resmin aslı Türkçe kitabındaydı. Fesli, şalvarlı adam-*

lar ve feraceli kadınlar vapura el sallıyordu. Arada çocuklar da vardı. Onlar da herkese uymuştu. Hiçbirinin yüzü tam olarak görünmese de hallerinden coşkulu bir sevinç içinde oldukları anlaşılıyordu. Resmi ilk çizen böyle çizmişti ve o da aynısını yapmaya çalıştı. Mavi dalgalar arasında yüzen Bandırma Vapuru beyaz köpükler saçarak kıyıya yanaşıyor karşılayanların kalpleri güm güm atıyordu. Böyle olmalıydı.

Hediyelerini vermişlerdi ya resmi ne yapmışlardı? Anlaşılan resmi iade etmiyorlardı.

Pakette ne vardı? Tarih öğretmeni mavi gözlerini pörtleterek bakıyordu. Yanına kadar gelip paketi elinden almasıyla açması bir oldu. Uzun bordo renkli bir şeydi bu. Diğer öğrenciler etrafını sarmıştı. Utancından iyice de bakamadı. Herkesin içinde bir ucundan tutup sarkıttıklarında önce uzun bir çorap sandı hediyesini. Uzun güzel bir çorap... İki de bir düşmez, altına paçalı don da giymek gerekmez diye sevindi içten içe. Ama değilmiş.

Yarışmanın hediyeleri sonuçlar belli olduktan sonra alınmamış mıydı acaba? İnsan hiç olmazsa kızı erkeği gözetir hediye alırken. Madem bir giysi, aksesuar tarzı bir şey vereceksin kıza kız hediyesi ver, erkeğe erkek, diye hayıflandı.

Canı fazlasıyla sıkılmıştı ve tören bitene kadar kimseyle konuşmadı.

Bayram dönüşü sıra düzeni gevşemiş olarak, sallana sallana okul yolu tutuldu. Okul bandosu susmuş yer yer davulun tokmağı kalkıyor, düzensiz trampetler tıkırdıyor, zırt fırt düdüklere üfleniyordu.

Hediye paketi dağılmıştı, yeniden kâğıda sardı hediyesini ve cebine tıktı. Çekincesiz eğildi yanına doğru baktı. Çorabı iyiden iyiye kaymış, paçalı donu tümüyle çoraptan çıkmış, etek hizasından en az iki üç parmak aşağıda görünüyordu.

Görünürse görünsün be, dedi içinden, burnunu çekerek... Resmi yaptık, kafayı açtık, bayrama da gittik ama uzun kırmızı bir çorap çıksaydı ne güzel olurdu şu paketten, bordo bir kravat çıkacağına...

ÖZLEM N. YILMAZ

KARDAN KADINLAR KRALLIĞI

Harita sihirli bir şeydi. İnsan nasıl hemen bir yerden başka bir yere gidebiliyordu. Kocaman bir şehre nasıl parmağıyla dokunabiliyordu. Babam işaret parmağını haritanın üzerinde gezdirdi.

‘Çocuklar, biz buradayız.’ dedi.

Parmağı telaşla gezindi. Haritanın ortasından uzun bir yol çizip kuzeydeki maviliklere doğru gitti. Yeni söktüğüm okumamla Karadeniz yazısını okuyabilmişim. Ama maviydi deniz. Denize yakın bir yerdi parmağının durduğu yer. Belki de denize yürüyerek gidilebiliyordur. Ablamın tatil kitaplarında görmüştüm denizi ve denizin kenarında oynayan çocukları. Küçük renkli kovaları ve minicik kürekleri vardı. Biz de denize yürüyerek gidebilecektik, benim de küçük kovalarım ve minicik küreğim olacaktı. Denizin kenarındaki kumlarda oynayabilecektim.

‘Buraya gidiyoruz.’

Hepimiz, küçük, karanlık ağızlarımızı büzüp birbirimize baktık. Annem ağlamaya başladı.

‘Biz ne yaparız oralarda dört çocukla. Perişan oluruz.’ dedi, sesi titriyordu. Ben iyice sokuldum yanına. Saçlarımı okşamaya başladı.

‘Bu saatten sonra elden ne gelir. On beş gün içinde yeni okulumda görev başlamam gerekiyor. Şimdi devir onların devri, istedikleri gibi at koşursunlar bakalım. Ha burası ha orası, ne fark eder.’ dedi. Sesi sakindi.

Atın üzerindeki amcalar kötü adamlardı, annemi ağlatmışlardı. İnşallah düşerlerdi atlarından. Babam, haritayı yerde bırakıp radyonun yanına gitti. Radyoyu açtığında hepimiz yanında toplanır, o sihirli düğmeyi ‘tık’ diye çevirşini izlerdik büyülenmiş gibi ama o gün öyle yapmadık. Haritanın çevresindeki çemberi daraltıp gözümüzü gideceğimiz yere diktik. Radyonun içindeki kadın yumuşak sesiyle şarkı söylüyordu.

Keşke haritadaki gibi çabucak gidebilse insan bir yerden başka bir yere. Babamın parmağıyla hemencecik gidiverdiği yere üç günde varabilmiştik otobüsle. Ben, abimle ablamın ortasında oturmuşum, kardeşim de hemen karşıımızdaki koltuklarda, annemin ve babamın kucağındaydı. İki kere kustum, bir kere çışımı tutamayıp ablamın üstüne bıraktım, babam üç kere otobüsü durdurdu, soğuk ve karanlık yol kenarlarına işedim ve gideceğimiz yere vardık. Otobüsten indiğimizde çektiğimiz sıkıntıları unutuvermiştik. Etra-

fıma bakındım, gelirken yüzümü cama yapıştırıp izlediğim denizi şimdi göremiyordum. Ama yakınlarda olmalıydı. İlerdeki evlerden birinde otururduk belki de. Hep beraber denize yürüyerek gidebilirdik.

Babam bizi valizlerin yanında bırakıp gitti, gelmek bilmedi. Ağabeyim kardeşime bağırdı, ablam rahat durmadığım için beni anneme şikâyet etti. Kardeşim ‘mama’ diye ağladı, babam geldi.

‘Gideceğimiz yer buradan beş saat çekiyormuş’ dedi.

Az gittik, uz gittik.

Denize doğru değil, tepemizde koca gümüş bir göz gibi açılmış aya doğru gittik. Gece, kollarını kocaman açmış karanlık hayaletler, gündüz yaşlı ağaçlara dönüştüler. Dünya çok uzağımızda kaldı. Atlı amcalar inşallah atlarından düşerler diye dualar ettim. Penceresinden okulun görüldüğü küçük bir evimiz oldu. Babam evi boyadı, annem temizledi. Biz bahçedeki erik ağacına çıkmak için birbirimizle dövüştük. Tırmanırken elim yaralandı. Annem hepimize çok kızdı, elimi pansuman yapıp sararken çok ağladı. Babam sessizce bizi izledi. Gözünü uçsuz bucaksız ormana dikip çok düşündü.

Ardımız sıra gelen eşyaları yerleştirdiler. Bir evimiz olduğuna inandık. Annem kuzinenin fırınında, kocaman göbekli ekmekler pişirmeye başladı. Babam okulu açtı. Köylü kadınlar yardım ettiler, orası da boyanıp temizlendi. Babam; ‘Bu köyün erkekleri de amma tembelmiş, kahveden çıktıkları yok, her işi kadınlar yapıyor.’ dedi. Birkaç gün sonra öğrenciler geldiler. Bir okulumuz olduğuna inandık. Abim beşe, ablam üçe, ben bire gidiyordum. Bizimle birlikte on dokuz öğrenci vardı. Koca sınıfın ortasında soba yanıyordu, babam sobaya öğrencilerin her gün birer ikişer getirdikleri odunlardan atıyordu, hiç üşümüyorduk.

Babam, pencereden ormanı izleyip bize yeni şeyler öğretiyordu. Herkes defterinin üzerine eğilip yazıyordu. Sobada yanan odunun çıtırtısı uykumuzu getiriyordu. Resim defterine garip yapraklı ağaçlar çizen bir arkadaşım olmuştı. Saçları tepesinde zıplayan iki küçük kulak gibiydi. Teneffüslerde keçi gibi ağaçlara tırmanıp komiklikler yapıyordu. Sonra herkes çantasını kapattığı gibi koşarak gidiyordu. Babam okulu kapatıyordu. O zaman canım çok sıkılıyordu. Her biri bir uçta olan evlere bakıyordum uzaktan. O evlerin içini merak ediyordum. Kadınlar, önlerinde peştamal, sırtlarında okul çantası gibi astıkları koca hasır sepetlerle bahçelere gidiyorlardı. Bazen sepetin içinden uzanan bir baş fıldır fıldır gözlerle bakıyordu etrafa. Dönüşte aynı sepet lahanalarla dolmuş oluyordu. Kadın, eliyle çekiştirerek götürüyordu küçük oğlanı ya da kızı. Geride kalıp bana bakıyordu çocuk, annesi hızla çekiştirip götürüne kadar bakışıyordu öylece. Erkekleri hiç görmüyordum. Bu krallıkta yalnızca kadınlar yaşıyordu. O en uzaktaki en büyük evde yaşayan kraliçe, kralı ve köydeki tüm erkekleri hapse attırmıştı. Çünkü erkekler bütün gün

kahvede oturup gevezelik ediyorlardı kadınlar bağda bahçede çalışırken. Burası kadınların krallığıydı.

Kadınların sırtlarındaki sepetlerin içinde olmayı istiyordum. Bir gün birinin beni sepetine alması için dua ediyordum. O sepet, beni uzak ülkelere götürecekti, uçan beyaz atların çektiği arabam olacaktı. Bahçede abim ve ablamla yoruluncaya kadar oynayıp karnımız şişinceye kadar kara eriklerden yiyorduk. Babam pencerenin önüne oturup kitap okuyordu. Annem kardeşimi uyutup bize boğazlı kazaklar örüyordu. ‘Buraların kışı serttir.’ diyordu sürekli, gözleri dalgın bakıyordu pencereden dışarıya. Sonbahardı, hepimiz karın yağmasını bekliyorduk. Yemek hazır olana kadar biz de kitap okuyorduk babamla. Ablam kızıyor, ‘içinden oku’ diyordu. Babam o zaman kitaptan başını kaldırıp ‘sessiz okurken dudaklarımız kıpırdamamalı, bak abinle ablana’ diyordu. Ben de sıkı sıkı kapatıyordum ağzımı. Annemin fırına sürdüğü ekmek, göbeğini şişirip tıslıyordu. Aklım, ekmeğin göbeğine takılıp kalıyordu. Sonra masallar beni içlerine alıp kapanıyorlardı.

Bir sabah uyandım, herkes pencerenin önüne dizilmişti. Kar yağıyordu. Dışarı bembeyazdı, erik ağacı bembeyazdı, orman bembeyazdı. Geldiğimiz yerde hiç kar yağmazdı, burada kar yağıyordu. Kar meleği buraya da uğramıştı geçerken demek, avucundaki kristalleri üflemişti üzerimize, kar yağdırmıştı. O gün öğrenciler gelmedi. ‘Bu karda gelememi yavrucaklar.’ dedi babam üzülerek. Uzun saatler boyunca pencerenin önüne dizilip karın yağışını izledik. Resimli kitaplardaki kardan adamların nasıl yapıldığını konuştuk. Abim hemen bir kardan adam yapabileceğimizi söyledi. Annem kızdı, babam önce kızdı sonra izin verdi.

Sıkı sıkı giyindik. Babam da bize yardım etti. Büyük bir kardan adam yaptık. Ben kardan kadın olsun istiyordum. Burası kadınlar krallığıydı ve kraliçe kardan adam yapılmasını yasaklamıştı, yapılması gerekiyorsa kardan kadın yapılmalı diye emretmişti. Babam söylediklerime güldü; ‘Peki o zaman biz de kardan kadın yapalım. Kraliçeyi kızdırmayalım, ne de olsa bu krallığın yabancısıyız.’ dedi. Evin arkasındaki bahçeden kurumuş mısır püskülleri bulup getirdi. Saçlarını da taktık. Kardan kadın babamla aynı boydaydı. Kömürden kocaman ağızlı, yuvarlak taş burunlu, mısır püskülü saçlı kardan kadını sevinçle selamlayıp üşüyen ellerimizi ısıtmak için eve koştuk.

Sonraki günlerde kar aralıksız yağdı. Karın altında kalıp boğulacağımızı düşünmeye başlamıştım. Kardan kadın göğsüne kadar karın içinde kalmıştı. Püskülleri, yüzü kaybolmuştu. Babam arada bir çıkıp çatıdaki karları temizliyor, kapı önündeki karları bir tarafa topluyordu. İki kardan kadın çaldı kapımızı bir gün. Silkelenince gerçek kadınlara dönüştüler. Bahçelerine gidip gelirken gördüğüm kadınlardandı. İkinin sırtında da sepetleri vardı. Sepetlerinin içinden un, turşu, tereyağı, odun, yün çoraplar, bir de canlı çocuk çıktı. Ço-

cuk sarılıp sarmalanmış, yünden bir topa dönmüştü. Anlaşılan sepetleri kol çantaları gibiydi kadınların. Bir yere giderken sırtlarına alıyorlar, öteberilerini de dolduruyorlardı içine. En üste de varsa çocuklarını koyuyorlardı.

Annem teşekkür etti kadınlara, odaya davet etti onları. İlk misafirlerimizdi. Geçip sobanın yanına oturdular. Benim aklım, hole bırakılan sepetlerde kalmıştı. Onlar konuşmaya dalınca sessizce çıkıp sepetlerin yanına gittim. Önce sırtıma asmayı denedim, başaramadım. Benim için fazla ağırlardı. Birini yan yatırıp içine girdim. Çömeldiğimde başım görünmeden oturabilirdim. Bunun içinde dolaşmak ne zevklidir kim bilir diye düşündüm. Odaya döndüğümde yün yumağı açılmış, tostoparлак bir bebek ısınması için sobanın yanındaki mindere bırakılmıştı. Kardeşim, nihayet kendi yaşittini bulmanın heyecanıyla ona doğru emekliyordu. Kadınlar çantalarından çıkardıkları yün çorapları, hepimizi hayrete düşürecek kadar hızlı örmeye başladılar. Elleri o kadar hızlı hareket ediyordu ki neredeyse görünmüyordu. Hem konuşup hem bu kadar hızlı örmek zor olmalıydı. Anlaşılan kocaları hapse atıldıktan sonra çok daha neşeli olmuşlardı. Sürekli komik olaylar anlatıp gülüyorlar, bizi de güldürüyorlardı. Sağlıklı, kırmızı yanaklı, iri kadınlardı. Ayaklarında, ördükleri çoraplara benzeyen, dize kadar, üzeri rengârenk nakışlarla süslü çoraplar vardı. Aynısından anneme de getirmişlerdi. Çaylarını içip annemin kuzinide pişirdiği böreklerden iştahla yedikten sonra kalktılar. Bebek çabucak sarılıp sarmalandı, yün topuna dönmüştü, sepetin içine yerleştirildi. Sepetlerini sırtlanıp gittiler. Kadınlar gittikten sonra babam bana dönüp 'Haklısın kızım, burası gerçekten de kadınlar krallığı.' dedi gülerек. O gece hepimiz mutlu girdik yataklarımıza, evimizin ilk misafirleri gelmişti.

Kardan kadın buzdan kadın olmuştu. Işıl ışıl parlıyordu. Kuzine sürekli yanıyordu ama yine de üşüyorduk. O soğuk günlerde kardeşim hastalandı. Evdeki ilaçlar tükenmişti. Annem ve babam kardeşimin başında bekliyorlardı. Kasabaya inmenin imkânı yoktu. Babam bir iki kez denemiş, yoldan geri dönmüştü. Kapının önüne bile çıkılmıyordu. Geceleri kurt sesinden gözümde uyku girmiyordu. Bizi yemelerinden korkuyordum. Kurtların gitmesi için, kardeşimin iyileşmesi için ve kötü amcaların atlarından düşmesi için dua ediyordum yatağımda. Annem kardeşimin başında çaresizce ağlıyor, babam annemi susturmaya çalışıyordu. 'Kardeşim ölecek mi?' diye soruyordum babama, o zaman annem daha çok ağlıyordu. Köylü kadınlar geliyorlardı evimize, bazısı ilaç bazısı adaçayı, ıhlamur getiriyordu. Sepetlerini sırtlanıp geliyorlardı.

Bir sabah kardan kadını izlemek için perdeyi açtım. Kardan kadınlar çoğalmıştı. Başlarına attıkları yün şalları, üstleri başları kardan bembeyaz olmuştu. Ellerindeki dumanı tüten çubukları evimize doğru üflüyorlardı. Korkup annemin yanına kaçtım. Kardeşim iyice kötüleşmişti. Ateşler içinde yanan yüzü kıpkırmızıydı ve sürekli ağlıyordu. O ağladıkça annem de ağlıyordu. Babam

evin içinde dolanıp duruyordu çaresizce. Biz sus pus oturuyorduk. Babam kapıya çıkıp kadınlarla bir şeyler konuştu. Sonra kardan kadınlar üzerlerindeki kırı silkeleyip normal kadınlara döndüler. Arkalarında ince bir duman bırakıp gittiler. Babamın yüzü, sinirlendiği zamanlardaki gibi kıpkırmızı olmuştu.

‘Biz neyle uğraşıyoruz, onların derdine bak. Kötü cinleri kovuyorlarmış akıllarınca. Bebek iyileşecekmiş o zaman. Bu köydeki kadınların hepsi kaçık, kaçık!’ demişti öfkeyle.

Kadınlar kötü cinleri kovamadılar. Bir gece sabaha karşı kardeşim öldü.

Annemin çığlıkları kurtların ulumasını bastırdı. Babam başını kardeşimin cansız bedenine gömüp bağıra bağıra ağladı. Abim ablam ve ben, korkuyla uyandığımız yataklarımızdan çıkamadık. Biraz sonra kadınlar doluştular evimize. Onlar gelince biz de ağlamaya başladık, kardeşim gerçekten ölmüştü, kötü bir rüya değildi gördüğümüz.

Kardeşimin ölü bedenini sarıp sarmaladılar. Annem güçlkle ayakta duruyordu. Bir koluna babam, bir koluna da kadınlardan birisi girmişti. Kardeşimi vermek istemiyordu. ‘Bu soğukta onu gömemem, üşür, üşüüüür!’ diye bağırıyordu. Delirmiş gibiydi. Kadınlardan biri kaçırır gibi aldı cansız bebeği. Sepetinin içine koydu. Önde sepetli kadın, arkada annem, babam ve diğer kadınlar yola koyuldular. Birkaç kadın bizimle evde kalmıştı. Üçümüz pencereden cenaze alayı gözden yitene kadar izledik. Sonra birbirimize sarılıp ağladık. Odadaki kadınlar bizden daha çok ağladılar. Artık o sepetlerden birine binmek istemiyordum. Canlı bebekleri taşıyan sepetler ölü bebekleri de taşıyordu. O sepetlere asla binmeyecektim!

Kardan kadın zayıflayıp süzüldü önce, Gözlerindeki kömürler siyah göz yaşı yolları çizdi yüzüne. Gittikçe incelme, su olup aktı. Bahar gelmişti. Aylarca süren kış kardeşimi bizden alıp aniden bitmişti. Öğrenciler çantalarını sırtlanıp geliyorlardı okula. Zıplayan Kulak’la yeşil bayırlarda kuzukulağı yiyor, ağaçlara tırmanıyorlardı. Kadınlar neşeli şarkılar söyleyip sepetlerini yüklenmişlerdi yeniden. Annem az konuşuyor, çok ağlıyordu. Ekmeklerinin göbekleri de şişmiyordu eskisi gibi. Kardeşimden sonra hepimiz az konuşur olmuştuk. Babam daha çok kitap okumaya, ormanı daha çok izlemeye başlamıştı. Arada kasabaya inip erzak alıyordu. Her gidişinde yeni kitaplarla ve öteberiyle dönüyordu. Kasabaya gidip geldiği bir akşam haritayı alıp bizi yanına çağırırdı. Titreyen parmağı haritanın üzerinde gidip geldi.

‘Çocuklar, biz buradayız.’ dedi ağlamaklı.

Sonra titreyen eli uzun bir yol çizdi. Haritanın ortalarına doğru gidip durdu.

‘Buraya gidiyoruz.’ dedi.

Ağlıyordu.

Gözyaşları, parmağının durduğu yere damlıyordu.

AHMET SARI

DERİ DÖKÜMÜ

Derimi daha iyi kaşıyabilmek için tırnaklarımı uzattım.

Derimin kaşıntısını durduramıyordum. Kemiklerimden, belki de iliklerimden gelen bir kaşıntı gibiydi bu, önüne geçemiyordum. Başlangıçta omurga bölgemdeydi kaşıntı, sonra sağ ve sol karın bölgeme, göğsüme, kollarıma ve ayaklarıma yayıldı. İlk bilinçsiz bir kaşıntı gibi duruyordu bu, sonra bilinçsizlik, yerini kaşıntıdan zevk almaya bıraktı. Kısa vadeli bilinçsiz kaşıntılarım arttıkça bu kaşıntı bir alışkanlık halini aldı. Kaşınmak için ister istemez kendime vakit ayırır oldum; inanmayacaksınız ama kaşıntılarım için kuytu yerler aradım. Bulduğumda bu kuytu yerleri, uzattığım tırnaklarımla dakikalarca bedenimi, derimi kaşıdım durdum.

Her şey sanırım kahrolası yazın geciktiği o günlerde olmuştu. Ekolojik denge bozulduğundan mıdır nedir, geçen senelere oranla gelmesi gereken yaz çoktan gelmemişti. Nadiren yağmurun yağdığı bu yerlerde her gün yağmur yağmaya başlamış, yazın gelmesini iple çeken ve ona ihtiyaç duyan benim gibi üniversite son sınıfta birinin özlemle beklediği o mevsim, kahretsin, bir türlü gelmemişti. Derdim sadece bu olsa iyi idi. Bir de ebeveynlerime zaten beş seneden beri yük olduğumdan dolayı, artık onların yüklerini azaltma niyeti ve iş bulabilmek amacıyla çalışmak için önüme çıkan bilindik tüm mağazalara başvurmuştum. Bim'e, Migros'a, Carrefour'a çoktan başvurmuş orada prime-time iş bulamayınca bir de şansımı Turkcell adlı telefon şirketine denemeye çalışmıştım. Turkcell'in müşteri hizmetlerinde çalışmak istiyordum. Ağzım iyi laf yapıyordu. Konuşmalarımı, diksiyonumu arkadaşlar beğeniyordu. Bir de bu şirkette şansımı deneyeyim dedim. Şirket elemanları mülakat için vakti ayarlamışlardı. O güne odaklandım.

Heyecanlıydım. Alanında uzman üç şirket çalışanlarının bana sorabileceği tüm sorulara hazırlanmaya çalışıyordum. Elbette yüreğim pır pır ediyordu, ne de olsa bugüne dek okuduğum bölümde hazırlık sınıfı dâhil beş seneden beri ebeveynlerimin gönderdiği parayla hayatımı sürdürmüş, ancak şimdi kendi ayakları üzerinde duracağım gerçeği ile yüz yüze gelmiştim. Bu benim için büyük bir fırsattı. Öğrencilikten belki de kendine güvenen bir birey oluşluğa, kendi parasını kazanan olgun insan oluşluğa ilk adımdı bu. Bunun ayrılmındaydım.

Beni mülakata tabi tutacak üç jürinin önüne etkili bir şekilde çıkabilmek için aylar öncesi kıyafetlerimi seçtim. Turkcell mülakatım yaz ayında gerçekleşeceğinden, kahverengi tonları sevdiğim için ayakkabılarım da dâhil kostümümü kahverengi tonlarda beğendim. Ayakkabının kemerle, kemerin yaka mendiliyle, gömleğin kravatla, kravatın ceketle ve aslında hepsinin birbiriyle uyumuna dikkat ettim. Yaşadığım şehirde gezmedik, görmedik mağaza bırakmadım. Giyeceğim kostümün tonlarının ve renk uyumunun, karşısına çıkacağım insanları ikna etmede, ruhlarını etkilemede, verecekleri kararlarda büyük payı olacağını düşündüm. Hatta kahverengi tonlarda takım elbisem için uygun cep mendili bulamadığımdan dolayı, koca bir günümü mağazalarda kahverengi cep mendili aramaya adadım. Gezmelerimde birçok türde kumaş mendil gördüm ama kahverengi tonlarda olmadıkları için onları almadım. Cebimden çıkardığımda bu mendilin takım elbisemle uyum içinde olmasına dikkat ettim. Şirket çalışanlarının da buna dikkat edeceğini düşündüm. Sonunda kuytu yerlerde konuşlanmış bir çorapçıda kahverengi mendili hem de epey ucuza bulduğumda ruhum rahat etti ve görüşmeye artık en azından dış görünüş olarak, mendilin bulunmasıyla ruhsal olarak da hazır olduğumu hissettim.

Karşılarında oturduğumda hiç de rahat hissetmedim kendimi. Heyecanımdan dolayı ağızımda, dilimde, damağımda bir kuruluk oluştu. “Dilin, dudağın, damağın çölleşmesi” de denebilirdi buna, tükürük bezlerimin kendilerine ihtiyaç duyduğum zamanda beni oracıkta yapayalnız bıraktığı anlamına gelirdi bu. Tükürük bezlerimin beni oracıkta yalnız bırakması, geri çekilmesi, kuruması da neyin nesiydi? Yaklaşık yarım saatlik kıran kırana bir bilgi alış verişinden sonra, yorgun zihnim, çökmüş, sıırsıklam olmuş bedenim. Şirket çalışanlarının odasından dışarıya çıktığımda kendimi yaşlanmış hissedişim. Umutsuzluğun o derin boşluğu. Nereden gelip de beni bulduğunu bilemediğim terk edilmişlik duygusu. Soğuk ruhlar arasında beyhude aranan sıcak bir dulda yoklaması. Mülakatta başarısız olduğumu bana oturdukları yerden bildirdiklerinde ruhumun sırçadan köşkünün yerle yeksan oluşu. Şangırırrr diye bir ses, yalnız benim duyabildiğim. Başımın dönmesi ve soğuk bakışlar, o şirket çalışanları, o şirket çalışanları, o şirket çalışanları.

Kendimi zar zor dışarıya atışımla birlikte, içerisinde o basık havası yerine dışarıda esen o serin rüzgâr. Boğazımı sıkıan kravatı gevşetişim ve ceketimi çıkarıp kollarımın arasına alışı. Uzun, upuzun bir yol, تنها. Ağır ağır bir yolculuk bu yolda, hiç acelem yok. Sonra acelem olsa da ne olacak Allah aşkına.

Daha bu yolun yarısına gelmeden omurga kemiğinin olduğu bölgede bir kaşıntı başladı. Sırt kemiğimin olduğu yerde bir kaşıntı. Kendimi kirli hissetmeye başlamıştım, kaşıntı ondan mıydı? Üç şirket çalışanlarının soru bombardımanlarına maruz kalmam sonucu, içinde zerre kadar iyi niyet taşımayan soru-

ların, tuzak soruların, alçak soruların, hiçbir amaç gütmeyen ne idüğü belirsiz soruların bombardımanına uğradığım ve bunların altında çaresiz kaldığım için kendimi kirli hissettiğimden mi başlamıştı bu kaşıntı bedenimde. Yırtarcasına kalçamın üzerinde sırtımın altında yer alan bu bölgeyi kaşımaya başladım. Yolda olduğum için bir araba geçer, biri görür diye rahat rahat kaşıyamıyordum bu bölgeyi. Gömleğimi, kumaş pantolonun üzerinden çıkarmış ve tırnaklarımı derime geçirmiştım. Kaşıntım durmuyordu. Tırnaklarım omurga kemiğime yakın yerde kıllara değiyor, derimin üzerinde sanki kabarcıklar varsaydığımından beni bir şeyin ısırp ısırmadığı şüphesini duyuyordum. Kaşıntı kısa bir süre sonra sırtıma doğru yayıldı. Sonra sağ ve sol karın bölgemde başladı. Göğsüme ve kollarıma doğru sıçradı bu kaşıntı, ayaklarıma uzandı. Öylesine başlayan bir kaşıntı gibi duruyordu bu, beni korkutmaya başladı. Kendimi otele zar zor attım. Takım elbisemi, mülakatta giydiğim iğrenç elbisemi hızlıca çıkarttım üzerimden. Kendimi kirlenmiş mi hissediyordum? Düşün altına girdim. Sabunla, şampuanla bulabildiğim tüm temizlik malzemeleriyle bedenimi yıkadım. Köpürttüm bedenimi, temiz, kullanmadığım ikinci bir atleti kese yapıp bedenimi sabunla, şampuanla köpürttüm. Derim kıpkırmızı olana, nerdeyse derim soyulana, başka bir renk alana dek bu atlet keseyle üzerinden geçtim onun. Sonra sıcak suyla kirli derimi, kirli sandığım derimi kanalizasyon çukurlarına gönderdim. Yarım saate yakın kaşıntımı durdurabilmek için banyoda sıcak duşun altında kaldım. Nefes alamıyordum artık. Tansiyonum da düşmüştü. Banyoda ortalık buhar olduğu için göz gözü görmüyordu ve dışarı çıkmak zorunda hissettim kendimi. Havluları üzerime geçirmeden kendimi otelin nevresimi temiz yatağının üzerine attım. Kaşıntı geçmemişti. Kaşıntı derinden, çok derinden gelmeye devam ediyordu.

Şimdi başıma gelen o olaydan biraz daha zaman geçmesine rağmen derimi daha iyi kaşıyabilmek için tırnaklarımı uzattım. Tırnaklarımı derime geçirdikçe, küçücük kıymıklar halinde tırnaklarım arasında kendi deri kırıntılarımı görüyorum. Kaşıdıkça kaşıyor derim ve etim, sanki iskeletime varmak ve derimi yırtmak, o köken kaşıntıya ulaşmak arzusu içindeyim. Bu susuzluk, tarif edilmez bir susuzluk hali. Ve derimi kaşıdıkça aldığım haz da tarif edilmez bir haz. Kendime zarar verdiğimin, üçüncü derece yanıktan bile kötü görünen derimin soyulduğunun, yüzüldüğünün ayrımındayım. Ama kaşıdıkça beni kendimden geçiren ve “daha derine, daha derine kaşı beni” diyen tenimin benimle dalga geçtiğini düşünmeye başladım. Bedenim benim, etim, tenim; kaşıntılarla kökenine ineceğim iskeletim. Belki kemiklerimde ilişimdir bu kaşıntıyı veren bana. O zaman tırnaklarımla derine, daha derine... ❷

GÜRAY SÜNGÜ

EYLEMSİZ OKUR

Ayakkabımın sağ teki karşımda ve ben onu gözüme kestirdim. Fazla hırpalamışım, üzerine fazla gitmişim, rengi kaçmış epeyce, sadece kendisinin değil tabi, eşinin de durumu aynı. Ama eşini sonraya bıraktım. Önce sağ tekiyle ilgileneceğim. Şu anda yerde duruyor, ben de önünde diz çöktüm. Ayakkabının altında gazete kâğıdı var, dünkü gazetenin bir parçası, orta sayfalarından, renksiz. İnsan siyah beyaz gazete okuyunca kendisini daha bir farklı hissediyor. Farklı yerine, entelektüel veya kültürlü demek de mümkün. Gazetenin kenarında ise siyah bir kutu var, üzerinde kendinden cilalı ayakkabı boyası yazıyor. Bu yazının altında ise daha büyük puntolarla, siyah, yazıyor. Bütün şartlar yerinde, tek sorun, ayakkabıyı boyarken elimi ayakkabının içine sokamam. Hoşuma gitmez bu türden özensizlikler. Plastik eldiven kullanabilirim böylesi durumlarda ama şu an evimde plastik eldivenim de yok. Çorap da kullanabilirim böylesi durumlarda, temiz bir çorap teki işimi görür. Kendimle böylesi bir konuda hemfikir olmanın memnuniyetiyle boyadım ayakkabılarımı iki yüz kırk metre kare kullanım alanına sahip evimin mütevazı bir arka mahalle dairesi salonu büyüklüğündeki girişinde.

Çorap tekini banyodaki çamaşır sepetine attım, ayakkabılarımı ayakkabı dolabına yerleştirmedim -kurusun, yoksa boya kokar- açığa bıraktım ve dinlenmeye geçtim. Yoruldun mu diye seslendi bana, meşe. Hayır, neşe değil meşe. Başımı iki yana doğru salladım. “Yorulmadım,” dedim, “insan böyle bir işle yorulur mu?” “Yorulmuş görünüyorsun,” dedi bunun üzerine. Sadece sohbet etmeye çalıştığını düşündüm, söylediği şeyle ilgilenmiyordu aslında. Gülümsedim yaşlı arkadaşşıma doğru bakarak. “Yaşlanıyorsun artık,” dedim. Onun da tebessüm ettiğini söylemek isterdim ama yapmadı bunu, yerinden kıınıldamadı bile. Bir süre sonra, “Yaşlanınca alınan olurmuş insanlar. Öyle mi gerçekten?” diye sordu. Aslında bu sorunun cevabını bilip bilmediğimden emin değildim. “Belki,” dedim. “Belki de zamanın insanı saygınlaştırdığına inanıyorlardır yaşlandıkça. Çevresi de bu inancın tersine hareket edince kendilerine, kaçınılmaz olarak...” Güldüm ama neden güldüm bilmiyorum. Banyoya gidip ellerimi sabunlayacaktım, ayakkabı boyadıktan sonra ellerimi sabunlamadığımı düşünüyordum. Ayrıca nasıl olur da unuturum böyle bir şeyi diye soruyordum kendime. Kapı tam o sırada çalındı. Ben hareketlenmişim, adımımı atmıştım ki geldi sesi kapı ziline. Neyle karşılaşa-

cağını bilmeyen bir insanın rahatlığıyla gittim kapıya ve kim o diye bile sorma gereği hissetmeden ardına kadar açtım kapıyı. Söylemeden edemeyeceğim, evim kadar kapım da çok güzeldi ve galiba hem evimden hem kapımdan gurur duyduğum için kapım ne zaman vurulsa, tarafımdan ardına kadar açılmaktaydı bu şık çelik ve ahşap karışımı ağır yapı. Tahmin edileceği üzere bu koca eve yeni taşınmıştım, hevesim henüz kursağımdaydı, sindirememiştim ve bu aşamaların tadını çıkarıyordum.

“Yazar bey, siz misiniz?”

Bu soruyu, açılan kapımın eşiğinde durup bana bakmakta olan, ciddi görünüşlü ve ucuz kıyafetli genç adam yöneltti. Arkasında ve yanında başka adamlar da vardı. Okuyucu profilime uyuyor sayılırlardı, bu sebeple hemen şüphelendim veya meraklandım veya korktum. Aslında sadece meraklandım, şüphe ya da korku mevzubahis değildi, mevzunun bir nebze daha heyecan götürür olmasını arzu ettiğim için kullandım bu ifadeleri. Merak ettim ve başımı sallayarak onay verdim;

“Benim, buyurun.”

Gülümseyen yüzlü genç bir adama dönüşmesini bekliyordum ciddi yüzlü genç adamın, en azından ben “yazar bey” olduğumun onayını verdikten sonra ama adam beklentilerimi boşa çıkartarak o sevimsiz, hemen ürküntü veren klişe cümleyi kurdu;

“Bizimle merkeze kadar geliyorsunuz?”

Bu klişe cümlemin üzerine, neler döndüğü hakkında bir fikrim de olmadığı için bir başka klişe ile cevap vermek yolunu seçtim önce ve “Hayır,” dedim, “sizinle merkeze kadar gelmiyorum, şu an evimin kapısında dikilmiş, bana kimlik bile gösterme zahmetine katlanamayan ukala bir yarı yaşımın kauçuk görünümlü suratına bakıyorum.”

Ciddi yüzlü genç adam kiple ilgili bir komiklik yaptığımın farkına varmamış ya da farkına varmış da görevi gereği ciddiyetini muhafaza etmeye çalışıyor olabilir, sadece kimliğini çıkartıp göstermekle yetindi. Ne kaşlarını çatı ne de tebessüm etti. Kimliğe bakmadım, hayatım boyunca tutuklama memuru kimliği görmemişim, bana tren pasosu da gösterse, üzerinde tutuklama memuru yazdığı müddetçe ikna olurdum. Ama bir problem vardı, beni hemen merkeze götürmelerine razı olamazdım.

“Bir durum arz etmeme izin verin lütfen,” dedim bu sebeple. Kaşları hafifçe havaya kalktı ciddi yüzlü genç adamın, isteğim üzerine. Yüzündeki bu değişiklik aynı zamanda genç adamın karşımdaki ilk belirgin fiziksel tepkisiydi. Bunun bir anlamı yok tabi, “Nedir?” dedi, kaşları havada.

“Merkeze giderken yeni boyadığım temiz ayakkabılarımı giymek isterim, kendisine ve çevresine saygısı olan herhangi bir yazar bey gibi. Ancak ayakkabılarımı demin de dediğim gibi yeni boyadım. On dakika kadar kurumalarını beklemek zorundayız. Bu arada size kek ve çay ikram edebilirim.”

Ciddi yüzü genç adam kısa bir duraksamanın ardından arkasındaki adamlara döndü, kaşlar ve gözler vasıtasıyla anlaştıklarını sanıyorum ki sonra tekrar bana çevirdi yüzünü.

“Kek neli?” diye sordu.

“Tarçınlı,” diye cevap verdim. “Çayla çok güzel olur tarçınlı kek.”

“Rahmetli annemin tarifiydi aslında ama ben yapmayı beceremediğim için hazır alıyorum bir süredir. Siz yapmayı becerebilerseniz tarifi verebilirim.” Ayakkabılarını çıkartıp içeriye girerken söylediklerime, benimle ilişki kurmuş olma tehlikesinden sıyrılabilmek için kasten karşılık vermediklerini anladım. Hatta niyetlerini anladığımı anlamalarını da istedim. Böylece bana bir nebze saygı duyabileceklerini biliyordum, duyacakları saygının işe yarayıp yaramaması arasında hesap gözetmeden. Bu isteğime binaen; “Benimle samimiyet kurmaktan imtina ediyorsunuz. Bunu sorun etmeyeceğim. Benim yaşımdaki insanlar ilişkilerini hesaplara göre düzenlemezler,” dedim. Ciddi adamın bu sözlerim üzerine en azından tebessüm edeceğini düşünmüştüm, itiraf ediyorum ama umduğum gibi olmadı. Kauçuk gibi suratıyla bana baktı ve “tarçınlı kek alabilir miyim?” diye sordu; tarçınlı kek alabilir miyim artık, der gibi. Sorunun sonuna eklemekten kastettiği artık yeterince anlamlıydı.

Ayakkabılarının kuruması, tarçınlı kekle çay içilmesi yaklaşık kırk dakikamızı aldı ve en sonunda çıkabildik evden. Bu arada eklemeliyim, onlar çay içerken hiç konuşmadılar, ben anılarımdan ve gençliğimden bahsettim, beni tepki vermeden dinlediler.

Şehir merkezine varmamız yaklaşık yirmi dakika sürdü, yolculuğumuz boyunca hiç konuşmadım, bir ölü gibi sustum ve sürekli olarak pencereden dışarıya baktım. Henüz öğlen saatleriydi ve şehir insan kusuyordu, caddeler, sokaklar, yollar her yer insan kaynıyordu, arabalar adım adım ilerliyordu, yüzlere bir telaş, hareketlere bir acelecilik sirayet etmişti ama bunları söylediğime bakıp şehrin ve insanların portresiyle ilk defa karşılaştığım sanılmasın, aksine fevkalade aşına olduğum görüntüler ve hallerdi bunlar. Sadece kendimce uzağındaydım ve etkilerini üzerimde hissetmiyordum. Sadece bu.

Ciddi yüzü genç adam ve yanındakiler de bu süre içinde hiç konuşmadılar, hatta onlar pencereden dışarıya bile bakmadılar. Seyir halinde geçen yaklaşık kırk dakikanın ardından indik arabadan. Şehir merkezinde, hatta şehir merkezinin bile merkezindeydik, merkez denen yerdeki parkın tam ortasında bulunan havuzun başındaydık.

“Burada bekleyeceğiz,” dedi ciddi yüzü genç adam. Benim için sakıncası yoktu, nihayetinde açık havadaydık, ağaçlar, çimenler, her şey yerli yerindeydi, güneş tepedeydi, hava sıcaktı, hayatımdan memnundum. Ama bekleyiş, umduğumun aksine epey kısa sürdü, üç beş dakika geçti geçmedi siyah takım elbiseli ve siyah güneş gözlüklü iki adam peydah oldu ileride. Bize

doğru yürüyorlardı ve pek sevecen görünmüyorlardı, buna rağmen yaklaşan kara adamlara bakınca içimde ne endişe belirdi ne de korku. Hatta tam tersi, ciddi ve katı suratlarına rağmen sevimli buldum onları, içimde merhamet uyandı. Sebebi ise galiba iki kara adamın da epeyce kısa olmasıydı. Boyları bir buçuk metre filandı ve yüzlerindeki ifade, ciddi, korkunç görünme çabası, onları bir nebze gülünç kılıyordu. Olmadıkları bir şeye benzemeye çalışırken, hiçbir şeye benzeyememek gibi bir kadersizlikle karşılaşan insanlar gibilerdi. Nihayet kısa adımları onları bize yeterince yaklaştırdı ve adamlardan nispeten daha az saçlı olanı ile göz göze geldik. Göz göze geldik ve kara adamlar durdular. Tam karşı karşıyaydık artık. Ciddi yüzlü genç adam kara adamlardan nispeten az saçlı olana; “Gerekli tüm işlemler prosedürlere göre yerine getirildi efendim. Yazar bey’i evinden alarak merkeze getirdik. Emirlerinizi bekliyoruz,” dedi. Nispeten az saçlı adamın gözleri hala bendeydi, söylenenleri dinledi ve “gidin evde bekleyin,” diye üledi. Ciddi yüzlü genç adam ve diğerleri hızlı adımlarla uzaklaştılar yanımdan. Geçirdiğimiz zaman zarfında istemeden ya da farkında olmadan bir yakınlık oluşmuştu onlarla aramızda, dediğimiz gibi tam yaşma göre hesapsız bir ilişki, ne yalan söyleyeyim, birden uzaklaşınca onlar yanımdan kendimi bir parça eksik hissettim. Kara adamlara daha dikkatli ve sert baktım, sanırım bu sebeple: “Ne istiyorsunuz benden?” dedim kibar olmaya uğraşmadan. Nispeten az saçlı olanın cevap vereceğini çünkü bu ikiliden önde olanın az saçlı adam olduğunu sanıyordum ama yanılmışım. Gür saçlı olan, bir adım attı öne doğru ve kaldırdı başını. Gözlerini dikti gözlerime.

“Seni sorgulayacağız, çünkü sen suç işledin?” dedi. Konuşması hafif peltek-ti ve kıyafetiyle beraber duruşunu da düşünürsek, tüm bunların oluşturduğu bütün oldukça ilginçti. İthamına anlam veremediğim için şaşırdım diyebilirim burada ve eğreti olmaz ama tam aksi, hiç şaşırmadım ve tebessüm ederek;

“Bunu biliyordum aslında. Sadece zamanını bilmiyordum. Bu haftamı mı, bu ay mı, bu yıl mı?” diye mırıldandım ama bu mırıldanma bir sırrı paylaşır gibi mırıldanmaya benziyordu, duyulmasın diye korkarak, sessizce mırıldanmaya değil. Ardından daha yüksek sesle ekledim de;

“Son kitabımla alakalı olsa gerek. Yanılıyor muyum?”

Nispeten gür saçlı olan, olduğu yerde on saniyeden fazla duramayan adamlar gibi sallanıp durmaya başlamıştı ve tam bu haldeyken cevap verdi bana.

“Son kitabınızla alakalı yazar bey.” Ardından birkaç saniye duraksadı. İşin aslı ben de o an için yapacak bir şey, söyleyecek bir söz bulamadım.

“Sorgu odasına gidelim mi, artık?”

Sorgu odasına, davet niteliğini haiz bir soruyla giden ilk tutuklu ben isem eğer buna mutlu olacağımı düşündüm.

“Gidelim,” dedim, “Ben hazırım.”

Merkezi yerli yerinde bırakarak parkın çıkışına doğru yürüdük. Parkın çıkışı ne gariptir ki aynı zamanda parkın girişiydi de ve ben bunun da hayattaki birçok şey gibi anlamsız olduğunu biliyordum. On beş dakika kadar yürüdükten sonra metruk bir binanın önünde durduk. Aslında kara adamlar benim önünde yürüdükleri için ve ben henüz nereye gittiğimizi bilmediğimden, ben durmadım, önce onlar durdu, ben de onların durmaları üzerine durdum. Nispeten az saçlı olan demir kapıyı iterek açtı ve açılan kapıdan metruk binaya girdik tek tek. Binanın içi rutubet kokuyordu ve bir yaz mevsimi öğlen saatine rağmen ziyadesiyle serindi. Koridorda yürüdük önce, içerisi daha karanlıktı. Ardından binanın içinde tam ortada bulunan asansörün önünde durduk ve beklemeye başladık. Bir iki dakika sonra geldi asansör, içinden hayatımda gördüğüm en uzun boylu ve ince adam çıktı. Hatta adam o kadar ince ve uzundu ki, asansör kabininden çıkarken başını eğmek zorunda kalmıştı. Hep birlikte asansörün içine doluştuktan sonra, ince adam tekrar içeriye girdi ve bize bakarak sordu. “Hangi kata efendim.” Nispeten gür saçlı adam, yukarıya çıkacağımızı sanan zavallı beni yanılttı ve “aşağıya,” diye cevapladı soruyu. “Sorgu odasına.” Tam o anda, gerekçemi bilmiyorum, hatta bir gerekçem bile olmayabilir ama nedense dikkat ettim ve gördüm, ince uzun asansör görevlisi kendisine verilen bu cevapla tedirgin oldu ve o andan sonra bir daha bana doğru bile bakmadı. Diğer bütün her şey gibi bunun da bir anlamı olmayabilirdi, sadece tedirginliği sebebiyle benim işin içinde bir anlam aramama sebep oluyor denebilirdi ince uzun adamın hareketlerinin. Bunu bilemem. Bildiğim beş dakika kadar sonra sorgu odasıydık. Ya da burası benim ilk gördüğüm sorgu odası olduğuna göre şöyle ifade edebilirim: Beş dakika kadar sonra sorgu odası dedikleri odadaydık. Sonunda amaçlanan yere getirilmiştim ben ve bu açıdan bir nebze rahatlamıştım.

Buradan ötesi yoktu artık, galiba biraz yorulmuştum ve bitmesini istiyordum artık. Bunun yanında suçumun bir biçimde surat bulacağı ve yüzüme vurulacağı endişesini de taşıyordum, bana göre suç değildi tabi, en tabii hakkımdı ama onlar kuvvetle muhtemel suç diye niteleyeceklerdi. Ama bu arada benzer hatta aynı sebepler dolayısıyla içimde ince, minik ama belirgin bir gururun varlığını da itiraf etmeliyim.

Sorgu odası tahmin edileceği üzere karanlık bir odaydı. Odanın tam ortasındaki büyük beyaz ve oldukça rahat gözüken koltuğun haricinde hiç eşya yoktu. Hatta dışarıya açılan kapının oda tarafında kol bile yoktu. Tek taraflı kapı kolu bana hemen kara adamlardan bir tanesinin sorguya katılmayacağını düşündürdü, ikisi birden sorguya katılırsa bize dışarıdan kapıyı açacak üçüncü bir kişi gerekir demekti ve burada başka kimse yoktu benim ve iki kara adamın haricinde. İnce uzun asansör görevlisi görev yeri olan asansörün içindeydi, bize bir yardımı dokunamazdı.

Odaya girince bana söylenmediği halde gidip beyaz koltuğa oturdum. İki kara adamdan hangisinin odaya gireceğine baktım ama gariptir ki, adamların ikisi de girdi odaya, kapıyı açık bıraktılar sadece, böyle bir önlemle yetindiler. Tepemde bir lamba yaktılar ve yüzüme tuttular lambanın ışığını. Sanırım sorgu başlamıştı.

“Geçen Pazar neredeydin?”

“Hangi saatte evladım. Sabahtan akşama kadar birçok yerdeydim.”

Yüzlerini göremiyordum, aslında gözlerime, tepeme, her yerime vuran ışık nedeniyle hiçbir şey göremiyordum bu sebeple anlatamayacağım onları; birbirlerine mi baktılar, cevabımla mutlu mu oldular yoksa sinirlendiler mi?

“Saat tam on üç elli altıda,” dedi içlerinden birisi, dediğim gibi hangisi olduğunu söyleyemeyeceğim çünkü bilmiyorum.

“On üç elli altı... İmza günündeydim. Kitabımı imzalıyordum.”

“Tam on üç elli altıda... İyi düşün.”

İyi düşün dediği için iyi düşündüm ama doğrudu, kitap imzalıyordum tam o saatte.

“Düşündüm evet. İmza günündeydim,” dedim yine.

“Neler yazıyordun kitap kapaklarına imzadan önce?”

“Kitap kapak içlerine diyelim. Ne bileyim yazıyordum bir şeyler, okuyucunun adını filan belki.”

Neden bu sorularla karşılaştığımı anlayabilmiş değildim.

Birden ışığı kapattılar ben soruların manası üzerine düşünürken. Gözlerim karanlığa alışınca kadar beklediler. Ya da benim gözlerimin karanlığa alışmasını beklediklerini düşünmek güzel geldi bana. Bekleyişlerinin sebebiymiş gibi görmeyi kasten tercih ettim, insanın en hazin durumlarda bile iyiye meyleterek kendini teselli edişinden hareketle. Ama bekleyiş uzun sürdü. Anlam veremedim. Sonra birden ışık yanmadan geldi sordu.

“Neden okuyucularına küfür ettin?”

Işık yanmadan gelen soru... Cevap vermedim. Ama yineleni.

“Neden okuyucularına küfür ettin?”

Benim kendime sorup da cevap veremediğim, hatta benim kendime sormadığım, hatta sormayı düşünmediğim bile, bir soruyu bana yönelteceklerini beklemiyordum evet. Ben sanıyordum ki kitabın içindekiler, neden o öyle dedin, neden bu böyle dedin, burada ne demek istedin. Ama öyle olmuyordu, başka bir şey soruyordu kara adamlar. Kitabımı imzalamam için önüme uzatan okurlarıma, adlarını sorduktan sonra, adlarıyla birlikte o an aklıma gelen en okkalı küfürü imzaman üzerine kondurmuşlarından bahsediyorlardı, bunun sebebini soruyorlardı. Eveleyip gevelemekten başka yapabileceğim bir şey yoktu.

“Canım o an öyle istedi. Başka diyecek bir şeyim yok,” diye cevapladım. Kabul edemeyeceklerini açıkça ifade ettiler. Daha nitelikli bir gerekçeye ihtiyaçları vardı. İfade etmeye çalıştım bu yüzden.

“Bakın şimdi,” dedim. “Ben yazarak yaşıyorum. Yazdıklarım tüm hayatımı kapsıyor. Bu benim işim. Mesleğim değil, dikkat edin, daha öte bu benim işim. Sonra o yazılar kitap olmuş. İki kapak arasında. Ve ben de oradayım. Bazen orada mutlu bir insan olarak bulunursun, bazen nefret dolu birisi olarak. Bunu açıklayamam. İçimden okuyuculara küfür etmek geldi. Ettim.” dedim.

“Sadece etmemişsin, yazmışsın,” dedi az saçlı kara adam.

“Söz uçar,” dedim ben olabildiğince rahat.

“Okuyucularını yazarlığının müsebbibi olarak görüyorsun, kendini de mutsuz hissediyorsan yapabileceğin bir şey bu,” dedi sonra gür saçlı kara adam. “Değil,” dedim. “Öyle değil. Birden küfür etmek istersiniz. Bu kadar basit.”

“Ama bu durumda seni cezalandıracağız,” dedi az saçlı kara adam benim cevabım üzerine. Korkup korkmamak arasında tereddüt ettim.

“Ne yapacaksınız?” dedim. Beni korkuttuklarını anladılar mı bilmiyorum ama “Kitapların toplatılacak,” dediler. Tebessüm ettim ne yalan söyleyciyim. “O zaman işte,” dedim. “Okurlarım buna müsaade ederlerse, küfürlerim hakikaten yerini bulur.”

İki kara adam kaşlarını çattılar ve baktılar bana. “Ne demeye çalıştığınızı bilemiyoruz ama mesele ciddi. Biraz endişelenseniz iyi olur,” dedi az saçlı olan. Aslında meselenin ne denli ciddi olduğunu biliyordum. Bazı durumlarda insan tutamaz kendisini ve aklından geçeni söyler, sanırım şu an o minvalde bir haleti ruhiye içinde bulunuyordum. Usulca başımı eğdim.

“Aslında ben daha başka bir mesele için sorgulandığımı sanıyordum,” dedim çekingen bir sesle. Çekindiğim için değil, bu ifade biçimim belki kara adamların dikkatini çeker diye. Zira farkında değillerdi gibi geliyordu bana. Burada kendime “neyin,” diye sormalıyım. Burada kendimi cevaplamayı er-telemeliyim.

“Hayır,” dedi yine az saçlı kara adam. “Sizinle başka bir meselemiz yok, imza törenindeki küfürlü yazlarınız için buradasınız. Sadece.”

Oturduğum koltukta daha eğreti bir hal almaya özen göstererek “Ama anladığım kadarıyla siz, kitabı okumamışsınız,” diye itiraz ettim ama yine çekingen bir sesle tabi. Suçlu gibi görünmem gerekiyordu asıl suçuma dikkati çekmek için.

“Sizin kitaplarınızı okumayız biz, buna ihtiyacımız yok, siz kendinizi ne sanıyorsunuz?” dedi bu sefer nispeten gür saçlı kara adam.

“Hayır hayır bunu zaten biliyorum, benim kitaplarımı okumazsınız. Ancak orada işlediğim suçu görseydiniz beni bu sebepten değil, o sebepten sorguya alırdınız?” diye itiraz ettim. Söylememe gerek var mı, yine çekinerek korkarak.

“Ne suç işlediniz ki siz orada. Gerçi mutlaka bir suç işlemişsinizdir, size güven olmaz tabi ama...” diye sordular bu sefer. Artık hangisinin sorduğunu, konuştuğunu söylemeyi önemsemiyorum, nasıl olsa kendi beyinlerini kullan-

mıyorlardı, bir ortak akıldan hareket ediyorlardı, neyi kimin söylediği önemli değildi bu yüzden.

“Ben kitabın içinde...” diye başladım. “Sizin varlığını sorguladım ve açıkça aşağıladım bazı yerlerde. Sistemi eleştirdim çok uzun bir bölüm boyunca. Topluma bu şekilde ne yaptığınızı ifade ettim, yani toplumu zehirlediğinizi, tepkisiz ve korkak kıldığınızı, kendi düşüncenize göre şekillendirdiğinizi ve o şekle uymayanı dışladığınızı, küçümsediğinizi, yok saydığınızı, sindirdiğinizi filan. Bu tarz şeyler. İnsanları yani okuyucularımı uyanmaya çağırdım. Biliyorsunuz kitabın adı uyanışlar zaten. Bir roman aslında ama benim söylemek istediklerimi söyleyebildiğim bir roman. Aslında biliyor musunuz, sizin beni sorgulamak için hareket noktanız da çok yanlış değil, zira okuyucularına kitabı imzalarken yazdığım o küfürlü ifadeler kitabımın içeriğiyle bağlantı arz ediyordu denebilir. Örnek vereyim mi; yine de uyanmazsanız, sizin... Veya hala uyuyorsanız seni ve senin gibileri... Türünden şeyler. Uyumak hali ile alakalı sert bir şeyin okuyucuyu içeriğe bağlayacağını düşünmüştüm, aslında direk bir fiil de yok gördüğünüz üzere, dolaylı hatta şartlı bir fiil söz konusu, yapmaz iseniz yaparım türünden. Yani beni bununla suçlamanız mantıklı olmaz, komik olur, ama asıl suçumdan ötürü suçlarsanız hem siz nitelikli bir mücadeleye girişmiş, hem de ben fikir namusum ayakaltına alınmadığı için daha gururlu olabilirim.”

Sözlerimi bitirdiğim zaman sorgu odasının alacakaranlığı mezar sessizliğine gömüldü. Kara adamlar tek ses etmediler, hatta hareket ettiklerini bile duymadım, görmedim. Ne kadar sonra bilmiyorum, birbirlerine yaklaştıklarını fark ettim, o sırada ikisi de arkamdaydı ve ben uyuklamaya başlamıştım sanırım. Aralarında fısıldaştılar, duyabiliyordum ama ne fısıldaştıklarını anlamama olanak yoktu. Fısıltılar kesildikten sonra bir çift ayak sesi geldi kulağıma, sanırım kara adamlardan bir tanesi sorgu odasını terk ediyordu. İçimden korku duymak geldi. Adamlardan bir tanesi çıkar, diğeri sorgudaki adama kötü davranır filan. Ya da paranoyaydı yaptığım, bu bir film değildi. Ama neler olduğunu tahmin edebildim az çok. Kara adamlardan içeride kalmayan, dışarıda bir telefon ahizesini eline alıp gizli bir numara çevirecekti. Karşı taraftan telefonu açan çok önemli ve numarasından bile çok daha gizli birisine bir şeyler anlatacaktı. Muhtemelen anlattıkları sorguyla alakalı olacaktı. Ardından aldığı talimatı zihniyle sıkı sıkıya kavrayıp mezar sessizliği yaşayan sorgu odasına, bizim yanımıza gelecekti.

“Anlattığınız meseleleri sorguladık. Dediğiniz gibi, tüm bu suçları işlemişsiniz ama,” dedi. Israrla söylemeyeceğim bu konuşan kara adam hangisi. Hepsi bir dedikten sonra bir kere, söylenebilir mi hiç? “Sizi bu suçlardan sorgulasak söyleyecekleriniz karşısında size üstünlük kuramama tehlikemiz mevcut. Ayrıca dediğimiz şekilde okuyucularına küfür eden bir yazar suçlaması hem

sizin için epeyce küçültücü hem de itiraz edemeyeceğiniz, size kendinizi savunma imkanı vermeyecek kadar saçma. Üzgünüm ama sorgu sebebimiz üzerinde bir değişiklik yapma şansımız yok. Davanız bu suçlamayla açılacak.

Sıkıntıyla da olsa gülümsedim. “Peki, nasıl olsa mahkemede de aynı şeyleri söyleyeceğim. En azından işin ciddiyeti orada belir olur da, hak ettiğim türden bir yargılamaya, hatta şansım varsa cezaya dönüşür yaptıklarım,” dedim. Bu sefer güldü kara adam. Hatta ikisi birden güldü. “Mahkeme mi?” dedi önemli değil hangisi. “Mahkemeye çıkmayacaksınız ki, biz sadece sizi suçlayacağız ve sorgulayacağız sonra da dava açacak insanlara bunu duyuracağız. Mahkeme olmayacak, bu kadarı bizim için yeterli,” diye ekledi.

Beklediğim gibi oldu böylelikle. Düşüncelerimin merak bile edilmemesi için bana düşünce suçlusu muamelesi yapmayacak, alelade bir suçlamayla beni küçültecek, itibarımın günün birinde yükselme ihtimalini bile şimdiden yok edeceklerdi. Hayal kırıklığına uğrayıp uğramadığımı bile bilmiyorum. Sanırım hayal kırıklığına uğrayıp uğramadığımı zaman gösterecekti. Şimdilik bu konuda söyleyecek bir şey yoktu. Şu ana kadar yazdığım birkaç kitabı satın alarak benim yeni taşındığım o koca evde yaşamama olanak tanıyan sevgili ve değerli okuyucularım, son kitabında söylediklerime itibar ederek, benim sorgucular tarafından ciddiye alınarak hakiki suçumdan yargılanmama ve hatta hapse atılmama yarayacaklar mıydı bakalım. En azından bana bu gururu yaşatacaklar mıydı bakalım.

Dediğim gibi bunu zaman gösterecekti. Şu an saçma suçlamaları sineye çekerek evime dönmekten başka çarem yoktu. Öyle de yaptım zaten. Kara adamlar beni sadece metruk binanın çıkışına kadar götürdüler, evime kendi imkânlarımla döndüm. Evime varınca koca kapımı anahtarlarımla açtım, çünkü evimde yani bu koca evde yalnız yaşıyordum. Karım Neşe sadece kelimelerle uğraştığım için birkaç yıl önce beni terk etmişti. Çok afedersiniz yalnız yaşıyordum dedim ama öykünün daha başında evimde sohbet ettiğim arkadaşım meşeyi unutmayalım. Meşe, itiraf etmeliyim ki şu ana kadar sahip olduğum en vefalı dosttu. Karımın beni terk etmesine neden olan kitaplarımı; okuyucularımın ceplerindeki parayı vererek bana bu evi aldırın kitaplarımı; sorgucuların beni sorgulamalarına ve okuyucularım gerçekten o küfürü hak etmiyorlarsa verecekleri tepki ile ülkeyi alt üst edecek ve sorun değil belki beni ömrümün sonuna kadar içeriye tıkacak kitabı, hepsini onun üzerinde yazmıştım. Güvenle, umutla ve cesaretle. 21

TEMEL KARATAŞ

YEDEKTEKİ HASAN

Baba ıhlamurun etrafında hasır tabureler, hiçbirini birbirine benzemeyen, yaşlılıktan oturağı pürçeklenmiş, kireç lekeli sandalyeler... İnsanın canına tebelleş olan ıslak temmuz sıcaklığında canı böyle bir yere atabilmek ne şans. Hele ki, yerden anca kırk elli santim yukarda, ıhlamur dallarının gölgelediği eyvanımsıda yer bulmak... Ihlamurun hışırtısı, ince ince esen yel... İstanbul'dan böyle ucuz, böyle kolay bir kopuş yok. De ki Ege'de bir sahil kasabasıdasın, ya da bir adanın denize bakan dik yokuşlu sokaklarından birinde...

Burası sabahları, işe gitmeden önce iki çay içip kendime geleyim, diyenlerle doludur. Kimisi gazetelere göz atar. Ama sayfalar boyunca uzayıp giden boktan memleket ahvalini düşündüklerini, dert ettiklerini sanmam. Çünkü onlarca sayfayı bir çırpıda çevirip, türlü memleketlerin futbolcularının, futbol takımlarının dünkü durumlarından haber veren sayfalarda uzunca eğlenirler. Kimisi de tam karşıdaki parka doğru bakar. Dalgın, çayını yudumlar, cigarasını üfürür. Bu dalgın olanlar, okula başlayacak çocuğun masraflarını, kirayı, faturaları, zamları düşünür. Belki de bambaşka meseleler düşünür, seyre daldıkları parkın içinde bambaşka bir dünya hayal ederler, ya da ne bileyim, hiçbir şey geçmez akıllarından, öyle boş boş bakarlar da, yüzlerindeki sıkıntı aklıma efkâr düşürdüğünden bana öyle gelir.

Ben iki gazetenin ilk sayfasına bakarım. Birkaç kişiye ana avrat söver, bir devletlinin kirli işleri ortaya dökülmüşse “vay deyyus!” der geçerim. Bundan ötesi elimden gelmediği için acınmam.

Bir saat bile sürmez bu fasıl. Çaycı boşalır. Kalabalık dağılınca kalıveririm orta yerde. Niyeyse, bir zaman çıplakmışım gibi utanırım. Elimi ayağımı koyacak yer bulamam. Yekini boş çıkan gazetelerden birine uzanır, sayfaların içine saklanırım. Ta Yedek Hasan gelip de her zamanki taburesine o çok bildik sükût içinde oturana kadar... Bu hali ağlamaklıdır Hasan'ın. Sanki ruhen büyük bir zül, bedenlen katlanılmaz bir sızı içindedir de, bu sızı yüz hatlarını örmüştür dantel gibi. O beni tanımaz. İki günün biri burada karşılaştık da tanımaz. Ama ben onun, çevredeki birkaç dükkânın kapısını süpürüp, kiminin camlarını silip yolluğunu aldıktan sonra çaycıya düştüğünü bilirim.

Saat on ikiden sonra iş merkezlerinden çevredeki lüks lokantalara, büfe- lere akın başlar. Bu kalabalığın az bir kısmı, börek, poğaçalar alır, simit-kaşar alır, çaycıya koşar. Boş tabureler, sandalyeler hızlıca dolar.

İşte o an öyle bir şey olur ki, bir ben şaşarım. Yedek Hasan'ın görevi başlar: Tabureler, sandalyeler birer ikişer doldukça Hasan canlanır. Nedenini, na-

sılını bir türlü anlayamadığım ikinci Hasan'a bürünür. Ona, işe gelmeyen çıraqları, temizlikçileri, odacıları yedeklediği için Yedek Hasan derler. Ama bana sorarsanız, içinde daima bir yedek gizlediği için bu lakabı hak eder daha çok. İşte şu an içinden çıkardığı yedek Hasan, yüzüne yansıyan ızdırabı, bilinmeyen bir yere gizler. Bir sirk maymununa döner. Tabii bu benim için böyledir. Onun öbür halini bilmeyenler için, her şey, her zamanki gibidir, olağandır. Çaycı zaten kalabalık, Hasan zaten soytarıdır. Buraya şimdi gelmiş olsaydım, benim için de her şey her zamanki gibi olmayacak mıydı? Düşünürüm ki, olağan bir şeyin olağanüstü olması böyle önemsiz bir aralıkta cereyan eder.

— İki çay, bir kahve, der biri.

— Duydun mu? diye ocakçı Mahir'e seslenir Hasan.

Kahveler orta mı, şekerli mi, mahsus söylemez Hasan. Bekler ki, "Kahveler nasıl?" diye ses gelsin ocakçıdan. Nihayet o soru gelir:

— Kahveler nası?

— İyiler be ya, ellerinden öperler, deyip gevrek gevrek güler Hasan.

Ocağın başında, sıcaktan yarı baygın çalışan ocakçının gülecek hali yoktur.

— Hasaaan!

— Tamam be ya! İkisi de orta.

Bu güldürüyü her gün oynar Hasan. Yaptığı şakanın arkasından çıkardığı o gülme sesleri de bir komedi dizisinden araklamadır. Ben daha çok buna gülerim. Her seferinde gülerim. Güldüğümü görünce sahiden güler o da.

Çayları, kahveleri taşır, bir yandan da kısa kollu gömleğinin koluna alnını uzatıp türlü cambazlıklar yaparak, tepsiyi düşürmeden alınının terini silmeye çabalar. Bu, komiklik olsun diye değildir.

Güzel kızlar oturur kimi taburelerde. Pilisiz dizüstü etekler, böyle konforsuz taburelere oturulsun diye dikilmediklerinden, yukarı doğru sıyrılır, yırtmaçlardan falso verir. Hasan bu masalara pek ilgilidir. Gün yüzüne çıkarmadığı soytarılıklardan birini bu kızlara çay götürürken, ya da o masalardan boşları alırken sergiler.

Sonra tepsiyi ritim tutup oynak bir Rumeli türküsü söyler. Kızlar en çok buna güler. Onlar gülünce, Hasan meşhur bir pop şarkısına Rumeli ağzıyla girer. Kızlar buna daha çok güler, "Ha hay! Alem adamsın Hasan abi," falan derler.

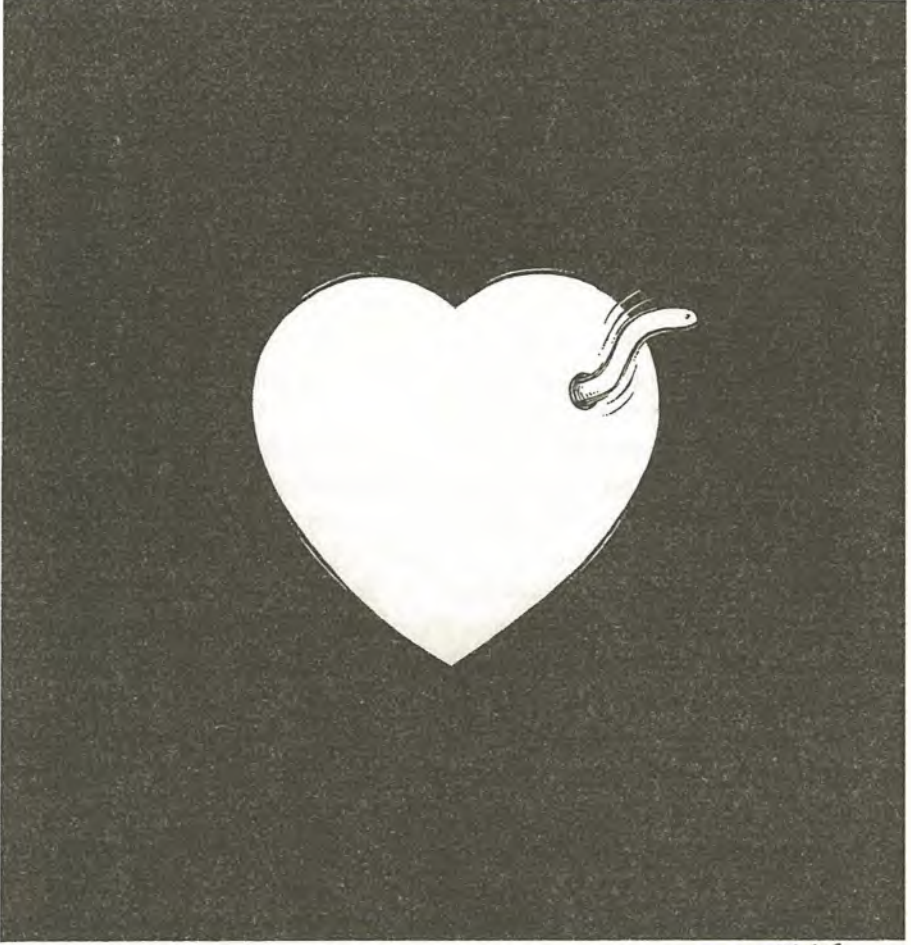
Sonra dinlenmek için köşedeki yerine çöker. Arka cebinden çıkardığı bez mendili üçgen yapar, eski moda gömleğinin eğindiriğine illeştirir. Bana döner:

— Ep gülerler be abey... Ep gül ep gül, nereye kadar?

Son boşları toplamak için kalkar. Kalabalık dağılır. Ortalığı süpürür, etrafa iyice yayılmış tabureleri, sandalyeleri her zamanki kuytuya tortoplar. Ocakçıdan beşliği alır. Kederi de suratına giydi mi yeniden benim Hasan olur. Sabahki ızdırapla omuzlarını düşürüp Çarşı'ya doğru inerken, benim aklıma yine aynı sorular düşer: Bu Hasanlardan hangisi yedektir? Ya da, bir Hasan'da en çok kaç Hasan olur?

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

Y. S. Lee S
Hasan

DOSYA

ÇAĞDAŞ CEZAYİR ÖYKÜSÜ

ASIM ÖZ

BÖLÜNÜK ÜLKE EDEBİYATININ ÇEVİRİSİNDE TEMSİL NOKSANLIĞI

"Cezayir vatanım, Arapça dilim, Müslümanlık dinim"
Abdülhamit Bin Badis¹

*"Cezayir'deki Fransız politikası Arap nüfusu bütünüyle yabancılaştırmış
ve onları mutlak bir depersonalizasyon içinde yaşamaya mahkûm etmiştir."*
Frantz Fanon

*"Ben, annemle Arapça konuşuyorum, kendimi Fransızca ifade edebiliyorum,
bu nedenle de kitaplarımı Fransızca yazıyorum."*
Asiye Cebbar

*"Cezayirli okurlar beni çok seviyor. Kitaplarımı Fransızca okuyorlar;
çünkü kitaplarım Arapça'ya çevrilmedi. Kitaplarım Arapça hariç,
Endonezya ve Malezya dillerine, Japoncaya ve diğer birçok dile çevrildi."*
Yasmina Khadra

Kuzey Afrika'da Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet alanının ulaştığı ve en son sınırının çizildiği ülke olarak Cezayir'in Türkiye ile ilişkileri, çok uzun bir ortak geçmiş nedeniyle yakın ve sıcak ama aynı zamanda uzak. Önce sıcaklıktan, sıcaklığa zemin teşkil eden hususlardan bahsedelim. İlişkilerin sıcak oluşunda Cezayir'in, Osmanlıya bağlanmasının, diğer örnekleri gibi bir sefer sonrası bağlanma olmaması etkilidir kuşkusuz.

Cezayir, kendisinden üstün güç olan İspanya'nın tehditlerine karşı koymanın zorluğu ve koruyucu lideri Barbaros Kardeşlerin isteğiyle Osmanlı'nın gücünün doruk noktasında olduğu bir dönemde imparatorluk topraklarına bağlanmıştır. Cezayir'in hâkimi Barbaros Hayrettin'e Kaptan-ı Deryalık verilerek, onun denizcilik deneyiminden yararlanılmış; Osmanlı Devleti'nin deniz gücü Akdeniz'de en yüksek noktasına erişmiştir. Bu sayede Barbaros, düşmanları olan Avrupalı deniz filolarını etkisiz hâle getirmiştir. Osmanlıların gücünün zayıfladığı bir dönemde; Navarin'de donanmasını kaybettikten sonra, Cezayir'i Fransa'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Fransa'nın işgali karşısında, sonuçsuz diplomatik girişimlerle Cezayir'i geri almaya çalışmıştır. Güçsüzleşen Osmanlı'dan beklenen yardım gel(e)mese de; Cezayirli 130 yıl sürecek bir direniş içine girerek Fransız sömürgeciliğine karşı koymuştur.

Fransa'nın Cezayir'i işgal ederek giriştiği Akdeniz ve Akdeniz'de bulunan ticaret yollarını kontrol etme isteği, sonraki dönemlerde Tunus ve Fas'ı işgal etmesiyle devam ederek, Suriye, Lübnan ve Türkiye'nin güneyine kadar uzanmıştır. Fransa, Avrupa'da yaşanan endüstrileşme sonrasında kapitalist üretimin her alana yayılması ve buna bağlı hammadde ihtiyacının büyümesi nedeniyle Ortadoğu'yu sömürgeleştirmeye girişen bir devlet konumuna gelmiştir.

Cezayir'de toprakların, *kolon* denilen sömürge halkına dağıtılması 1833-1878 yılları arasında resmî olarak yapılmıştır. Fransa'nın Cezayir'e taşıdığı Avrupalı nüfusun Hristiyan ve Yahudi olması ve bu din ayrılığının yerlilerle Avrupalılar arasında bizzat devlet tarafından ayırt edici bir unsur olarak kullanılması, Avrupalı ve Cezayirli yerine Fransız- Müslüman olarak ayırt edilmesine yol açmıştır. Cezayirli, kendisini bir ırk temeline dayandırmadan kendini Müslüman olarak adlandırmayı seçmiştir. Mülksüzleştirilen Cezayirli, siyasî olarak da Fransız vatandaşı değil, Yerli Kanunu çerçevesinde *tebaa* denilen, yurttaşlık hakkından yararlanamayan, medenî haklardan yoksun ikinci sınıf bir duruma getirilmiştir. Yetkili makamların izni olmadan seyahat özgürlüğü, Arapça eğitim yapan okulları, kendi dillerinde yayın yapan gazeteleri yoktu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Cezayirli, siyasal bilinci arttı. Emir Abdülkadir'in torunu Emir Halit öncülüğünde başlayan siyasal örgütlenmelerle gelen istekler, 1954'te silahlı mücadelenin başlangıcına kadar ulaşarak devam etmiş, bu tarihten sonra bağımsızlık için Ulusal Kurtuluş Cephesinin öncülüğünde hem siyasî hem silahlı mücadeleye dönüşmüştür. Bu mücadele edebiyatın ve insanlığın vicdanında da yankı uyandırmıştır.

Entelektüel Üçgen

Fransa'nın sömürge politikalarının acımasızlığını ve adaletsizliğini her fırsatta okuyucularıyla paylaşan Sartre, Cezayir Bağımsızlık Savaşı boyunca düşüncelerini özerk bir aydın olarak savunmaya devam etmiş ve Fransa'yı Cezayir'de işgalci ve sömürgeci olarak tanımlamış, bağımsız Cezayir fikrini benimsemiştir. Ona göre sömürgeciliği ve onun emperyal söylemini terk ederek Cezayir'in bağımsızlığı için çalışmak aynı zamanda Fransızların ırkçı ve despot anlayışlardan uzaklaşmalarını sağlayacak bir erdemdir.² Sömürgeciliğin, politik tahakkümün ve ırkçılığın psikolojisi üzerine yazan Franz Fanon, bir doktor olarak tıp alanından hareketle yazdığı kitaplarda genelde sömürgeciliğe karşı bir başkaldırı sergilemiştir. Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nı, "sömürgeci zulmünü kırabilecek en olağanüstü savaş" olarak görmüştür. 1959 yılında, yani savaşın beşinci yılında kaleme aldığı *Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nın Anatomisi* kitabında bu düşüncesini örneklerle kanıtlama yoluna gitmiştir.³ Ona göre binlerce silahsız sivilin işkence görmesine neden olan savaşın Cezayir halkı için anlamı bağımsızlık fikrinden başka bir şey değildir.

Fransa'nın bölgedeki kolonyal siyasetinin yaralı benliği olarak Albert Camus, bağımsızlık savaşı döneminde Cezayir kökenli bir Fransız olması sebebiyle konuya uzak kal(a)mamıştır. Camus, Cezayir konusunda federasyon fik-

rine inanan bir yazardır. İki toplumun eşit haklara sahip olacağı bir yapıyı savunmuştur. Bu amaçla ateşkesin sağlanmasını desteklemiş fakat düşündüğü ateşkes planı ya da Cezayir tasarımı ütöpik olarak kalmıştır. Camus, 22 Ocak 1956 tarihli ateşkestten itibaren sessizliğe bürünmüştür. *L'Express* gazetesindeki yazılarına son veren yazar, ateşkes için toplantılar düzenlediyse de Cezayirli tarafından Fransız ve hain; Fransızlar tarafından ise Cezayirli olarak görölmekten öteye geçememiştir. Bu soyutlanma ölümüne kadar geçecek dört yıl içerisinde Cezayir'le ilgili hiçbir yazı kaleme almamasına neden olmuştur Cezayir bağımsızlık mücadelesi ise 1962 yılında zaferle sonuçlanmıştır.⁴ Bu mücadele zamanın İslâmcı dergilerinden *Sebilürreşad* ve *Büyük Doğu* başta olmak üzere farklı gazetelerde de büyük bir destek görmüştür.

Yaralı Kültürel Biçimleniş

O yıllardan bu yana Cezayir ile Türkiye arasında zaman zaman durgunluklar yaşansa da bozulamayacak nitelikte derin bir bağ var. Ama bu bağ Cezayir halkının Osmanlı yönetiminden hoşnutsuz olduğunu, kendi halkına karşı bir propaganda olarak sunan Fransa'yı anımsatırcasına İslâmî Cezayir söz konusu olduğunda benzer bir kara propagandayla karşılaştı doksanlı yıllar boyunca Türkiye halkı. Tabii bu karşı kara propagandadan bağımsız bir biçimde işleyen ya da işleyemeyen bir de çeviri süreci var kültürel planda. Bu çeviriler ise daha çok düşünce yoğunluklu kısmen de Cezayir'in yakın geçmişine ışık tutan siyasî çalışmalar var. Fransız kökenli ünlü Cezayirli arasında filozof Jacques Derrida son yıllarda öne çıkan bir isim. 1905-1973 yılları arasında yaşamış olan Malik bin Nebi, Cezayir halkının sosyolojik dönüşümünde oldukça emeği geçmiş ve bu konularda önemli eserler vermiştir. Bu eserler yetmişli yıllardan itibaren Türkçeye kazandırılmış bilinç ışıklarının yanmasında epey etkili olmuştur. Yine aynı şekilde Frantz Fanon'un eserleri de bilinç ışıklarına psikiyatri, sömürgecilik vb. noktalarda oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Üstelik bu eserler, bir şair tarafından Türkçeye kazandırılmıştır çoğunlukla. Ama edebiyat alanında bu kadar ses getiren insanları etkileyen çeviriler yapılamamıştır ne yazık ki. Dergilerde yer edinen ve belli yıllarda yoğunlaşan ve orada kalan çeviriler kültürel kamuda dolaşamamıştır. Kuşkusuz bu, sadece çevirinin Türkçe boyutuyla ilgili değil. Daha çok Cezayir'in sömürölen kültürel biçimlenişinin getirdiği sorunlarla ilgili. Bu edebiyat ise yukarıda ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız ve farklı boyutları da olan benlik bölünmüşlüğünü yansıtır. Cezayir'de sanatın güçlü kolu olarak edebiyat bu benlik bölünöklüğünü birebir yansıtır. Bu alanda kolonyal Fransız etkisinin oldukça fazla olduğu görölüyor. Ne Cezayirli ne de Fransız olabilen; Abdülhamit Bin Badis'in Cezayir halkının Müslüman kimliğini kaybetmemesi üzerine kurulu olan mücadelesinden uzak bir çeviri edebiyatla karşı karşıya olduğumuzu söylemek bir indirgemecilik olarak algılanmamalıdır.

Onun mücadelesi halkın Cezayirli kalmasının koşulu olarak, Arapça konuşmaları ve dinî kimliğini korumalarını esas olarak benimsemiştir. Abdülhamid

Bin Badis, 1919- 1939 yılları arasında siyasal çalışmalarda, Konstantin şehrinde imamlık yanında dinî düşüncelerini benimsettiği bir öğrenci grubu oluşturmuştur. *Eşshab* dergisini yayınlayarak düşüncelerini halka ulaştırmıştır. 1925 yılında *El Müntekid* isimli gazeteyi çıkararak. Arapça ve Arap kültürünün öğretilmesi için mücadelesini basın yoluyla yapmıştır. 1931 yılı Mayıs ayında “Cezayirli Müslüman Âlimler Cemiyeti”ni kurarak cemiyetin başkanlığını da yapmıştır. Dernek, Cemaleddin Afganî ve Muhammed Abduh’un görüşlerini savundu. Bin Badis’in geliştirdiği “*Cezayir vatanım, Arapça dilim, Müslümanlık dinim*” sloganı halk arasında geniş yankı uyandırdı. Abdülhamit Bin Badis, 1940’ta öldükten sonra, onun arkadaşları 1954 yılında başlayan kurtuluş savaşına katıldılar.

Modern Cezayir edebiyatı Arapça ve Fransızca arasında bölünmüş durumda olup ülkenin yakın geçmişinden etkilenmiştir. Bugün Cezayir edebiyatına baktığımızda eserlerini Fransızca kaleme alan bir çok edebiyatçı var. Hatta *Medine’den Uzaklarda*⁵ ile *Aşk ve Fantazy*⁶ adlı eserleriyle Türk(çe) okurunun da tanıdığı çağdaş Cezayir edebiyatının önde gelen isimlerinden Asiye Cebbar (Asia Gjebar), aynı zamanda “Académie Française” üyesi. Asiye Cebbar, bu kitapları hakkında şunları ifade eder: “Medine’den Uzaklarda bir üçlemenin ilk kitabıydı. Benim romanlarımı yazarken çalışma önce olayların tarihine bakarım. Çünkü ben özümde bir tarihçiyim. Bunu yaparken de akademik bir çalışma yapmaya çalışmıyorum. Sadece tarihi gerçeklere bağlı kalmaya çalışıyorum ve bu kitaba başladığımda Cezayir’de dinî konular üzerinde ceza alan şiddet gören kadınlar üzerine yazdım. Kadın-erkek Cezayirde 200 bin kişiyi kaybettik.

Paris’te oturuyordum ve bu dönemler üzerine yazmak istedim ama konuyu öncelikle İslâm’ın kökenlerine inerek bakmak lazım. Çünkü bu yaşanan şiddet yalnızca özünde olan değil politik olarak kullanılmasıyla ilgili olduğunu düşünüyordum. Bu nedenle Hz. Muhammed’in öldüğü yıldan başladım anlatmaya ve bütün sonraki halifeler dönemini, Hz. Ali’nin değil de Hz. Ebu Bekir’in halife olmasını; ardından bu dönem içinde gördüm ki öne çıkan otuz üç tane önemli Müslüman kadın var.

Ben, bütün bunları yaparken her şeyi kadınların gözünden anlatıyorum. Bir tarihçi olduğum için gerçek olayları öğreniyorum ve bunları öğrendikten sonra romancı hayal gücüm işin içine giriyor ve sanki o dönemde yaşayan kadınların gözünden anlatmaya çalışıyorum.” “Osmanlıların boyunduruğunda yaşadık ülkem, yaklaşık 300 yıl, Fransızlar gelene kadar. Sömürgesine girdiğimiz zaman Fransızlar, kişiliğimizi bile değiştirmek istediler. O zaman Osmanlı hükümrانlığında geçen sömürge dönemi özlemle hatırlandı. O nedenle ne zaman Cezayir’de Osmanlıdan bahsedilse bir nostaljiyle hatırlanır.

Türkçeye çevrilen ikinci kitabım olan *Aşk ve Fantazy*’da babamla olan ilişkimden çok bahsediyorum. Şundan da bahsediyorum, babam Fransız eğitimi sayesinde hoca olabildi ve Fransız dili eğitimi alabildi. Ama şunu belirtmem gerek, babam, çok büyük bir Mustafa Kemal hayranıydı. Zaten 40’lı yıllara ka-

dar yaşayanların hepsi Mustafa Kemal hayranıdır. Tüm çocukluğumda bana Mustafa Kemal'den bahsetti, onun ne kadar ilerici ve yenilikçi olduğundan.”

Kitabın başlığında geçen “Fantazy” sözcüğü Arap atlılarının yaptığı binicilik gösterilerinin ifade ediyor fakat aynı zamanda kendi kurdukları hayal alanında yaşayan kadınların fantezilerine gönderme yapıyor. Asiyce Cebaz, ülkesine ve sömürgeciliğe kadınların gözünden bakarak Cezayirli kadınların belli belleğini romanlarına taşıırken bilinç ve benlik yabancılaşmasını da büyük ölçüde dışa vuruyor bu sözleriyle.

Cezayir edebiyatı, genel olarak üç döneme ayrılıyor: Bağımsızlık öncesi, bağımsızlık dönemi ve 90 sonrası olmak üzere. İlk dönemde Muhammed Dib, Mouloud Feraoun, Mouloud Mammeri ve Kateeb Yaseen öne çıkıyor. İkinci dönemde Fransız işgaline karşı duran ve Cezayirliklik kimliğini öne çıkaran eserler üretilmiş. Bağımsızlık sonrasında ise sosyalist bakış açısının baskın olduğu görülüyor. 90'lı yıllarla birlikte İslamcı yazarlar öne çıkıyor. Yaklaşık 100.000 kişinin hayatına mal olan çatışmalar, şiddetin ve kaosun kökleri ve getirdikleri sorgulanıyor. Yeni kuşak yazarlar arasında Reşid Bu Cudra (Rachid Boucera), Rachid Mimoni ve Cezayir ordusunda bir dönem binbaşı olarak görev yapan Yasmina Khadra takma adıyla yazan Muhammed Moulessehouli'ü görüyoruz.⁷

“Her ne olursa olsun, bizim de en az Batı edebiyatı kadar güzel ve zengin sanatçılarımız var: Mısır'dan Taha Hüseyin'i, Francois Mauriac'ı, Tunus'tan Ebu El Kassam Ech-Chabbi veya Necip Mahfuz ve Cezayir'den Malek Haddad'ı, Avrupalı olup başarı vaat eden, ancak fos çıkan yazarlara tercih ederim” diyen Yasmina Khadra da eserlerini Fransızca yazıyor. Beyrut, Bağdat ve Irak'ın bir çöl köyü olan Kafr Karan'da geçen *Bağdat'ın Sirenleri*'nde, çekingen bir gencin nasıl bir intihar eylemcisi olduğunu anlatıyor. Hayal kırıklığı ve ümitsizliğin genç insanları nasıl kökten dincilerin eline düşürdüğü izleği yeni oryantalizmden bildiğimiz bir yaklaşım. Khadra'nın romanı boyunca bir “sürükleyici” motif gibi yer alıyor. Aslında sadece bir iş, bir ev ve bir kadın düşlemişlerdi ama, gelecekleri yoktu. Hegel'in efendisinin bakışının yani “köleyi” kendi iradesinin bir oyuncacı kılmanın onu sadece efendisinin ihtiyaçlarını giderecek uygun bir vasıta olarak görmenin bir sonucudur bu romanda işlenen.

Khadra, “Bizde yalnızca kendilerini düşünen, yalan söyleyen ve aldatan hükümetler var. Gençler enerji ve hırs dolular, kendi ülkelerinin şekillenmesine neden katkıda bulunamadıklarını anlayamıyorlar. Kökten dincilere katılıyorlarsa, bu öncelikle siyasal bir davranıştır” diyor. Bu yaklaşımları onun eserlerinde dile getirdiğini ifade ettiği “Cezayirli bakış açısının”, “kızgınlığının” ve “Cezayirli umutlarının” da bir yansıması ama aynı zamanda yerel nüfusa ve onun İslâmî yönelişine karşı müteahhakim bir edayla konuşmanın da göstergesi aslında.

İbrahim Demirci'nin bir yazı ile kısmen tanıttığı Reşid Bu Cudra'yı Halep Kültür Müdürlüğü tiyatro salonunda düzenlenen etkinlikte “Fransızca yazışı konusundaki sorulardan sıkılmış gibiydi” der. Arapçaya bir çeşit aşkla bağlı ol-

duğunu belirtirken onun “Kur’an dili” oluşunu da anan Reşid Bu Cudra ilk eserlerini neden Fransızca yazdığı sorusuna şöyle cevap verir: “Arapça benim ana dilim ama o zamanlar Cezayir’de okullarda Arapça yasaktı, biz evde özel dersler alarak öğrendik Arapçayı. Ayrıca, benim yazdığım kitapları Arap dünyasında –ne Kuzey Afrika’da, ne doğuda- kimse basmazdı!”⁸ Onun edebiyata ilişkin en azından gerçekçi edebiyatın siyasî araçsallığına katılmadığını biliyoruz ama dine ilişkin yaklaşımlarının ne olduğunu tam olarak bilemiyoruz..

Fanon, karşılıklı tanımanın insan hayatı ve ilişkisi için gerekli olduğunu söyler. Karşılıklı tanıma olmaksızın bir kimlik, öz değer, saygınlık olamaz. Bu imkândan mahrum bırakılan kişiler lânetli bir hizmetkârlığın ve nesneliliğin zindanına hapsolurlar. Türkiye ile Cezayir arasında birlikte yaşanan ortak geçmiş, müziğe de yansımış; bir türküde olduğu gibi:

*“Cezayir’in yüksek olur evleri
İçindedir ağaları beyleri
Türkçe de bilmez Arapçadır dilleri
Sokakları mermer taşlı
Güzelleri hilal kaşlı
Hep bakışirlar bize karşı
Sultan Cezayir vay aman aman”*

Ama edebiyat düzleminde bu türkünün yakıldığı zamanlardan bu yana pek bir değişiklik olmamış. Hâlâ bölünmüş benlikli yazarların birkaç kitabıyla sınırlı bir tanışıklık var. Onların ise algıladığımız çerçevede Cezayir’i temsil ettiği söylenemez. Bu yüzden Cezayir edebiyatının Türkçedeki temsil biçiminin gerçekliği sorgulanmalıdır. Sorgulama ise önce şimdinin şeyleştiriciliğini yani var olanı anlamak, eleştirmek sonra ise dönüştürmek için gerekli çabaları ortaya koymakla tamamlanabilir.

¹ Akt.Sabri Hizmetli; *Bin Badis (Cezayir Bağımsızlık Mücadelesi Önderi)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1994.

² Jean Paul Sartre, *Hepimiz Katiliz, Sömürgecilik Bir Sistemdir*, (Çev. Süheyla N. Kaya), İstanbul, Belge Yayınları, 1999.

³ Frantz Fanon, *Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi*, (Çev. Kamil Çileçöp), İstanbul, Pınar Yayınları, 2009

⁴ Georges-Marc Benamou, *Bir Fransız Yalant, Bir Soykırım Soruşturması Cezayir Savaşı ve Gerçekler*, (Çev. Sonat Ece Kaya), İstanbul, Babil Kültür Yayıncılığı, 2006

⁵ Assia Djebar, *Medine’den Uzaklarda*, Çeviren: Veysel Uysal, İstanbul, Cep Kitaplar, 1992

⁶ Asiye Cebbar, *Aşk ve Fantazy*, Çevirmen: Ayşegül Sönmezay, İstanbul, Can Yayınları, 2003.

⁷ Yasmina Khadra; Mohamed Moulessehou: 1955 Cezayir doğumlu Mohamed Moulessehou, 1964 yılında askeri okula girdi. 36 yıllık askerlik yaşamından sonra 2000 yılında binbaşı rütbesiyle Cezayir ordusundan ayrıldı. Kitaplarını Yasmina Khadra takma adıyla yayımlayan Mohamed Moulessehou’un “Bağdat’ın Sirenleri” adlı kitabı 2007 yılında Destek Yayınları’ndan çıktı.

⁸ İbrahim Demirci, “Cezayir’den Bir Romancı: Reşid Bu Cudra” *Hece* 146.sayı

CHRISTIANE CHAULET ACHOUR

Türkçesi: Hilmi UÇAN

CEZAYİR ÖYKÜSÜ*

"Burada, ne anlatının bazen öldürücü olan uzunluğunu ne korkunç betimlemeleri ne de bazı yazarların şapşalca bizi ödüllendirdikleri bütün bu beceriklilik gösterilerini- çünkü bu, öyküde mümkün değildir, yazarların buna zamanı yoktur- yok saymıyoruz. Bu kısa veciz türde, hakkâk'ın, kokucunun ya da kuyumcunun sanatı, usta cam işçisinin sanatı ortaya konulur; usta cam işçisi, bize, sülfürlerinin içinde, bardağın çeperlerinin küçüklüğü içine hapsedmeksizin okyanusu ve binlerce sarhoş gemisini bir araya getirmiş gibi gelir."

Dominique Le Boucher¹

Cezayir frankofon edebiyatı genç bir edebiyattır. Esas olarak 20. yüzyılın birinci çeyreğinde kendini ortaya koyar. Öykü, özellikle, ülkenin 1962 yılında bağımsızlığa kavuşmasından sonra hızlı bir şekilde beğenilen bir tür hâline geldi. Genç yazarların ya da daha gençlerin bu türe karşı ilgisinin birçok nedeni vardır.

Bu nedenlerden birincisi, sanırım, Cezayir'in kültürel bağlamıyla ilgilidir. Kültürlerinde var olan popüler kökenlerinden nadiren kopan Cezayirlilerde, aileden, bazen de ortak gruptan gelen bir uygulamayla çocukluklarından itibaren aşılana bir öykü zevki vardır. Kısa sürede gündelik yaşamla kolayca bütünleşebilen bir dünya görüşü veren, dramatik bir şekilde yoğun olan kısa öyküye karşı büyük bir ilgi, onların sanatçı duyarlıklarında kök salmıştır. Madalyonun diğer yüzündeysse Cezayir öykülerinde şu hemen kendini hissettirir: Öyküler kapalı olan sonuç kısmını masaldan alır, ahlâkî öğüt açıkça ortaya konmaz ve öyküler, genel kabulde karşılaştırıldığında, türün öngördüğü evrensel bir tanım kadar özgür değildirler. Başka bir deyişle kısaca şöyle de diyebiliriz: Öykü yazarları, bireysel olarak "kurgu"ladıkları bir öğüdü gruplarına aktarmak için anlatıcının yerine kendilerini koymak eğilimindedirler. Masala gelince, biliyoruz ki masal, daha ziyade, birçok kuşak tarafından aktarılan ortak bir öğütün haznesidir. Bu durumda, Cezayir öykülerinin öğüt verici ve uzlaşım sal yanı, 1962'den beri ortalığı kasıp kavuran ünlü "tek düşünce"ye bağlanır. Bu düşüncenin, açık ve çoğulcu değil, sömürgeci bir düşünceden ileri geldiğini hatırlatmak gerekir. Kaldı ki bana göre bu düşünce, ülkenin sembolik hayal dünyasına demir atmış masalı taklit eden bir davranıştan doğmaktadır

daha çok. Masaldaki bu süslü işçilik günümüz yazısında hatta birçok öyküde somut olarak görülür ve eski anlatının çok özel bu ritmini öyküye verir.

İkinci neden daha bildik bir nedendir: Bağımsızlık, ulusal basın patlaması- na olanak veren bir olaydır. Cezayirli ulusal basında yazmanın, kendilerinin yasal hakkı olduğunu hissettiler: Sevdikleri bir olguyu, bir olayı, bir heyecanı anlatmak için yazan kadınlar ve erkekler çoğaldı. Bunu kanıtlamak için gazeteleri ve özellikle 1962-1995 yılları arasındaki haftalık yayınları okumak yeterlidir.

Üçüncü neden, türün iki önemli özelliğiyle açıklanabilir: Öykünün anlatı-sallığı ve kısalığı. Hikâye etmek, sevilir!.. Hikâye etmek, bilinir!.. Bu “kü-çük” tür, bu durumda öykü, romanın iç sıkıcı macerasına kendini atmadan yazma arzusunu yerine getirmek için düşünülmüş bir modeldir. Kısa olması da aynı erdemlere sahiptir ama kullanımında, her zaman Maupassant (Cezayir’de edebiyat öğrencilerinin tercih ettiği yazarlardan biridir) gibi Mérimée (“okul” yazarı, birçok lise ve kolej öğrencisi, Fransızca olan yabancı dil öğ-renimlerini Mérimée’den hareketle tamamladılar) gibi büyük ustalarla ya da örneğin Mohammed Dib ve Mouloud Feraoun gibi Cezayir edebiyatında türün ustalarıyla aynı sonucu vermez.

Son bir neden de ülkede hiç de az olmayan, neredeyse iki yüzyıldan beri yaşanan kopukluk içindeki kargaşa, isyan ve başkaldırıları içindeki kopukluk-lardır: Öykü -kısa deneme ve şiir gibi- yazma arzusuyla tutuşan kimseye, ta-mamen kendini vermeden bu sanatsal etkinliğe katılma olanağı verir. Şurası kesin ki Cezayir frankofon edebiyatının, hiçbir zaman tam bir sükûn içinde yaratma zamanlarını yaşamaya imkânı olmadı ve çoğu zaman hızlı bir şekil-de, bir anda ve heyecan içinde tavır almak, söylemek ve yazmak zorunda kal-dı. Hiç şüphesiz öykü, tarihin bu baskısına razı oluyordu. Acele yazılmış hiç-bir yazıyı ima etmeksizin, Fatime Gallaire’in, Leïla Sebbar’ın, Zineb Labi-di’nin, Noureddine Saadi’nin ve Salim Bach’i’nin öyküleri böyle okunabildi: Her biri kişisel biçeminin, üslûbunun mührünü öyküsüne vurdu.

Güncel olanın dostu, yazı’nın öncüsü, masalın yeğeni olan öykü, Cezayir’de güzel günler görebilirdi ancak. Gördü de. 1962’den bugüne öykünün farklı açılım aşamalarında görüldüğü gibi...

Bu tarihte, ulusal yayın yerleşir ve yayıncılığı devlet yapar. Bu ise nitelikli bir yazınsal ürünün yayınıni kolaylaştırmayacaktır. Kendini kurtaran bazı yayı-nevleri filenin gözleri arasından içeri sokulabilecektir ama hesabını yapan ya-zarların çoğu, başka yerlerde, özellikle Fransa’da ürünlerini bastırır. Ne bir ön-celiğe ne yeteneğe ne de gerekli ağırlara veya tedavüle sahip olan yayınevleri, kendilerine açılan ulusal basının dayanaklarına sahiptir: Sistemli, titiz bir ince-leme –o zaman bu basının okuyucuya sahip olmayan yazarları hakkında, zira onlar hatırlarlar- şunu ortaya koyar: *Alger Républicain, Chaab, Peuple, Révo-lution Africaine, La République d’Oran, Algérie Actualité, El Djezaïria, Actua-*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

LEYLA SEBBAR'LA KONUŞMA*

Türkçesi: İshak YETİŞ

LEYLA — “Balkondaki Genç Kız” ile “Seine Kızıl Akıyordu” kitaplarınızı yakın zamanda tekrar okudum ve “Babamın Dilini Konuşmuyorum”u keşfettim. Her üç anlatıda, ifadenin altında, karşılıklı konuşmaların gerisinde başka bir ses duyduğuma inandım; sözü ya da söz boşluğunu birbirine ulayan üç anlatı...

— Daha eski metinlerimde de başlığından itibaren söz sorunu –daha çok da olumsuz şekliyle– vardır. Babamın Dilini Konuşmuyorsam, “Kızların Sesi, Babaların Sesi” adlı ortak derlemede yer aldı. Ayrıca “Annemin Dilini Konuşuyorsam” on yıl önce yayınlanmıştı. Yine bir roman, “Konuş Oğlum, Annenle Konuş”... Bu son kitaba “Babamın Dilini Konuşmuyorum”a gelinceye kadar bunlar vardı. Gerçekte bu metinlerin her birinin konusu suskunluktur. Babamın dilinin suskunluğu Arapça, annesiyle konuşmayan oğlun suskunluğu... Sürgün olmakla ilgili, bellek yitimine bağlı bir suskunluk, hem tarihsel, hem siyasal, hem de dilbilimsel. Okurken duyduğunuz şey anlatının gerisinde elimden kaçan bu sözdür. Sanırım metin bu sesi alıkoyuyor. İstemeden, bilmeden öteki ses, metni pek de bozmadan orada duruyor. Yazmam bu suskunluklardan bu bellek yitimlerinden, hareketle oluşturulan bir hatırlama çalışmasıdır. Bir hayatın hikâyesidir...

— Sizi, yazmaya zorlayan bu hatıra çalışması arzusu mudur?

— 1982’den önce çalışmalarımı dergilerde yayınlıyordum. İlk metnim, 70’li yılların kadın dergisi olan *Sorcières* (Büyücüler) dergisinde yayınlanan, özyaşamöyküsüyle roman arasında bir yerde duran “Sömürge Geçen Bir Çocukluk” idi. O metinle yazıda akademik çözümleme ve yorumlamayı bıraktım. Ayrıca o metinle gerçek bir biçimde Cezayir anılarını keşfettim. Bu metinden sonra Cezayir’le roman artık beni terk etmedi.

— “Balkondaki Genç Kız”ı özellikle yetişkinler için mi yazdınız?

— Hayır. Claude Gutman tarafından hazırlanan “Beyaz Sayfa”da eserleri yayınlanan yazarlar “yetişkinler için” yazıyor değillerdi. Bu elbette beni de kapsıyordu çünkü sipariş üzerine yazılan istisnai metinler dışarıda tutulursa gençlik için yazmıyorum. “Seine Kızıl Akıyordu” için Thierry Magnier’de aynı şeyi söylemiştim, çekinmeden beni içine alan şeyi yazmak istiyordum. Bu metni öncelikle kendim için yazdım çünkü iyi kavrayamadığım bazı şeyleri anlamaya ihtiyacım vardı. Ayrıca bu çalışma, o günü yaşayan Cezayirli-ler ve daha sonra gelen herkes için bir hatırlama çalışması da oldu. Olayın o

gün tuttuğu yerle bugün arasında bir bağ kurmak istiyordum, yine benim için bir anma gününden ibaret kalmaması çok önemliydi. Dinamik bir hatırlamayı göstermek istiyordum. Bu, çareyi göç etmekte bulan yetişkin kişilerin ve siyasi sığınmacı Cezayirli gencin varolma nedenidir.

— *Ve bu yetişkin suskunluğa baş kaldırıyor...*

— Bu kitabın yayınlanmasından sonra kırk yaş civarındaki kadınlarla karışlaştım. Delanoé tarafından Paris’te bir anma levhası basılması yüzünden bir gösteri olduğunu söylüyorlardı, dahası annelerinin kendilerine hamile olarak bu gösteriye katılmış olduklarını anlatmaları için o anda Papon’un sorumluluk yüklendiği söylenebilirdi. Kırk yıl sonra kişisel aile sözünün, kamusal, toplumsal ve siyasal sözün önüne geçmesi gerekiyordu. Aileler bu sözün ortaya çıkış sorumluluğunu alamıyorlardı. Eksik olan bu söz bir koruyucu mudur, bir unutmama arzusu mudur? Nazik durumda olan çocukları ve yakınları korumaya çalışan bir unutmama arzusu olmasını yeğlerim. Sanırım ayıracak, yaralayacak şeyi konuşma korkusu var. Ayrılma korkusu hep oldu. Biraz anne babanın bağırıp çağıntıkları ya da ayrıldıkları zaman çocukların duyduğu korku gibi. Çünkü Fransa’da Fransa’ya kabul edilenleri ve önceden orada olanları böylecek şeyin ortaya çıkartılmasından duyulan bir korku var...

— *Yıllar, yıllar sonra başkaldırıları rahatsız eden şu gömülme bu mudur?*

— Kanlı olabilen başkaldırıları, sonu şiddete varabilen kişisel oluşum eksiklikleri, toplumca bir ara istasyon değeri taşıyamıyorsa, siyasal söylemle, edebi, sanatsal ya da militanca söylemle karşı durulamıyorsa... Sözler hiçbir şey ifade etmez, bu çılgınlığa götürür. İnanıyorum ki bu nedenle yazmış olduğum romanda bir dolu çılgınlık vardır, gelecekte de olacaktır.

— *Yazar olarak çalışmanızın alanı hem geçmişinizi hem de tarihi sorgulamaktır.*

— Bireysel, tekil ve ailesel tarihle sıkıca birbirine karışmış toplumsal Tarih, küçük harfle yazılan tarihle büyük harfle yazılan Tarih arasında bağ ya da bağırsızlık... Çatışmalarda gerçekten beni ilgilendiren şey bu... Roman, tarihi roman yazma ihtiyacı gözetmeden de Tarihi göz önünde bulundurabilir. Tarihi romanla romanda Tarihi birbirinden ayıran şey geçmiş zamanla şimdiki zaman arasındaki bu dinamik hatırlamadır. Zaten tarihi romanları sevmem. İlginç bulduğum tek tarihi roman Marguerite Yourcenar’ın “Adrien’in Anıları”dır ki o muhteşemdir.

— *Yazım kaynaklarınız kişisel tarihinizle Tarih, Cezayir’le Fransa, bunların kültürleri ve iki dilin dilemması ve tamamlayıcılığı içinden çıkmaktadır...*

— Bu dilemmaya ihtiyacım var. Bu çapraz bir dilemmadır, paralel bir dilemma değildir. İçinde çatışma ve aşk olan bir çaprazlıktır bu. Ben, bir çaprazlıktan doğdum, sonuçta birbiriyle hiçbir zaman karşılaşmayacak iki kişi

arasındaki aşktan doğdum. Fransa-Cezayir çaprazlığının ötesinde düşüncem ve yazım Fransa'nın emperyal ve sömürgeleştirici siyasal tarihine, bu tarihin yol açtığı hükmeden-hükmedilen ilişkilerine bağlıdır. Yine de örneğin "öpücük" ya da "Askerler" öykülerinde başka savaşımlardan, başka sürgünlerden söz ederim. Tibet, Çin, İsrail, Kamboçya, Somali, Çeçenistan... Ben, her zaman kişilerin egemen olma ya da özgürlüğe kavuşma ilişkisi içinde karşılaşacakları bu yerdeyim, kendini, bedeni, yüreği, belleği, sözü, bütünlüğü koruma sorunlarının ortaya çıkacağı bir yer-bunlar çok şey ediyor! Her zaman tekrar dil sorununa dönüyorum: Birini ötekine egemen kılan nedir? Bir dilin her şeyi, bin yıllık Tarihi, mitolojiyi, aile tarihini ilettiği bilinse de bu durum-da ötekini unutturan nedir?

— *Bireysel tarihle ortak tarih arasındaki bu dilemma gençlerin ve yetişkinlerin kişisel tarihlerindeki iyi koşullarda sizinkilere benzer şekilde ama güç kullanmadan yankı bulabiliyor gibi geliyor bana, ama yakınlar...*

— Göçmen çocuklarının çoğu için bugünün gençlerinin ve Akdeniz'in iki yakasındakilerin çoğu için tarihi tekrar okumak -ya da hemen ilk fırsatta tarihi okumak- zorunlu ve acildir...

— *Size göre, Fransa'da ve Cezayir'de yetişkinler sözü bulabilmekteler mi, onu çocuklarına aktarabilmekteler mi?*

—Evet, diyebilirim. İki taraftakiler, Cezayir Tarihine, sadece savaş tarihine değil Cezayir'in bütün tarihine eğilme ihtiyacını anımsamalılar. Çünkü ne yazık ki bu ülkenin resmî tarihi epey eksiklikle dolu... Cezayir'i efsaneleştiren şu savaşa takılıp kalmıştır. Ancak bugün, sadece entelektüeller ve akademisyenler nezdinde değil bütün toplum katmanlarında bilme ve iki yönden de hatırlama arzusu var. Yaşama bağlayan bir ihtiyaç, bir gelecek ihtiyacı...

— *"Babamın Dilini Konuşmuyorum" u okuyunca adeta suskun kalmanın ve sadece Fransızca konuşmanın sizi bazı tehlikelerden korumuş olması gibi Fransız dilinin de sizi Cezayir tarihinin bir bölümünden koruyup korumadığını kendi kendime sordum...*

— Bunu düşünmemiştim... Biliyorum... Cezayir'de çocukken, öğretmenler -anne babam da öyleydi- anadili Fransızca olmayan çocuklara Fransızca öğretiyorlardı. Bu okullarda başka dillerin yasak olduğunu gösteriyor. Arapça, Kabilce, Berberice de yasaktı. Benim ailemde de iletişimi sağlayan ve bilime giriş yolu Fransızcadı. Arapçayı öğrenme yaşamsal bir zorunluluk değildi, bize Arapçayı öğretebilecek olan babam bunu yapmadı. Fransa'da içinde bulunulan durum budur, böyle çiftlere karma deniyor. Kuzey Afrika'dan göçen çocukların çoğu ne Arapça ne Kabilce ne de Berberice konuşurlar. Konuşur gibi yaparlar, kelimeleri söyleyerek eğlenirler, biraz bildikleri bazı cümlelerle, birkaç kelimeyle biraz caka satarlar. Buna karşılık oyun olarak

anadillerinden akıllarında kalan kelimeleri böylece Fransız dilinde göstermenin onların hoşuna gittiğini sanıyorum. Üstelik bazı gençler, köklerini araştırırken Arapçayı öğreniyorlar... Bazıları sadece Müslümanlaşmanın etkisiyle bunu yapıyor. Böyle... Anne babanın diline ulaşmak için din üzerinden gitmenin dramatik olduğunu düşünmüyorum. Belli bir süre aramaya ihtiyaçları var, bazı yetişkinlerin takabildikleri başörtüsü kendi inancını yayma çabasından daha çok bir araştırma başörtüsüdür.

— *Genç okurlarınızla karşılaştığınız zaman yazdıklarınızdan daha çoğunu size yansıtıyorlar mı?*

— Özellikle kız okuyucular tarafından çok belirli hususlar. Şu son yıllarda yeni bazı şeyler tespit ettim. Din konusunda bana soru sorulduğu zaman, onların hoşlarına gitmeyecek şeyler söylediğimde bu, göçle gelmiş kız ve erkeklerin çoğunu sarsıyor. Onlarla karşı karşıya gelsem mi, gelmesem mi diye kendi kendime soruyorum, sonuçta bu, sadece beni ilgilendirir... Çünkü birden, bir düşmanlık giriyor araya, artık beni dinlemiyorlar, artık inandırıcı olamıyorum. Onlar için bir Arap adıyla geliyorum, onlara belli bir tarzda Cezayirliler olarak hitap ediyorum, onlarla konuşuyorum; İslâm dininin amellerini yerine getirmediğimi söylersem artık onlarla konuşma hakkım kalmıyor. Aynı zamanda Cezayirlilerin, Fransız dilini konuşan Kuzey Afrikalılarla Cezayirliler hakkında yazmaya hakkımın olmadığını söylediklerini de duydum...

— *Sebbar “sabırlı olmayı” anlatıyor. Öyle misiniz?*

— Evet. Siyasal öfkeye kapıldığım anlar hariç, öyleyim. Amerikan hakimiyetiyle, o hakimiyetin uygulanma şekliyle ilgili olup bitenlerin hiç birine dayanamıyorum. Yine İsrail-Filistin olayları... Bütün bunlar dayanılmaz kötü niyet ve hayasızlıklardır. Ancak şurada sabır gösteririm, o da hikâyeleri oluştururken zorunlu karınca çalışması sırasında. Günceli sorgulamak, cevabını bulmak için insanları ve olayları sorgulamak gerekir. Bunlar kendilerinden ibaret değildir. Bu, her zaman biraz tetikte olmayı gerektirir. Uzun süre uyuyup sonunda uyanık kalmaya fazla vaktiniz kalmaz diye bir kanıya sahibim, belki edebiyat sayesinde...

— *“Balkondaki Genç Kız” öyküsünün ve “Babamın Dilini Konuşmuyorum” romanının sonunda yeşil kurdelarları anımsıyorsunuz...*

— Baba tarafından yaşlı halaları biliyorum, çok az tanıdım onları, kutsal yerlere ziyarete giderler, genellikle de yakınlarında kutlu bir ağaç vardır. Bu putataparlık değildir ama belki biraz batıl inançtır. Erkekler kadınların bu törenlerinden biraz da alay ederek konuşurlar ama çoğu, bazı İslâmcılarca yıkılan bu yerleri ; kutsal yerleri, zaviyeleri de savunurlar. Kadınlar, ucu süslü bez parçalarını; yeşil, kırmızı kurdelarları bu ağaçlara adak olarak, dilek olarak bağlarlar, hangi yapı olursa olsun uzaktan görülebilir. Delikanlı balkon-

daki genç kıza aşkını kanıtlamak üzere meşin ceketini ters çevirerek kor. Bu, benim hoşlandığım bir tavidir. Belki bu nedenledir birçok kez bundan söz ettim. Sonra yeşil İslâm'ın rengidir, küçük kızlar bağımsızlığı kutlamak için yeşil renkte giyinmektedirler; Cezayir bayrağında da yeşil vardır. Kırmızı ve altın sarısıyla birlikte yeşil, Doğunun kumaş renklerinden biridir. Benim de tercihi rengimdir. İsterseniz umut dolu yeşil kurdelayla bitirelim, bilmiyorum, ama her hâlde böylesi arzu edilir.

— *Niye erkekler değil de kadınlar anıyı taşırlar?*

— Erkekler daha çok siyaset ve tarihle ilgilidirler, kadınlarsa ev ve aileyle haşır neşirdirler. Dolayısıyla içeride olan her şeyle ama derinliğine içeriyle ilgilidirler. Orada her zaman eski anı vardır ve tekrar edilmektedir.

— *Nakletme düşüncesi "Paris Mektupları"nda hatırlatılmaktadır. Orada "doğulan ülkenin acısında, miras kalan ve doğru biçimde naklettiğimiz çok belli bir toprak"tan söz ediyorsunuz. Yazarken orada, aynı derecede, sade bir kimliğin acısını anımsatıyorsunuz; "Sürgünden söz ediyorsam kültürel keşimlerden de söz ediyordum, yaşadığım, yazdığım, bu birleşme ve ayrım noktalarıdır, o hâlde bir kimliği nasıl kolayca reddederim?"*

— Karmaşık kimlikle demek ki bütün hak ve hukukuna sahip bir kimlikle doğulmaz. Bir milliyetle doğulur, ancak kimlik her zaman kazanılan, daima oluşturulan bir şeydir. Kimlik, hep orada başından beri mevcut olan bir şey değildir. Benim yazıda yaptığım onu oluşturma çabasıdır. Yazmak bana, ölümcül olmayan ya da benim için tehlikeli olmayan bir kimlik veriyor. Yazar olduğumu söylediğim zaman karmaşık bir kimliği -hoş hiçbir zaman o durumda olmadım- reddetmeyebileceğime inanabilirim. Her defasında Fransa'da yazan ve anadili Fransızca olan bir Fransız yazarı olduğumu, ancak Cezayir'in doğduğum ülke olduğunu, Cezayir'e ilişkin anıları yazdığımı belirtmek zorunluluğunu da duydum. Ve her şekilde karmaşıklığa varıyorum...

— *Rollerinizden birinde bana çok ilginç gelen bir cümle gördüm: "Sahneye koyduğum kişiler üzerinde kendi anılarımı oluşturun ve roman bana Cezayir'i tekrar bulmamda yardımcı oluyor. Çünkü biliyorum ki gerçekte tam olarak onu bulamayacağım." Öte yandan roman, anlatı ve öykü arasında sağılar görüldüğünüz farklılıkları yeniden ele alabiliyor, oraya yeniden dönebiliyor musunuz?*

— Cezayir, benim için simgesel olarak Doğu'dur. Cezayir'de beni ilgilen-diren şey Cezayirliğin yaşadığı Cezayir değil, Doğu ile bağlantı kuran şeydir. Bunlar Doğuya ait olan şeylerdir, beni büyüleyen bu şeyleri çok iyi tanımıyorum. Romansı üçlemede Şehrazad'ı sahneye koyduğum zaman onu, Akdenizin güney kıyısına denk gelen Müslüman bir Doğuya, Doğuda gitmediğim bir yere yola çıkarmıştım. Roman, bana sahip olmadığım bir özgürlük bahşediyor,

benim hiçbir zaman almadığım Müslümanın dini eğitimiyle de beni yüzleştiriyor. Anlatı, tersine özyaşamöyküsü üzerine kuruluyor. Kendimden söz etmeden kendimden söz etme duygusu ile sahneye koyuyorum. Özyaşamöyküsel tavırda ilginç olan budur, böylece romanı da ödünç alır. Roman ya da öyküdeki farka gelince, onlar bir sürgün durumuna bağlıdır. Düz bir çizgi üzerinde ilerleyen roman psikolojik, akademik bir roman yazmadığım duygusu taşıyorum. Romanın içinde, roman kurallarına göre yazılmış bir romandansa daha çok, parçalar, değişik öyküler, yine lafı dolandırıp durmalar şeklinde yazıyorum.

— *Dillerle ilişkinizden söz ederken, “duygudan çok dilin müziği benim ilgimi çekiyor” diyorsunuz. Bu cümle: Kitabınızda ki “gizemli bir şarkı olarak Arapça” başlığını çok açık olarak dile getiren bir cümle oluyor.*

— Duygunun beni ilgilendirmedğini söylediğim zaman melodiyi, sesi arıyorum. Bu küçüklüğüm boyunca anlamaya çalışmadan duyduğum Arapça’yı tekrar arıyorum demeye geliyor. Kuran kurslarında Kuran okuyan çocuklarınkine çok benzer bu Arapça. Onların anlamadıkları bir dili işitmekten duydukları mutluluk gibi bir şey. Yine Ramazan boyunca Kur’an Surelerinin okunuşunu duymak için Arapça radyo dinlemeyi severim. Kendimi o anda çocukluğumda ki durumda hissederim: Ona Kuran’ın büyük ve güzel olduğu söylenir, o da inanır. Arapçayı öğrenmek istemediğimi söylediğim zaman bu, Ceza-yir’dekilerin, Tunus ve Fas’takilerin çoğunu şaşırtıyor. O hâlde daha fazla konuşmayayım. Bununla birlikte bu bilmeyiş, çocuk gözüyle onunla ilişki kurmamı, çocuklukta, çocuk bir dilin konuşulduğunu duyduğu zaman, müziğin ona geldiği gibi bu özel duruşu korumama izin veren bir bilmeyiştir. Müziği duyduğum zaman Arapça bana geliyor ve yine onu hâlâ anlamıyorum.

— *O hâlde dilin müziği ile çok güçlü bir bağ kuruyorsunuz. Peki Arap kültürü ile de bir bağ kuruluyor mu?*

— Bu kültürle bağım çeviriler yoluyla oluyor. Arap edebiyatında çevrilmiş çok sayıda kitap okudum. Arapların çoğu edebiyatlarını çok iyi tanımıyorlar. Dolayısıyla Arapçayla bağım Fransızcadan aktarılan kültür ne kadar sa o kadar oluyor, Arapçayla kökten bağimsa doğrudan ve daha duygusal şekilde oluyor. ❏

* Çevirisini sunduğumuz bu konuşma metni; 2003 yılında Nelly Bourgeois ile Taina Tervonen ve 2008 yılında Georgia Makhoul-Cheval’in yaptığı mülakatlardan derlenmiştir.

MEVLÜD MAMER*

Türkçesi: İbrahim DEMİRCİ

İT SÜRÜSÜ

Sevinmeyi beceremiyorlardı. Yakın geçmişte kaç kez olduğu gibi saklanma zorunluluğundan ötürü korkuyla haykırıyorlardı. Son yıllar, onları umutsuz bir kahramanlığa kıstırmıştı. Sözcükleri, onuru, özgürlüğü, bağımsızlığı, bundan böyle ve hâlâ bilmez olan ellerin beceriksizliği (aşırı öfkesi) ile kırılan oyuncular gibi karıştırıyorlardı.

Yedi yıldır, hapislerle, ölümle, gözyaşlarıyla, paraşütçülerle, kara dizilerle, beyaz gecelerle, şiddetle; bir uçak gibi düşen, ayrıkotu gibi yapışan, geceleyin boğulan birinin sesi gibi kesik bir umutla oynuyorlardı.

Bir temmuz akşamı, birdenbire onlara denmişti ki: “Yarın şafaktan itibaren özgürsünüz!” Cezayir’in her köşesinden, çılgın alaylar, ağır kervanlar hâlinde, Alger’e doğru taşınıyorlardı. Kimileri dağı veya doğdukları kumları ilk kez terk ediyordu. Yollarını, bütün hayatlarını bildikleri gibi biliyorlardı.

Üç gün üç gece büyük şehir, kervansaraya döndü. Tiyatrodan daha güzeldi: Sert dekorun, kırmızı kanın değişmesi için bir gece yetmişti; saatlerin dönüşünü ve tonunu izleyen biçimlerden yayılan bir yeşilin ardından: Yollarda neşe, mavi idi. Önceki günler, aksungurlar, doğdukları ölüm çukurundan yoğun uçuşlarla kaçıyorlardı. Uyuşukluk içindeki donuk duvarları, fırtınadan sonra su basmış kumsalı arkalarında bırakıyorlardı. Karavanlar öbek öbek duruyorlardı: Her biri bir yer, bir sokak, daha çok göçebeler bir mahalle seçiyordu. Sadece FLN sorumluları şehri bir uçtan öteki uca dolaşıyorlardı: İşleri başlarından aşkın gibiydi ve danslara nadiren katılıyorlardı; bazıları dün olduğu gibi askılı makineli tüfeklerini taşıyorlardı.

Onlar gibi ama neredeyse hep yalnız, iri ve esmer bir adam da gidiyordu. Siyah sakalı, mavi gömleğinin yakasını örtüyordu ama genç görünüşlüydü; otuzdan fazla değildi. Güneşte denizde yüzer gibi gidiyordu. Şenliğe, gülüşe, güneşe ve pınarlara dair sorular içeren çılgınca şeyler söylüyordu, onları dizeleler gibi duraklı duraklı söylediğinden neredeyse kimse anlamıyordu. Diyordu ki: “Dikkat kesilin! Şimdi şafağın dansçıları, eklemlerinizi oynuyor. Dikkat etmezseniz akşama katılaştıracak onları romatizma. Ya şenlik dansları yapacaksınız ya mahpusluk düşecek payınıza. Ya yürekten bir gülüş ya dudaklarda bir sırıtma. Başka çareniz yok.” Duyguları yoktu ama o günler hakkında duygulu şeyler mi söylüyordu? Çocuklar ona “Dikkat” diyorlardı, kadınlarsa “Şenlik”.

Hepsine ait olduğu hâlde hiçbir gruba katılmıyordu. Onu, dansa davet ettiklerinde gülümsüyor ve kendisini kalabalığa çeken ellerden usulca sıyrılıyordu. Uzaklaşırken diyordu ki: “Şenliği unutmayın. Onsuz kapacaklar sizi.” Onu davet eden, gidişine baktı. Yanındaki şöyle dedi: “Bu bir kötülük peygamberi. Ya da sicilli satılık bir kışkırtıcı!” Ama dans eden bir grup onları aralarına alıverdi: Ötekilerle birlikte yeniden haykırmaya başladılar.

Üçüncü günün akşamında, ekmekçilerde ekmek kalmamıştı. Göçebeler, dönüş için sakladıkları hurmaları bitirmeye başladılar, köylüler hayatlarını sürdürebilmek için şehre dağıldılar. Parti sorumluları, gruplar hâlinde dansçıları kendilerine katılmaya davet etti:

- Dans dönemi geçti! Şimdi yeni Cezayir’i kuracağız.
- Özgür insanların Cezayir’ini dedi, Peygamber.
- Örgütlü insanlarınkini, dedi sorumlu.

Sorumlu, onlara bir yıl sonra aynı tarihte buluşma sözü verdi.

Bir ilkokul öğretmeni Cezayirlilerin bir zamanlar özgür ve örgütlü olup olmadıklarını sorduğunda sorumlu, bu sorunun yersiz, zamansız ve anlamsız olduğunu söyledi. Sonra kalabalığa döndü:

— Uyanık olun! Kışkırtıcılardan sakının! Onları izleyip örgüte ihbar edin! Örgüt, onlarla ilgilenecek.

Bütün gözler Peygamber’i aradı ama o, ortadan kaybolmuştu.

Ertesi gün gruplar, şafaktan başlayarak eğlenenin sonuçlarının uyuşukluğu içinde ağır ağır akarak şehri terk etmeye başladı. Boşluk duygusu içindeydiler. Genç insanlar hâlâ kısık sesli heceleri haykırıyorlardı. Yorgun kadınlar, sırtlarında ya da kucaklarında uyuyan bebeleri taşıyorlardı. Kamyonlarda, eciş bücüş korkulukların ardında, sırtlarına yapışmış ağırlıklar altında, dalgın bakışlar, kamyon onları sağlı sollu geçtikçe bir sükûlüş gürültüsü çıkaran eğilmiş ağaç dizilerinin ters yöne atıldığını görüyorlardı.

İzleyen günlerde, köylerde, daracık çöl yollarının içlerinde, dağın yitik patikalarında, o üç gecenin sarhoşluğuna ilişkin sözleri devam ettirdiler. Uzun süre sersemlikten çıkmaya çalıştılar. Önce, uygun davranışlar bulamıyorlardı artık; ordu, aylar boyunca onlara sahip olmuş, sınırlar ve yasaklar koymuştu: Sokağa çıkma yasağı, izinler, evraklar, muhafızlar, aramalar... Uyuşuk üyelere, hareketi yeniden öğretmek gerekiyordu.

Sonra anılar silikleşecek ve gündelik işlere yeniden başlamak gerekecekti. Coşku yangın gibidir: Kendi kendini besler ama sonunda tükenip söner. Sonra yeniden gürültüler, ilkin gizlice (önceki gibi), giderek daha patırtılı, çarşılara, şehirlere, kulübelere yayılır. Şimdi düşman yoktu artık, büyük şefler, aralarında büyük manevralar yapmaya başlıyorlardı, söz konusu olan “Tlemsen” idi, “Tizi-Ouzou” idi, “Özerk bölge” idi, “Fransa Federasyonu” idi. Halk, bir şey anlamıyordu artık. Oyun saçma idi. Sözcüklerle dile getire-

mezdi, bedeniyle dile getirmeyi düşledi halk. Yollarda sofra örtüleriyle yattı: Ana yönlerdeki bütün tanklar, ilkin onların gövdelerini geçmeden asfaltı geçemez olmuştu. Oyun kesildi.

Bir yıl sonra, çoğu Alger'e doğru aynı yolu yeniden tuttu, daha önce kat ettikleri yol artık daha uzun görünüyordu. Dahası var: Çoğu kaldı, daha yorgundular, şimdi yitirdikleri yeni inancın gücünü hissetmiyorlardı artık; daha kumazdılar, rüzgârın nerden estiğini, hangi noktanın ana yöne gittiğini görmeyi bekliyorlar.

Gruplar, bir araya geldiklerinde hâlâ gülmeyi deniyorlardı ama makinenin bir yerlerinde bir şeyler çatlamıştı: Gülüşleri teneke gibi ötüyordu. Yine de bu kez, bazı şeyler daha iyi hazırlanmıştı: Her yere güvenlik görevlileri ve her defasında yapmaları gerekeni söylemeye veya bağırma gelen sorumlular yerleştirilmişti, çoğu zaman fırıncıların gereçleri sağlanmıştı, yerlere yorgun dansçıların dinleneceği gölgelikler konmuştu. Doğrusu herkes dans etmiyordu; çoğu insan, tiyatroydaymış gibi kaldırımdan bakmaktan hoşlanıyordu, onları görmeden geçenler de vardı: Asfaltta ayakkabılarının ucuna bakıyordu onlar. Daha iyisi şuydu: Romantizm Tlemsen ile Tizi-Ouzou arasında bir yerlerde ölüyor, ciddi tartışmacılar kalıyordu. Zira herkes biliyordu ki bu yıl şenlik, hareketleri ve zaman sınırları bakımından kurallara bağlanmıştı. Geçen yılki gibi isteyen sıradan çıkamıyor, başıbozukluk yok, her şey önceden ayarlanmış... nihayet!

Dananın kuyruğu üçüncü günün akşamında kopmuştu, birilerinin önerisine aldırmadan, hep birlikte davranmaya, kışladaymış gibi topluca haykırmaya başlamışlardı.

Peygamber'in yeniden ortaya çıkmayı seçtiği andı o an. Solgun göğün ufkunda onun sert silüetini herkes tanıdı. Çünkü o sıradışıydı. İri kemikli yapısı ve çılgın saçlarıyla çevreye egemen oluyordu çünkü. Kimileri alkışladı. Onu tersleyenler oldu: Bu sıradışı adam, vücutların uyumunu bozuyordu... Seslerin uyumunu da bozuyordu! Yaklaştıkça sözleri daha iyi anlaşıldı. Şöyle diyordu: "Ey dansçılar, işte kendinizi görmediğiniz bir yıl. Bu yıl boyunca dans ettiniz mi?" Bunun bir soru olup olmadığını bilmiyorlardı: Kimse cevap vermedi. "Damarlarınızda kölelik tortusu dolaşıyor." Bu adamın bir hortlak olduğu besbelliydi. Bir yıl geriden geliyordu. Onu koyuverirlerse harekete, düşselliklere, öngörülmezliğe, yanmak için yanan ateşe götürecekti. "Bir yıldır romantizma sarmış kemiklerinizi. İçinizdeki kölenin suyunu sıkın. Yol üstündeki panoları parçalayın. Şenlik yapın."

Bir gruptan ötekine içecek dağıtmaya giden görevli, sözünü kesmesine yol açtı.

— Bir el açlarınıza bir kemik atarsa kemiği değil, eli ısırın.

Peygamber, gözlerde bir düşmanlık alevinin parladığını görüyor, bunun kemik atana karşı mı, kendisine karşı mı olduğunu bilmiyordu. Biri konuştu:

— Ya çocukların varsa?

- Onlara şenliği öğret.
- Kim yiyecek verecek onlara?
- Toprak!
- Onu kazmak gerek.
- Evet, dans ederek kazmalı onu.

Peygamber'in sesini bastıran bir kahkaha tufanı koptu, sonra ilâhî ezgisi işitildi:

- Horlanıp yal yiyeceğinize, açlıktan geberin.
- Sesi, kalabalığın uğultusu içinde yitti:
- Çocukları açlıktan öldüren!
- Katil!
- Hain!
- Faşist!

Daha çekingен olanlarsa onu namussuz sayıyorlardı. Köleliğin bu adamların derilerine işlediğini düşündü. Onlardaki kölelik suyunu almak için deriyi sıyırp götürmek gerek. Suyu alınmış bir insanlık, derisi yüzülmüş bir insanlık olacaktı.

Kalabalığın içinde bir aydın vardı. Sömürgecilik döneminde araştırmalar yapmış, böylece itibar gören belgeler edinmişti. Dedi ki:

— Ya huylar? Huyları ne yapacaksınız? Bu konuda şenlikte işe yarar bir şey var mı?

Peygamber, kendisiyle konuşanın okullara gitmiş olduğunu anladı. Ona anlayacağı dilden seslendi:

— Bu, nesnel koşulların bir sonucudur. Elverişlilikleri değiştirmek için koşulları değiştirmek yeterlidir.

Yaşlı bir adam, bunun saçma sapan bir şey olduğunu dile getirerek:

— Şenlikten yarar umanlar, çocukluklarından beri cimri yaşamaya alıştı-
rılanlardır, yoksunluk çekenlerdir. Annelerinizi hatırlayın.

Aydın, konuşmacının kurtarıcılarımızı doğuran Cezayirli annelere sataş-
mak niyetinde olup olmadığını sordu. Peygamber dedi ki:

— Cezayirli anneler de bütün anneler gibidir: Sevdikleri için pataklarlar.

— Özgün olduğunu sanıyorsun ha, dedi Aydın. Nihayet, ulusların eski bir bilgeliğidir bu: Çok seven çok döver!

Gözlerinde hayranlık aramak için kalabalığa döndü, sadece düşmanlık ve bekleyiş gördü.

Peygamber dedi ki:

— Anneniz doğduğunuz gün sizi kundağa hapsetti.

— Yerde bir öngörü: Çocuğun kundağı, yetişkinlik döneminin zincirle-
rine bir hazırlıktır.

Kalabalık homurdanarak ileri atıldı. Aydın korktu. Havayı yatıştırmak için tersinlemeyi kullandı. Peygamber'e yedi yılı aşkın süredir Cezayirlilerin zincirlerini parçalamak için binlerce erkek ve kadının silahlara ve sopalara sarıldıklarını bilip bilmediğini sordu.

— Şenlik var, dedi Peygamber, gelecekte de şenlik olacak.

Kalabalık ona doğru biraz daha geriledi. Bir çocuk ilk taşı fırlattı, ilk sitem bir sorumludan geldi:

— Halkı salıveriyorsun.

Aradıkları sözcükler bunlardı. Başkalarını da buldular:

— Halkın gücü bir bloktur!

— Kayadır o!

— Toprağı yaran sabandır.

— Sense bir bunaksın.

— Uyduruk bir bunak.

— Evet uyduruk, dedi çocuk.

Sorumlu, kalabalığa doğru bir hareket yaptı:

— Oyun yeter! Burada şeyde değiliz... Şenlikte, diyecekti neredeyse. Kendini frenleyip "Komedide!" dedi.

— Size bunu söyletmeyeceğim, dedi Peygamber.

Uzaklaşacaktı. Ama birkaç adım atmadan aynı gözlerini kan bürümüş o insan yığınının çatıyordu. Aydın, bir çıkış yolu arıyordu, kuşatıyorlardı, komedinin bitmesine yardım etmek istemiyordu. Şakayı yeniden başlattı:

— Kardeş Pey-gam-ber-dir (heceleri ayırdı), şenlik adamıdır o, olağan bu.

Kalabalığa sırtıttı. Kimse onu anlamış görünmüyordu. Bir avuntu aradı:

— Ama somurtkanlar, savaşçılar, vurdumduymazlar, açgözlüler, sinir hastaları, bütün bu ciğerleri veya yürekleri işlemez olanlar...

— Her birine kendi şenliği, dedi Peygamber ve dans etmeye başladı.

Yalnız kendisinin gördüğü görüntülere bakarmışçasına, çevresini saran düşmanlık çemberi içinde tek başına, gözleri kapalı yavaş yavaş dönüyordu (Aydın, kalabalığın içine gömülmüş, sorumlu da başka gruplara karışmıştı). Dans ederek şoseyi, kaldırımını geçiyor, evlere yaklaşıyordu. Şaşkın kalabalık, onun ağır ağır ilerleyen dönüşleri karşısında gerilemekteydi. Aynı öfkeyi koruyorlardı, derinde ama orada, ayaklarında bir çeşit pranga, her zamanki gibi yaşamaya hazır olanlar ve ölümden çok korkanlar için adalet istiyorlardı.

Biri bağırdı:

— Tek başına dans ediyor... tiranlar gibi.

Bu patlama oldu.

Her zamanki gibi sözcükleri arıyorlardı, toprak kazmaya gidenlerinki gibi en aşınmış türden değilse, söylemeyi beceremiyorlardı. Şimdi, en kekemeler bile kendilerini şair gibi duyumsuyorlardı, en yumuşak, en ölü dudaklarda sıfatlar çiçekleniyor, resimler ısırğanlar gibi belirliyordu:

— İşçilerin cellâdı!

— Uyuz köpek!

— Boğuk baykuş!

— Dinozor!

En yakın binanın kapısında içeri daldı. Gençler arkasından saldırdılar. Kalabalık, kapıya doğru tekme atarken onlardan biri dedi ki:

— Bizi aşağıda bekleyin. Onu pencereden atacağız.

Üçüncü katın karanlık kapı aralığında belirdi, (şans eseri, elektrikler çalışmıyordu) Peygamber, üzerine şenlik ertesinin acı şehvetinin yağdığını hissediyordu. Onların bayağılığını içine çekiyordu. Bu, ne nankörlüğüydü onların ne de ona acı veren kötülükleriydi: Birbirlerine benziyorlardı, saçları siyah, derileri esmerdi. Soğuk ustura darbeleriyle yüreğini parçalayan, hayatlarının sefaletiydi. Onlar için ağlamak üzereydi, sonra bundan vazgeçti: Merhameti hatırladı, öfke gibi o da insanların mutluluğuna yaramıyordu. İnsanın içini boşu boşuna eziyor.

Merdiven boşluğu, yaban domuzu izleyen it sürüsünün havlayış seslerinin yankısını getiriyordu ona. Onların kör karanlıkta birbirlerine çarptıklarını hissediyordu. Kimileri neredeyse ona dokunacaktı.

Yorgun omuz kemiklerini dayadığı kapı, ansızın açıldı. Şeklini bir Çinli gölgesi gibi uzatan bir ışık akımı sahanlığa aktı. Koridorda küçük bir kız çığlık attı:

— Ferid, çorba hazır!

Esmer bir delikanlının sesi gıcırdadı:

— İşte!

Merdivene cılız bir ışık konisi düştü. Dışarıda kalabalık onu karşıladı, onu sayıkladı...

Onu öldürdükleri zaman, vahşi bir sevinçle doldular. Gövdesinin çevresinde o ana dek kimsenin kendilerine öğretmediği bir dans yaptılar. Yalnızca bugüne özgü, tam da bu ölünün anısı olarak geleneklere geçti bu dans, site-nin yüksek görevlileri, onu özgürlük dansı yaptılar. Her yıl, o gün, o saatte, adamın öldüğü yerde (tikintiyle mi, hayranlıkla mı, bilmiyorlardı) genç erkekler ve genç kızlar, bu özgürlük dansını yapmak için yollara çıkıyorlardı: Yüksek görevliler, katılmayanların kayıtlarını tutuyorlardı, dansın figürleri kurallara bağlanmış, kasılmalar ve coşmalar tasarlanmıştı.

Dansın ardından meydanda toplanmaya gidiyorlardı. Kimse onları çağırmıyordu ama onlar geri dönmek için acele etmiyorlardı: Her biri biliyordu ki eve döner dönmez özgürlüğü yeniden bulacak ve onunla baş başa kalacaktı; göğsünün sol köşesinde onun dayanılmaz ağırlığını hissedecekti: Böğrünün bir noktası burğu hâlinde çöküyor, sürekli daha derine, soluk almanızı, sağa sola gitmenizi, şarkı söylemenizi, dans etmenizi, nihayet özgür olmanızı engelliyor!

Meydan hemen doldu. Oraya hâlâ dans ederek, şarkı söyleyerek giriyorlardı. Daha önce orada olanlar, onlara sessizce bakarken çabucak sakinleşip kalabalığın içinde dost yüzler arıyorlardı; bir sıcaklık duyumsamak, ayrıca varlıktan kopmak için, unutmak için... az önce katili, cellâdı, tiranı öldürdüklerini... nihayet özgür olduklarını unutmak için!

Genellikle, meydanı bir bakıma dağılmamaya dikkat eden küçük insan gruplarının topladığı bir özel bölge buluyorlardı. Haykırışlar, sövgüler, satışmalar güçten düştüğü zaman, bir grup ötekine yeniden ateşlemek üzere bakmaya başlıyor ama her grup, komşu grubun gözlerinde bakışları bulandıran aynı büyük korkuyu okuyordu.

Herkesin ötekilerden daha duyarlı olduğunu bilen bir adam, nihayet ruhların tiranının öldüğünü, nihayet özgür kaldığını söylemeye başladı. Herkes başlangıçta çekinerek, sonra çılgınca yinediler: "Biz özgürüz... nihayet!" Sonra kalabalık dans etmeye başladı. Kendiliğinden iki yarım koro oluştu; ilki "Biz özgürüz" diye tempo tutarak tepiniyor, ikincisi sağ ayak üstüne ağırlıklarını vererek daha ağır veya daha pesten heceliyordu: "Nihayet!" Bu figür, tiksnilen (hayran olunan?) adamın yıl dönümü sırasında her yıl titizce yerleşmiş oluyordu.

Sonra dans kesildi ve ağır usul birbirlerine karıştılar. Kadınlar kocalarını aramaya geldiler, bazıları da dönmelerini emrediyorlardı: Ama hiçbir erkek işitmiş benzemiyordu, sanki dans ve özgürlük onları sağırlandırmıştı. Sonunda aynı adam dedi ki:

— Dönmek mi? Ama nereye? Ve niçin? Özgürüz... nihayet!

— Özgürlüğü hissetmek ne büyük neşe. Tarihimizin en büyük günü bugün, özgürlüğümüzün günü, özgürlükten bile daha güzel. Onun da hepimiz gibi biz yoksul insanlar gibi erdemleri ve kusurları vardı ama ne de olsa bir tirandı o, ruhların tiranı.

Neredeyse herkes onun bir tiran olduğunu tekrarladı. Kimileri onun aslında iyi biri olduğunu söyledi ama hepimiz gibi düşmanlık ve kötülük eğilimine hiç düşmemiş yüreğinin iyi olması bir işe yaramamıştı. O, asla kötülük yapmamıştı, aslında, herkes onun yaşadığını hissediyor! Evet, o, bir ermişti, peki, biz ermişlere nasıl davranırız? Onlar ermişlikleri içinde yalnızdırlar ve biz, onlarla birlikte olmayı isteriz.

Bir kadın çocukları ürperten bir çığlık attı; erkekler, en duyarlıları bile, o gün olup bitenler yüzünden çok bezmişlerdi. Kadın dedi ki:

— Bir ermiş! O, bir ermişti! Şimdi onu hissediyorum, onu biliyorum, onu istiyorum. Bu toprağın ermişini öldürdünüz.

Yakınındaki ilkokul öğretmeni düzeltti:

— Öldürdük...

Bir genç kız, önceki gün onu rüyasında gördüğünü anlattı, göğün merdivenlerini tırmanıyordu ve bir kraliyet akbabasının kanatları üzerinde havalarda götürülüyordu.

Başka bir kadın, gözlerini göğe dikerek yarım ayı buldu. Haykırmaya başladı:

— İşte orada! Onu görüyorum! Ayın içinde.

Kimsenin ondan istemediği bir şeyi söylemiyor o, çünkü hepsi biliyor ki o gün, sonraki günler ve daha sonra gelecek günler, zamanların sonuna dek, *ebediyyen*, zamirler artık onu geri getiremeyeceklerdi.

Ağlayanlardan küçük bir grup oluştu, bir sızlanma tonuyla adını hecelediler. Kadınların neredeyse hepsi ve bazı erkekler onlara katıldılar. Birbirlerinin kollarına girip büyük bir halka oluşturdular. Halka giderek büyüdü ve kısa sürede ağır, canlı ve katı yürekli küçük bir gruptan veya aşırı heyecanın serseme çevirdiği az sayıda erkekten başka dışarıda kalan olmadı. Daha sonra bunlar sapkın küçük bir azınlık oluşturdular, gerçek inanç bakımından ruh tembelliği ve daha çok inatçılık yüzünden kendi kendilerini kaynakları kıt bir adaya sürdüler.

Halkın büyük çoğunluğu hemen bir Ortodoksluk oluşturunuyordu. Ortodokslar, düzen içinde ağlayıp sızlamanın sonuna vardıklarında doğrunun ölümünden yürekleri parçalanmış olarak ağlayan bir şairin ezgili cümlelerini dinlediler. Şair, son dizelerde diyordu ki onun naaşına varıp başından bir saç alacak, hatıra olarak saklayacak, çocuklarının çocuklarına kutlu, saygın bir emanet olarak onu miras bırakacak. Bu söz, hücumu yol açtı.

Üç dakika geçmeden ceset soyuldu ve ölümün çıplaklığına kavuşturuldu. Son gelenlere sadece kemik üzerindeki deri kaldı. Tırnakları götürmeye çalıştılar. Cemaatin en gayretkeşleri, onların üzerlerine üşüştü, onları durdurmak için usta komedyenlerin mahareti gerekli oldu, yeni dinin papazları olduklarını beyan ettiler, nassı ve inancı yorumluyorlardı.

Gözleri oymak ve onlardan yaşayanları şehrin kıyılarında, çakallarda, ser-seri köpeklerde üreyip çoğalan kırmızı karıncalara teslim etmek için cellâtlar (gerçekler) arandı: Uzun süre aradılar ama onları bulamadılar. Kendilerini anladıklarına inanmak gerek.

* Mevlüd Mammeri: 28 Aralık 1917'de Yukarı Kabylie'de Taourirt-Mimoun'da doğdu. İlk öğrenimini doğduğu köyde yaptı. 1928'de amcasının yanına Rabat'a gitti. Dört yıl sonra Alger'e döndü. Orada başladığı lise öğrenimini Paris'te bitirdi. Alger Edebiyat Fakültesi'ne başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan çıkarmasından sonra İtalya, Fransa ve Almanya'da savaşa katıldı. Savaşın sonra Paris'te edebiyat diploması aldı. 1947'de Cezayir'e döndü. Öğretmenlik yaptı. Baskılar yüzünden 1957'de Cezayir'den ayrıldı. 1962'ye dek Fas'ta kaldı. Bağımsızlıktan sonra ülkesine döndü. Berberi dili ve antropolojisi üzerinde çalıştı. 1969-1980 arasında Antropoloji, Tarihöncesi ve Etnografya Araştırmaları Merkezi (CRAPE)'ni yönetti. 1982'de Paris'te Amazighe (Berberi) İnceleme Araştırma Merkezi (CERAM)'ni kurdu. 1988'de Sorbonne'dan onursal doktora unvanı aldı. Fas'ta yapılan bir bilimsel toplantıdan dönerken 26 Şubat 1989'da trafik kazasında öldü. 1952'de Paris'te ilk romanı Unutulmuş Tepe (*La Colline oubliée*) ve ikinci romanı Adaletin Uykusu (*Le Sommeil du juste*) yayımlandı. Dört roman, yedi öykü kitabı ile dört oyun kaleme alan yazarın Berberi dili ve edebiyatı hakkında çok sayıda derleme ve incelemesi bulunuyor.

LEYLÂ SEBBÂR*
Türkçesi: İshak YETİŞ

JULIEN VE ŞEHRAZAD

Julien ve Şehrazad. Onlar bir roman üçlemesinde karşılaşmışlardır: Şehrazad'da (Stock yayın evi, 1982, 1985, 1991).

Julien öğretmen bir baba ile Cezayir'de doğmuş Fransız bir anneden Cezayir'de, Nedroma'da doğmuştur. O, klasik Arap şiiri çevirmenidir. Doğuşu aşığı. Paris'te yaşıyor.

Şehrazad, Cezayirli bir anne babadan doğmuştur, Aulnay-sous-Bois'da ana okulu, kütüphane ve lise arasında yaşar. Paris'e kaçtığında on yedi yaşındadır. Paris'te Haller mahallesinde, Julien ona aşık olur.

Sevişirler, ayrılırlar, Doğu'da, Kuzey Afrika ülkelerinde gezip tozarlar, Kudüs'e, Beyrut'a, Filistin'e kadar uzanırlar. Aulnay'da dev Zeytin sitesinde buluşurlar. Birlikte bir film yapacaklardır.

Yazışır, sık sık görüşürler, hep tutkuyla.

Filistin, Şubat 2004

Julien'den Şehrazad'a

Şehrazad,

Evet, "Filistin" yazıyorum ve olduğum yeri, Filistin'i düşünüyorum. Az ötesi utanç duvarıyla çevrili yeşil hattın kıyısındaki köyü, Budrus adlı köyü düşünüyorum. Neden bilmem, söylenene bakılırsa bu ad, anılarımı canlandıran bir masal (Senin masallarını, Binbir Gece Masallarını düşündüğümde bunu söylüyorum.) prensesinin adıdır. Bütün Filistin gibi bu köy de o kadar şaşırtıcı ki betonlara hapsolmuş evler ve köyler, kuşatılmış kapalı alanlarıyla kilometrelerce uzunluğunda duvar inşa edilirken geniş bir yıkım girişimine uğramış, yıkım hâlinde bir şantiye, göğsü kadar yükselmek isteyen kör bir duvar. Ama bir gün İlahî bir lanet (biliyorum bu kelimelere güleceksin, siyah tosbağa arabamızın deniz yoluna çıktığı günlerde gördüğümüz sıra hâlinde dizilmiş büyük frenk incirleriyle sarılmış tepelerin üzerindeki uzak köylerin çocuklarını besleyen tarım bahçesini sürmek için okul lojmanında toplantılar düzenleyen ben, Nedroma'lı öğretmenin oğlu, laik militan. Çalıların arkasındaki o çocukları gördüm, babamın okuluna kadar yürüyerek gelen çocukları, akşama kadar an-

nelerinin çörekleriyle idare ederlerdi... Görüyorsun, Cezayir tekrar ortaya çıktığında yaşadığım o yerde oturuyorum hâlâ.) Ne diyordum, ilahi lanet diyordum. Filistin'i kuşatan sekiz yüz ya da bin kilometrelik duvarı toz duman edecek o gün, doğunun rengi olan uzun kıvılcık bir ışık görülecek, küle dönmüş duvar yıkıntıları üzerinde koşulacak ve yeşil hat bundan böyle Filistin sınırı olan kül hattını izleyecek, her Filistinli bütün şeytanlarca (gülmeye devam edecek-sin, haklısın, sert tartışmalara yol açan bu toprak parçasında yaşamak biraz deli yapıyor insanı) dayatılan, gayri meşru, sömürgeci işgale karşı geriye kalanları elinden geldiğince savunur. Evleri, tarlaları, toprakları çalan, haksız ve saldırgan şu küçük devletin başına geçen bu sağ ve sol şeytanlar (bazıları kendi kendilerine sol diyorlar) yaşamının imkânsız olduğu yıkıntıları terk eden Filistinliler için birden evler dikiverecekler ve daha sonra ümit ettikleri şey ülkenin kendisi ama kazanamayacaklar. Arkadaşlarım oradalar, umutsuzlar ama kalıyorlar. Her şeyi çalabilirler ama ne kadınların karnındaki canı ne de gözlerindeki ışığı çalabilirler. Onlar güzeldirler, onları güzel buluyorum, yaşlıları, gençleri, kız çocuklarını... Duygu seli içinde olduğumu söyleyeceksin, doğru coşku içindeyim ve her engeli, her yolu görüşümde çılgına dönüyorum. Bir yerden bir yere gitmek için gerekli bir çeyrek saat yerine üç saat harcamak zorunda kalınıyor. Yakında çocuklara okula gitmeyi yasaklayacaklar, tıpkı İsrail askerlerinin bombalamaları başladığı zaman sık sık yaralıları hastanenin yasak olması gibi. Arkadaşların evlerinin biraz ötesinde ağlayıp üzüldükleri kaç sivil yaralı ve ölü var? Ve ne zamana kadar aileler, hâliyle kadınlar, çocuklar, yaşlılar evlerinin ufalanan taşları ve molozları arasında dolanıp duracaklar? Yi-ne onlarca insan ne zamana kadar kökünden sökülüp atılan yüzlerce zeytin ağacına dövünüp duracak? Ki buldozerlerce ezilip çiğnenmediği zaman bu zeytin ağaçlarından insanların günlük nevalesi çıkmaktadır. Hem de evin anahtarını sakladığı küçük çekmeceyi oyup yapmak için dedeye tahta kalmıyor. Hatırlıyorum, bana, birkaç yıl önceydi, sana ev sahipliği yapan köyün çocukları ve köyün kadınlarıyla İsrail tanklarına karşı direnişinizi anlatmıştın, gece gündüz zeytinlikleri beklemiştiniz, artık ne kadar sonraysa İsrail askerleri vazgeçip gidineye kadar beklemiştiniz. Bu kez kazanmıştınız. Ancak kim bilir ne kadar sonradır, şu anda, yazdığım sırada Filistinlilere saldırılmaktadır, evlerine, zeytinliklere, genç insanlara saldırılmaktadır. Ne kadar kötü, hayal edebileceğimiz her şeyden daha kötü. Filistinliler, 1948 felaketini, Nakba'yı tekrar yaşıyorlar, o zaman hemen her şeylerini kaybetmişlerdi, artık babadan oğula geçen bir toprakla anılan bir halk kalmamıştı, yalnız bir dil kaldı ve ayakta kalmalarını sağlayan öfkeleri. Yaşlı, genç, kadın, erkek bütün Filistinlilerin vakti var, Budrus sakinlerinin yaptığı gibi bazen engel oluyorlar. Ben onlarlayım, alanlarda üst üste yığılanlarlayım. Zeytin ağaçlarının üzerine yürüyen buldozerler, onları

yaşatan toprağa el koyamayacak, ağaçlar ezilip kırılmayacak, konulan sokağa çıkma yasağı pasif direnişçileri geriletemeyecek. Vahşiler çıplak ellere karşı güçlü silahların koruması altında üstlerine yürüdüğü zaman alanlarda uyuyan yiyip içip yaşayanları keyfi, hukuka aykırı, yargısız idari tutuklamalar da yıldıramayacak. Gitgide coşuyorum, kusura bakma, ama başka ne yapayım, bütün gençler bu çılgınlığa bulaşırsa Filistin kalmayacak. İsrail füzeleri sonunda önemli birini vuracak, bu her iki taraf için de daha kötü olacak. Bazen kendi kendime şöyle diyorum, alanın kenarındaki zırhlıya İsrail üniformasıyla bir kadın asker çıkacak, genç asker Yael'i tanıyacağım, sen orada değildin ya da orada olup olmadığımı bilmiyordum. Yael ülkem Cezayir'in en güzelleri arasında kızıl sarı saçlı güzel bir Yahudi kızı, öfkesinin yaldızladığı parıltılar içindeki yeşil gözleriyle orada. Acaba ne yapsam? Beni unutmamışsa, kini, beni dinlemeye engel olmazsa onunla konuşacaktım (hatırlarsan filmde seninle oynamıştı, o Isabelle Eberhardt'tı, sen de belki Mahmud'dun, epey önce, Filistinde bellegimi yitiriyorum). Onu görevini ertelemesi konusunda ikna edeceğim. Ama Yael'i görmedim sen orada değildin.

Bu mektubu alır almaz Budrus yıkılmamışsa Budrus'a gel. Orada olacağım. Kim aşkı düşünebilir? Sana, Paris'teki günlerimizden, gecelerimizden söz etmedim. Epey sonra birbirimize kavuşabileceğiz. Oryantalist ressamlar gördüm, seviyorum onları ve sen odalığım oradaydın. Sonrasını artık bilemiyorum. Ne arkadaşlarımı ne de Filistini bırakabiliyorum. Görüntüleri sana göstereceğim. Filme alıyorum. Filmler bir bombalamada ya da bir patlamada kaybolmazsa göreceksin. Haberin olsun. Kazanacağız...

Julien, biraz Filistinli, Filistin'de.

Not: Paris'te misin? Cezayir'de mi? New York'ta mı? Belki de Canet'te. Uzak çölde. Hayal ediyorum. Yaz bana, gecikmeden, hemen.

Cezayir, Mart 2004

Şehrazad'dan Julien'e

Julien,

Filistin'de olduğunu bu sabah öğrendim. Film çekebilmene şaşıyorum. Direniş mi? Kahır mı? Bu yıkıma tanık olmayı ve onun görüntüsünü almayı niye istiyorsun? Bu soruları sana soruyorum, ben de burada Bumerdes'deki Cezayirliilerin üzüntülerine tanık oluyorum. Babanın bölgesindeki direnişe yardım edip etmediğini, annenin savaşçılar için ilaç toplayıp toplamadığını

söylemedin bana, benim annem-babam gibi ya da başkaları gibi Cezayir'deki toplu göç hakkında sessiz kalmamışlarsa sana bu savaşı anlatmışlardır. Aşklarımızın şehri Paris'te geçecek ilerideki günlerimizde bana anlatırsın. Biliyorsun Pierrot öldü; annemin köyündeki tepelerde Cafer'i tekrar gördüm, o, beni mutlak bir tecavüzdten kurtardı. Cafer, direnişçi yoldaşlarının, İslâmcı direnişçilerin Emir'i oldu, bana karşı hoşgörülü olmayacaktır. O, kılık değiştirmişti ama giyimi güzel olmuş, yeşil sarığı, savaş kıyafetinin üzerine asılı çaprazlama fişekleri, Tanrı savaşçıları merkezinin mücahidi. Hapiste Necma'yı keşfetmişti, kahramanı Katib Yasin'in her şeyini okuduğunu söylüyordu ve sonra Doğu'ya yolculuğunu, o da Doğu'ya yolculuk yapmıştı (Ama Batı'daki oryantalistlerin resim fırçası, kalemi, cep defteri olmadan). İşte emir ilan edilmiş, yeni görevinden çok memnun... Onu, bir daha görmedim, deprem felaketine uğrayanlara yardıma da gelmedi. Belki mücahidlerin ölüm cezasına çarptırıldığı Barbaros adı verilen hapisshanedeydi. Katib Yasin'in kitaplarını tekrar okur mu? Hapishanede kitap varsa... On kara yıldan sonra kütüphanelerde ve kitabevlerinde az da olsa hâlâ kitap var. Belki de Cezayir ordusuyla vuruşuyordur. Bunu bilemeyeceğim, belki onu tesadüfen tekrar göreceğim, pişman olacak mı? Hayır, sanmam. Hayatın kötü yanını seçtiğini düşünsem de ölmesini istemem. Sana söz etmediğim sigara kamyonundaki adama, Gilles'e gelince onu bir daha görmedim. Rastlantı bu ya, bir gün olur belki.

Yarın Cezayir' den uzağa, şehirlere hareket edeceğim. Seçim kampanyası canımı sıkıyor. Beni ilgilendiren tek önemli şey aile yasasının yürürlükten kaldırılması. Bunu biliyor musun? Onu sana açıklamayacağım. Cezayir devrimi yaptı ve bugün Mağrib'den geride bulunuyor. "20 yaş Barakat" militanlarıyla karşılaştım, kavga içindeydiler, onların bana ihtiyacı yok. Gezime gelince... El-Hamel'deki Bu-Saada'da duracağım. Filminden, filminden sonra Isabelle-Mahmud'un metinlerini okudum. Atlı Arap kılığına bürünmeyeceğim ama Lalla Zeyneb'in hatırası canlı mı, hayaleti kalede yaşıyor mu onu öğreneceğim. Aurélie için Kurdane'ye gitmeyeceğim. Artık daha fazla harabe görmek istemiyorum. El-Oueddey olabilir. Belki Aflu'da ya da dönüşte Figig'de. Tiaret ovasında kalmayacağım. Nora'daki anlatıcı kadınları, genç, yaşlı kabile kadınlarını dinleyeceğim. Arapçayı öğrendim, göçebelerin güzel Arapçasını. Masal sesleri içinde, kıymetli, yünlü halılar üzerinde uyuyacağım. Cezayir'in ülkem olduğunu düşüneceğim, çadırın konukseverliği belki sahnelerin bu sonuncusu, sonunda bana hoş ve kardeşçe gelecek.

Timimun'da, Sidi-Ghiles'in Fransızlarını, Paul'le Suzel'i soracağım, onlar benimle konuşmuşlardı, onları tanıımıyordum oysa. Tipasa yakınında bir köyde oturuyorlar. Tipasa'ya gitmedim. Camus'nün öykülerini okumam için bana veren sendin. Roma harabeleri arasında yürüyeceğim ve onu düşünece-

ğim. Armasını ve savaşı bırakmayan adamın bulunduğu harabeler, biraz daha zaman kazanmıştı böylece. Paul ve Suzel senin gibi beni, bana yakın gelen şeylere doğru götüreceksin. Özgür bakış ve yüreği korumak için her yere yoldaşsız gitmemeye karşın şu yolu yalnız gitmekte niye duraksıyorum?

Filistin'deki arkadaşlarından ayrılabilirsen Paris'te ya da Cezayir'de sana anlatacağım. Şu anda İsrail füzelerinin Hamas'ın manevî önderi Şeyh Yasin'i ve Filistinli üç oğlunu sabah namazından sonra camiden çıkarken vurduğunu öğreniyorum. Hamas savaşçıları bir deprem yaşatacaklarına yemin ediyorlar. Biraz kendini düşün. Beni düşün.

Çöldeki Şehrazad

* Leylâ Sebbâr, Cezayirli bir baba ve Fransız bir anneden 1941'de Cezayir'de, Aflu'da doğdu. Halen Paris'te yaşıyor. Magazine Littéraire dergisi ile başka dergilerin yazı kadrosunda yer almaktadır. Leylâ Sebbâr romancı ve öykücüdür. Yayınlanan eserlerinden bazıları şunlardır: Roman üçlemesi; Şehrazad, Nehirlerin Sessizliği, Paris Mektupları, "Cezayirli Çocuklar" adlı bir çocuk anlatıları derlemesi çalışmasını yönetmiştir. Öteki kitapları şunlardır: Askerler, Seine Kızıl Akıyordu, Paris, Ekim 1961, Kuzey Afrika Kadınları, Kartpostallar 1885-1930, Marguerite (roman), Afrikanın Yeşil Çinlisi, Babamın Dilini Konuşmuyorum(anlatı), Özel ve Siyasal Günlük, Yedi Kız (öykü), Kalyedeki Cezayirli (öykü), Fransa'daki Cezayirli, Yolculuk Günlüğü. Buradaki Julien ve Şehrazad öyküsü hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

LEYLÂ SEBBÂR

Türkçesi: İshak YETİŞ

YABANCI, KIZKARDEŞİM

Aynı anne babadan Laoust-Chantréaux için

Beyaz bir katırın sırtında bir kadın görüyorum.

Yabancı bir kadın.

Dağımıza ne yapmaya geliyor, gönderen kim? Şeytan olsaydı sağında bir melek olurdu solunda da başka bir melek.

Yalnız bir kadın, katır sırtında. Yanında kimse yok, ne amca, ne oğul. Yolu biliyor. Yanında yaya bir hizmetçi mi, var desem o da yok, ne de yol gösteren bir çoban var.

Yabancı kadın köyümüze ne diye geliyor? O genç biri, başı açık, baş örtüsüz, belinde üç kat dolanmış yün kuşak da yok. Güneşte saçları altın sarısı parıltılar saçıyor. Bu kadın herhangi bir kadın değildir. Kadın evlerimize girerse erkekleri saklamayacağız ama beşikteki çocuklar ortalıktan çekilecek.

Yabancı kadın ilk meyve bahçesinden önce okul evine dikkatlice bakmasın mı! Ev, dağımızın kadınlarınca inşa edilmedi, duvarlar ölçülere uygun yükselmemiştir, ne iskelet ne de çatı ölçülere uygun, evi ayakta tutacak dayanıklı tahtadan bir kirişi yok, bağışlarımızı kabul eden bir yuva da değil. Boş bir ev, boş kalacak, kadın orada oturursa ona bakacak. Horozun kanı kirişi boyamadı, ineğin sarı boku kapının üstüne bir çizgi çekmedi.

Bu ev aldatanın evidir.

Katırın sırtındaki yabancı kadın köye doğru ilerliyor. Beklenmeyen biri o. Gelişini önceden bildirmedir, yaşlılar ona, oturması için yer göstermeyecek.

Kadın köyümüzün tek ileri geleninin bahçesinin yanında yol kenarında inmesin mi, pencere girişine asla yeni doğan bir bebek beşiğinin bağlanmayacağı lanetli eve girmesin mi, orada zaten pencere girişi yoktur, çocuk da olmayacak. Bu kadın yalnızdır.

Evlerimizi kapatacağız. Yanında kocası olmayan o kadın, şimdi bizim evdedir. Bizimkiler gibi her yıl karnı burnunda olmayacak. Elleri arasında yünün şekil aldığı dokuma mesleğinde kimse onun için bir şey üretmeyecek. Sıkıysa birisi çöksün!

Bu kadın sadece bir kadın değildir, yakınlarının yüzüstü bıraktığı yalnız bir kadındır, tek başına kalıyor. Yabancı kadından korkuyorum. İşte o, şu an

yanımda olmayan sevgilimi o mu çaldı bilmiyorum. Sevdiğim gitti. Boş bir ev bırakıp gitti, beşikte sallanan bir çocuk yok, artık ateş de yakmıyorum, cinler at koşturuyor. O avluyu ve nar ağacını terk edip gitti, kırmızı gülleri görmedim bir daha. Bana söylediğine göre kadınların çıplak gezdiği şehre gitti, ona inanıyorum, orada caddelerde, yabancı kadında görüldüğü gibi saçları parlayan kadınların gittiği kahvelerde vakit geçiriyor.

Beyaz katırın sırtındaki kadın haber vermeye geliyor.

O, belki sevgilimden mektup getirmiştir, dilek ağacının olduğu yol ağzında her gün çağırdığım sevgilimin dönüşünü bildiriyordur belki. O ki çözülmüş saçları çıplak beline kadar inerken şehrin bütün yabancı kadınlarından daha güzeldir, köy yolundaki kadından daha güzeldir. Sevgili eşimi üç kez çağırıyorum ama o, gelmiyor. Bu kadın benim için bir mektup yazacak, sevdiğim kuşum, evcil yaban güvercinim mektubu gelmekte gecikmiş olan sevgilime teslim edecek. Sevgilim bu aşk ilanına hayır demeyecek. Yabancı kadın birazdan okul evine varacak, o bir büyücüdür. Aşığın dönüşünü sağlayacak gizemli mektuplar döktürmeyi biliyordur. Sevdiğim adamı o çalmadı, ikimiz için döşediğim yatağımdan, evimden, köyden, dağdan o çevirmedi.

O, benim kızkardeşimdir.

Her gece, yalnız uyuduğum yastığımın altına yabancı kadın tarafından yazılmış muskayı koyuyorum. Muska, uluyan kurtlara karşı beni koruyor. Bir daha geri gelmeyecekler.

Artık onların ulumasını duymuyorum. Selin getirdiği bir kaya üzerine oturmuş kadını gördüm, duru sudan esinlenerek benim için yazdı. Belinin altı geniş, yukarıları ince, beyaz mavi çizgileriyle şehirden alınmış bir elbiseyi düz taşın üzerinde kurutuyordu. Belini görmedim, benim gibi uzun bir yün kuşağı olup olmadığını bilmiyorum. Çamaşır yıkayanların şamataları ve kahkahaları onu uzun süre yazmaktan alıkoydu. Yabani dağ dilimizle bir aşk şarkısı söyledi. Sevgilim için bir şarkı. O yazıyor, çabalıyor, ben de kelimeleri, mısraları tekrarlıyorum, kâğıt üzerindeki işaretleri görüyorum. Onları okuyacak mı bilmiyorum, kendisi bilir.

Yabancı kadın katıra binip gidecek, aşk şarkılarıyla dolu mektubu şehre kadar götürecektir.

Sevgilim geri gelecek.

Yabancı kadın, kızkardeşim öyle söyledi. O, doğru söyler. Böyle yazılmıştır.

MUHAMMED SARI*
Türkçesi: Hilmi UÇAN

ÖLDÜREN KÜÇÜMSEME

“Telefon, 11 treninin altında ezildi.”

Haber, öğleden biraz önce bomba gibi düştü ve kahveleri dolaştı. Birçok insan, özellikle gençler, hemen kaza yerine doğru koştular. İtfaiyeciler çakıllı kumun üzerinde ezilmiş, paramparça olmuş bedeni toplamakta güçlük çektiler. Toz rengindeki eski yağmurluğu, gür ve karmakarışık sakalı olmasaydı büyük annesi bile onu tanıyamayacaktı, yüzü tanınmaz hâle gelmişti.

— Zavallı adam! Tren son hızla giderken, tren yolunun üstünden geçiyordu.

— Hayır, dedi bir başkası, trenin yaklaştığını gördü o. Karşıya geçmeye karar vermeden önce bir an trene baktı.

— İntihar ettiğini mi düşünüyorsun?

— Bunu sadece Allah bilir! İnsan, bir delinin kafasından geçenleri gerçekten bilebilir mi?

Telefon, şehrin caddeleri arasında amaçsız bir şekilde dolaşarak günlerini geçiriyordu. Sanki acil bir randevusu var da ona gidiyormuş gibi yürüyordu. Bakışları dalgındı, askerlerin resmî geçitlerde yaptığı gibi kollarını sallıyordu. Sonra, aniden, en azından orada beklendiği bir anda, kaldırımın ortasında duruyordu. Elini kulağının yanına kapalı bir şekilde koyuyor, telefon ederken yapılan jest ve mimikleri yapıyor, yüksek sesle konuşmaya başlıyordu. Sesi daha fazla yükseltmek ve bağırarak için birkaç dakika kısmen sağırmış gibi davranıyordu, muhatabından sözlerini tekrar etmesini rica ediyordu; zira etrafında çok gürültü vardı. Sonunda, ani bir dönüşle bir rastlantı olarak orada bulunan yoldan geçen birine doğru dönüyor, tatlı bir öfke içindeymiş gibi yapıyor ve sitem dolu bir sesle bağırıyordu: “Lütfen biraz susar mısınız, insan telefonda arkadaşının ne dediğini doğru dürüst anlayamıyor!” Hayali telefona doğru dönüyor, tatlı bir sesle şöyle diyordu: “Dinle Feride, seni daha sonra arayacağım; sesini zor duyuyorum, etrafımda çok gürültü var.” Kuru bir gürültüyle dilini şaklatarak hayali telefonu yerine asıyor ve anlaşılmaz sözlerle bir şeyleri ilan ederek, birilerini azarlayarak uzaklaşıyordu; çoğu zaman aylak yeniyetmeler gönül kırıcı alaylarla onu takip ediyorlardı. Bazen bütün bilincini tekrar bulmuş gibi yoldan geçen birine yaklaşıyor, karşısında hazır ol durumuna geçiyor ve on dinar istiyordu. Fal taşı gibi açılmış gözlerle olası bağışçısını bek-

liyordu. Saldırgan değildi, şehirdeki insanlar onu çok severdi. Hatta bazıları, ona takılarak şaka yapmasına izin veriyorlardı: “Eh! Duymuyor musun? Telefon çalıyor! Kesinlikle Feridedir seninle konuşmak isteyen...” Ahizeyi alarak hemen oyuna girer ya da hiçbir şey duymamış gibi yoluna devam ederdi. Belki de gerçekten hiçbir şey duymamıştır, kim bilir? Ona Telefon lakabı takılması bundandı. Hoşlanıyor gibiydi bundan. Zira gün boyu, insanların onu bu tuhaf lakapla çağırdığını işitmekten hiç de rahatsız olmuyordu. Gözleri, yüzündeki parlaklığı canlandıran bir ışık saçıyordu ve jestlerindeki hareketi hızlandırıyordu. Onun gerçek adı insanın aklına zor gelirdi.

Fakat bugün, bilinmeyen bir korkuyla karışık bir merhamet, dilleri çözüyor, kaygısızlık ve unutkanın ötesinde onun gerçek kimliğini bulmaya yardım ediyordu. Dudaklarının ucuyla insanlar onun adını, yoksul geçmişini ve özellikle de bütün yaşamını alt üst eden olayı hatırladılar.

Alilou, iki yaşında iken büyük annesi onu yanına alıp bakmıştı. Annesi gü-rültülü bir şekilde boşanmış, birkaç ay sonra da yeniden evlenmiş, kocası da çocuğu yanına almayı reddetmişti. Babaya gelince, o da bir öfkeyle Sahra'ya gidip yerleşmişti; bir petrol istasyonunda ağır vasıta şoförü olarak çalışıyordu.

Erkek çocuk, yaşlı kadınla tek başına yaşadı. Kadın dışarı çıktığında, eski elbiseler içindeki çocuğu sırtında taşıyordu. Çocuk yürüyebilirdi ama kuvvetli çığlıklarla bunu reddediyordu. Yaşlı kadın kendisini taşımaya razı olsun diye ağ-layarak kendini yere atmaktan çekinmiyordu. Bu durum beş yaşına kadar sürdü. Bu tuhaf ikilinin etrafında bir kalabalığın oluşmadığı bir gün olmazdı. Ayakta dikilmiş bir kadın, yürümeye zorlanan bir çocuk. “Haydi Alilou, bir tanem, göster bana hünerini, şehirdeki bütün insanlara göster artık bir bebek olmadığını, se-nin gücüne güvenebileceğini...”; ve oturmuş, kalkmamakta direnen biri, yere mihlanmış bir bakış, ekşi bir surat, sadece “hayır, sırt, yürümem...” sözcükleri-nin az çok anlaşılabilirdiği cümle kırıntılarını kekeleyen bir çocuk.. Büyükanne-nin çocuğu taşımaması için ısrar eden komşuların tavsiyeleri üzerine kadın uzaklaşıyor, onu bırakıp gidiyormuş gibi yapıyordu. Bazı günler yerden kalkar-dı, burnunu temizler, gözyaşlarını siler, göğsünü şişirir, yaşlı kadının küçük adımların izlerdi. Bazen de kadıncağızı yarı yoldan döndürmeye, daha şimdiden kamburlaşmış sırtına neşeyle gidip binmek için bir deve gibi diz çökmeye zor-layarak yerde yuvarlanır, tepinir, keskin çığlıklar atardı.

Okul açıldığında, yaşlı kadın, çocuğu temiz bir şekilde giydirdi. Derslere devam etmekle kazanabileceği iyilikleri sürekli sayıp dökmekten geri durma-dan iyi kötü sürükleyerek onu okula kadar götürdü. Son derece umutluydu, küçük oğlu sonunda kucağından inecek, kendi yaşındaki diğer çocuklarla ilişki kurabilecekti. Üstelik, okuma yazması olmayan, yoksul olan bu yaşlı kadına göre okul kutsaldı, “daha iyi bir hayat”a kavuşmak için onun gibilere

sunulan tek köprü okuldu. Fakat büyükannenin rüyası suya düştü: Alilou, gözyaşları ve hıçkırıkların eşliğinde büyük bir inatla okulda kalmayı reddetti. Yaşlı kadının çarşafına yapıştı, ondan bir adım dahi ayrılmadı. Başlangıçta, müdür ve bayan öğretmen sükunetle ve nazikçe onu ilk sıraya oturtmaya ikna etmeye çalıştılar; onu okulda tutmaya ikna etmek, okul ortamını ona sevdirmek için bir cesaret vermenin yeterli olduğunu düşünüyorlardı. Fakat bütün girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. On beş gün kadar büyükanne, torununu her sabah getirdi. Her zaman temiz bir şekilde giydiriyordu onu. Elin-den sıkıca tutuyor, onunla sürekli konuşuyordu. Her gün kendi kendine “bu gün hayırlı bir gün olacak” diyordu. Fakat giriş kapısına geldiği her defasında çocuk ağlamaya, zar zor duyulan sözler mırıldanmaya başlıyor, sonra da yürümeyi reddediyordu. Ve zavallı büyükanne tatlı bir sesle, nazikçe ısrar ediyordu. Onu hem kolundan çekiyor hem de içeri girmek için itişip kakışan gürültülü ve neşeli çocukları gösteriyordu.

— “Eğer benimle kalırsan içeri girerim” dedi küçük çocuk.

Büyükanne yine de onu sınıfın kapısına kadar getirmeyi başardı. Fakat çocuk her defasında onsuz sınıfa girmeyi reddediyordu. Birkaç adım onu ilerletmek için birazcık ısrar etse bağırmaya, kulakları sağır edici bir gürültü patırtı ile bağırarak şiddetli bir şekilde el kol hareketi yapmaya başlıyordu. Sonunda kızan ve umudunu kesen müdür çocuğun kaydını ertesi yıla aktarmaya karar verdi. Bu arada belki ayrılık korkusu giderdi. Müdür, torununu el bebek gül bebek büyüttüğü için yaşlı kadına kızdı. “Bırakın dışarı çıksın, diğer çocuklarla oynasın; düşer, bir yerini acıtır, kavga eder diye korkmamak lazım. Bırak senden uzakta, halasının, amcasının yanında birkaç gün geçirsin, bu onun kişiliğini güçlendirir” dedi.

Büyükanne bir an rüyasını terk etmeye razı oldu. Fakat Alilou ne ertesi yıl ne de takip eden yıllarda okula döndü. Okul kapısının cümle kapısından bile geçmeyi kesinlikle reddetti. Şayet ısrar edilirse iki eliyle parmaklıklara yapıştıyordu. Onu tutunduğu yerden koparmak için parmaklarını kesmek gerekecekti. Kısa sürede biraz bön, kaprisli, geri zekalı, gürbüz, katı bir çocuk. hâline geldi. Büyükannesini, en münasebetsiz isteklerini yerine getirmeye zorluyordu. Söz-gelimi on yaşındaki insanın ayakkabılarını giymek istiyordu. Satıcının yanında, en büyük numaraları seçmekte ısrar ediyordu; büyük-annesinin, satıcının, orada bulunan olası müşterilerin öğütlerini hiçe sayıyordu. Hiçbir şey kâr etmiyordu, acı meşe palamudu yemiş yaban eşiği gibi inat ediyordu. Gürültülü el kol hareketleriyle, ıslıl ıslıl bakışlarıyla sözle anlatılamayacak bir sevinçle büyük ayakkabıları bağcıklarından tutuyor ve topal bir ördek gibi sallana sallana dışarı çıkıyordu. Sinir küpü olan büyükannesi de onu takip ediyor, yoldan geçenleri tanık gösteriyordu. Alilou, büyük çocuklarla oynamayı seviyordu, fakat onların oyun-

ları çoğu zaman kavgayla bitiyordu. O zaman ağlamaya, bağırmaya, taş atmaya başlıyordu. Çoğu durumda hedefi on ikiden vuruyordu. Bu durumda büyük-anneye yağmur gibi şikayetler geliyordu. Torununun yaptığı yanlışları, onun geri zekalılığında ısrar eden özürlerin dışında nasıl karşılayacağını bilemiyordu. Zamanla, daha sakin hâle geldi ve sık sık beraber olduğu çocukların şakalarını, alaylarını ve dalaverelerini daha kolay bir şekilde kabul etti.

Bir gün, Alilou az kalsın balık avlanan limanda boğuluyordu. Güneşli bir kış günüydü. Bir grup çocuk ona takılıyordu. “Korkuyorsun sen! Haydi dal... cesaretin yok senin, sudan içrenen bir tavuk gibisin.” Bütün cesaretini toplayarak birkaç metre geriledi. Ayaklarından daha büyük ayakkabıları ve elbiseleleri ile birlikte alkışlar ve şakşaklar altında, kirli ve buz gibi suyun içine kendini attı. Bütün gücüyle bağırarak suda kırk sayıyordu. Bir balıkçı, yakında bulunan bir balıkçı gemisinden suya daldı ve çocuğu kıyıya çıkardı. Çocuk bu durumda, ayakkabılarının suda kaldığının farkına vardı. Ağlamaya zırlamaya başladı: “Ayakkabılarımı istiyorum! Bana ayakkabılarımı verin!” Su bulanıktı ve dibi görünmüyordu. Çocuklar ona yeni bir çift ayakkabı satın almayı önerdiler. Kesinlikle reddetti. “Ayakkabılarımı verin benim, yoksa suya atarım kendimi” diyerek onları tehdit etti. Balıkçı ona, kendisinin seçeceği yeni ayakkabılara sahip olmanın avantajına inandırmaya çalıştı. Fakat, yeniyetme çocuğun kesin reddi karşısında bir defa daha soğuk ve pis suya dalmaya razı oldu. İki ayakkabıyı sudan çekip almak için dört dalış yaptı. Alilou, gözyaşlarını ve sümüğünü... silerek memnuniyetle, ayakkabıları giydi.

Alilou, evinin yakınında, bir mobilya mağazasının tam yanında bir mahalle kahvesine sık sık gitmeyi alışkanlık haline getirmişti. Eli boş ve sağlığı yerinde olduğu için masaları, sandalyeleri, ağaçtan yapılmış levhaları ve diğer mobilyaları taşımada satıcıya yardım ediyordu. Yardım etmeyi teklif ediyor, cevap beklemeksizin işe koyuluyor, gülüyor ve durmadan konuşuyordu. Tüccar anlayışlıydı. Zekası gelişmemiş yoksul birine karşı merhamet duyarak bir bahşiş sıkıştırırmeyi hiçbir zaman ihmal etmezdi. Alilou aldığı parayı ne yapacağını bilmez, parayı büyük annesine verirdi; büyük anne de tüccara duaderdi. Bu tüccarın saygınlığını, aynı zamanda torununun, çalışmaya, hayatını kazanmaya başlayan torununun saygınlığını överdi. Elli yaşlarında olan mobilya satıcısı, tuhaf gariplikleri olan bu geri zekalı yeni yetme gence karşı bir sevgi duyuyordu. İyi dost oldular. Satıcı sık sık mağazadan ayrılıyordu. Önceden yaptığı gibi mağazayı kapatmak yerine, mağazayı Alilou’ya emanet ediyor, gelecek olan müşterilere mobilyaları göstermesine izin veriyordu. Zaman geçtikçe Alilou, satıcının yaptığı her şeyi yapan bir adam hâline geldi. Satıcı, özellikle evine gidecek erzakı Alilou’ya veriyordu. Alilou’nun özverili bir şekilde, inanılmaz çabuklukla yaptığı bir işti bu taşıma işi.

İkisi arasındaki her şey çok güzel gidiyordu; fakat satıcının eve kapatılmış evlenme çağında Alilou'ya sevgi duyan bir kızı vardı. Bu sevgi, benzer duyarlılıkları, ortak yakınlıkları olan iki varlık arasındaki bir sevgi değildi; masumiyetin, kaygısızlığın merhametin birbirine karıştığı anlaşılmasız bir duyguydu bu. Okulda kötü bir sonuç alan kız, orta öğrenim sona ermeden geri gönderilmişti. O günden bu yana, zamanının en önemli bölümünü ev işleri yapmakla, annesiyle birlikte yemek pişirmekle geçiriyor, nadiren yanında birisiyle birlikte dışarı çıkıyordu. Alilou ile uzun uzun konuşmaktan, onunla ölçüsüzce şakalaşmaktan büyük bir haz duyuyordu. Siparişleri getirdiğinde Alilou'ya kapıyı o açardı. Onu mutfığa alır, yiyecek verirdi. Böyle olmakla birlikte Alilou bir aptaldı ve ona bir erkek gibi muamele edemezdi. Zira bir kadın ile bir erkeğin arasındaki ilişkinin özünü tam olarak anlamıyordu o; öyleyse korkacak bir şey yoktu. Kızın ebeveyni bir an bile Alilou'nun yürek temizliğinden şüphe etmediler. İki genç arasında zamanla doğan sevgiden hiç kaygılanmadılar. Kız, bir şeye ihtiyaç olursa doğrudan mağazaya telefon etmeye başladı. Babası zaman zaman mağazadan ayrıldığı için Alilou telefona cevap veriyor ve arkadaşıyla neşeli bir şekilde görüşüyordu. Kahvede sık sık görüşmeye alıştığı bir grup delikanlı işin içine girmeseydi, belki bu ilişki bu noktada kalacaktı. Bu yeniyetme gençler çoğu zaman sonu gelmez domino partilerinde masada oturuyorlardı. Alilou da hem bedava limonata içiyor hem de onların oyununu seyrediyordu. Bu yeniyetmeler, tüccarın kızıyla ilişkisi konusunda maksatlı imaları Alilou'nun kulağına fısıldıyorlardı. Alilou'nun bir art niyeti yoktu. Bu nedenle kız ile olan konuşmalarını ayrıntılı bir şekilde anlatıyordu. Yeniyetme gençler bu konuşmaları saf ve yüreklendirici buluyorlardı.

Domino oynayanlardan biri bir gün:

— “Niçin ona evlenme teklif etmiyorsun?” dedi.

Bir başkası:

— “Bu kız seni çok seviyor ve seni reddetmez. Babası da seni çok seviyor ve sana güveniyor. Böyle olmasa, serbestçe evine girmene asla izin vermezdi.”

— “O evlilik teklif etsin diye mi bekliyorsun?” diye abarttı. İlk adımı senin atman gerekir. Haydi biraz cesaret sevgili Alilou! Büyükaneni al ve onu ziyarete git bir gün...

Diğerleri de muzurca onayladılar. Ve Alilou bir erkek gibi rüyalar kurmaya, utanma duygusunun ve arzusun okunduğu bir bakışla kıza bakmaya başladı. Kız, kadın, evlilik... konularına girdiğinde Alilou kıpkırmızı oluyor kekeleye başlıyordu. Her karşılaştığında ya da telefonda sesini işittiğinde kalbi küt küt atıyordu. Domino oynayanların tahrikleri gittikçe ısrarcı hâle geldi. Alilou'ya görkemli, yaldızlı şatolar inşa ettiler, engelsiz bir gelecek gösterdiler ona. Hayal

gücünü, cesaretini satıcıya karşı olan dürüstlüğünü, erkekliğini överek yapmacık sözlerle onu tahrik etmeyi elden bırakmadılar. Öyle ki, Alilou sonunda gerçekten bunlara inandı. Büyükannesine açtı bu sırrını. Büyükannesi ne diyeceğini bilemedi. Yıllardır hayattan bir şey beklemeyi bırakmış olsa da, böyle bir fırsattan yararlanmak isterdi. Torununun ısrar eden heyecanı karşısında bir umut ışığı geldi yaşlı kalbine oturdu ve yeniden rüyalar kurmaya başladı.

Bir akşam Alilou satıcıya şöyle dedi:

—Bu cuma öğleden sonra büyük annem ve ben sizi ziyarete geleceğiz.

— “Buyurun gelin oğlum, kapım size açık” dedi satıcı.

Satıcı, bir nezaket ziyareti olduğunu zannediyordu bu ziyaretin. Hayırseverliğine bir teşekkür için büyük-anne tarafından yapılan bir ziyaret. Evine dönerken; “Belki de ölüm meleği geldi ona da, bir miktar miras bırakmak istiyor” diye düşündü.

Böylece, bu Cuma öğleden sonra Alilou, annesiyle birlikte, elde bir kutu pasta, satıcının evinin kapısını çaldı. Aile onları alçakgönüllü bir şekilde karşıladı. Ne en küçük bir şatafat ne de bir düğün merasimini gösteren bir işaret vardı bu karşılamada. Genç kız onlarla birlikte salonda kaldı. Ne giysilerinde ne de davranışlarında müstakbel kocasının annesini karşıladığı izlenimini bırakacak hiçbir şey yoktu. Büyükanne hemen tereddüde düştü. Fakat satıcının ve eşinin nezaketi ona talebini dile getirme cesareti verdi. Uzun uzun torununun meziyetlerini övdü. İnsanlar, gerçekten tanımak zahmetine katlanmadan torununa haksız yere tiksindirici bir kişilik atfediyorlardı. Sonra da satıcının ailesinin değerliliğini ısrarla dile getirdi. Böylece, sonunda amacına ulaştı.

Satıcı, aceleyle çayını yudumlarken az kalsın küçük dilini yutacaktı. Bir müddet dona kaldı. Tam bir sürprizdi bu! Bu beklenmedik konuklarını büyük bir öfke kriziyle kovmanın dışında hemen verilebilecek uygun hiçbir cevap bulamamıştı. Hanımı soylu bir şehirliydi. Kocasını, her durumda, bu zavallı aptala çok iyi davranmakla suçlamaya başladı. Bir aptalı, üstelik yoksul ve ebeveynleri tarafından terkedilmiş bir aptalı kabul edemezdi, bir an bile olsa, kızıyla evleneceğine inanamazdı. Büyükanneyi tam bir kışkırtıcı olarak suçladı; zira zihinsel durumu ortada olan bu çocuk böyle düşüncelere sahip olamazdı. Kıza gelince, bir suçlunun sessizliği içine gömüldü kız. Belki de böyle bir şeyin olabileceğini hesaba katmadan umut vermişti, kim bilir? Ona karşı bir saygısı vardı kızın, ta derinlerde beslediği merhametle karışık bir sevgi. Somut temelleri olmayan duygulardı bu duygular. Fakat işin bu noktaya gelebileceğini düşünmediği gibi, hiçbir zaman bir evliliği de düşünmemişti. Kız onu daha ziyade hoşça vakit geçirilecek bir çocuk olarak kabul ediyordu, belki biraz daha fazlası; ama kendisiyle bir aşk ilişkisi kurmayı düşlediği bir erkek olarak düşünmemişti hiç.

Öfkelenen ve gururu incinen satıcı olayı arkadaşlarına anlattı; bir aptalı koruması altına aldığından dolayı çok pişman olduğunu söyledi. Alilou'nun kalbi utançla doldu ve genç adam insanlardan uzaklaştı, köşesine çekildi. Aylarca ortalıkta görünmedi. Domino oyuncularını olayı kahkahalarla yorumladılar, genç adamın ortalıklarda görünmeyişinden hiç de kaygı duymadılar. Neredeyse unutulup gidecekti Alilou. Tamamen değişmiş olan mahallede tekrar ortaya çıktı. Sakalını koyuvermişti, Elbiseleri yırtıktı. Günlerini, kimseyi tanımadan, bir eğlence konusu bulduğu için mutlu olan kaygısız kalabalığın alaylı bakışları önünde ara sıra telefon etmek için durarak şehri arşınlamakla geçiriyordu.

Bugün, tren Alilou'nun trajik yaşamına son verdi. Akşam, domino oyuncularını iki yudum çay arasında birkaç kelimeyle, gözleri kara delikli beyaz piyonlara dikilmiş kazadan bahsediyorlardı...

Onlardan biri şöyle dedi:

— “Herkes kendi kaderini yaşar.”

— “Allah’tan başka güç kuvvet yoktur” diye ekledi bir başkası.

— “Amin...” diye onaylayan bir mırıltı, teskin edici bir serinlikle ruhları sardı. Satıcıya gelince, haber duyulur duyulmaz kepenklerini indirdi ve evine döndü; biraz üzgündü, ama sağduyusuyla böbürleniyordu, vicdan azabını, alçak gönüllü bir aile babasının zırlarına sığınma olanağını reddediyordu. ^a

* Muhammed Sarı: 1958’de Menacer (Cherchell) de doğdu. Cezayir Üniversitesinde Arap edebiyatı dalında öğretim üyesidir. Üniversitedeki kariyerinin dışında, iki dilde de, Arapça ve Fransızca yazdı. Şu anda Kabylie’nin önemli şehri Tizi Ouzou’da yaşıyor. Arapça olarak şunları yayımladı: *Yeni Bir Eleştiri İçin* (Beyrut, Dar el Hadatha, 1984); *Essaïr*, Roman [Quatrième Pavillon de l’Enfer], (Alger, Lap-homic, 1986); *A la Djebel ad-Dahra* [Sur les Montagnes de Dahra] (Alger, ENAL, 1988. 1982’de bağımsızlığın kazanılmasının 20.yıldönümü ödülü alan roman); *La Carte Magique* (Büyülü Harita) (Damas, 1997, yazısından on yıl sonra). Fransızca olarak, 2001 yılında Marsa yayınları arasında çıkan *Le Labyrinthe* adlı bir roman yazdı. Muhammed Sarı aynı zamanda çevirmendir: Enver Bin Malik’in Marsa Yayınlarında, 2002 yılında *Les Amant Désunis* (Ayrılmış Sevgililer) i; 2003 yılında, Melike Mukaddem’in El İhtilaf Yayınları’ndan çıkan *L’Interdite*’i (Yasaklı) çevirdi. Ayrıca 1999 ve 2001 yılında Galimard’da (Folio) görünen *Le Serment de Barbares*’ı çevirdi. Yayınladığımız öykü Fransızca yazılmıştır ve yayınlanmamıştır.

CEMALEDDİN BİN ŞEYH*

Türkçesi: Hilmi UÇAN

SİSLER KAHVESİ**

Yaprakların kestane ağaçlarının bulunduğu meydana doğru geçip gidişini seyrediyorum. Sararmış yapraklar. Bekliyorum. Parmaklarım da sararmış. Kırış kırış olmuş yaşlı deri. Bir kahvede, Zafer Meydanı. Zafer mi? Hangi zafer? 1918, 1945, 1962? Kimin zaferi? Yaşayanların zaferi mi, ölülerin zaferi mi? Kime göre? Cezayir gazetelerine göz atıyorum: Yaşlılar, donanlar, her şeye rağmen yaşamını sürdürmeye çalışanlar; yaşamadan, daha şimdiden ölmüş gençler. Onların ömrü yok mu? Evet, mezarlarında bile ölümü durduramazlar onlar. Bir mezara sahip olduklarında. Yaşam hapishanesi, bu düşündürür, tiksintiden ölüp gitmek daha iyidir. Ben kırk yıldan beri düşünüyorum. Nerede olursam olayım, hiç kimsenin olmadığı bir kahvede bile olsam. Hiç kimse mi? Evet, bunlar olabilir. Belki de bunun için öfkeliyim, normal bir durum. Zor. Kahvem için kaşık vermediler bana. Kalemimle şekeri karıştırdım. İlk olarak bir fincanda şiir yazıyorum. Denizim yok. Deniz, her zaman gözlerimin önünde, ellerimde, ciğerlerimin içinde oldu benim: Kazablanka, Sayda, Tipaza, Cezayir, Tigzirt, Gammarth, Djerba. Deniz yoksa bu, sürgün demektir. Bir ipeği kesen makas gibi kendisine bazı pencereler açmak için varoluşu eşeliyorum. Göğsümü rüzgâra vermek için falezi seçtim. Su yosunlarını ve mercanları düşünüyorum. Bekliyorum. Ne arıyorum ben? Önceki durumumu mu, yoksa benim yerime gelecek olan beni mi?

Eskiden, kahvede gevezelik edilirdi fakat özellikle oyun oynamak ve içmek için buraya gelinirdi: İskambil, dama, domino... Avuç içiyle ve bozuk parayla masaya vurduğumuzu uzaktan duyarlardı; taraftarlar, yorumlar, hileler. Parti sonları, bir sirkte bu. Ben, bir İspanyol oyunu olan *ronda*'yı seviyordum: *As, dos, trës*, yediye kadar sonra da *sauta, grat, rey*. Ah İspanya! Malaga, Alicante. Rüya. Meydanlardaki sakın kahveler. Hayatı gözetecek, turos, tapas, turon¹ yiyecek iki saat. Hiç değilse, orada, bize sarhoş muamelesi yapıp *manyak* denmiyordu. El Hamra

Sevilla yakınlarında gülmüşten otlak

Alméira'ın etrafında yaban karanfili

Omurgalar gibi sıralı dağlar

Fulya çiçekli tepelerde

Gırnata'nın dize geldiği yerde

Gımata'nın son kralı Chico², Tlemcen'e ölmeye geldi. Burada, Kurtuba'nın Endülüs şarkıları söylenirdi. Kahvelerde sık sık onun hikâyesi anlatılırdı. Şu hikâye ve daha başkaları. Bu hikâyelerden birini anlatayım ister misiniz? Raşit Mimouni'nin³ hikâyesidir bu. Sağ eli bulundu onun. Onun ellerinden birisi her zaman bizim kapılarımıza konur, kapı tokmaklarıdır bunlar. Bu el mezar üzerindeydi. Kadavraya ulaşınca kadar kazdılar. Fas'a, Tanger'e kaçmaya, sonra da gidip Paris'te ölmeye mi yaramıştı bu? Alkolden ileri gelen bir siroz mu? Anasondan da değildi bu. Artık kimse anasondan yapılan içkiyi içmiyor. Vis-kiden? Öyle ki artık yazamıyordu. O zaman, ölmüştü o. Bu durumda insanın yapabileceği en güzel şey, alıp götürmekti onu. Cezayir'de ölmek istemişse yapacaktı bunu değil mi? Şüphesiz ki Paris'te mezarlıklar vardı. Bütün Fransa'da olduğu gibi. Orada da mezarlara saygı gösterilmez. İnsan Yahudi veya Kuzey Afrikalı bir savaşçı olarak ölürse bu tehlikelidir. Fakat sonuçta, ayrıntıya girmeden söylenirse onun elleri korunur. Onun sağ eli kesildi, *Tombéza*'yı yazdığı eli. Bu kitap okunursa her şey anlaşılır. 1984 tarihli. Cezayir'de yazarlar elsiz, gözsüz, dilsiz doğmak zorundadır. Böyle olunca onların kestirilecek hiçbir şeyleri de yoktur. Arap Yazarlar Birliği'nin bir sorunu yok. Tahir Djaout'un, Yusuf Sebti'nin, Jean Sénac'ın da bir sorunu yok.

Kahvede bolca müzik dinlenirdi: 78'li 33'lü plaklar, kasetler. Bizim seçimimiz, bu Tlemcen'in Endülüs şarkılarından yanaydı. Daha sonra Cheikha Remiti'yi sevdik. İçiyor ve sürekli Remitti vurgusuyla *doldurun* diyordu. Bizden biraz daha yaşlı, çok değil: 8 Mayıs 1923. Tahrik edici, acılı, ezilmiş, vahşi bir kadın. Her yerde, ormanlarda bile şarkı söylüyordu. Fakat ne radyoda ne televizyonda ne de festivallerde görünür... yasaklı. Boğuluyordu: la *ghumma*. Bereket versin ki Barbès, La Goutte d'Or, Lyon, Marseille ona kalıyordu. Hatta 1976'da Mekke. O zamanlar inanmıyor muydu? Onun gibi boğuluyorum, biraz elim titriyor, bunlar her zaman görülmez. Cezayir barlarında, Bağımsızlık'tan sonra, kendimi iyi hissediyordum. İnsanlar beni tanıyor-du. Bir viandox⁴ veya bir meyve suyu istiyordum, bana bir Martini veya bir pastis⁵ getiriyorlardı bir kahve fincanında.

Tezgâhın üzerinde sadece fincanlar vardı. Hepsi de biraz titreşiyordu. Bizimle birlikte. Aslında, ben öyle çok içmem, canım istemiyor, hepsi bu. Arazide her zaman bir şişe rakı bulunur. Helikopterin her atağından önce kocaman bir yudum içilir. Arkadaşım *Sandlo* derdi. Bu, şu demek: Sek olsun, susuz. Bu yudum, midede öyle bir yanar tutuşurdu ki insan düşünemezdi artık. Arkadaşım fitili aldı mı dikkat de etmezdi. Bu durumlarda, boğulursam onun gibi yapıyorum. Artık sert rüzgâra ihtiyaç yok. Ve sonra şarap bize neden yasak? Lisede yazdırılan bir yazıyı hatırlıyorum. André Gide, *Dünya Nimetleri*'nde şöyle diyordu: "Bu Cezayir caddesi öğleye doğru, bir anason ve apsent kokusuyla

doluyordu. Biskra'nın mağrip kahvelerinde sadece kahve, limonata veya çay içilirdi. Arap çayı; acılı bir tat; zencefil; doğuyu akla getiren içecek..."

Bizde eksiklik yaratan Doğu bu değil. Her yıl yüz bin genç Avrupa'ya gitmek için Cebel-i Tarık Boğazı'nı kaçak olarak geçmeye çalışıyor. Serap. Malsalsı ve internet kafe ağzıyla söylersek, onlar her zaman başka yerdedirler, işsiz, evsiz barksız burada kaldıklarında bile.

Bağımsızlık kazanılınca her yerde sözler verilmişti. Birinci Mayıs'ta Başkan yemin etmişti: "Burjuvalar, yağlarını eritmek için, mağrip banyosuna geri getirilecek." O, gerekli olan lafları bulmayı bilirdi. Fransızca konuştuğunda, insan onu anlardı; Arapça konuştuğunda anlaşılırdı; iki dili aynı anda konuştuğunda yine anlaşılırdı. Bak: Ben seninle Fransızca konuştuğumda sen beni Arapça dinliyorsun, tersi durumunda da aynı dil bunlar. Caddede yürümelisin, kafelere, stada gitmelisin. Onların sadece televizyonda araları bozulur.

1963'te, başkan %93 oyla seçilmişti. Bizde her zaman tek bir aday vardır. Normaldir, tek bir yer vardır ancak. Aday olmazsa yine de bir başkan seçilir ve beş yıl toplanmasa bile bir Ulusal Meclis seçilir. Ben, asla oy kullanmam. Niçin kendimi huzursuz edeyim: Ertesi gün, gazetelerde sonuçlar görülür. Seçmenler, onlara kapalı bir zarf verilir, yapılacak olan bu zarfı sandığa atmak sadece, pusula içindedir. Tunus'ta bunlar hiç değilse gerçek demokratlardır. %99,61'i hayatta olan bir başkan için oy kullanmaya gelirler. Bizde, Bin Bella'nın yerine Bumedyen'i koydular. Seçim yok. O, bir bilgeydi. Maden ocaklarında bir konuşma yaptığı zaman, insan diyecekti ki Kur'an'ı ezberlemiş. Nasır arkadaşındı. Öğüt versinler diye kodesteki bütün İslâmcılarını Cezayir'e göndermişti. Artık hiçbir şey söylemeye cesaret edilemezdi. Bizi rahatsız etmiyordu. Senede bir kere Ramazan ayında birkaç kahveyi kapattırıyor ya da uzun saçlı bazı tipleri ve yarı çıplak bazı çılgın bayanları tutukluyordu.

İnanılmaz, bu çılgın bayanlar. İbn-i Haldun Salonu'nun yanındaki Hükümet Sarayı'na çıkan merdivenlerde başkanlıktaki daktiloların sesi işitiliyordu. Hava güneşliydi, tam karşıda deniz vardı, onların yukarı çıktığı görülüyordu. Ne görülüyordu, mini eteklerinin altında her şey görünüyordu onlara. Başkaları yoktu, delikanlılar, kafeteryada, uzun saçlar, kadife pantolonlar, kırmızı, yeşil, sarı gömlekler. Homo'lar. Onlarla birlikte her zaman bir de şair bulunurdu. İsmi söylemeyeceğim. Paris'te istedikleri şeyi yaparlar, bale ve koreografi bile, fakat burada bizim ahlakımız var: Bistro'da kadınlar yok, iz peşinde olan fazla tip yok. Bazı gençler, bazı yaşlılar... Onlar arabada kaldırımları izliyorlar, artık trafiğe bakmıyorlar, gözleriyle kalçaları yokluyorlar. Bunlardan günde iki bin tane tutuklamak gerekecekti. Polisler, bunlar, bu mini etekli kızlara el atmakta sonuncu değillerdi: Bacaklarının resmini çıkarıyorlardı. Kızların suçudur bu.

Tam kırk yıl, içkiyi bırakmam lazım. Fakat ben ne diyorum şimdi? İçkiyi bırakalı çok oldu, tam Bumedyen'in ölümünde bıraktım içkiyi. Ebu Karuba, Baba Karuba, kahvedeki arkadaşlarına anlatıyorlardı. Onun bakanı Le Père la Felure daha sonra gerekli bütün oyları alarak Başkan oldu. Hatta hemen ardından vekillere sahip olacak. Kabyle'ler⁶ oy kullanmak istemiyorlar mı? Onların yapacağı şey, demokrat ve halkçı bir başkan seçmek. Çatlaklık. Aslında çatlayan benim. Cezayir limanında garın hemen yanındaki küçük bir kahveden çıkıyordum. Tam üst tarafta Front-de-Mer bulvarı var. Kaldırım taşı döşenmiş bir caddede karşıdan karşıya geçiyordum, kuvvetli bir fren sesi işittim fakat hiçbir şey göremedim: Araba benim sırtımdaydı.

Rüyamı görüyorum ne? Hastanedeyim. Liderlerimizin gidip öleceği Neuilly'nin⁷ Amerikasında değil. Bizde. Pencereden çılgınlıklar, silah sesleri, patlamalar işitiyorum. Bekle gör: Fransızlar geri mi geldi? Daha 18 Haziran 1965'tir ve Bumedyen, Bin Bella'yı mı deviriyor? 1981'de midir ya da Tizi Ouzou'da 2001'de mi? 1988'de Cezayir'de mi? Boudiaf⁸ mı öldürüldü? Otomobil, vurup beni yere düşürdüğünden beri ne önceyi ne sonrasını hatırlıyorum, karıştırıyorum. Boş bir sayfayı yaşıyorum. Bir önceki gün ne yaptığımı bilmiyorum artık. Bir isim, bir sima yok artık belleğimde. Bütün gün yatıyorum ve oturuyorum.

Koridorda sesler işitiyorum. Bir kadın: *Buteflika'nın Sahra'daki konuşmasını dinlediniz mi? Artık Fas'a karşı bir savaşa gerek yok! Biraz kahve, doktor? Çok hoş, dün akşam kocam Nice'ten getirdi bu kahveyi. Evet, İsviçre'den geri dönünce oraya gitti, bunu iyi bilmek lazım.* Sesler uzaklaştı.

Artık kafa çekmiyorum, artık sigara içmiyorum. Spor sayfaları. Fransa, Zidan sayesinde dünya kupasını kazandı. Bizden değil midir o? Gazetede Başkan'ın konuşması ve fotoğrafları var. Artık onu tanımıyorum. Bunun Şadli mi, Budiyaf mı ya da Zerval mi olduğunu bilmiyorum. Rüya mı görüyorum ya da başka bir şey mi? Gittikçe, tam hastanenin altındaki meydanın yanından silahlar ateşleniyor, tanklar homurdanıyor, helikopterler dönüp duruyor. Massu mu?⁹ Tahar Zbiri mi?¹⁰ Emirler mi? Rakı içmedim. Radyo, ordunun göstericilere ve İslâmî gruplara ateş açtığını söylüyor. Müslüman olunmaz: Cami, ramazan, Cuma, Kur'an, aile hukuku? Fakat artık her ne kadar Fransızlar yoksa da Fransızlar aramızda mı? Dışarı çıkmam lazım, kahvemde bir Martini almam lazım. Artık yürüyecek hâlim yok. Hastabakıcıya, beni pencerenin yanına oturtmasını söyleyeceğim. Zili çalıyorum. Hiçbir şey yok. Çağırıyorum. Hiçbir şey yok. Hastanede hiç kimse yok, karolar üzerinde koşup duran başparmağım kadar büyük hamamböcekleri var sadece; yatağımın etrafında dört dönüyorlar, çarşafın üzerine tırmanmaya başlıyorlar, yumruğum kadar iri. Ateş ediyorlar, gürlüyorlar, yaklaşıyorlar. Gece, masa-

sının üzerinde 60'lık bir şişe alkol var. Makideki gibi. Dönen helikopterler işitilmiyor artık, can veren dost, içeceğim, ben...

Ne oluyor bana? Her yerde dalgalar, çağlayanlar, burgaçlar hâlinde akıp giden su gibi sesler duyuyorum. Kâbus görüyorum ya da Cezayir'de artık üç günden birinde su var sadece, gece; bazı mahallelerde her altı günde bir. Küvetler, leğenler, bidonlar dolduruluyor. Son kattaki dairelere ise hiç su çıkmıyor. Çok yüksek. Benim hastane odamdaki gibi. Barajlar yapıldığında ne taşımaya ne dağıtım düşünülmüş. Artık geriye sarnıçlardan başka bir şey kalmıyor. O zaman, bu sel gibi akıp giden sular, kaçışlar nedir? Pencereye kadar sürünerek gidiyorum. Açıyorum. Yanılmıyordum: Bab-el Qued'de bir med-cezir bu. World Despair Centre¹¹. Hiç kimse... Rakı şişesini bitiriyorum. Son bir sayfa yazıyorum, suların sesini işitiyorum, sövüp sayıyorum...

Kız kardeşleriniz açık elbiselerini fır döndürüyorlar, kudurganlıklarımızın oğulları. Sular sürükleyip getiriyor, saçmalıktan boğulmuş, aylak aylak gezmekten pestili çıkmış yıkıntılarınızı, bazı cinayetlerin üzerine konulan yanagı. Ve yüzkarası uyuşturucu tutkunları, sahte sorunlar icat ediyorsunuz. Dudaklarınızda irinlenmiş ayetlerle aynalarımızı örteceğinize ve cehaletle hayatı sıvayıp kapatacağınıza mı inanıyorsunuz?

Sayfamın üzerine sizi uzatıyorum, ayı kazımaya, kan çıbanlarınızla onu doldurmaya koşuyorum ki ay, kumul altına tiksintisini gizlesin. Sizin kör elleriniz, gün ışığını söndürürken volkan bile şahlanıyor, kendini şiddetle denizkulağının içine atıyor.

Adalet, ne sizin adınıza ne büyücülerden ne de hadım edicilerden doğacak. Adalet; özgür, Özgür, ÖZGÜR olmaktan doğacak. Anlıyor musunuz?

* Cemaleddin Bin Şeyh: 27 Şubat 1930 yılında Kazablanka'da doğdu. Cezayirli bir üst düzey bürokrat aileye mensuptur. Tlemcen kökenlidir. 1951 yılından 1953 yılına kadar Arapça ve hukuk öğrenimi için Cezayir'de bulunur. 1956'dan 1962'ye kadar Arapça öğrenimini Paris'te sürdürür. Öğretmenlik yapar, doçentlik sınavını geçer. 1962'de bağımsızlığını kazanan Cezayir'e geri döner. Cezayir Edebiyat Fakültesi'nde Orta Çağ Arap Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda asistan, daha sonra öğretim görevlisi olur. Burada Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nü, 1965-1968 yılları arasında yayın yönetmenliğini yaptığı *Les Cahiers Algériens de Littérature Comparée* adlı dergiyi kurar. Jacqueline Lévi-Valensi ile ortaklaşa *Diwan Algérien*'i yayımlar. 1945-1965 yılları arasında Fransızca yazılan Cezayir Şiiri (Etude Critique et Choix de Textes, Hachette, Paris) bu dönemin en önemli referanslarından biri olan eleştirel antolojidir. Yine bu yıllarda Révolution Africaine, Jeune Afrique, Afrique Asie gibi çeşitli haftalık dergilerde siyasal, yazımsal yazılar yazar. (Bu yazıların çoğu Ecrits Politiques'e alınmıştır. Biarritz, Atlantica-Séguier, 2001). Cezayir'den tekrar ayrılır. 1969'dan 1972'ye kadar CNRS'de¹⁴ araştırma görevlisi, daha sonra Paris VIII Üniversitesi'nde, son olarak da 1997 yılına kadar Paris IV Sorbonne'da öğretim üyesi olarak çalışır. 1992 yılında Centre Culturel Français'nin daveti üzerine Cezayir'e döner. Ortak ta-vırları ve metinleri az değildir (Cezayir hakkındaki ortak yapıtlara katılım). Les Années Noires Algéri-

ennes de la Décennie Écoulée. Yaptığı çalışmalar arasında Orta Çağ Arap Edebiyatı alanında uzmanlık ve eleştiri çalışmaları ve tercümeleri, özellikle André Miquel ile birlikte seri halinde Binbir Gece (Dört cildi daha önce Gallimard'ın Folio dizisinde, 1.Cildi 2004-2005'de Pléiade'da görüldü.), aynı şekilde biri ortak iki denemesi, Les Mille et Une Contes de la Nuit (Gallimard 1991) vardır. Le Voyage Nocturne de Mohamed (Mi'râdj) (Imprimerie Nationale, 1988) daha az tanınan bir tercümesidir. Bu çeviriyi bir araştırma izler: L'Aventure de la Parole- Introduction à l'étude des récits apocalyptiques Arabes. André Miquel ile birlikte ortak olarak hazırladıkları D'Arabie et d'Islam adlı bir söyleşi çalışması (Odi-le Jacob, 1992) vardır. Bu uzmanlık yapıtlarının yanında birçok şiir derlemesi de vardır. La silence est déjà tu (Rabat, SMER, 1981)- L'Homme poème, Jean Sénac (Actes Sud, 1983)- États de l'aube (Rugerie, 1986)- Transparence à vif (Rugerie, 1990)- Alchimiques (Poëgram, 1991)- Déserts d'où Je fus (Tétouan, 1994)- Lambeaux (Paris, 1995)- Parole Montante (tarabuste, 1997)- Cantate pour le pays des îles (Marsa éditions, Paris, 1997)- Şiirleri bütün olarak Tarabuste yayınlarında tekrar basılmaktadır: üstteki ilk 2 başlık, 2002'de Şiirler I, Le silence s'est déjà tu Şiirler II adıyla bir araya getirildi, 2003'te yayınlanan Sans répit de lumière daha önce yayınlanmamıştır. Bir roman-kronik'in, Rose Noire sans parfum (Paris, Stock, 1998) ve birçok öykünün yazarıdır. Une enfance algérienne (Leyla Sebbar tarafından derlenen yayınlanmamış metinler, Gallimard, 1997) içindeki "Tlemcen La Haute", Les Algériens au café (Leyla Sabbar tarafından derlenen metinler, Paris, Al Manar Yay. 2003) içindeki burada yayınladığımız "Bistrot des Brumes" bunlardandır.

** Buradaki "kahve", içkili kahve, basit lokanta anlamına gelen "Bistrot" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

¹ İştah açıcı ön yiyecekler.

² Gırnata'nın son kralı Ebu Abdullah, ağlayarak El-Hamra sarayını, Gırnata'yı terk eder. Chico, İspanyolca'da "genç erkek" anlamına gelir.

³ 20 Kasım 1945 doğumlu Cezayir'li yazar. 12 Şubat 1995'te hepatit'den ölür. *L'Honneur de la Tribu, La Fleuve Détourne, Tombéza* gibi yapıtları vardır. Birçok ödül almış bir yazar. Bu ödüllerin arasında 1991 yılında Académie Française, 1993 yılında Albert Camus ödülleri de vardır.

⁴ Aromalı bir tür sos.

⁵ Martini, Pastis : Sert alkollü içecekler.

⁶ Cezayir'deki berberiler. Berberi kimliğinin bayraktarları. Zaman zaman ırkçılıkla suçlanmışlardır.

⁷ Neuilly: Fransa'da Seine nehri üzerinde bir belde.

⁸ Cezayir'in ilk devlet başkanı bağımsızlık savaşının önemli isimlerinden olan Ahmet Bin Bella'dır. Bin Bella'yı, o dönemin savunma bakanı olan Hayri Bumedyen devirir. Bumedien'in 1978'de ölümü üzerine Albay Şadli Bin Cedid cumhurbaşkanı olur. 1991'de FIS (Front Islamique du Salut= İslamî Kurtuluş Cephesi) seçimleri kazanınca Şadli Bin Cedid istifa etmiştir. Yönetime ordu el koymuş ve devletin başına Muhammed Boudiyaf getirilmiştir. Boudiyaf ise 1992'de bir subay tarafından öldürülmüştür.

⁹ Jacques Massu, bağımsızlık savaşı yıllarında Cezayir'deki isyanları bastırmaya çalışan orduda görev yapan, en yüksek Fransız nişanı olan Légion d'honneur'e sahip bir general. Daha sonra 2000 yılında Le Monde gazetesine yaptığı bir itirafta 24 bin kişiye sistemli işkence yapıldığını, 3000'den fazla kişinin kendileri tarafından öldürüldüğünü söyleyen kişi.

¹⁰ Tahir Zbiri, Ahmet Bin Bella'yı tutuklamakla görevlendirilen albaylardan biri. Bin Bella'yı sabah giysileriyle yakalayıp tutuklayan albay.

¹¹ Dünya Umutsuzluk Merkezi.

MURAD YELLES*
Türkçesi: İbrahim DEMİRCİ

TOKAT

Saat neredeyse yediydi ama hava çok sıcaktı. Büyük Excelsior Oteli'ne girerken kafamda tek düşünce vardı: Güzel bir duş almak. Burası, bombardımanlardan mucizevî biçimde kurtulmasıyla tanınan yapıydı ve uluslararası basının kaymak tabakasını barındırıyordu. Savaş, tam üç haftadır resmen bitmişti ama durum gerginliğini koruyordu. Alanda, Bezgin savaşçılar tarafından uzak bir metropolde imzalanan barış antlaşmalarının açıklanması burada gecikiyordu. İnsanlar hâlâ dumanları tüten yıkıntılarda, henüz kılık değiştirmiş bir güvensizlik, atalardan kalma bir korku ve boyun eğiştiren oluştan yabancı bir atmosfer içinde gün gün hayatta kalmaya devam ediyorlardı.

Şahane konaklamamın masrafını karşılayan büyük bir Amerikan basın ajansı adına, çatışmanın gölgesinde bulunuyordum. Veda vaktinin sıkıntısını taşıyan bu ölülerin ve yaralıların hâlâ kafamda yankıyan hırıltıları ve çığlıkları ortasında yiterek, motorlu araçların kesintisiz gürültüsü ve ağır silâhların patırtısı içinde geçirdiğim haftalardan sonra cepheden dönmüştüm, kendimi toparlamam gerekiyordu. Boşalmam gerekiyordu.

Odamda hemen sırt çantamı yatağın üzerine atmıştım. Tamamen soyunup duşun musluğunu açmıştım. Pencereden bir göz attım, nemli bir rüzgâr tuhaf bir göğü süpürmeyi bitiriyordu. Meydanın yaşlı kestane ağaçlarının uslu gölgeleri altında Büyük Kurtarıcı'nın at üstündeki heykeli, fosforlu yazılar ve flama parçaları ile çevriliydi. Zamanın işareti. Son ziyaretimden bu yana şehrin iyice değiştiği belliydi. Sıcak suyun vuruşu beni hemen neredeyse sarhoş etti. Her zamanki gibi, damlaların plastik perdedeki tıptırtısı, gergin gövdeden yükselmeye başlayan duman, gevşeyen kaslar, nihayet soluklanan deri, az çok uzun bir yoksunluğun ardından yeniden bulduğum bütün bu bildik ama çok güçlü izlenimler, beni on yıl geriye götürüyordu.

İlk su kesintilerinin başladığı dönemdi. Coşkulu ama meteliksiz küçük bir ekip tarafından yayımlanan gazetede yeni çalışmaya başladığım günlerdi. Demokratik dönem nihayet yasal basının ölüm çanını çalmıştı. Hiç olmazsa emekli edilsek. Bütün enerjimizi ve cılız bütçelerimizi bu çılgın projeye harcamakta tereddüt etmemiştik. Aktüalite özellikle sarsıcıydı ve ülke içinde ve dışında siyasal yaşamın büyük çalkantılarını hesaba katmak gerekiyordu. Yararlandığımız araçlarla yetinmek zor görünüyordu. Daha ziyade harap bir hangarı andı-

ran bir yer, küllüstür ve sık sık arıza yapan üç yazı makinesi, en baştan savma mefruşat, veresiye yaptırılmış eşyalar, bütün sermayemiz bundan ibaretti.

Baş redaktörümüz Cemal, Colchide'e gitmemi önerdiğinde, önce bunu bir şaka sanmıştım. Kısa süre önce annemi babamı yitiklerle, hengâmelerle terk etmiştim. Üniversite kampusunda kaçak kalıyordum. Bodrum katında odada altı kişi, ortak duşlar. Param da yoktu. Tek servetim Pentax Super Reflex makinemdi, militan öğrencilik yıllarımın ve "kardeş ülke"ye unutulmaz bir yolculuğun tek mirası. Bu âlet sayesinde fotoğrafı, tutkuyu keşfetmiş ve nihayet mesleğime karar vermiştim.

Sıcak suyun fışkırışı birden buz gibi bir akıntıya dönüştü. Sıçradım ve hemen işkence aygıtını durdurdum. Beş yıldızlı bir otel için kabul edilemez bir durum! Alelacele giyindim, iki katı apar topar indim –asansör meşguldü– resepsiyona yuvarlandım. Görevli ciddi bir adamdı, sert bir görünüşü, ölçülü bir duruşu vardı. Bir müşteriyle tartışıyordu ve benim zamansız baskınım onu hiç de etkilemişe benzemiyordu. Beni saygılı bir eda ile dinledi ve hemen bu problemin çözüleceği güvencesini verdi. Birkaç dakikalık bir işti bu. En çok yarım saat. Teknisyen hemen ilgilenecekti. Hanımefendi beklerken barda serinleyebilirdi. Hediyeelik eşya mağazasında biraz alışveriş yapmak istemiyorsa tabii...

Sessizlik olunca, pek de medeni olmayan bir biçimde alt üst ettiğim müşteri, tatlı bir sesle araya girdi. Sâkinleşmem, kendisiyle birlikte beklemem için –tüm onuruyla– ricada bulunuyordu. Az çok alaycı tonuna karşın, hafifçe ezgili ağzı bana senli benli geldi. Bu bilinmeyen adamın yüzünü görmek için arkama döndüm. Bu Boris idi. Islak saçlarım ve buruşuk üniformamla sırtımdan beni birden tanıyamamıştı. Bir kahkaha patlattı ve birbirimizin kollarına düştük.

Bir süre sonra sadece adı Türk olan bir kahvenin önünde hatıralarımıza dalıyorduk. Boris'i neredeyse gazetecilik mesleğine başladığım günden beri tanıyordum. Annesi babası Şilili ve rastlantıyla Cezayir'e düşmüş o mazlum aydınlar diasporasına mensuptular. Latin Amerika militanlarının deneyimiyle Cezayir'in toplumsal-siyasal bağlamı, onlara başlangıçta büsbütün anlaşılmaz görünmüştü. Yavaş yavaş halkın nezaketi ve iklimin hoşlukları yenik suskunluklarını sona erdirmişti. Nümid savaşçıların veya barbar korsanların gerçek soyundan inen gençler için, uyum sağlama daha hızlı olmuştu.

Boris güzeldi, bu genç güzelliğini olgun erkekler bizim egzotik iklimlerimizde uzun süre sıklıkla korurlar. Yüksek silueti biraz sarsak, yağız bir yüzde iri kahverengi gözler, alında güç fark edilen birkaç kırışık, kırçıl bıyıklar, bütün bu görünüş, okulu kırmış şen bir arkadaşı hatırlatıyordu. Upuzun damalı gömleği ile jeans mokasen birlikteliği Alger'den beri değişmemiş. On da Mağriplinin kızgın utangaçlığına hayli yabancı, Santiago'nun dernek üyesi taşra çocuğuna özgü alaycılıktan bir şeyler vardı.

Otelin genç görevlisi düşün onarıldığını bana bildirmeye geldiğinde tam bir tartışma içindeydik. Akşam yemeği için buluşmamızı önerdiğinde Boris'ten özür diledim. Geniş bir gülümsemeyle ikna etti. Temizliğimi bitirmek için yeniden odama çıktım. Şehrin üstüne gece çökmüştü bile. Gölgelerle ve gürültülerle dolu bir Colchide gecesi, bu eski kibar kentnin bahçelerine ve çatılara iyiden iyiye yerleşmişti. Çarpışmaların delik deşik ettiği bina cephe-leri, beyaz mermer çeşmenin mırıltısı içine ağırlıklarını yitirmiş de asılmış gibiydi. Ufukta sis içinde çömelmiş dağları, çok yakındaki denize karşı beklenmedik bir pusuya yatmış sanabilirdiniz. Konuşumla buluşmaya inmeden önce tehlikeye düşmüş son bir dağ kırlangıcı pencereme çarptı.

Sinsi projektörlerin aydınlatığı meydanda Boris, garsonların ölçülü balesi ortasında sakın sakın sigara tütürüyordu. Yerleştik. Kuşkusuz, yemek listesinin gastronomik lirizmi, daha çok fırın yemekleri alınabileceğini gösteriyordu. Guruldayan mutfak metaforlarının savaşın sonuçlarını ve yerel tedariklere uygulanan kuşatmayı gizlemesi gerçekten zor oluyordu. Cezayir'de yetmiş yıldan beri süregelen kıtlıklar, yoksun tüketicilerde en çılgınca tuhaflikları besleyerek dükkânların önündeki kuyrukları şişiriyordu. Bir patates torbasının görünümü veya bir sıvı yağ kutusu, iyi insanların doğa eğilimini hemen sözel bir doğaçlamaya ve günlük felâketlerini karnavalsı bir oyuna çeviriyordu.

Alger'den sonra Boris, devrim dönemi Şili'sine dönmüştü. Orada da umut kısa süreli olmuştu. Çabucak ve yeniden valizlerini hazırlaması ve bir kez daha sürgün yoluna düşmesi gerekmişti. Bir süre bir ekonomi dergisinde çalıştığı Paris'e yerleşmişti. İki uçak arasında, küreselleşme çağında uluslar arası büyük manevralar arasında, yüreğinde yitik ülkesinin acıtıcı anısıyla yaşamaya çalışıyordu. Ama Colchide'de gördüğü bu değildi, bu kent pusulasını büsbütün şaşırmış bir insanlık hakkında umutlu olmak için yeni gerekçeler sunacaktı. Sıra bana gelince, mülteci kamplarındaki kendi deneyimimi ve cephe hattındaki trajik gezintilerimi anlattım ona. Kuşkusuz evrensel barış yarın gerçekleşmeyecekti.

Biz beklenmedik buluşmalarımızın tahrikine kapılmış tartışırken küçük bir genç kız masamıza doğru yönelmişti. Pejmürde ve belki korkmuş, ellerinde tuttuğu bir nesneyi bize göstererek ve anlaşılmasız sözler mırıldanarak dikkatimizi çekmeye çalışıyordu. Eski püskü giysileri, alçakgönüllü ve soylu duruşu, bana birden fak(ülte) yıllarımızın küçük dilenci kızlarını hatırlattı. Yetkililerin onları püskürtmek için ısrarlı çabalarına karşın, kent merkezinde dolaşmaya devam ediyorlardı; özellikle barlarda, kafelerde zavallı görünümüleriyle genç ruhları acındırmaya çalışıyorlardı. Bir Rom olmalı bu kız. Halkı ülkesinin erkeklerinin savaş çılgınlığına ağır bir bedel ödemişti. Ona yaklaşmasını işaret ettim. Masamıza geldiği anda, kulağı kırışte bir garson araya girmemize fırsat bırakmadan kızın üzerine atıldı ve öyle şiddetli bir tokat

vurdu ki, kız arkaya devrilip çimenler üzerinde yuvarlandı. Boris, sandalyesinde kaskatı kalırken ben bir çığlık koparıp adamın üzerine atıldım.

Bir saniye içinde gece donuverdi. Yeniden uyanan bir yanardağ şiddetiyle geçmişimin derinlerinden akkor hâlinde bir görüntü dalgası yeniden yükseldi. Bir öğle sonrası biterken liseler dağılıyor, şehir coşku içinde spor ve denizle dolu bir hafta sonuna hazırlanıyor. Neşeli bir kalabalık kaldırımları doldurup arabaların birbirleriyle yarışarcasına korna çaldıkları yola taşıyor. Bütün bu hengâmede genç bir kadın dikkatimi çekiyor, uyarıldığı belli bir kadın avcısından kaçmaya çalışıyor. Önümden geçtiği anda birden adam koşmasını durdurmak için onu kolundan tutuyor. Her şey çok hızlı oluyor. Geriye uzanan kolunu görüyorum, ağzı acı bir sırtımayla çarpık. Birden adamın eli kadının yüzüne iniyor. İnanmazca, saldırganın yüzüne dik dik bakıyor kadın. Sonra hıçkırıklara boğuluyor.

Sanırım Cezayir yazının ağır göğü altında, cehennemsi bir hengâmede yuvarlanan tutuşmuş kalabalığın ortasında haykırmaya çalıştım. Kadın başını yavaşça çevirdi, bakışı bakışımınla çakıştı. Gözyaşları sürekli dökülüyor, yanığının üzerinde akıyordu. İşte kavşakta genç bir polisi görüyor kadın. Kararsız bir adımdan sonra ona doğru yöneliyor. Yanına varıyor ve olanları ona açıklamaya çalışıyor. Anladığıma göre polis, onun anlatmasını hoş görececek mizaçta biri değil. Hafifçe geri dönüyor, güçlkle uzaklaşan adama bakmak için. Sertlik ve doğallık yüklü bir hareketle, bir hakaret sözü mırıldanarak kadının yüzüne kendi adına vuruyor.

Bütün bunlar birkaç dakikada oldu bitti ama bu sahne kafamın içine sonsuza dek kazındı. O gün orada gökten düşen opak ışığı unutmadım, çatılar üzerinde asılı duran dağkırılancıklarının kulak delen seslerini de. Suskunluğumu da. Bu iğrenç suskunluğu yanımda taşıdım. Bütün yıllar boyunca belleğimin dibinde saklı kaldı o. Beyaz-Cezayir'in epey uzağında bu akşam, bu restoranın terasında birdenbire dirilen o. Ellerim sersem garsonun tertemiz ceketini tırmalarken ağızımdan haykıran o suskunluk. Müşterilerin şaşkın ve sonra alaycı bakışları altında, gecenin içinde yayılan o. Genç kız çimenlerin üzerinde yüz üstü duruyor. Hafif bir yaz rüzgârı erkeklerin kahkahalarını uyuyan denize doğru taşıırken, biçilmiş çimde küçük bir gümüş haç tatlı tatlı parlıyor. ❧

* Ocak 1951'de Sidi-Bel-Abbes'de doğdu. Alger Üniversitesinde edebiyat öğrenimi gördü. Mağrip sözlü geleneği üzerinde uzmanlaştı. 1978'de Tlemsen geleneksel kadın şiiri tezini Paris'te verdi. 1994'e dek Alger Üniversitesi Yabancı Diller Enstitüsü Fransızca Bölümünde hocalık etti. Sonra Paris'te l'Institut Maghreb-Europe'a geçti. Karşılaştırmalı edebiyat ve kültürel antropoloji konularında çok sayıda araştırması var.

MUHAMMED DİB*

Türkçesi: Mete ÇAMDERELİ

İNEK İSTASYONU

İsmi neredeyse orada yaşayanlar dışında pek bilinmeyen Cezayir'in merkezindeki bu obada, sadece Hamadi ve Hamadi'nin gücüne güç katan işçileri vardı. Hamadi, talep olursa, onları, akşam ya da öğle yemeği karşılığında karın tokluğuna işe gönderirdi: Ama bu küçük yerde şimdilik çok işçi vardı. Oraya çok uzak olduğu sanılan Fransa Hamadi'yi biliyor, işçilerine de göz dikiyordu. Fransa onu çağırırdı. Ve işte bugün bir inşaat şantiyesinde, evet bayım Paris'te iş başındalar. Orada çalışıyor, sağda solda sürtmüyor, tamamen işleriyle ilgileniyorlar. Hamadi, Fransızca konuşmıyor; henüz az Paris Fransızcası konuşuyor. Hamadi'nin buna ihtiyacı da yok, yapacak çok işi var... henüz okuma yazmayı da az biliyor. İş yerinde görülmedik bir durum değil bu. Hemşerilerinden beş kişiyle paylaştığı odadan şantiyeye giderken basit bir okuma sistemi keşfetti. Bunu, kendisi gibi aynı odada kalan kıdemli bir arkadaşının yardım ve nasihatıyla yaptı. Hemşerisi bilgi küpüydü; kendisi gibi okur-yazar değil ama çok kibar bir adamdı.

İlk gün metroda ona eşlik ederken, onunla birlikte indi. Oraya nasıl gideceğini, orayı yeniden bulabilmek için ne yapması gerektiğini ona gösterdi.

Hamadi, artık kalabalığın ortasında yapayalnızdır. Gözleriyle her şeyi inceler, istasyonun en küçük ayrıntısını hafızasına kaydeder. Özellikle, bir reklam afişi dikkatini çeker. Diğerlerinden daha büyük olan bu afiş, devasa büyüklükteki bir ineği resmetmektedir. İnek, Hamadi'ye tebessüm eder durur. İyi başlangıç doğrusu. Zahmetsizce çözdüğü bir görüntü bu; hayvanla arası da iyi. Afişteki inek, küpeleri ve tebessümüyle Hamadi'nin hafızasına iyice kazınır; böyle şeyler unutulmaz.

Hamadi, biten her iş günü dönüşte bir kez görür onu. Giderken, bunu yapamaz: direk hat kullanarak son durağa varır çünkü.

Başka amaçlar için tasarlanmış bir işaretin anlamını saptırdığını düşünmeden, metro istasyonuna *İnek İstasyonu* adını verdi.

Başlangıçta yaptığı bu saptama sayesinde Hamadi, bu ilk ve müteakip günler işine güvenle gider gelir.

Her şey belli bir süre yolundadır. Sonra bir gün, kendisinininkine benzer bir hat üzerinde, onu da götüren aynı tren gitmeye devam ediyor ama belli ki İnek İstasyonu'na uğramıyor. Hamadi, diğer yolcuların yaptığı gibi gözlerini

bir saniye bile kapatmadığından da emindir. Metro, beklenmedik bir biçimde yolunu mu şaşırdı? Hamadi, hemen ilk zamanlardaki sıkıntılı hâline bürünür. Oradadır; sırlara ve işaretlere düşkün, etrafındaki tuhaflik dünyasına, güven duymadığı dünyaya yeniden direnir. Koltuğuna çakılmış, kımıldısız bir şekilde saatlerce gider, İnek İstasyonu'nu yeniden görebilmek umuduyla her istasyona bakar durur. Nafile. Şimdiden çok geç olmuş ama metro hep gitmektedir. Hamadi, kuşkusuz, belli zamanlarda afişlerin değiştirildiğini bilmez...

O ara, aklına bir iki kelime gelir, istasyonu için bir defasında ona söylenen şey: *bou burnous*, pelerinli adam, hani şu Bedevilerin örtündüğü büyük pelerin. Neresi olduğunu bilmeden, küçük bir sevinçle trenden iner ve hızlıca seğirtir, peronda birini bırakıp diğerine sokulur ve yaklaştığı herkese aynı heceleri, *bou burnous*'u anlaşılmaz biçimde geveler durur.

İnsanlar, onun tuhaf konuşmasını anlamaya çalışmazlar. Hemen yanımdan uzaklaşsın diye mütereddit hâlleriyle kenara çekilirler. Onun gülünç haliyse zaten kayda değer bir şey ifade etmez, tersine tehlikeli bir deliyle karşı karşıya kalındığını düşündürür herkese... Ta ki, biri yaklaşıp ona cevap verene dek:

— A, Montparnasse istasyonu mu?

— Evet bayım! Evet, evet bayım!

— Onu göstereyim sana.

Kuzey Afrika'da yaşadığı anlaşılan bu adam, Hamadi'yi yeniden trene bindirir ve İnek İstasyonu değil ama adına *bou burnous* denilen istasyona dek ona refakat eder.

Bugün, bunca saflık içeren bu anılar Hamadi'yi eğlendiriyor.

Aradan birkaç yıl geçti, ama Hamadi, henüz, kenara biraz para koymaktan başka bir şey yapmamıştır. Onu da Cezayir'deki obaya kendisine bir eş bulmaları için gönderir. Düğün, orada aile içinde ve onun isteği doğrultuda yapıldıktan sonra, karısı ona gönderilir.

Karısı Yanma, gelir. Meğer, birbirini çocukluktan tanırlarmış. Yanma, hiç vakit geçirmeden Samet adında bir erkek ile Huriye adında bir kız çocuğu dünyaya getirir. Yanma, hiçbir dilde okuma-yazma bilmez ama önce kreşe, sonra anaokuluna, daha sonra da ilkokula götürdüğü çocukları sayesinde Fransızca konuşmayı öğrenir. Çocuklar liseye, sonra da fakülteye giderler, artık annelerine ihtiyaçları kalmamıştır.

Yanma, mahallede alışveriş yaparken, biraz düzensiz de olsa okulda öğretilmeyen ve bir dilin dehasını gösteren kimi deyimleri de kapar. Ama doktorların tam olarak kestiremediği, bedensel olmayan, daha çok, Fransızların karakter dedikleri *hatırda* görülen¹ bir hastalıktan ölür. Defnedileceği ülkesine bu şekilde yeniden döner.

Şimdilerde Hamadi, emeklidir. İki odalı evinden çok az dışarı çıkar. Çıkınca da komşu parkta bir banka oturur, güvercinlere ekmek parçaları atarak vakit geçirir. Kuşlar da onu tanır gibidir, çünkü onu fark eden bir çok kuş, derhal sevinç gösterilerine başlar, sürüler hâlinde çoğalır, genişler, ters hareketler yaparak titrek bir bulut gibi onun etrafında dönerler. Bu hayvancıklarla birlikteyken kelimeler gereksizdir. Ve kesinlikle bu, binlerce kanat vuruşun ortasında, onun yaşadığı mutluluğu ifade edecek kelime yoktur.

Hamadi, eski iş arkadaşlarıyla da görüşür. Arada bir kuşkusuz. Aile bağlarıysa kendi içinde sürer hâle gelmiş ve memleketlerindeki ailenin yerine geçmiştir. Öte yandan her Pazar, özenle hazırlanan kuskus, oğlu Samet ve kızı Huriye'yle birlikte onları bir araya getirir. Yalnızca bunun için bir araya gelmezler tabii, o, bunu bilir. Güzel bir günde Huriye'sinin edebiyat² öğretmeni çıktığını öğrenir. Şöyle düşünür: Benim gibi yazmakta yetersiz kimse-lerin yazılarını yazacak kızım; tanrının bir lütfu o bana.

Kızı, düşüncelerini yüksek sesle ifade eden babasını dinlerken güler:

— Hayır baba! Öyle değil.

Edebiyat öğretmenin ne olduğunu babasına anlatır. Hiçbir şey anlamaz babası, bir kelime de etmez. Oğlu, bir hastanede hekimdir ama en azından bunun anlaşılması onun için pek zor değildir.

Her neyse, artık lafa karışmadan onları dinlemeyi yeğler. Ayrıldığı, kaçmadığı köyünde de zaten sessiz bir çocuktur. Belki buraya geldiğinden beri biraz daha öyle olmuştur.

Kimi zaman başkalarıyla birlikteyken de tuhaf bir biçimde, beklenmedik tarzda sesini, birden, bir rüyadan uyandırılmış gibi yükseltir ve Paris'i bütün ayrıntılarıyla tanımak için bir adamın bulunduğunu, bu kişinin de kendisi olduğunu ilan eder. Salt elleriyle bütün mahalleleri yeniden yeniden inşa etmedi mi? Bu Paris'te dolaşmak konusunu orada doğmuş olanlara, örneğin kendini *bou burnous*'lu sayanlara öğretirdi...

Huriye, pırl pırl inciler dökülen tebessümüyle her defasında sabırla konuşur:

— Montparnasse, baba.

Ve ona kendisi gibi *bou burnous* dedirtemediğinde yine söyler.

— Hayır baba, Montparnasse, Montparnasse. Tekrar et.

O zaman babası, dudaklarını sıkır, kırıştırıp büzerek öne çıkarır; hiçbir şey eklemeyiz, bakışı çekilir ve ne düşündüğünü artık bilmezdi. Kızmazdı, çocuklarına karşı kızma hakkını kendinde görmezdi, Tanrı da zaten buna izin vermezdi.

Hamadi, kesinlikle Fransızca konuşmayı öğrenmedi ve hiçbir dilde okuma-yazmayı da bilmezdi. 24

* Muhammed Dib. 21 Temmuz 1920'de Cezayir'in batısında, Tlemsen'de doğar, 2 Mayıs 2003'te ölür ve La Celle Saint-Cloud'da toprağa verilir. Kolonizasyon döneminde bedbaht olmuş, kültürlü Tlemsen burjuvazisine ait esnaf bir aileye mensuptur. İlk ve orta okulu Fransızca olarak okur. Erişkinlik dönemi gelmeden dokuma ve muhasebe işini öğrenir, ardından değişik işler yapar. Edebiyat ortamına, yayıncı-kitapçı Edmond Charlot'nun etrafında kısmen oluşan Cezayirli kaynaşmasından sonra katılır. Komünist partinin yayın organı olan *Liberté*'de ve *Alger républicain*'de gazeteciliği dener. Emmanuel Roblès'in, savaş sonrası 1947'de Cezayir'e dönüşünde, "yeni kuzey-afrika şiiri"ne hasredilmiş *Forge* dergisi özel sayısında ilk şiiri "Véga" yayımlanır. 22 Mart 1947'de haftada bir çıkan *TAM* gazetesinde "L'Ami (dost)" adlı öyküsünü yayımlar. Francis Ponge ve Jean Cayrol ile tanıştığı Sidi Madani toplantıları sayesinde, 1952'de ilk romanı *La Grande Maison* (büyük ev) yayımlanır. Sénac'ın, Ocak 1950'de *Soleil* ve 1952'de *Terrasses* adlı dergileri çıkarma rüyasına katılır. Muhammed Dib, beğenilen ilk romanından sonra, 1954 yazında, ikinci romanı "L'Incendie (yangın)"yı yayımlar ve çeşitli yazılar yazarak direnişin yanında saf tutar. 1957'de üçüncü romanı *Le Métier à tisser*'yi (dokuma tezgahı) yayımlar. Bu arada, farklı edebi türler arasında gezinirken sonuna kadar sadık kalacağı, alması bir ritme ayak uydurup, 1955 yılında da öykü derlemesi *Au café*'yi (kahvede) yayımlar. 1959'da, kolonyal polis tarafından Cezayir'den sürgün edilen Dib, Albert Camus, Jean Carol, André Malraux ve Louis Guilloux'nun girişimiyle Fransa'ya yerleşir. Aynı yıl, dördüncü romanı *Un été africain* (bir afrika yazı) ortaya çıkar. 1961'de, ilk şiir derlemesi *Ombre gardienne* (muhafız gölge) Louis Aragon'un önsözleriyle yayımlanır. Bağımsızlık kazanılınca, yazar, yazma serbestisine yeniden kavuşmayı iyi değerlendirir. Fransa'ya yerleştikten sonra, ülkesine dönüş için akamette sonuçlanan sayısız girişimde de bulunur. 1962'de, üslubu okurları şaşırtan, daha çok da "kodu açılabilir" bir gerçekliğe doğru giden *Qui se souvient de la mer*'i yayımlar. Yayın ritmi, coşkulu yaratım tercih ve kaygılarını muhteşim bir çeşitlilik ve düzenlilik içinde sürer: *Cours sur la rive sauvage* (1964), öykü derlemesi, *Le Talisman* (1966), *La Danse du roi* (1968), *Dieu en barbarie* (1970), şiir, *Formulaires* (1970), *Le Maître de chasse* (1973), şiir, *Omneros* (1975), *Habel* (1977), *Feu beau feu* (1979), tiyatro, *Mille hourras pour une gueuse* (1980), *Les Terrasses d'Orsol* (1985), şiir, *Ô vive* (1987), *Le Sommeil d'Ève* (1989), *Neiges de marbre* (1990), *Le Désert sans détour* (1992), *L'Infante maure* (1994), albüm, *Tlemcen ou les lieux de l'écriture* (1994), *La Nuit sauvage* (1995), poetik anlatı, *L'Aube ismaël* (1998), şiir, *L'enfant-jazz* (1999), şiir, *Le Cœur insulaire* (2000), *Comme un bruit d'abeilles* (2001), deneme, *Simorgh* (2003). M. Dib, 1952'den 1980'e dek *Seuil*'de, 1985'den 1992'ye dek *Sindbad*'da, 1994'ten 2003'e dek *Albin Michel*'de editörlük yapar. Tüm eserleri *La Découverte*'te yeniden basılmaktadır. Colette Dib hanımefendi'nin seçtiği buradaki öykü, *L'Arbre à dire*'den alınmıştır.

¹ 'psikolojik' diye çevirebilirdik (ç.n.)

² 'lettres' sözcüğü aynı zamanda 'harf/ler' de demektir (ç.n.)

HABİP EYÜP*

Türkçesi: Hilmi UÇAN

AVUSTRALYA

Gündüzün hâlâ ayak sürüyen birkaç ışığı olsa da hava kararmıştı bile. Bu kararmanın esas nedeni, sonbaharın gri renkli gökyüzüydü. Zira Akdeniz’de tan vakti, genellikle çok kısadır ve gece, bir satır gibi ansızın düşer.

Ömer, her zamanki gibi Zighout Yusuf Caddesi’nde, parlamento binasının tam önünde, limana hâkim çelik köprü üzerinde, ayaklar boşluğa sallanmış bir şekilde oturuyordu; başka yerlere gidiş düşleri kuruyordu; uzaklara, başka yerlere. Gerçekleşmesi mümkün olmayan düşlerdi bu düşler. Gökyüzünün derinliklerinde tuhaf bir çığlık. Ömer, kafasını kaldırdı, dağınık bulutların arasından bir göçmen kuşu sürüsünün geçtiğini gördü. Bunun bir turna sürüsü olduğunu anladı: Güney-doğudan esen serin rüzgâra karşı ters bir V şeklinde uçuyorlardı. Bir anda aklına şöyle bir soru düştü; hangi akıl ermez sırila bu hayvanlar, insanlar gibi, güneyli olsalar da, daha güneye gitmek isteseler de her zaman zorunlu olarak Kuzey’den geçmek zorundalar?

Bir an, evine dönme düşüncesi onu korkuttu. Fakat bu düşüncüyü çabuk terk etti. Her zaman aynı sahneler, aynı acı pişmanlıklar, aynı sitemler. Herkes bu Allah’ın kırında bir baltaya sap olamamış gibiydi ve hiç kimse kendini bir şeyden sorumlu görmüyor, bir şeyi kabul etmeye hazır hissetmiyor gibiydi. Herkes, herkesten şikayetçiydi. Ebeveynleri, şüphesiz, kendi yaşlarındaki insanlara benziyordu, düşleriyle birlikte her şeylerini kaybetmiş insanlardı bu insanlar ve düşlerini kesin bir şekilde toprağa gömmekte aynı güçlükleri duyuyorlardı.

Kedi, Ömer’in babasının eski terliklerinden birinin üzerine yatmıştı. Babası işsiz kaldığı günden bu yana evden ayrılmıyordu kedi. Çamaşır için yakılmış iki gazlı fırının ateşiyle kendinden geçmiş uyukluyordu. Gaz kesildiği andan itibaren bütün evi pis bir koku kaplıyordu. Mırıldanıyordu, hiç ara vermeden yağın yağmura doğru ara sıra gözlerini kırıştırıyordu –kedilerin o şeytansı, muğlak bakışı- hastalığa ve gaz kokusuna rağmen sıcaklığın karşısında olmaktan memnundu. Ömer’in babası, aile çiftliğini satmıştı: Bunun parasıyla da bir araba almıştı. Toplumsal saygınlık için, demişti. Bir süre sonra, deniz kenarındaki küçük çiftliği satın alan adam eskilerin bütün izlerini kökünden kazımaya, üç katlı bir villa yapmaya başladı. İç avlusu olan, izinsiz kullanımları yasaklamak için plajın sonuna kadar duvarla çevrili bir villa.

Ömer'in babasının elinde az da olsa para vardı!.. Nasıl olmuştu da sıradan bir işçi böyle bir arabaya sahip olmuştu? Bu olaydan henüz birkaç gün geçmişti, baba hasta oldu. Bir tür sayıklama içinde, gençliğinde Iguanodon de Barbarie'deki avda kaybettiği kolundaki dayanılmaz acıları hatırlamış gibiydi...

Ömer'in ebeveynleri asil soylarıyla övünmek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Ömer de gözlerdi bunları. Bir beddua olduğunu düşünüyordu. Tez kızan, öğ almayı seven uzak atalarının yaptığı bir beddua. Bu beddua, zaman içinde atılan bir taş gibi bıkmadan usanmadan, esrarengiz bir kararlılıkla yüzyılları aşmış gelmişti; kıl payı bir sapma olmadan uzaklardaki torunlarına -tikindirici mi?- ulaşmak için. Fakat niçin babası ya da annesi ya da her ikisi hedef alınmıştı? Niçin ve öfkeli kahin ecdadının çağdaşı, unutulmuş bir başka atanın sürüp giden hangi günahı nedeniyle, bütün soyun en safını gelip taşa tutmuştu? Aynı zamanda en zayıfını. Bir kez daha doğrulanmıştı, günah keçisinin antik ayıniydi bu. Yahudiler ve Araplar, şu veya bu şekilde, zannettiklerinden daha yakın akrabadırlar; Tanrı'nın Dostu İbrahim'in (Aleyhisselam) soyundan gelirler. O zaman, şefkat ve merhametle babasına bakan Ömer, onu, fazla zorlanmadan, nispeten iyimser olmasına rağmen, bir sürü tersliğin üzerine kondurulmuş olarak düşünüyordu. Ömer, 'babamın bu durumu, zararların derecesini makul bir şekilde değerlendirmeme engel oluyor belki' diyordu kendi kendine. Daha şimdiden, henüz kırk yaşında ihtiyarlayan babası kendini genç görmekte ısrar ediyordu. Şurası bir gerçek ki insan, burnunun doğrultusunda gittiğinde, zaman çabuk geçiyor. Gençken insan kendini ölümsüz zannediyor. İnsan sadece bir kere, ihmal ya da aldırmaçlık nedeniyle, çağın belalarını hissetmeye başlamaya görsün, bir sonsuzluk projesini, çaresizlik içinde kaybedilmiş bir sürü küçük mutluluğu elinden kaçırdığını düşünür.

On altı supaplı iki yeni araba, iki Alman güzeli, canlı bir şekilde akıp gidiyordu, sanki boş bir caddede koşuyorlardı, tekerlekleri ıslak asfalt üzerinde fısırdayıp gidiyordu. Tam aşağıda, bir tren, önde tek bir ışık, çer çöp arasında zigzag çizerek ilerliyordu; kirli camların buğusunun ardında yarı uyuklu yolcuların dalgın yüz ifadeleri: Constantine treni. Yine uçsuz bucaksız yoksul evlerinden oluşan bir şehir. Ömer, içini çekti. Her şeye rağmen bu akşam geri dönmek zorundaydı. Ebeveynlerine kalan hayatın bir kısmını tüketen günübirlik ve yorucu sahnelerden birinin yükünü hafifletmek için belki de bir müdahale fırsatı. Üstelik açtı, üşüyordu bir de ıslanmıştı.

Bir gürültü patırtı Ömer'i melankolik düşüncelerden kopardı. Parlamento'ya doğru başını çevirdi. Girişte nöbet tutan polis, bir müddettir ona bakıyordu, dünyadaki bütün polislerde olan meslekî bir şüphe vardı yüzünde; ülkedeki polislerden üstün ve biraz tepeden bakan bir bakıştı bu bakış. Milletvekilleri, liseliler gibi rasgele dağıldılar; kalabalığın büyük bir kısmı Pont

Généraux'ya doğru yöneldi, yeni arabalarının ardında, eller cepte anahtar arayarak ya da elde anahtarlarla. Off! Bir kurtuluş seansı. Yarından itibaren malî yasa oylanacak, eksikleri giderilmiş veya giderilmemiş şekliyle; ve herkesin akli daha şimdiden işlerde, avda, tüm masraflar dahil metresinin yatak odasında. Papiche pahalı değil. On altı yıl ve açlıktan illallah getirmek. Boş ver! Hiç kimse vatan sevgisinin ya da ahlakın ebedî temsilcisi veya vekili değildir: Bunun hararetini ölçmek için henüz termometre icat edilmedi, bu durumda herkes, vatanseverlik sorunu, belagata göre değerlendiriliyor. Ahlaka gelince, banliyö trenleri gibi zigzag çizerek koştaki yeteneğinize göre hakkınızda bir karar veriliyor.

Ömer, sağ kışında anormal kalınlıkta bir şey hissedince soğuk çelikten yapılmış tırabzanından indi: Cüzdanıydı bu. O zaman, kaldırıma inmek için çevik bir şekilde korkuluktan atladı. Elini kotunun arka cebine attı ve cüzdanını çekti. Yukarıda, gökyüzünde, bir turna sürüsünün şef pilotunun yeni bir çılgılığı. Ömer, istem dışı başını gökyüzüne çevirdi. "Bunlar Matifou Burnu'nun üstünde olmalı: Uçaklar gibi yapıyorlar, orada kışı geçirmek için güneye doğru çark etmeden önce..." Ömer, cüzdanını açtı, az kalsın ters tarafa düşürüyordu cüzdanını: Bir tomar yabancı yeni para ile doluydu. Amerikan doları, Fransız ve İsviçre frangı, sterlin, Hollanda florini, Alman markı. Dikkatle etrafına bir göz attı. Kötü zevkin bir şakası mıydı bu?.. Bu paraların çoğu onun tanıdığı paralar değildi ya da bunları televizyonlardaki borsa yayınlarında görebilirdi... Fakat etrafta da kimsecikler yoktu. Bir şemsiyenin altında kambur, yaşlı bir adam vardı sadece; caddenin diğer tarafında gülünç bir adam, olası bir postal darbesinden kaçınmak için nöbet yerindeki polisin etrafında büyük bir daire çiziyordu. Kısa ve sık adımlarla yürüyordu, eve dönmekte acele ederek; belki evde kimse onu beklemiyordu artık. Ömer saymaya başladı... Bir servetti bu. Keşke bütün bunları karaborsada bozdurabilseydi!.. Yoksa bir şaka mıydı bu?..

Tekrar etrafına baktı Ömer. Şüphelenecek hiçbir şey, hiç kimse yoktu. Yağmur altında Cezayir'in ıssız sokaklarında gezinti yapan iki zengin çocuğunun marifetlerini hayranlıkla seyreden polis vardı sadece. O zaman geleneksel bir dans adımı attı. "El-Heddi". Bu onu, sessizce güldürdü. "El-Hedda'dan önce El-Heddi." Polis, bu tuhaf sahneye doğru başını uzattı. Kendi kendine bu genç tuhaf adamı yakalamanın daha iyi olup olmayacağını soruyor olmalıydı. Sıkıntı yok. Ömer eğildi, cebinden bir bıçak çıkardı ve tam bulunduğu yere, çelikten tırabzanın üzerine adının baş harflerini, Ö. L.'yi kazıdı. Tarihi yazmaya karar vermeden önce bir an tereddüt etti. Günü unutmuştu. O zaman ayı ve yılı yazdı: Ekim 199... Sonra ıslıkla bir "Touchiat Bint Sultan" havası tutturup hafif adımlarla Büyük Postane'ye yöneldi. Kavşağa gelince, canı sıkılan birkaç kendini bilmez tarafından kullanılmaz hâlâ getirilmiş ışıklı levhanın tam yanında durdu.

Ömer, yedi yöne açılan yıldız şeklinde bir kavşağın ortasında dikiliyordu. Bir-birinden pis yedi yol. “Bütün bu parayla ne yapmalı?.. Belki iyi bir yemek yapacak bir şeyler satın almalı...” Fakat bütün mağazalar kapanmış olmalıydı.

Kolunu kaybetmiş olsa da babasına bir entari ve bir seccade bulmalıydı. Sağ kol, Hazret-i Muhammed Aleyhisselam’ın sünnetindeki en yararlı kol... ve bir entari, rüzgârda gülünç bir şekilde dalgalanmasını engellemek için de entarinin sağ yenini bir firkete ile sabitlemek gerekecekti... “Fildişinden ve sedeften güzel bir firkete. Gümüşten ya da altından, neden olmasın?!...” Annesi için de özel olarak yaşlılar için yapılmış güzel bir dokuma kumaş parçası almalıydı. Kış için iyi bir fanila. “Tamam. Fanila.” Kız kardeşine küçük it-hal bir elbise, ayçöreği, çikolatalı küçük ekmekler satın alacaktı. Ayçöreklerini ve çikolatalı küçük ekmekleri çok severdi kız kardeşi.

Ömer, yüksek sesle bu düşünce gezisini kesti: “Ne kadar da aptalca!...” Kafasından akla gelmedik projeler geçirmeye başladı: “Saçmalık!... Yoksul bir insan paraya alışkın değildir... Bu durumda har vurup harman savurur... Dövizle bir şeyleri ödemek tamamen gülünç olacaktı! Zaten kâğıt paralar o kadar yeniydi ki insan bunlarla sakal tıraşı olabiliirdi; biri bunları görse benim yabancı bir bankayı soyduğumu zannederdi.”

Ömer, artık ne elbiselerinin islandığını ne açlığı ne soğuğu hissediyordu. “İlk fırsatta uzak ülkelere gitmek üzere gemiye binmek en iyisiydi, Avustralya’ya, Kanada’ya... Avustralya, niçin olmasın?... Sydney, Melbourne, Adelaide, Camberra!... Ne adlar ama!.. Nazik, yabanıl kuş yavrusu gibi kafasında nazlı nazlı bu isimleri dolaştırıyordu. Onları ürkütüp kaçırmaktan korkar gibi.

Yabancı sesli isimleri düşünmekten coşmuşan Ömer’in aklı, şu anki vatanında aylak aylak gezmeye geri dönüyordu. Cezayir. Cezayirliler. ‘Cezayirliler’ sözcüğünün çevirisi “adalar”dır: Adada oturanlar. Niçin “köleler” değil?... Spartalılar tarafından daha önce köleleştirilmiş bir halk.⁷ Her ne olursa olsun “adalar”, Ömer’in hemşerileri, engin bir hapishane-ülkede oturuyorlardı, tam anlamıyla geometrik bir yer, yapılması gereken şey için görünüşte ince zekalı, kardeş ülkelerle, açgözlü ve ikiyüzlü dostlarla etrafı çevrilen eşkenar bir üçgenin tam merkezi. Uzun zamandan beri bu bölgede kuşlar şarkı söylemiyor artık. Bayağılıklarının bilincinde, değersiz şarkıcılar olduklarından değildir bu. Şarkı söylememelerinin neden şundandır daha çok: İki yüzyıldan fazla bir zamandır, onların kendilerini şarkı söylemeye eğilimli hissettikleri olaylar, trajik ezgi ve ağıtlarda özetleniyordu, aciz bırakan bir üzüntüyle; bazen mükemmel bir ağıt-şarkı ahengiyle koro hâlinde okumaya başlıyorlardı bu şarkıları kuşlar; dinlemek mutsuzluğuna düşenlerin tüylerini diken diken ediyordu bu ağıt şarkılar; derhal, nerede olursa olsun, dinmez bir intihar arzusu uyandırıyor; insanların ve dünyanın çare bulunmaz geçiciliğine inanıyorlardı; Ömer’i alıp götürən bu şarkılar.

Ömer'in düşünceleri yavaş yavaş daha somut kaygılara dönüştü. "Sydney... Evet, elbette Sydney. Ve oradan ailesine gerekli olan her şeyi göndermek. Hayta biri olan erkek kardeşine bile... Peki, pasaport işini nasıl halledecekti? Ömer, bıyık altından güldü. Bu ülkede her şey elde edilebilirdi... Pasaport, vize, her şey... Para, bütün kapıları açar, hatta "okyanusların ortasına kadar güvenli yolları bile"!...

"Cavignac" komiserliğinin yakınında, ıssız şosenin ortasında zayıf bir karaltı göründü. Nadir sokak lambalarının aydınlattığı nemli bir karanlıkta kurum renginde bir dev gibi esnek, sportif uzun adımlarla yaklaşıyordu bu karaltı. Yaklaşık olarak elli metreye geldiğinde, Ömer 48 yazan sırt numarasını okuyabildi; çiseleyen yağmurda koşan, tamamen çıplak bir adamı fark etti. Adam, Ömer'in önüne gelince durdu. Her elbise için sırt numarası ve olması gereken vücut yapısının bir kısmını gizlemek için karton şeklinde bir akağaç yaprağı vardı üzerinde. Bu kırmızı akağaç yaprağı üzerinde, beyazla yazılmış "Kanada-Québec-Liberté" sözcüklerini okuyabildi. Otuz beş yaşlarındaki adam, Ömer'e gülümsedi:

— Peki, Ömer, hâlâ geri dönmüyor musun?

— Hayır... Gördüğün gibi!..

— Bir an orada dikilip kalmadın mı?

— Bilmiyorum... Parlamento'nun önündeydim.

— Biliyorum... Seninle benim aramdaki fark şu: Sen hareketsiz kalıyorsun, ben koşuyorum...

— Bu doğru...

— Senin yerinde olmak istemem.

— Ben de istemem.

Bu adam, Ömer'in beş bin metredeki eski antrenörüydü. Yirmi yaşında, şampiyon olabilecekti. Yirmi beş yaşında, bir çıkar gözetmeden mahallenin gençlerini çalıştırıyordu. Otuz yaşında yolunu sapıtmıştı. Bir sürü umut vadeden gencin berbat edildiği bir ülkede olağanüstü hiçbir şey yoktur, büyük bir iş yapmak içinmiş gibidir her şey ama asla bu büyük iş gerçekleştirilemez. O zaman, tekrar başlamayı umarak her şey bir yana atılır. Ömer de üniversite yıllarında sporcuydu. Askerliğinde birinci bile olmuştu. Bir ara -aile, mahalle- hızlı partiküller fiziğindeki doktorası için onunla gurur duysa bile, hayatına damga vuran şey bu birincilik olmuştu zaten.

Kafayı yiyen koşucu bir şeyler homurdandı, sonra koşusuna devam etti. Bayıra doğru, bu defa: Yorulmadan önce, valiliğin ve Aletti'nin önünden geçerek Büyük Postane binasını birkaç kere dolaşacaktı yine. Sonra da gidip ertesini günkü geceye kadar, Bachdjarrah Büyük Postanesi hattındaki RSTA durağında bir ENAPEM⁸ kartonu üzerine yatacağı. Hiç kimse onun yediğini ya da içtiğini görmemişti.

Ömer, rahat hissetmiyordu kendini. Gökyüzünde bir başka turna sürüsü. Issız caddeler, kirli sokak lambalarının zayıf ışığında parlıyordu. Bir baba iki oğul güzel Almanlarının direksiyonuna geçmişler araba kullanıyorlardı. BMW. Bayerishe, Motoren, Werken. Ömer, bunu kafadan “Travaux Mécaniques Bavarois” (Bavyera Makine İşleri) diye tercüme etti. Ve yeni florin tomarları ya da Belçika frankları, pezetalar, escudos’lar, liralara, Tunus dinarları olsa, neden olmasın ve hatta Fas dirhemleri, bunların hepsini almak iyi olur, geçmez akça yerel para hariç, şayet, bu arada, Zighout caddesi, bir başka hazine iner mi sevilen meydanına bu caddenin? Ömer, buraya dönmeden önce kısa bir an tereddüt etti, yürürken her zamankinden farklı bir şekilde tıka basa dolu olan cüzdanını eliyle yokladı: Her şey bir tarafa, bu para tomarı güzeldi ve cebinde iyiydi, olayı açıklayamasa da o zaman niçin oraya geri dönmüyordu, hiç bilinir mi? Parayı cebine melek ya da şeytan, kim koyduysa koydu, ne önemi var bunun!

Yağmur yağmaya başladı. Berbat edilmiş koca bir kasaba gibiydi Cezayir. Adı kötüye çıkmış bir köşenin az bulunur ışığında, süslü reklam çağının kendini beğenmiş neonlarıyla aydınlatılan, ahbaplık kurulabilir bir şehre benzemeye çalışıyordu. Fakat bu şehir, artık müşterisiz kalmış, acınası yaşlı bir orospu gibi beceriksizce yüze düzgün sürmeyi başarabiliyordu sadece; gelen gece, gündüzün görünmez fireleri. Yan yana iki araba kükreyerek geçti. Ömer’in üzerine biraz kirli su sıçrattı. Ömer, sessizce okkalı birkaç küfür savurdu, hız kesmeden çıkıverdikleri Tafourah rampasına doğru bakarak.

Gökyüzünde yıldızlar tarafından yerleştirilmiş aydınlık küçük bir yırtık. Turna sürüsü uzaklarda olmalı, fakat her zaman ülkenin üstünde elbette. Zira ülke uçsuz bucaksızdı.

Adam, dallardan yapılmış bir süpürgeyle demiryolunu temizlemeye çalışıyordu. Şef, ona iyi bir iş çıkarmasını emretmişti. O da emri yerine getiriyordu. Fakat bu zordu. Sabahın hafif serinliğinde sidik kokusu, kırılmış şarap şişelerinin kalıntıları, siyah plastik kaplar, bazen meltem tarafından sürükleniyor, bazen de ıslak perona yapışıp kalıyordu.

Birdenbire, sertleşmiş çöpler üzerine süpürgesini sürmeyi bıraktı: Orada, karşısında, bir makas manevra kaldırıcının üzerine yatmış genç bir adam. Yanına yaklaştı: Dudaklarında hafif bir tebessüm ölü ya da yarı uykulu gibi görünüyordu. Fakat insan, soğuk ve yağmurlu bir geceyi bir makas manevra kaldırıcının üzerinde geçirmeyi düşünür mü? Kimdi bu genç adam acaba? Özel bir askerî birlikten bir delikanlı mıydı? Gece çarpışmalarındaki bir çalışma esnasında, bir helikopter atlayışından sonra kötü düşen bir çocuk muydu? Komando denilen bu tipler, on beş metrelik ya da daha fazla bir yükseklikten atlamak için idman yaparlar. Fakat bu belki de doğru değil. Genç adamın görünürde hiçbir yarası yoktu. Oraya, manevra makasının kaldırıcı üzerine, bir sonbahar yaprağı gibi konmuştu sanki.

Her ne ise şefi ona her yeri süpürmesini ve yerleri “mağripli bir banyo yöneticisinin kızı kadar” temiz bırakmasını emretmişti. Bu bedeni de süpürmeli miydi yoksa onu kaldıraçtan indirmeli miydi?... Omuzlarını silkti. Sonunda, şefe sormak için büroya geri dönmeye karar verdi. Çabuk olmak gerekiyordu: Cezayir-Oran treni otuz dakika içinde, yani saat altı buçukta hareket edecekti ve tam o anda makas manevra kaldırıcı hizmete girecekti.

Oran treni, öngörülen saatte hareket edemedi. İtfaiye erleri saat yedi buçuğa doğru geldiler. Perona koymak için tedbirli bir şekilde Ömer’in cesedini yerden kaldırdılar. Saat sekizde doktor geldi. Çok geçmedi, hemen genç adamın öldüğünü açıkladı. Yine de, beden üzerinde hiçbir düşüş izi, en küçük bir morartı saptayamadı. Bu yasacı doktor için gerçek bir sırdı bu. Ciddi bir şekilde şu açıklamayı yaptı: “*Meçhul genç kalp sektesinden öldü.*” Ömer’in üstü başı arandı. Dövizlerle, yeni kâğıt paralarla dolu bir cüzdan bulundu, ama hiçbir kimlik belgesi çıkmadı. Ancak, Tayvan markalı kotunun küçük cebinin dibinde sekize katlanmış bir Sydney, Avustralya haritası bulundu.

Sabahın sisi dağılınca, gün güzel bir şekilde kendini gösterdi. Zighout Yusuf caddesi; Kırlangıçlar elektrik tellerinin üzerinde çene çalıyorlardı, güneye doğru az sonra yapacakları yolculuğa odaklanmak için. Parlamento binası kapanmıştı. Tam da Ömer’in sabahladığı aynı yerde genç bir adam, demiryoluna ve limana hakim, ayakları boşluğa sallanmış bir halde denize karşı oturuyordu. Yirmi dört saatten beri nöbet değişimi unutulmuş bir polisin öfkeli bakışları altında, özellikle akıntıya kapılan körlerden oluşmuş gibi aceleci bir kalabalık Zighout caddesinin kaldırımlarını dolduruyordu.

Bildik işlemlerden sonra Ömer, iki gün sonra, Avrupa mezarlığına defnedildi. Mezar taşında şöyle tuhaf bir yazı vardı: “*X, cinsiyeti erkek, yaklaşık yirmi sekiz yaşlarında, Avustralyalı mı?*” 4

* Habip Eyüp: 15 Ekim 1947’de Dellys’de doğdu. Cemal Zeynüddin (Djamel Zidane) takma adıyla gazetecilik yaptı. Esas adı olan Bin Mahcup adıyla “Önceki Hayatta” adlı filmin yapımcısıdır. Başarılı çalışmaları arasında kısa metrajlı kurguları ve uzun metrajlı kurgularda asistanlıkları vardır. Evli ve 5 çocuk babasıdır, Dellys’de oturmaktadır, Dellys, “bin yıllık şehir; bir yıl önce (2003’te), sefil insanlık durumumuzu hatırlatmak için bize mükemmel bir deprem gönderen Tanrı’nın inayetiyle ve insanların hatasıyla parçalanmış olan şehir...” Üç kitap yayınladı: *Le Gardien*⁹ (Hikaye), *C’était la Guerre*¹⁰ (Öykülerden bir derleme) ve *Le Palestini*¹¹ (roman). 2003 yılında, öykü derlemeleri ile, Tlemcen’da verilen ilk Muhammed Dib ödülünü aldı. Bu üç yapıtı 2002’den beri Berzah Yayınları arasında basılıyor. Tiyatro alanında da yazdı. *Le Diable m’en est Témoin*¹² adlı piyesi 2003 yılında France Culture’de radyodan yayımlandı; Orléans CDN’sinde¹³ sahneye kondu ve Grenoble’da okundu. Waciny Laredj (Institut du Monde Arabe et Le Serpent à Plumes en 2003) tarafından derlenen Cezayirli Yazarlar Antolojisi’nde (Anthologie d’Ecrivains Algériens) bu piyesinden alıntılar yapıldı. İkinci romanı tamamlanıyor ve yayınlanacak: *La Septième Mort d’Omar ou la Fin d’un Citoyen Provisoire*¹⁴ Burada yayınladığımız öykü Berzah yayınları arasında çıkan C’était la Guerre’den alındı.

HENRİ KREA*

Türkçesi: Azra YETİŞ

İNTİKAM**

Tören alanı bir havaalanı gibi ıslıl ıslıl. Cırcır böcekleri her öbek çimin altından duyulur. Bir insan, bütün insan varlığından uzaklaştığını hisseder. Kasaba hâlâ ancak bir mil uzakta ve nehirse yakındadır. Nehirde hiç su yoktur. Mavi beyaz çakıltaşlarının bulunduğu nehir yatağındaki uzun bir hendeğin içinden kışları taşkın ve gümbürtülü sel suları akmaktadır. Dağlar su içinde kalmaktadır ve onların ateşsi kızıl yamaçları muazzam uçurumlar benzeri suyun içine batmaktadır. Eğer biri akıntıya karşı nehir boyunca yürürse -tabîî ki biz yürüyemeyiz, çünkü şu anda güneş çok sıcak- buradan çingenelerin tepedeki kulübelerini görebilir. Onlar savaş öncesi arabaların eski şasilerinden yapılmıştır. Orada her şey paslıdır. Onlar çingenelerin tavuk ve boyunlarını büküp kopardıkları besili horozları yediklerini söylerler. Çingeneler, genellikle caddedeki villâlardan kaçan, nemlendirilmiş muzların bulunduğu serinliğin altına gizlenen kümes hayvanlarını çalarlar. Yüksekte duran, Fransız genelevine yakın gecekondulardır. Onlar gazyağı tenekelerinden ve hâlâ fabrika etiketi taşıyan eski kutulardan meydana gelmiştir. Bazen ne yağmur ne de etiketlerin yapışık oldukları kâğıdı bile kımlıdatamayan bir hava: O etiketler ki: **Kedi, Marsilya Sabunu, Berre Rafinerisi**, yazıları altında bütün sefaleti gizlemektedir. Yol boyunca teneke kulübelere doğru uzanan su damlacıkları. Kadınlar üzerinden sekerek yürürler, başlarının üstünde palmye yapraklarından yapılmış sepet ve ellerinde de içinde taze su bulunan kavanozlar. Çocuklar övünür:

“Annem babamla evlenmeseydi onların arasında olabilirdim: O, harikulâde bir adamdır, her zaman nereden para geleceğini ve nereye para gideceğini ayarlar. Çok da naziktir. O, herkesi tanır. Münzevî kişiler ve hırsızlar. Ama o, şimdi gitmiş. Onun Fransa’da olduğunu söylüyorlar. Ancak ben, onun dağlarda olduğunu söylüyorum. ‘Neden?’ ‘O dağlardadır, çünkü Maguis’ye varmıştır. ‘Niye?’ Hamid her zaman meraklıdır. ‘Niye?’ Çünkü bazen o, gün ortasında eve gelir. Geçen sefer kadın kılığındaydı. Öğretmenin karısının kendisine verdiği giysiyi çıkarmış siyah giymişti. Öğretmen de dağlardaydı. Onlar aslanlar kadar cesurdur. ‘Seni seviyorum özgürlük, seviyorum seni.’ ‘Ben hep bu şarkıyı söylerim.’ ‘O, gün ortasında eve mi gelir? Demek ki o korkmaz.’

Elbette korkmaz. Eğer korksaydı bu, benim için cansıkıcı olurdu. Hamid bana hayrandır, çünkü babam dağlardadır. O mutsuzdur, çünkü bunu gerçekten söyleyemez babası hapistedir, ancak hiçkimse onun nasıl olduğunu bilmiyor.

‘Bu biberleri yeme.’

‘Niye onları yemeyeyim?’

‘Senin için iyi olmaz. Annem her zaman böyle der.’

‘Evde yiyecek başka birşey yok. Onları Arap bakkaldan aşırıdım. Onların Arap bakkalla ne yapmış olduklarını gördün mü?’

‘Evet, biliyorum ondan yararlanmışlardır.’

‘Onları, bildim bileli yararlanmışlardır.’

‘Ancak ben özgürlüğü severim. Şarkı söylemeyi severim.’

‘Evlerine oda yapmak için bakkalın yerini değiştirmişlerdir. Onlar zavalıyı üstteki bulvara, sıcaklığın içine göndermişlerdir. Orası, yol üzeri de değildir ve hiç kimse gitmez oraya.’

‘Biliyorum, biliyorum. Sebzeler orada çabuk bozulur, çünkü onların sebzeleri ıslatacak suları yok. Onların hepsi hırsız.’

‘Sana bir bilmece sorayım mı?’

‘Haydi sor.’

‘Anayol haydutu nedir?’

‘?’

‘Pes ediyor musun?’

‘Ediyorum.’

‘Düşün.’

‘Anlat bana.’

‘Lala, la, la, la...’

‘Niye anlatmıyorsun bana? Hep şarkı söylüyorsun.’

‘Cırcır böceği uçuşur. Yağmur dindiğinde, üzerinde gökkuşağıyla küçük bir pervane gibi şık görünür.’

‘Anlat bana, anlat.’

‘Kim kaybetti? Sen... Sana anlatırsam bana ne vereceksin?’

‘Ancak bilirsin benim hiçbir şeyim yok.’

‘Ya, öyle mi?’

‘Artık anlat bana.’

‘Bir anayol haydutu...’

Fısıldadı:

‘...bir polistir.’

Kahkahayı patlatırlar. Kader çimlere yuvarlanmıştı. Bir polis.Polis.’ Uzaktan bir tren geçti. Eski, sarı lokomotifi ve dumanıyla hoş trenler. Vagonlar yüklü değildi. Trenin düdüğü çaldı. Hamid buharın ılık çalmasını taklit etmeye çalıştı. Sonra çiçekleri koparmaya başladı. Kader vagonları saymayı denedi, ancak o kadar çoktu ki. Hamid’e baktı.

‘Papatyaları niye koparıyorsun?’

‘Evleneceğin kız için. Her şeyi biliyorum.’

‘Benim evleneceğim kız kim?’

‘Biliyorum. Safiya’dır.’

‘Hayır, o benim evleneceğim kız değildir, o seninkidir.’

‘Biraz bekle. Dur bakayım sana. Kaç yaşındasın sen?’

‘On bir. Ya sen?’

‘On üç.’

‘O hâlde damat sensin. Çiçekleri sana vereceğim. Kız, hasta ve babasının doktora verecek parası yok. Babamdan istemişti, ancak babam o anda hiçbir şey veremeyeceğini, Maguis’de paraya ihtiyacı olduğunu söylemişti.’

‘Mozarablar onlara bir şeyler verebilirlerdi. Onların yeterince vardır...’

‘Belki sonunda onlara bazı şeyler vermişlerdir. Hiç kimse gitmedi onların yanına.’

‘Ama Safiya hastadır.’

Onlar düşüncelere dalarak bayırda oturdular. Cırcır böcekleri yeniden cırlamaya başladı. Kanatlarıyla çırpınmayı bırakmışlardı, sıçramalarından ve çığırmlarından gürültü olmaktaydı. Sakinleştiler. Kader bir tutam çim aldı ağzına ve çiğnedi. Hamid ıslıkla bir nağme denedi: ‘Seni seviyorum. Özgürlük, seviyorum seni.’ Ve çimin üstüne uzandı. Şiddetlenen rüzgâr kısa olsa da çimleri kıpırdattı. Kader tören alanının düzgün büyüklüğüne baktı. Bir futbol sahasını andırmaktadır. Böyle olması kış olmasındandır. Hâlâ uzanmaktadır, üstündeki gök geniş ve mavidir. Bütün bunların güzel olduğunu söylerler, ancak niye güzeldir? Ara ara bir vızıltı duyarlar.

‘Vızıltı havaalanından gelir.’

‘Hayır, bu bir helikopterdir.’

Kader oturmuştur, ovanın üstündeki makineyi keşfetmeye çalışır. Makine dağın arkasındadır.

‘Onu göremiyorum.’

‘Belki o özgürlük savaşçıları topluyordur.’

Önceki hafta bir helikopter buzula çarpmıştır. Bir tüfekle aşağıya düşürüldü. Kırbacıyla dolaşan Zorro gibi. Bir süre pervanenin tuhaf gürültüsünü duymuşlardır, sonra her şey sessizliğe bürünmüştür. Rüzgâr yol kenarındaki muzların arasında esiyordu, bir tren uzakta düdüğü çalıyordu. Sonra Kader ayağa kalktı. Damla damla akıtan eski bir teneke bulmuş, hayalî goller atmıştır.

‘Haydi. Bin Barek.’

‘Ben Kopa’yım.’

‘Ben de Bin Barek’im.’ Gururla eklemiştir: ‘Siyah İnci.’

‘Bekle, şimdi seni geçeceğim.Siyah İnci...’ Kader tenekeyi aldı ve kaçmaya başladı. Hamid onu takip eder ve korkutur. Çelme takar ve Kader yüzüstü düşer. Hareketsiz uzanır. Hamid gülmeyi kesmiştir, ancak Kader gülmeye

başlamıştır. Bastığı çimlerden dolayı yeşillenmiş bacaklarına bakar. Dizinin altında hafif bir yara izi vardır. Kasap dükkânındaki gibi kırmızı bir et görünür. Acımaz, ancak kanar. Hamid hemen gömleğini yırtar ve bir sargı yapar. Kader şaşkınlıkla kana bakar. Bu benim kanım mı? Benim kanım ha? Hamid'in bacakları yara bere içindedir. O buna alışkıdır. Tekrar otururlar. Hamid sağ baldırını gösterir. Büyük bir yara vardır, parlak bir kâğıt gibi ışıldar.

Kader: 'Bu nedir?' diye sorar.

'Ben küçükken amcam yaptı bunu. Ben alışverişe gitmek istemiyordum. Sınırlandınca kordan kızarmış küreği ayağıma fırlattı. Şanslıydım, sadece baldırma değdi. Ancak babam eve geldiğinde annem bu olayı kendisine anlatınca onu dehşetli biçimde dövmüştü. Sonra o gitmişti. Babam çılgına dönmüştü.

'Pis domuz. Nerde şimdi o?'

'Sanırım öldü.'

'Ya! Bu tam onun işine gelmiştir.'

'Fenalığı ölüme vardırıncaya dek dilememek gerekir. Onlar öldüler.'

'Gerçek bu.'

Kader ayağa kalktı. Biraz topallıyordu, bacağı sertleşmişti. Kan gördüğünde midesi bulanıyordu. Bu alışılmamış bir şeydi. Bunların hepsi onun başındaydı. Bu olaya kadar hiç bir zaman vücuduna dikkat etmemişti. Bütün bunlar sonuçsuzdu. Ancak böyle bir yara korku vericiydi. İçerim de aynen böyle.

Hamid yeniden yere uzandı. Yine bir tutam çim çiğniyordu ve: 'Özgürlük, seni seviyorum' diye şarkı söylüyordu.

'Hamid! Hamid! Hamid!'

Kader'in sesinde öfke vardı. O anda ağzını bir ses çıkartmadan açtı ve umutsuzca el etti. Hamid hemen ona doğru koştu. Çıplak ayakları ıslak çimin üzerinde kayıyordu. Az daha büyük, mavi devedikeninin üstüne basacaktı.

'Bak', dedi Kader.

'Ne var?'

'Orada.'

'Nerede?'

'Hendekte.'

İlkinde Hamid hiçbir şey görememişti. Derken hendeğin dibinde büyük, gri bir topa benzeyen büzülmüş, büyük bir kütleyi farketmişti.

'O nedir?'

'Bir asker. Bir Fransız.'

'Zavallı adam.'

'Bu onun suçu değil. Onu savaşmaya iten para babalarının.'

Kader'in gözleri yaşardı, hıçkırarak ağlamaya başladı. Hamid soğukkanlılığını koruyordu.

‘Ağlama. Erkekler ağlamaz. Bu olay senin babanın başına da gelebilirdi. Benim babam dayak atmıştı, ancak bir gün o da bunun gibi oraya uzanıp kalacak.’ Kader ağlamayı kesti. O anda bacağı yanıyordu. Sargıyı gevşetti ve yeniden bağladı. Tören alanında çekirgeler cırlıyordu ve o anda da cırcır böcekleri muzların ve ince çalılarının içinde zıplamaya başladılar. Hamid düşünüyordu. Babasına ihanet eden adamı düşünüyordu. O her zaman silâh taşıyan, tanıdık biriydi. Uzun süredir evi ve açlığı düşünüyordu.

‘Bazı şeyler yapılmalı.’

‘Bazı şeyler yapılmalı.’

‘Silâhlar almalıyız ve onları özgürlük savaşçılarına vermeliyiz.’

‘Onları neyin içine koyacağız?’

‘El arabasının içine.’

Bilyeli el arabası yokuşun kenarında duruyordu.

‘Evet, her şeyi içine koyacağız, birisiyle karşılaştığımız zaman ben silâhların üzerine oturacağım, sen de beni iteceksin.’

‘Evet, evet, senin iyi düşüncelerin var.’

Hendeğe girdiler ve revolveri, sten tabancayı, cephaneyi ve el bombalarını aldılar.

‘Ya kıyafetler?’

‘Kıyafetleri onlar kendileri alabilirler. Biz çocuğuz.’

Çok şükür ki oldukça büyük olan her şeyi el arabasına yüklediler. Kader’in aklına birden farklı bir düşünce geldi.

‘Onları gömmemiz gerekmiyor mu?’

‘Ne?’

‘Silâhları. Biraz uzaktaki tuğla fabrikasının yakınındaki selvi ağaçlarının altına.’

‘Onları neden dağların içine taşımayalım?’

‘Bütün gün olmaz. Bu çok tehlikeli. Araba ağzına kadar dolu.’

‘O zaman sadece iki ya da üç tanesini alıp kalanını saklayalım.’

Selvi ağaçları sıkıcı bir parmaklığı olan siyah hapishane duvarı gibi duruyordu. Selvi ölümün ağacıdır. O, mezarlık olmayan yerde büyümeyi tercih eder. Sonra da eski, yelkenli gemilerin direklerinin yapımında kullanılan ağır gövdelelerinden çıkan köklerini uzatırlar. Toprak balçık bakımından oldukça zengindi.

Güneş oldukça küçüktü. O büyük, aydınlık gökyüzünde bir inci tanesi gibi parılıyordu. Dağların tepesinde ışıldıyordu. Onlar deniz boyunca uzandılar. Ağaçların hışırtıları arasında kalpleri çarparak yorgun yorgun yürüdüler. El arabası, yumuşamış asfaltıyla dar yolların üzerinden hızlı hızlı kayıyordu. Yağmurlu mevsim süresince olan çamurda olduğu gibi hava sıcak olduğunda da ayak izleri yola çıkıyordu. Onlar kavga etmek için kasabayı çevreleyen

eski Türk kalesinin bulunduğu tepeye giderlerdi sık sık. Eğer onlar, kasabayı elde tutanların var oldukları zamanları biraz hatırlamak isterlerse sürekli çalan, ürkütücü çanlarıyla St. Charles Kilisesi'nin korkunç kulesinden bütün ovayı görebilirlerdi. Kasabaya yaklaşırlarken Hamid Kader'le konuşuyordu.

'Silâhların üzerine otursan onlar bizi yakalayamaz.'

'Şimdi değil.'

'Bir sonraki kilometre taşında sen oturacaksın.'

'Nöbetleşe yapacağız.'

'Zorunlu değil.'

'Evet, zorunlu.'

'Sadece dikkat çekeceğiz.'

'O zaman ben seni çekeceğim.'

'Hayır.'

'Niye olmasın?'

'Bir plânım var.'

'Nedir?'

'Sırdır.'

'Ama birbirimizden gizli bir şeyimiz olamaz.'

'Evet, ama sana anlatamam.'

'Lütfen, anlat bana.'

'Anlatamam, çok önemlidir.'

'Anlatmalısın.'

'Gerekli değildir.'

'Ben senden büyüğüm.'

'Çok büyük değilsin. Zaten anlatamam.'

'İyi bir yol arkadaşı değilsin.'

Sessizce yola devam ettiler. Rüzgâr esmeye başladı, muzlar hışırıyordu. Kader'le Hamid birer kollarını kullanarak el arabasını çektiler. Bir tabelâda şöyle yazıyordu: 'Blida 1 km.'

'Vardık.'

'Niye?'

'Silâhların üstüne otur.'

Kader ölen Fransız'ın gereçlerinin üstüne oturdu. Sertti. Omuz kayışını sokakta süründüğü yerde bıraktı. Hamid el arabasını zorlanarak çekti. Öne eğildi, eğri duran bacaklarındaki kaslar dışarı fırladı. İkiyüz adımdan sonra durdu ve nefes aldı.

'Şimdi benimle değiş.'

'Hayır.'

'Niye?'

‘Bir Plânım var.’

Hamid’in itirazına rağmen Kader ayağa kalktı ve bacağını yola uzattı. Hamid sustu ve el arabasına çıktı, sanki aksi bir kadere yenilmiş gibi baktı.

‘Böyle daha iyi.’

‘Benim plânım vardı.’

‘Yeniden değişebiliriz.’

Benzin istasyonuna geldiler. İlân posterlerinin üzerinde bir canavar vardı. Petrolün ağır kokusu hissediliyordu. Kader bu kokudan hoşlanırdı. Sanki geç kalınmış gibiydi. İnsanlar evlerine koşuşturuyorlardı. Bir süre, onlara dikkat etmeyen bir grup asker ve polis geçti. Şehir merkezine usulünce varmak için dıştaki bulvarlardan birine; çok hızlı araba sürülebilen, Avrupalıların cadde-si olan asıl bulvardan girdiler. Ağır silâhlar ve top, tüfek kışkılarını geçtiler. Akşamın davul gümbürtüsü gelen olayların habercisi, esrarlı bir ikaz gibi çalınıyordu. Böylece, gelecekteki işlerin kaçınılmaz oluşu birisi tarafından kendi kendine keşfedildi. Kader aşırı bir korkuyla bunu hissetti. Çok güzel şeyler düşünmeye çalıştı, ama kendisine ve Hamid’in üstündeki yırtık pırtık giysilere baktığında, ‘yıllardır’ yememiş olduğu sabahki turta dilimine rağmen sadece bunu hatırlamıştı.

Gece onun gelişine parlak bir işaret verdi. Ovanın sonunda güneş, Hamid’in hiç görmemiş olduğu denizin üzerinde, sahil’in kızıl tepelerinin ardında yavaşça battı. Güneşin boşluğun içine doğru batışını seyretmek için bir an yavaşça durdular. Son kez olsa da. Erguvanî parıltısının görüntüsü zihinlerine capcanlı yerleşti kaldı. O sırada şehrin geniş meydanındaydılar. Kader Hamid’in ‘babama ihanet eden oradaki uzun adama bak’ dediğini işitti. Uzun süreden beri kalbinin üzerinde, sağ elinde tutmuş olduğu silâhı aldı ve el arabasından atladı. Kendini, kör gölgenin önüne iki adım mesafede yerleştirdi, bağırdı, bağırdı. Öteki hiçbir şey söylemeden düştü. Hemen bir sürü insan geldi. Güneş, şimdi kapkara olan tepelerin ardında battı. Kader kaçtı, kalabalığın içine gizlendi, kendi kendine arkadaşının öcünü almaya yemin etti. Hamid bacağında tuhaf bir yumuşaklık hissetmişti. Derken derin uykuya daldı. ❧

* Henri Krea: 6 Kasım 1933’te Algiers’de doğdu. Şair, tiyatro yazarı, romancı. İlk ve tek roman kahramanı olan Cemal (1961) gibi Fransız bir babayla Cezayir’li bir annenin evliliğinin ürünü bir melezdır. Blida’da ortaokula devam etti ve sonra Paris’te Henri IV lisesine gitti. 1955’da gazeteci oldu ve Paris’e yerleşti. Krea’nın ilk yayını bir şiir derlemesi oldu: *Uzun Süre* (1955). *Bunu Büyük Gün* (1956) izledi. *İlk Özgürlük* (1957), *Devrim ve Şiir Tek ve Aynı Şeydir* (1957), *Kasvet Dersi* (1957), *Sonsuz Şiir* (1961), *Gizli İşler* (1962), *Başdönmesi Tarzında Şiirler* (1967). Oyunları şunlardır: *Deprem, Felâket* (1958), *Cezayir Tiyatrosu* (1963) ve *Jugurtha’nın Mezarı* (1968) bir tarihsel hayat hikâyesidir. Krea’nın eserleri daha çok yabancılaşma ve kimlik konularına değinir.

** *Political Spider, Stories from Black Orpheus*, Edited by Ulli Beier, adlı kitaptan alındı.

NURETTİN DURMAN

AMCA BEY ÖLDÜ

Üç katlı ahşap evin alt katında televizyonun siyah beyaz camına bakarak hayatının biricik zevki Klasik Türk Musikisi dinlemek olan; iri cüsseli, patlak şehla gözlü, beyefendi ve nazik tavırlı bey amca sabaha doğru öldü.

Bir müddettir kendini biraz keyifsiz hissediyordu. Ama önemli değildi, bu da geçer ya hu deyip üzerinde durmuyordu bile... Oysa bu gece mutlu olmalıydı. Çünkü programda harika eserler icra edilmiş musiki sanatının çok değerli parçaları seslendirilmişti.

Amca Bey namaz kılardı...

Bir defasında ikinci katta oturan genç evli çiftin ortalığı karıştırmaktan büyük keyif alan iki yaşındaki kızları masanın üzerindeki sürahiyi devirmiş, dökülen su ahşap zeminden amca beyin odasına akmış, hatta Amca Beyin üzerine bile damlamıştı.

Bunun üzerine işkillenmiş suyun temiz mi pis mi olduğunu öğrenmek için hayli zahmet çekerek ağır ağır gıcırdayan merdivenleri çıkıp kapıyı da nazikçe çaldıktan sonra küçük kızın annesine “evladım yukardan üzerime su döktü, acaba o su temiz miydi?” diye adeta incitmekten korkarak sormuş, suyun sürahidenden küçük kız tarafından kazara devrildiğini öğrenince de şöyle bir rahatlamış “peki evladım” deyip yavaşça, sessiz ve sakın adımlarla merdivenleri inmişti.

Amca Beyin iki oğlu vardı var olmasına da, biri Bursa’da ikâmet ediyor bir kamu kuruluşunda çalışıyor, diğeri; yani küçük oğlu ise Almanya’ya gitmiş lâkin orada tutunamamış geri dönmüştü. Küçük oğlunun karısı Almanya’da çalışıyor, bazı yıllar izine geliyor bir müddet kalıp tekrar dönüyordu. Kendisi bu ahşap evde babasıyla oturur pek bir iş yapmaz ara sıra da evde bağırır çağırır, huysuzluk edip babasını üzerdi. Arada bir de keyfi yerinde olduğunda keman çalar Amca Bey de hafif ince yaşlı ama musikiye yatkın olan sesiyle katılır, en çok da; “Gelse o şuh meclise nazü tegafül eylese” şarkısını terennüm ederdi...

Amca Bey yıllardır yataktan kalkamayan hasta karısıyla ilgileniyor ve sessiz bir hayatı kabullenip yaşıyordu. Kadını ise zaman zaman huysuzlaşıp, bağırıyor, çağırıyor Amca Bey karısının bu davranışlarına aldırmıyor daima onu teskin etmeye çalışıyor, merhamet ve sevgi dolu bir ses tonuyla ona hi-

tap ediyor o ne istiyorsa yerine getiriyordu. Kendisinin de hafif bir kalp rahatsızlığı vardı ama pek önem vermiyor öylece idare edip gidiyordu...

Amca Bey geceleyin biraz fenalaşır gibi olduğunda oğlu telaşa kapılıp; “doktora gidelim, hastaneye gidelim baba” diyerek, defalarca ısrar etmesine rağmen Amca Bey her zaman ki o kısık ve sakın sesiyle; “sabah olsun hayr olsun, hele bir sabah olsun” demiş ve bir müddet sonra sesi duyulmaz olmuştu. Musiki devam ediyor, Türk müziğinin gelişimini yönlendiren bu dahi bestekârların eserlerini huşu içinde dinliyordu. Abdülkâdir Merâî’nin, Hafız Post’un, Buhurîzade Mustafa İtri Efendi’nin ve Hamamizade İsmail Dede Efendi’nin o muhteşem bestelerinin nağmeleri binanın ahşap atmosferinde dönenip duruyordu. Sonra program bitti. Daha sonra bir sessizlik kapladı ortalığı. Gece ilerledi. Uyku hali gelip gizlendi odalara... Amca Bey televizyon seyrettiği koltuğunda son nefesini verdiğiinde sabah olmak üzereydi...

Amca Bey sabaha doğru öldü.

Oğlu telaşla bağırmaya başladı. Hızlı bir şekilde merdivenleri çıktı, ikinci katta oturan komşusunun kapısını çaldı: “çabuk gelin babam ölüyor” diye seslendi. Amca Beyin genç komşusu oğlunun peşinden ahşap merdivenleri aceleyle inmeye başlarken biraz da o kekremsi mahmurlukla birlikte bir an geceden kalma sitemkâr bestelerin tınıları zihnine takılmış. Amca Beyin o muttaki ve tevekkül yüklü sesiyle bu sabaha yakın ölümü arasında nasıl bir bağ kuracağının şaşkınlığı içinde bir anlık duyguyla kapıdan içeri girdi.

Amca Bey ölmüştü. Yüzündeki yorgunluk gitmiş yerini sükûnete bırakmıştı. Sanki yol yorgunu gibi bir uykuya dalmış göz kapakları hafif aralık kalmıştı. Ev sahibi kadın ve yan taraftaki askeriye emekli yaşlı komşu da gelmiş, hatta çömelip Kur’an okumaya başlamıştı. Belki de hâlâ son nefesini vermediğini düşünmüş olmalıydı. Sonra gözlerini kapatıp yere, halının üzerine uzattılar. Beyaz bir tülbentle çenesini bağladılar. Karısı yatağında oturmuş ve şaşırılmış bir vaziyette etrafına bakınıyor, hastalıktan incelmış elleriyle tuhaf hareketler yapıyor adeta şaşkınlıktan ne yapacağını bilemiyordu...

Amca Bey eski bir İstanbulluydu. Biraz gizemli, kapalı bir hayatı vardı. Yalnızca emekli olduğu biliniyordu. Bir de yaş yaşamış güngörmüş biri olduğu hareketlerinden belli oluyordu ister istemez. Bu bir alışkanlık gibi tabii bir hal olarak hayatına yansiyordu. Hüzünlü bir yüzü vardı. Bu yaşayış alışkanlığı içinde kendini hasta olan karısının hizmetine adanmıştı. Caddenin üzerinde bir apartmanda oturan emekli öğretmen kız kardeşi ve kızından başka akrabası da yoktu yakınında. Çarşıya çıktığında pek kimseyle konuşmaz ancak alış veriş yaptığı birkaç esnafla selamlaşırdı. Ekseriyetle sahildeki aşçı Nebil Ustaya uğrar hal hatır sorar, tebessüm eder, sağlık afiyet diler o kendine has yürüyüşüyle yukarı caddeye sapar evine dönerdi. Aşçı Nebil Usta ile komşuydular...

Amca Bey, iri cüssesi, beyefendi kişiliğiyle sanki bir tezat teşkil ediyordu. O kaba saba gibi görünen adamla konuşulduğunda nezaketli tavırları karşısında adeta şaşılırdı. Oldum olası Klasik Türk Musikisi hayranıydı. Değerli icracı ve solist Münir Nurettin Selçuk Beyin Pazar günleri Şan Sinemasında verdiği konserlerini hiç kaçırmaz bu yaşlı günlerinde de Radyodan takip ederdi.

Televizyon yayınları başladıktan beri de kendine bir televizyon satın almış yıllardır yatalak olan karısıyla seyredip vakit geçiriyordu. Karısı biraz da öyle oyalansın istiyordu.

Bu gece ise müthiş bir konser vardı televizyonda. Amca Bey Nevzat At-
lığ Beyin yönettiği Klasik Türk Sanat Musikisi Konseri başladığında koltu-
ğuna kurulmuş, gözlerini televizyonun siyah beyaz ekranına dikmiş ve huşu
içinde dinlemeye koyulmuştu...

Demek ki insan sonunda ölüyor muş! Gerçi küçük yaşta annesinin ölüm
anını da birkaç dakika farkla görememişti. Şimdi de içeri girmiş o birbirlerini
her ne zaman görseler tebessümle selamlaşıp hal hatır soruştukları Amca Be-
yin ölümüyle karşılaşmıştı. Lâkin bu sessiz iri cüsseli adamın ölümü çok do-
kunmuştu ona. Hayırsız, kendini içkiye veren bir oğul ve yatağından kalkama-
yan hasta bir kadın ile yaşamak. Ama şikâyetsiz, ama yaşadığına razı olmuş bir
teslimiyet içinde... O kadar iri bir cüsse ve bir o kadar nezaket dairesi içinde
komşuluk halleri gösteren bu yaşlı adamın, yalnız adamın ölümü üzmüştü... 24

JAN DEVRİM

HAYALET

Bu hayatta gördüğümüz ve göremediğimiz bazı “şeyler” olduğu gerçeğine Brağmen nasıl mutlu yaşadığımızı bilemiyorum. Bazı geceler içim ürperiyor, serin gecenin olağan seslerinden biri – bazen ama bazen- olağan dışı geliyor, oysa hareket eden bir nesnenin huzursuz rüzgârlarından yoksun, sadece bir zan olmaktan öte gitmeyen bu sesler ne bir gölge veriyor ne de bir görüntü.

İşte o zaman, asıl o zaman, ben yorganımı üzerime çekiyorum ve titreyerek uyumaya çalışıyorum.

Bu bende çoktur olan, kötü bir şey.

Bu yüzden asıl görmediğim şeylerden korkuyorum.

Bu hayaletler ile ilk defa çocukken tanıştım, tam bir tanışma değildi belki ama oradaydılar biliyorum. Henüz ampullerin kesintisiz aydınlık sunmadığı, kemik beyazı mumların ışığında uyuduğum bir köy gecesi idi. Tatlı ninem, bembeyaz başörtüsünün salıntıları ile namaz kılıyordu. Divanın üzerinden, çiçekli bahçenin karanlık görüntüsünü seyrediyordum. Yine bir yaz gecesi idi, ateş böcekleri ileride dans edercesine koşuşturuyor, mırıltılı bir serinlik içimizi alıyordu.

Bir ürperti duydum, ninemin namazı bitmişti. Yanıma geldi. Yüzümü hasret ve sevgi ile okşadı, kemikli pamuk elleri ile. Sonra bana “Bak, arkadaşın Mesut gelmiş bahçeye” dedi.

“Nerede nine” dedim. Gözlerimi karanlığa alıştırmaya çalışırcasına, sevinçle bahçeye gitmek istedim. Koşarak kapıyı açtım ve derin karanlığın içine doğru bir adım attım. Ve sert bir duvara çarpmışçasına durdum. Korktum.

Bahçede kimse yoktu. Ninemin camda yüzü soluk, solgun görünüyordu. İçimi derin bir korku saldı. Ninem camı açıp “işte, orada!” dedi. Orada ama nerede... Belli belirsiz sesini duydum.

Yoktu.

Korkarak içeri kaçtım. Ninem bana parmağı ile çocuğu gösterse de, orada yoktu.

Ninem şaşkınlık içinde tekrar baktı ve bu kez o da göremedi ufak dostumu. Korku ile başörtüsünün altına girdim, ninem içten bir Ayet-el Kursi’yi okumaya başladı, titremelerimi koruyucu kolları ile bastırdı. Orada uyuya kalmışım.

Hayaletler ile ilk karşılaşmam böyle oldu.

Aslında hep böyle oldu. Her zaman orada olduklarını anladım, fark ettim ama göremedim.

Defalarca göz yanılması ile gerçek arasında görüntülerin, sesi duyulmuşçasına ama yokmuş gibi gelen o fısıltıların kovalamacasında yaşadım. Çocukluğum karanlıkta göremediğim o çocuğun çağrısından kaçarak geçti diyebilirim.

Büyüdüm, sessiz ve kimsenin konuşmadığı ya da uzaklardan aranıyormuşçasına gelen sessiz bir geceyi yırtarak gelen fısıltılı telefonlar ile o kadar çok karşılaştım ki, telefonu açmaya korkar hale geldim. Kurşun dökmeler, dualar veya başka çareler. Beni hayaletlerin kovalamasından kurtarmadı.

Bir seferinde, henüz evlenmemiştim, nişanım ile gittiğimiz kalabalık bir dost sohbetini takiben yolda bana “Nihal ile hiç konuşmadın” dedi. Nihal, birlikte büyüdüğümüz ufak semtin şirin ama çekingen genç kızlarından biriydi.

“Nihal yoktu ki” dedim ona.

İçim dondu. Nişanım bana o kızın – bana göre sadece görüntüsünün – oturduğu yeri, anlattıklarını uzun uzun anlattı. Ve ben de titremeye başladım. O bahsettiği anlarda, yemek masasının çevresinde ben de vardım ve o sandalyenin boş olduğuna, orada bir tabak olmadığına, kimsenin bu cümleleri kurarak konuşmadığına emindim.

Nişanımı bırakınca koşarak evime gittim, yüzümü yastığa gömüp bekledim. İçimdeki korkunun güneşin aydınlanması ile bitmesini, Mesut’un fısıltılarının bitmeyen işkencesi ile bekledim. Evde parkelerin çıtırdamasını, su borularından geçen sesleri ve nihayet uzaklardan gelen araba homurtularını benden saklanan ama gittiğim her yeri takip eden o vicdansız hayaletin korkusu ile dinledim, kendimi avutmaya çalıştım ve sonunda baygın düştüm.

Gördüğüm kâbusların acısını anlatmam imkânsız. Kaç kez haykırarak uyanmaya çalıştım ve kaç kez yorganımın beni boğmaya çalıştığını hissettim bilemiyorum.

İnsanoğlunun en kıymetli yanı, bana göre, bir süre sonra unutmaması, aklından bu ürkütücü gerçeklerin çıkmasıdır. Yoksa her gün hayaletlerin beni takip ettiği korkusu ile yaşamak, işe gitmek, evlenmek mümkün değil. Bir süre sonra ufak olaylara alışıyor, arada bir korkuyor ama yaşıyorsunuz. Belki deli zannedilmemek, belki normal olabilmek için...

Bir yıl sonra, nişanım ile evlendim.

Evlendikten sonra, adet budur ya, ailelerin katıldığı bir akşam yemeğini takiben, eşimi çok mutsuz ve huzursuz buldum. Yanına gidip onu neyin mutsuz ettiğini öğrenmek istediğimde “Ablası ile neden konuşmadığımı” sordu bana.

Benden pek hoşlanmadığına emin olduğum ablasının yemekte bulunmadığını hatırlattım. Ve eşim beni yalancılıkla itham etti, hatta ilk kez birbirimize bağırdık.

Birkaç gün sonra, o akşam çekilmiş fotoğrafları gösterdi bana. Ablasının oturduğu koltuğu, masadaki yerini, hatta neredeyse yan yana olduğumuz mutlu aile resimlerini.

Ve ben resimlerde de onu göremedim. Elimin gösterdiği yerlerde, derin bir boşluk, olması gereken o sandalyenin arkasını, duvarı, tabloları görüyordum. Bir hayaletin hayatında böylesine yer kapladığını ilk defa fark ettim.

Bu derin ve acı durum, kısa zaman sonra eşimin beni bir ruh doktoruna götürmek için ikna etmeye çalışmasına dönüştü. Elbette benim de defalarca yaşadığım deneyimi asla inanmayacağını bildiğim bir “uzman” ile paylaşmamam kadar doğal bir sonuç olamaz. Eşyalarını, hayaletli resimlerini aldı ve gitti. Sonra onu görmedim. Konuşmadım. Bir daha karşıma çıkmadı nedense...

Biliyorum, geceleri çıtırtılar geliyor, biliyorum o fısıltılar, o sessiz ve ruhsuz telefonlar gerçek. Biliyorum, bazı gerçek insanlar oradaymış, gerçekmiş, hayattaymışlar gibi davranıyorlar. Biliyorum onlar, bazı insanların önünde elle tutulur, konuşulur, dokunulur hatta sevinebilir birer gerçek gibi geliyor.

Ama niye ben onları göremiyorum, duyamıyorum.

Galiba bir sebeple, bazı insanlar benim için hayalet oluyor. ❧

06.07.2009- Kozyatağı

İSMAİL SERT

ÇOK OYUNCAK

Bir sabah vakti.

Kimsenin parka gelmediği, gelmek bir yana, görmediği saatler...

Hızlı hızlı geçiyorlar yanından. Parkta kimseler yok. Bir babam, bir de ben varım.

Parkı doldurmuşuz ikimiz. Park dolu.

Çiğ taneleri süt gibi bu sabah. Süt kadar beyaz.

Babam bir eğilip bir kalkarak damla damla süt topluyor. Her eğilip kalktığı anda kabı biraz daha dolmuş oluyor.

Her yanımda oyuncak. Oyuncak dolu, oyuncaklı, oyuncaktan bir dünya.

Ben merdivenli bir oyuncakın basamaklarının dibindeyim. Yukarıya tırmanan merdiven ne kadar da dik görünüyor. Üstelik çok..., sayılamayacak kadar çok basamaklı. Bulunduğum yerden en üst noktasını, ulaşılabilecek son basamağı görebildiğimden emin değilim. Sanki bulutlara, bulutların ötesindeki bulutsuz boşluğa kadar uzanıyor merdiven. O kadar uzun...

Bundan daha uzun merdiven var mıdır acaba? Babama sormalıyım bu soruyu.

Peki ben hiç merdiven gördüm mü bundan başka? Yoo...!

Ağaçları var parkın. Meyvesiz ağaçlar... Bazılarına meyveli görünsünler, oyuncaklara uyum sağlansınlar diye taklit meyveler asmışlar. Herkes biliyor onların meyve olmadığını. Eliyle yoklamış, açıp bakmış gibi biliyor, içlerinin boş olduğunu... Ağaçların dalları fazlasıyla yorgun meyvelerin taklitliğini taşımaktan...!

Merdivenin ilk basamağı boyum kadar. Parmaklarımın ucuna basınca basamağa ulaşabiliyorum. Kendimi biraz daha zorlarsam başımı koyabiliyorum. Başımı koyup orada kalabilir, öylece uyuyabilirim. Zamanı bilsem takvim hesabıyla bir tahmin yapabilirim. Kaç ay, kaç yıl geçirebileceğimi anlatabilirim. Ama yapamam. Dedim ya, henüz sabahın erken saatleri.

"Kırk gün, kırk gece" diyebilirim belki. "Kırk güneş doğacak, kırk güneş batacak." "Kırk bahar, kırk sonbahar geçecek" ya da. "Bir tohumdan bir nar ağacı büyüüp meyve verinceye kadar" da diyebilirim.

"Bir koyun, avlu dolusu kuzu yavrulayınca kadar" da diyebilirim.

Babam hiç bakmıyor oyuncaklara. Hiç umursamıyor onları. Görmüyor bile olabilir. Yürüyüşüne baktığımda kuvvetle tahmin edebiliyorum bunu. Onlara çarpmasından korkuyorum. Ancak şu ana kadar çarpmadı her nasılsa.

Zaten bir bakışta göremiyorum babamı. Bir bakıyorum ayakları, bir bakıyorum kolları, sonra başı...!

Ne kadar uzun boylusun baba! Uzun boyun ve boyundan uzun bir sakınlığın var.

Nasıl bu kadar sakın olabiliyorsun. Sanki sen hiçbir şeyin peşinden koşmuyorsun, her şey senin ayağına geliyor. Başını hep ağır ağır çeviriyorsun. Sanki hangi yönde ne göreceğini biliyor gibisin. Sahiden biliyor musun baba?

Sonuna kadar gitmeliyim parkın ve oradan bakmalıyım sana.

Ellerin ne kadar büyük baba! Bu kadar büyük olmasaydı keşke. Sadece ben sığsaydım içine.

Ben sığsaydım ve kapansaydı ellerin. (Kim bilir nasıl kapanırdı!)

Bütün gücümü ve dikkatimi parmak uçlarıma yoğunlaştırıyor ve basamağa doğru itiyorum kendimi.

O kadar itiyorum ki; sanki boyum uzuyor. Yine de başaramıyorum.

Dönüp babama bakıyor, onunla göz göze gelmeye çalışıyorum.

Babam da bana bakıyor. Ama nedense görmemiş gibi davranıyor. Gelip elini uzatsa, sırtımdan dokunurse basamağa çıkmam hiç de zor olmayacak.

Anlaşılan, dünyanın en zor işini yaptığımı farkında değil. Oysa bana adım atmayı, merdiven çıkmayı o öğretecek. Artık nasıl yapacaksa...?

Anlatacak mı? Önce kendisi yapıp gösterecek mi? Bizzat yaptırarak mı? Tekrar ettirerek belletecek mi?

Çok yollar var parkın içinde. Herkes için, herkese göre yollar. Kısa ve kestirme olanlar, uzun ve ince olanlar...Kıvrımlı yollar...! İnişler, çıkışlar var. İnişli, çıkışlı yollar... Sonu olmayan, bir yere varmayan, sona gelindiği sanıldığında başa dönen yollar var. Başsız, sonsuz, göstermelik yollar...

Sallanan sepetler var. İçine oturan, bir öne bir arkaya doğru sallanan, etrafı zincirlerle çevrili sepetler... İleriye doğru gider gibi oluyor, ancak zincir çekince duruveriyorlar. Arkaya da gidemiyorlar. En arkada ve en önde, yukarıya doğru hafif bir hamle yapıyorlar sadece. Aldanmalık ileriye ve aldatmalık geriye...Oturamlar sallanırlar sepetlerde ya da sallanmak isteyenler oturuyorlar.

Buradaki hiçbir şeyin adını bilmiyorum. Mesela şu köşedeki, bir ucu yerde, bir ucu biraz havada, ince uzun tahta.! Ortada bir yükselti var ve tam ortasından oraya bağlanmış. İki ucuna oturulunca aşağıya ve yukarıya doğru hareket ediyor. Bir ucundaki indiğinde, diğer ucundaki çıkıyor mutlaka. Bir inene karşılık, bir çıkan...Bir çıkana karşılık bir inen... Aynı anda ikisi de çıkmıyor, aynı anda ikisi de inemiyor. Her defasında biri diğerine yukarıdan bakıyor. Ödeşiyorlar. İndiklerinde sıfır elde var sıfır.

Kumlar var parkın her yanında. Her adımda hareket ediyor, sağa sola kaçıyorlar. Onlar yüzünden kimse kendi yürüyüşünü yürüyemiyor. Yürüyüşler dalgalandırıyor, mesafeler karışıyor.

Elimle tutunuyorum ilk basamağa, önce dengeliyorum kendimi. Sonra bir ayağımı kaldırıyorum ağır ağır. Bir ayağım yerde, bir ayağım havada. Gözlerimi babama dikiyorum. Babam oralı olmuyor.

Mecburen önüme bakıyorum. Zaten geride bıraktığım, geriye dönüp arayacağım bir şeyim yok. Çıkabileceğim en yüksek noktayı görmeye çalışıyorum. Ne kadar hızlı olabilirse o kadar hızlı adım atmak, basamakları ikiye üçer çıkmak istiyorum. Bir an önce oraya ulaşmak, dünyaya oradan bakmak istiyorum. Asıl dünyayı oradan görmeyi umut ediyorum.

Oyuncaklar çok renkli. Her defasında boyanmaktan, kat kat boya sürülmekten yüzeyleri kalınlaşmış, tuhaflaşmış, garipleşmişler. Herkes için yeniden boyanıyor ve takdim ediliyorlar:

“Buyrun sizin için yeni baştan boyadık!”

Babamınsa dışında renk yok. Bütün renkleri içine hapsedmiş. Babamın sözleri var. Başkasına söyler gibi tekrar ettiği ama hep kendi söylediği sözler... Kelimelerini de azaltmış. Çok olabileceken azda karar kılmış, azla yetinmiş. Yüzü var babamın. Yaşamış, gün görmüş, yaşlanmış, dinlemiş, duymuş, şaşırmış, anlamış, bilmiş, görmüş, şahit olmuş, doymuş bir yüz...!

Basamakları çıkmalıyım. Basamaklar nasıl olsa küçülecek ben çıktıkça. Araları biraz daha daralacak.

En yüksek, çıkışın tamamlanıp inişin başladığı nokta hala görünmüyor. Ne uzun yol bu böyle!

Ne bitmez bir yol! Yukarı çıktıkça babamı daha iyi görebileceğim. Babam da beni görecek.

Hep dibinde durduğum merdivenli oyuncağa ilk defa dikkatle bakıyorum. Merdivenle çıkılıyor en üste kadar. Diğer yarısı aşağıya iniyor ve düz bir oluk sadece. En tepeden aşağıya inmek çok kolay. Kendini bırakman yeterli. Anında topraktasın. Düşeceğin yer başladığın yerin iki adım sonrası üstelik.

Bütün park bu oyuncak mı yoksa? Yoksa tek basamak mı bütün merdiven?

Geriye baktığımda, başladığım yeri görebiliyorum. O kadar yakın ki! Elimi uzatsam dokunabilir, bir avuç toprak alabilirim.

Bir adım atsam ileriye, kaymaya başlayabilir, kayar kaymaz toprağa düşebilirim.

Ne çabuk akşam oldu?

Neden göremiyorum babamı?

— Babaaa...!

— Nerdesin? Ne çok renkli plastik var burada? Ne çok oyuncak...? 24

ZEYNEP HİCRET

YABANİ ŞARKILAR

‘Gene açtı şu zenci yabani şarkılarını.’ derlerdi. Ne zaman aşağıdaki yokuştan bilinmedik dilde bir şarkı duyulsa hep böyle derlerdi.

Uzun boyu, upuzun bacakları, ak avuçları, uzun elleri vardı. Polise de böyle söyledim. Upuzun bacakları vardı, dedim. Tahta gibi kuru ve düz. Kıvrıcık saçlarının uçları yer yer ağarmıştı, dedim. Kafasında aynen bir koyunun yünü gibi karman çormandılar, dedim. Yirmi yıl var ki buralardadır. Hep o yokuşun kenarındaki teneke kulübede oturur. Bilmiyorum akar mıydı yağmurda o baraka... Oturduğu barakanın arka tarafı rampa bir araziye bakar. Yüksek apartmanlardan her bir şey atılır oraya. Çöp yığını gibidir, görseniz. Onun da tek manzarası bu çöp yığınıdır işte. Yamuk bir sandalyeyle çıkar oraya. Radyosunun sesini sonuna kadar açar. Hep o yabani şarkılar. Biz anlamayız dilinden. Hep o şarkıları dinler. Konuşmaz. Sesi nasıldır bilmez kimse. Yalnızca o yabani şarkılar işte. Eşlik eder mi o şarkılara onu da bilmeyiz ama kadınlar ağladığını söylerler. Kadınlar hassastır, anlarlar duygusal insanın halinden. “Gurbet kolay mı?” derler. Her halde zordur. Yalnız yaşar. Benim gibi çocuksuz, kimsesizdir o da. Ama benim gibi yurdunda değil. Ben kısa, o uzun boyludur. Dedim ya, upuzun bacakları vardır. Parmakları da uzundur. Bir gün, şimdi kim olduğunu hatırlayamayacağım biri, dinlediği şarkılardan birinin Kenya milli marşı olduğunu söylemişti. O günden beri Kenyalı biliriz onu. Ama polis ‘Nijeryalı’ dedi. Ne fark ederdi ki. Bir siyah adam işte. Üstelik benim gibiydi o da, yalnızdı. Bir o yabani şarkılar dışında sessiz, yurtsuz, çocuksuz, kimi kimsesi olmayan bir adam. Peşine mahalle piçlerinin takıldığı, pis zenci, diye bağırıcıları bir adam. “Pis zenci, gene ne aldın? Bize de versene aldıklarından.” Siyah uzun parmaklarını poşetin içine daldırır, erikti, çilekti dağıtırdı onlara. Tek kelime etmezdi. Yirmi yıldır değişmedi sessizliği. Sonra onunla dalga geçmez oldular, peşine takılmaktan vazgeçtiler, kimsenin gözüne batmadı gidip gelişleri. O yabani şarkılar olmasa hepten çıkardı ya aklımızdan. Ama ne zaman o şarkılar çalsa hatırlardık ki yokuşun orda bir ev var. Ev demeye şahit isteyen tenekeden bir ev. Yağmurlu günlerde su aldığı sanılan bir ev. İçinde bir adam var. Kenyalı siyah adam: Elleri uzun, boyu uzun, bacakları upuzun, avuçları ak pak. Yurdu bırakıp buralara gelmiş bu adamla dilimiz bir değil, düşüncelerimiz bir değil. Orada bir adam var. Soluduğumuz hava aynı olsa da özlemlerimiz aynı değil.

Polis, “dün gece neredeydin?” diye sordu bana. “Dün gece mi?” dedim. “Evet.” dedi; “Dün gece, sabaha karşı saat üçte.” Polis beni bilmez tabii. Bu Kenyalıyı da bilmezdi belki. Ama biliyormuş. Onun Nijeryalı olduğunu, burada kaçak yaşadığını, polis kayıtlarında aranan biri olduğunu, son yıllarda yasadışı bir örgütle başının belada olduğunu söyledi. Polis dedi ki bana; “Dün gece sabaha karşı nerdeydin?” “Evdeydim. Hep evdeyimdir.” dedim. “Ben de yalnız yaşayan, çocuksuz, kimi kimsesi olmayan bir adamım.”

Peki, dün gece birtakım sesler veya olağandışı bazı şeyler görmüş müydüm? Hatırlamıyorum. Zaten unutkanımdır. Dün de her zamanki gibi bir gündü. Yalnız bir adam nasıl olabilir ki başka. İştten yorgun gelmiştir. Ağır, salçalı, hep kötü yemeklerden yemiş, televizyon seyretmiş, sonra da uyuya kalmıştır oturduğu yerde. Çoğu zaman da kanepede. Ben de öyle dedim: “İştten geldim. Kötü bir yemek yedim ve kanepeye uzanıp televizyon seyrettim.” Polis; “Ne seyrettin?” dedi. Hatırlayamadım. Sonra dedi ki: “Dün gece sabaha karşı üç sularında aşağıdaki göçmenin kafasını kesip çöplüğe atmışlar. Senin camın önündeki çöplüğe...” “Orası çöplük değil ki!” dedim. “Orası bir vakıf arazisi. Hastane yapacaklarmış, senelerdir duyarız.” Polis; “Sana sorulanların dışında gevezelik etme.” dedi. “Sadece sorulara cevap ver. Şimdi söyle bakalım, maktulle hiç mi yakınlığın olmadı?” “Vardı.” dedim. “İkimiz de yalnız, sessiz ve kimsesizdik. Ama katiyen yabani şarkı sevmem ben. Hem o yurtsuzdu da. Sonra uzundu. Avuçları beyazdı.”

Yirmi yıldır polisten kaçan ve bizim Kenyalı sandığımız ama gerçekte Nijeryalı bir yabancıydı o. İki parça halinde de olsa sonunda yakalanmıştı işte. Polisler gittiler. Giderken biri dedi ki: “Bak, bizden yine de kaçamadı.” Tehdit eder gibiydi sesi. Oysa kısacık bir adamdı tehdit ettiği, yalnız bir adam. “Bizden kimse kaçamaz zaten.”

O zaman hatırıma, her gördüğümde Afrikalı maratoncuları hatırlatan o tahta gibi kuru ve düz bacakları geldi. Hep kaçabileceğine, kimsenin ona yetişemeyeceğine inandırmıştı beni bacakları. Ama Azrail bir bıçak olup dayanmıştı boğazına. Saat üç civarıydı. Kesip atmıştı yabani şarkılarını. Tam da benim camın önündeki çöplüğe. O da sessiz, kimsesiz bir adamdı. Benim gibi yalnız... Bir o yabani şarkılar işte. Bir onlar vardı yaşadığını hatırlatan. Ne zaman yokuşun oradan bilmediğimiz lisanda bir şarkı duysak böyle derdik: “Gene açtı şu zenci, yabani şarkılarını.”

Polis, onu dün gece sabaha karşı saat üçte iki parça halinde yakaladı. Oysa uzun bacakları vardı. İnsana Afrikalı maratoncuları hatırlatan, tahta gibi kuru ve düz, upuzun bacakları... Katiller, kesik başı benim camın önündeki çöplüğe atmışlar.

Bir de o yabani şarkılar.

Hep o şarkılar yedi başını. ❧

ESRA DEMİRCİ

VİRGÜL

O sabah, o kapının önünden geçerken sabahın sahibine övgüler yağdırırcasına şakıyan serçelerin şükür nidalarına dalmıştı aslında. Nasıl bir vaveyla ile seher vaktini selamladıklarını hayret ve dehşetle dinlerken, o an bir sesle daldığı hülyadan uyandı. Açık pencerenin ardından gelen sese kulak kesildi.

O pencere sıradan bir pencereydi. Ses ise sıradan bir ses. Ama içindeki merak bütün bu sıradanlığı altüst edip birkaç adım geri seğırtmesine sebep oldu. İşte şimdi pencerenin tam önündeydi. İçeriden gelen sese istemeden kulak kabartmıştı. Bir hıçkırıktı bu. Şiddetli bir ağlamanın ardından gelen bir hıçkırık. Pencerenin önündeki kanepede ellerini yüzüne kapatmış ağlayan bir kadının hıçkırıkları. Ağlarken titreyen omuzları, açık pencereden, rüzgârla sağa sola salınan perdenin aralığından görülebiliyordu.

Hayır, bakmamalısın diye geçirdi içinden. Bu yaptığın anlamsız, uygun-suz ve de çok gereksiz. Yoluna devam etmelisin. Başka zaman olsa dikkatini bile çekmeyecekti. Yine çekmemeliydi.

İçinin sesine kulak verip birkaç adım ilerlemişken, daha ağır basan merakıyla tekrar geriye, pencerenin önüne döndü. Bu kez perde daha da açılmıştı ve kadının ağlarken titreyen omuzlarından aşağıya akan gür, kumral saçları, sabahın ilk ışıklarıyla seçilebiliyordu. İçinden ne çok şey geçti bir anda. Eşiy-le tartışmış olmalıydı, adam çekip gitmiş, kadın da çaresizce ağlamaya başlamıştı. Belki boşanacaklardı.

Ya da çok sevdiği birinin acı kaybıdır ağlama sebebi. Yoklukla varlık arasında kalakalmışlığın şaşkınlığıyla ne yapacağını bilemeyerek ağlamaya başlamıştır.

Kimbilir işten atılmıştır belki. Zor bir durumdadır. Hayatta hiçbir zaman istediği yerde duramamış, istediği gibi olamamıştır.

Tam o esnada kadın, oturduğu yerden ani bir hareketle kalkıp karşısındaki masaya yöneldiğinde, o da pencerenin önünden çekilip kafasında şekillenen ihtimalleri çıkarıp atıyor. Kadın, masadaki kâğıda bir şey yazıyor. Sonra bir an öylece durup yazmayı bırakıyor, karşı duvardaki tabloyu seyre dalıyor.

Tabloda uzun boylu bir kadın. Sarı saçlarını rüzgâra salmış, başını göğce doğru uzatmış. Açık şemsiyesi, yana düşmüş kolunda eğreti duran, sefil bir kadın silueti.

Bir süre sonra bakışlarını tablodan çekip tekrar kâğıda yönlendiriyor, ani bir hareketle kâğıdı buruşturup açık camdan dışarı fırlatıyor.

İşte o anda, görüleceğim korkusuyla nasıl bir refleksle geri çekildiğini bilemiyor. Dışarı atılan buruşturulmuş bir kâğıt parçası ile bir şeye nokta koyuyor âdeta kadın. Işığı kapatıp başka bir odaya geçiyor. Sönen ışıkla biten bir şey...

Bulunduğu yerden, kaldırımın köşesine düşen kâğıt parçasına doğru ilerliyor. Kâğıdı alıp açtığında, zihninden geçen her şey, oluşan bütün ihtimaller tuzla buz oluyor. “Bu muydu?” diyor içinden. Bunun için miydi onca gözyaşı, onca hıçkırık. Neydi şimdi bu, bir oyun mu? Biri dalga mı geçiyordu kendisiyle?

Kâğıdı bir hınçla buruşturup az önce kadının attığı noktadan çok daha öteye, olanca hırsıyla fırlatıyor, neredeyse kaçırmak üzere olduğu servisine yetişmek üzere sokağın köşesine doğru ilerliyor.

* * *

Ağustos ayının insanı çileden çıkaran yapışkan sıcağından yakınan oda arkadaşı Çetin, yine aynı şikayetçi edasına bürünüp:

— Yaşanmaz bu şehirde kardeşim, diyor. Bir trafiği, bir de şu sıcağı nedeniyle yaşanmaz.

Sabahki olayın etkisi ve henüz üzerinden atamadığı gerginlikle ve olanca saldırganlığıyla:

— Abartmıyor musun biraz, diyor. Bu beklenmedik ünlem, Çetin’i olduğu kadar yan odadan sesine yetişen çaycı Atiye hanımı da şaşırtıyor. Odanın kapısı önünde kalıyor bir an.

Çetin, konuştuğuna çoktan pişman, beklemediği bu ani tepkiyle kırgın, önündeki gazeteleri karıştırıyor. Kapının gerisinde kocaman açılmış gözle riyle içerideki gerginliği anlamaya çalışan Atiye hanıma dönüp:

— Çetin beyle bana iki çay lutfen, diyor. Kadın, ses tonundaki ikazı anlayıp başını sallayarak mutfağa yöneliyor.

Aralarına gergin bir sessizlik bağdaş kuruyor. Bu gereksiz sessizliği dağıtmak için oturduğu yerden doğrulup yan masadaki Çetin’in omzuna dokunarak:

— Hadi ama, diyor. Yapma...

Çetin oralı bile değil. Kırgınlığını iyiden iyiye belli etmek istercesine duymazdan gelip gazetesine gömülüyor. Tam o anda istem dışı:

— Çetin, diyor, virgül, desem ne dersin?

Az önceki kırgınlığını bir anda unutup sesine yüklediği alaycı tonlamayla:

— Saçmalıyorsun, derim, diyor.

— Hayır, lutfen. Söyle. Şimdi evet, durduk yere sana, virgül, diyorum. Tek başına, önüne sonuna bir şey eklemeyen, bir cümle içinde kullanmadan, dümdüz; virgül.

— Dostum kafan karışık senin. Tatile çıkmamakta direktmen sebep oldu buna. Bence şu tatil işini bir kez daha...

— Sabah, durağa doğru yürürken, önünden geçtiğim evin açık penceresinde gördüğüm ağlayan kadın bir kâğıda bir şey yazdı. Sonra hınçla buruşturup camdan fırlattı.

— Eee?

— Kâğıdı düştüğü yerden aldım. Hemen açtım, büyük bir merak vardı içimde.

— Sonuç?

— Kâğıtta büyük harflerle “VİRGÜL” yazıyordu. Düşünebiliyor musun, sadece “virgül”

— Demek bu yüzden...

— Çetin! Bir kadın boğucu bir ağlamanın ardından bir kâğıda neden sadece “virgül” yazar?

— ...

— Ve neden âdeta korkarcasına fırlatır onu?

— Noktadan korktuğundan.

— Nasıl?

— Kadını böyle ağlatan muhtemel bir bitiştir. Bir ayrılış, bir kayboluş, bir yitiş. Bunların hepsini zihninde sıraladığında nokta'ya işaret etmez mi?

— Eder.

Çetin bir müddet durup soluklanmak ister gibi gazetesini katlayıp yan tarafa bırakırken devam ediyor:

— Kadın muhtemelen, kurulu düzeni gereği emin adımlarla hayatına devam ederken, upuzun bir cümle kurar gibi yaşarken, arada durup soluklanmak için kullanılmış bir virgülmüş gibi hissettiğinde...

Tam burada Atiye hanım, elindeki tepside biri demli biri oldukça açık iki çayla içeriye giriyor. Artık alıştığı üzere, demli ve üç şekerli olanını Çetin'in masasına, açık ve tek şekerli olanını ise onun masasına bırakıp hâlâ devam eden şaşkınlığı ve merakıyla istemeye istemeye odadan çıkıyor.

Bu durum canını sıkıyor. Çünkü Çetin'in, konuşmanın bölünmesinden hazzetmediğini ve bir kere kesilen sohbeti bir daha devam ettirmeyeceğini çok iyi biliyor. O da arkadaşının ısrar etmeyeceğini bildiğinden “kolay gelsin” diyerek masasına bırakılan çayından bir yudum aldıktan sonra evraklarına gömülüyor.

* * *

Akşam iş dönüşü, servisin bıraktığı sokağın köşesinden, yüzüne vuran hafif bir rüzgârla eve doğru ilerlerken, gün boyu aklından atamadığı o kelimenin etkisiyle yine o eve, o pencerenin önüne doğru yöneldiğinde...

Açık pencerenin çoktan kapandığını üzerine büyük harflerle “SATILIK” yazılmış bir kâğıdın cama yapıştırıldığını gördüğünde, el yazısını hemencecik tanıyveriyor. Evin önüne park etmiş nakliye aracına içerideki eşyaları taşıyanlardan sonuncusu: “Tamamdır abi, gidelim.” dediğinde açık kapıdan dışarı çıkacak son kişiyi arıyor gözleri. Dışarı çıkan olmuyor. Açık kalan kapıyı sonradan fark eden az önceki işçi, geri dönüp kapıyı kapattıktan sonra; “Bu iş de burada bitti.” dercesine iki elini çırparak kamyonun ön koltuğuna kuruluyor.

Hızla önünden geçen kamyonu, bir süre sebepsiz bir hüznle seyre daldığını fark eden olmuyor. Cama asılmış “SATILIK” yazısına son bir kez bakıp sokağın diğer ucundaki markete doğru yönelirken, içinde bir yerde bir virgül kırılğanlığının yer ettiğini hisseder gibi oluyor. 24

CANAN OLPAK KOÇ

ANAHTAR

Gecenin kör buçuğunda bu ihtiyar bunak hala ne yapıyordu? Oysa karşı kaldırımında kendisini izleyen bir çift gözü üzerine oynadığı son ganyan, sol cebindeki piyango bileti bu şaşılası elektrik faturası ihtiyar kadar heyecanlandırmıyordu. Son üç gündür gözetlediği bu evdeki ihtiyar, eski filmlerde gece yarısını bekleyip kurban olarak seçilen ve nihayetinde ölümle biten o artistik karakterlerin son karelerine benziyordu; gölgeler içinde görünen perde arkası hali ile.

Neyse ki ramazan ayı geçmişti. Sabahın henüz karanlık ilk saatlerinde insanları sahura davet eden davul sesleri ile sanki tüm hırsızlar için de mesa-i bitim saatini gösteren boru ötüyordu. Sanayi şehirlerine has boru sesi bu mal hırsızlığı için gelen adamlara titrete titrete yalnız kula değil yaratana da bir şey borçlanmış olduklarını hatırlatıyordu. Çocukluğu işte, henüz helal lokmanın tükenmediği küçük bir fabrika şehrinde geçmişti. Babaların eve dönüşünü müjdeleyen boru sesleriyle, hakikaten kelli felli bir adamın ağzına götürdüğü uzun ve ortası delik yuvarlak bir nesneyi üflediğini hayal ederdi. Semaver'de Ali olurdu, tatlı sohbetler bölerdi ancak düşlerini. Şimdi öyle mi ya, uykular kalmadı bölünecek kadar. Herkes bir atıkla başlamadı mı yolculuğuna, bazıları aslına dönüyor işte, diye teselli ederdi kendini kalbini karartmadan yalanlar.

Ramazanda işler ya kesat giderdi, ya aceleye gelirdi. Sahura kalkanların bir bir yanan lambalarının sokağa vuran ışığında o günkü hâsılâtın kısa gün karı olduğunu düşünerek yürüyen bu adamlar evde çocuklarına çikolata götüren bir baba kadar helal, haram kavramına aşına idiler. Bu elzem his olmasa idi belki de aç kalacaklardı. Öyle ya çalmayı alışkanlık edinmiş hastalar dışında hırsızlık yapanların da bir gerekçeleri vardı elbette.

Şu an onu işinden eden davul sesleri yoktu. Yaptığı son araştırmalarda mum dibine ışık vermez atasözünden hareket ederek etrafındaki mumlara bakınıyordu. Vermelilerdi çünkü nice zamandır karanlıktaydı. Günlerdir tereddütler, soru işaretleri yüzünden bir nihayete ulaşamadığı bu son kararı alıp sokağın en gösterişli marketine doğru yollandı. Amacı nikotinle beynini açmaktı. Bir paket sigara alıp kasaya yöneldi. Kasa kuyruğuna girmiş amcanın işi uzun sürecek gibiydi. Biraz da yaşının vermiş olduğu unutkanlıkla olacak elindeki erzak listesine tekrar tekrar bakıp aldıklarının üzerini kırmızı kalemle çiziyordu. Bulamadıklarını ise boş bırakıyordu. Doğru ya, burada yoksa

başka yerden alır. Veresiye değil. Parası olanın bu dünyada keyfi yerindeydi. Olmayanın ne aradığı çok şey oluyordu, ne de olsa alabiliyordu.

Yeşil zeytin,
Kaşar peyniri,
Pastırma...

Tamamlar ve kırmızı çizgilerle dolmuş liste uzuyor da uzuyordu. Sinirlenmeye başlamıştı. Bey amca eksik yiyeceklerin gelip gelmeyeceğini sorarken kasa görevlisi de sıkılmış olacak ki fişi kesip eline tutuşturuyordu. İhtiyarın aklında ise hala bulamadığı tam yağlı beyaz peynir vardı. Ona göre her şey en halisinden olmalıydı. Ucuz mal; kötü mal, derdi hep. Ucuz ya kesin bir bit yeniği vardır. Üretildiği yer pistir. Kara böcekler dolaşır ucuz malın üzerinde. Üretenler iş elbisesi giymemiş eldivensiz işçilerdir. Ya pahalı öyle midir? Bilinmez ama öyledir muhtemelen.

İhtiyar, bir taraftan torbalara doldurduğu erzakını ellerine almaya çalışırken diğer yandan listesini ve kalemini cebine yerleştiriyordu. O sırada cebinin kılıfı dışarı çıktı ve o gürültüde duyulması pek de ihtimal dâhilinde olmayan bir pıt sesi ile anahtarı yere düştü. İhtiyar bunun farkına varmadı bile.

Hemen arkasında olduğu için aslında tam o anda bunu görmüştü. Fakat içinden adama anahtarını düşürdüğünü söylemek gelmedi. Senelerce kişisel gelişim kitaplarında okutulmuştu bu öğreti. İçinden ne geliyorsa onu yap. Çünkü bu senin hayatın... Onun bu tür kitapları okumadığı muhakkaktı. Şu halde söylememe nedeni ancak son aylarda çektiği para sıkıntısına ve işsizliğe dayandırılabilirdi. Aklına hemen şu an yaptığı gayri ahlaki hareket gelmemişti. Gayet iyi niyetli, ihtiyarın torbaları taşımasına yardım etti. O iyi bir çocuktuk; büyüdü, iyi bir adam, iyi bir de vatandaş oldu. Ama bu kadar iyi olmasına rağmen hala işsiz güçsüz, beş parasız, hiç bir yere ait değildi. O iyi birisiydi. Bu nedenle ne ailesine ne devlete karşı gelebilir, onlardan hak talep edemezdi. O, iyi birisiydi ve yalnız iyiler köle gibi yaşıyordu öz vatanında. Fikri değişti birden. Demek ki kötüydü. Şeytan ile melek uzlaştı. Kötünün iyisiydi.

Usulca eğildi. Hiçbir şey olmamış gibi anahtarı muhtemelen ihtiyarın rahmetli karısının ördüğü belik şeklindeki ipinden tutup aldı, aldığı gibi de cebine indirdi. Omzundaki meleklerden günahı yazana biraz beklemesi söyledi ve aslında zaten biliyordu bekleyeceğini. Küçük bir çocukken gittiği cami kurslarında hoca söylemişti. Allah sabreder bekler, kulum döner mi diye. Melekler de tembihli olmuş acele davranmamaları konusunda. Yardım etmişti ya yazılmıştır o sevap hanesine. Günah cebimdeydi. Cebi sahip olmadığı bir evin anahtarı ile tanışmıştı. Çocukluğunda annesi gezmeye gider anahtarı da yanında götürürdü. Niye bize vermiyorsun dediğinde, ben yokken evi dağıtırsınız diye bir bahane uydururdu. Sonradan anlamıştı ki babası ara sıra evde gayri ahlaki işler yapar, annesi de hep basmak istemiş onu.

Daha geçinecek parası olmayanlar için anahtar ciddi bir yükü. Mülk sahibi olmaksa uzak bir hayal... Bazen yiyeceklerin de kiraya verilebilmesi üzerine düşüncelere daldığı olurdu. Hayat, kirasını ödeyebildiği oranda hak veriyordu insana. Midneyi kandırdıktan sonra istifra ile içinden çıkarsa ve alın işte; siz beynimi, ben midemi kandırdım deyip sahiplerine uzatabilsen. Mütemadiyen sürse böyle hayat... Ta ki bir dilim baklava için dokuz ay hapisli-ği istenen çocuklar büyüüp açlığın fiziksel bir ihtiyaç olduğunu ispatlayan araştırmalar yapana dek Sonra ne mi olur. Bu çalışmalarla bir yere varamayacaklarını anlaşıp baklava açmayı öğrenir bu çocuklar.

Vardır yedek anahtarı eskilerin güngörmüşlerin. Hiç mi dikkatsiz bir anlarında kapıda kalmamışlardır sanki. Yedeklerini terlik içinde kapı önüne ya da pas pas altına koyan çok kişi vardır bu memlekette. Muhtemelen ihtiyarın da yıllarca kullanacak yer aradığı bu yedek anahtar nihayet işe yaradı; yoksa ihtiyar, kapıda kalmanın ne sıkıcı bir durum olduğu ve bu saatte çilingir bulunmayacağı gerçeğini öğrenecekti.

İşte o gün bugündür gecenin bir yarısı karşısında durduğu evi ve ihtiyarı düşünüyordu. Anahtar hala cebindeydi. Aklında, planladığı eylemi haklı çıkaracak öyle serenatlar geçiyor ki. Kalbiyse yine muhalif... Ona tıkıyordu kulaklarını. Hadi hadi bunak, söndür artık şu lambanı. Kırklarda yer kalmadı, cee başka ne derdin isteğin olabilir bu yaşta ve gecenin bu saatinde.

İhtiyarın aklını kaç gündür ilk üç dizesini yazıp da son bir dizesini getiremediği bir dörtlük meşgul ediyordu. Hangi kelimeyi koysa oraya sırtıyor, yerini beğenmiyordu. Kelimeler de insanlar gibi bir yere, müsait bir yere aittir demek. Gecenin bu saati önünde defter, düşündü de düşündü. Duvarın tam karşısına gelen kısmında karısıyla çektirdikleri siyah beyaz bir resim asılıydı. Masanın diğer tarafında kitapların bulunduğu raflar vardı. İhtiyar, içlerinden bazılarını tek tek elledi, okşadı. Kalın kitapların arasında ince, bir o kadar da eski bir kitabı çekip aldı. Bu, ta okul yıllarından tanıdığı bir arkadaşına ait şiir kitabıydı. En az elli yıllık vardı. Kapakları neredeyse üzülmüştü. Birkaç kez tamir gördüğü kesindi. Kitabın üzerindeki Garip Necdet ismi silinmiş, belirsiz bir izden ibaret kalmıştı. Kitabı itina ile açtı. Rasgele şiirlere göz gezdirmeye başladı. Öyle birine geldi ki durdu kaldı. Necdet'in şu şiiri ne kadar da kendisinininkine benziyordu. Son dizelerden birisini alıp kendisinininkine koydu, şaşırdı. İnanılmaz derecede uyum sağlamıştı. O an aklına bir şeytanlık geliverdi. Şimdi şu dizeyi alsa, kendi dörtlüğüne, daha doğrusu üçlüğüne koysa kim bilecekti ki. Necdet bu kitabı küçük bir Anadolu şehrinde çıkarmıştı. Onda da kendi çabalarıyla... Ancak üç beş kişinin eline ulaşmıştır, onlarda da kitap çoktan kaybolmuştur. Geriye olayın vicdani tarafı kalıyordu. Doğru bir davranış mıydı yaptığı. Doğru olması gerekiyordu. Kimler yapmamıştı ki daha önce. Şeyh Galip'in bile...

Nihayet dörtlük tamamlanmıştı. Karısının resmine bir öpücük kondurdu. İçi rahat, ışığı söndürdü. Yatağına çekildi. İşte o vakit dışarıdaki “Hele şükür bunak yattı.” dedi içinden.

İhtiyar, uykuya karışık rüyalarda bir kapı, anahtar sesi duymadı değil. Lakin kaybettiği anahtarı çoktan unutmuştu. En ufak evham, tereddüt duymadan uykusuna devam etti. Şayet gecenin davetsiz konuğu acemi olmasa tatlı uykusunu hiç de bozmazdı. Az sonra yere düşen kitap sesiyle yatağından fırlayacaktı. İyi ki Necdet’in kitabını masada unutmuştu. Veya belki de her iki taraf için de gecenin en kötü sürprizi bu olacaktı. Yazmak ne lüzumlu erdemdi. Yaşadığın dönemde kendi yalnızlık denizinde boğulmamak için yazdıkların senin zamanın dışında da sürdürüyorlardı nefes alış verişlerini. Bir vesile ile de ilan ediyorlardı yaşadıklarını zamana.

Işıklar söndükten sonra bir müddet beklemişti. Ayaz vardı. Yıldızlar parlıyordu gökyüzünde. Soğuktan dişleri tıkırdıyor, nefesi dumanlı çıkıyordu. Davullar neredeyse çalınacaktı. Soğuğun sinirlere iyi geldiği muhakkaktı. Yoksa şimdiye değin çoktan bir Raskolnikovluk yapmıştı. Hele şükür bunak yatmıştı. Temkinli, korkak, heyecanlı, acemi adımlarla karşıya geçti. Usulca çitlerin üzerinden aştı. Zeminden yüksek evin giriş kapısına çıkan merdivenlerden kedi sessizliğiyle, kurbağa hızıyla, tavşan cesaretiyle yürüdü. Anahtarın hala sol cebinde olması garip geldi ona. Anahtarı çıkardı, sokmak için deliği aradı, bulamayınca üzerine bir kat daha gerginlik çöktü. Az sonra içerdedi. Yine aynı ihtiyatla koridordan, salon olduğunu düşündüğü tarafa yöneldi. Tahmini onu yanıltmamıştı. Salonun kapısını usulca aralayıp içeri süzülürdü. Ve henüz hiçbir şeyi alma teşebbüsünde dahi bulunamadan kitabı masanın üzerinden düşürdü. İhtiyarın uyandığını, diğer odadan ne olduğunu öğrenmek için salona geldiğini biliyordu. Ama kaçamamıştı. Karanlığın ortasında ona çok uzun gelen bir bekleyişle kalakalmıştı. Derken ihtiyar, ışığı açtı ve yüz yüze geldiler.

Karşılıklı ilk şaşkınlık ve korku halinin ardından ihtiyar, korkunun da verdiği babacanlıkla konuştu:

“Seni tanıyorum. Geçen gün marketten aldıklarımı taşımama yardım etmiştin. Yoksa kaybettiğim sandığım anahtarı da sen mi almıştın? Niçin hırsızlık yapıyorsun? Çalmak insanlığın en büyük ayıbı.”

Diğeri utançla başını eğerken hiç de yeri ve zamanı olmamasına rağmen masanın üzerindeki şiiri fark etti:

“Evet, dedi. Çalmak insanlığın en büyük ayıbı. Demek Necdet amcamı tanıyorsunuz. Biliyor musunuz o, kitabını çıkarmak için babamdan aldığı borcu ödeyemeden ölmüş.”

OSMAN KOCA

YANGINDAN SONRA

Begüm'e söylemişler. Yangında yitip giden babası değil, meğer bi başka-sıymış. Kızcağız perişan yine de. Babası hâlâ kayıp çünkü. Sormuş, so-ruşturmuş; ne gören var, ne bilen. Öğleden sonra gitmemiş okula. Bi an ol-sun ayrılmamış yangın yerinden. Araf'ta düşünceleri. Bahçede ahlattan, ahu-dududan eser yok.

Minareden sesleniyor muhtar Reşit. Seslenmiyor, feryat ediyor mübarek. Ahir zaman gelmiş kapıya dayanmış sanki. Velveleye vermiş ortalığı. Konu komşu toplanmış, seyirlik bi eğlenceye dalarmış gibi oturup alev topundan arta kalanları temaşaya koyulmuş.

Çavuş Adem, her vakitki sükunetini muhafaza ederek yaşıyor Begüm'e ve ancak titriyor Begüm. Tepeden tırnağa, zangır zangır hem. Omzuna dokunarak:

— Sakin olunuz. Babanıza rastlamadık içeride.

Sakin olacak olmasına da; babasının yokluğuna mı yansın, koskoca bağevi-nin küller altında kalmasına mı; bilmiyor, bilebilmiyor kızcağız, hayıflanarak:

— Sağolunuz.

Başka da bi şey demiyor. Hıçkırıklara boğuluyor. Kendini atıyor, paralı-yor. Bu arada koşarak geliyor Enes. Nefes nefese. Meraklı gözlerle etrafını kolaçan etikten hemen sonra sesi siyah, simsiyah dumanlara karışıyor:

— Begüüm, ne oldu?

Eteğindeki çökrüyü bitirende konuşacak Begüm. Ne ki tekli sayrılar coğ-rafyasının henüz arifesinde. Böylesi anlarda daha metin ve selimdir Çavuş. Ağzı laf yapar, şöyle ki:

— Trafodaki patlama eve sıçrayınca...

Ertesi, bildik izah matinesi... Gözlerindeki merak gidiyor, yerine kaygı, korku geliyor. Yuvasından fırlayacakmış gibi duran kirli-beyaz bebeklerini, hangi ev dercesine Çavuş'un is-karası yüzüne çeviriyor ve sessiz film izler gibi kopup giden, gönül koyup biten şeritleri ağzından kerpetenle alıyor:

— Ölü yok, Allah'a şükür.

Begüm, taştan çitin kenarına çömelmiş, ivedi tarafından uslu bir akliyecci-ye ihtiyacı varmışçasına korkulası derecede hissiz ve sakın ama titremeleri devam ediyor.

Durur mu Enes... Aksonlu dünya döndüğüne göre... Tepesinde iki saksa-ğan, alabanda iskele gibi düştü devrilecek.

İyi bilir bu alazları. Rüzgarın önüne düşüp toprakla birlikte yanaklarını da kızartan, güneşin tunçtan hırsı bu alazları, harman yerinde ziyadesiyle tatmış, tattırmış ama bu yakıcı eylemden etkilenen bir hane olduğunda -ve üstelik bir düştten daha masum- düştüğü yeri yakanın ateşten çok insan olduğunu erken anlamının hüznüyle niceler az mı kahrolmuştu? Begüm'ün yanına geldi, usulca eğildi ve:

— Baban, evde değilmiş!

Kurguyla gerçek arasında bocalayıp tercihini kurgudan yana kullanan ve yanıp tutuşan hayallerinin andacına iğreti bi çentik konduran genç kız, bomboş gözlerini sesin geldiği yöne çevirdi. Konuşacak gibi oldu bi ân. Dudakları titredi ve fakat gerçeğe dair dışarıya hiçbir şey sızdırmadı.

Ertesi gün bardaktan boşanırcasına yağıyordu rahmet. Anayolu sel götürüyor, ardıl su çukurları, armonikalar gibi derin çentikler arasında kendine yapay yolculuklar bulup çamura karışan toprakla eğmeçleşip aşağı mahalleye doğru akıp gidiyordu. Arozözler, traktörler, römorklar garajlara çekilmişti. Koyu, gri bulutların hıncahınç öfkesine yakalanan meydanda kimsecikler yoktu.

İlk geçmiş olsuna muhtar geldi. Ne ki onunla hiç ilgilenmedi Begüm. İlenç yüklü bakışlarını tavandaki kirli noktaya sabitleyip kayıtsız bir sesle sordu sadece:

— Babamdan haber var mı?

Başını iki yana salladı muhtar. Tarak özürlü tek tük kırçıl saçlarını sıvazlayıp yan bölmeye geçti. Yayvan dudaklarını bir palyaço titizliğinde korumaya çalıştı bu arada Begüm. Dünden arda kalanları düşündükçe paralanıyordu beyni. Büyüdü gözleri yine. Bu, bugün üçüncüydü. Donuk gözlerini tavana dikip vahiy bekleyen bir yalvaç dürtüsüyle bağdaş kurdu yeniden.

Sustu. Güldü. Güldü. Sustu. Kahkaha patlattı. Hüngür hüngür ağladı. Tomurcuk göğüslerini yatırıp yere debelenmeye başladı. Yan tarafta eğreti oturan muhtar koşup geldi. Anlamsız sözler sarf ederek tuhaf hareketlerde bulunan genç kızı kollarından yakalayıp sakinleştirmeye çalıştı.

Akrebin yelkovanla rakısı yarım voltayı buldu bulmadı; genç kız, kendine geldiğinde bir kabustan uyanmanın kahııyla sımsıkı yumdu gözlerini. Yüzünü ekşitip dudaklarını kemirdi, ağzında kekremsi bir tat varmışçasına armudî çenesini büzerek ağır ağır salındı durdu.

— Kendi haline bırakın lütfen, birazdan geçer.

Sesin geldiği yöne çevrildi muhtarın tarak özürlü bücür kafası. Konuşan buz gibi sesiyle Enes'ti. Gerisin geri çekildi muhtar. Salondaki boşluğu Enes'in solgun silueti kapladı. Ağlamaklı gözlerle yanaştı Begüm'e. Kırılarak döküldü sözcükler ağzından:

— Geçti Begüm, hepsi geçti...

Ne ki babacıldı genç kız. Umuda yelken açan nefesiyle dalgınca ortaya sordu:

— Babam geldi mi?

Evet demeyi ne çok isterdi oysa. Teselli havasında geçiştirdi:

— Yoldaymış...

Titredi Begüm. Ağzından sarımsı balgam geldi. Boğazını sıkıp ölgün gözlerle Enes'i süzdü. Atsinekleri uçuşuyordu avluda. Yağmur şiddetini daha bi arttırmış, görüş mesafesi neredeyse sıfıra düşmüştü. Sendeleyerek ayağa kalktı Enes. Pencereye doğru yürüdü usulca. Camdan dışarıyı seyrederken gözleri yağın yağmura eşlik ediyordu. Çekti içini, sıktı dişlerini. Dokunsalar boşalacak gibiydi.

Bağırtilar yükseldi o sıra bahçede. Begüm'ün küçük kardeşi Bızdık Ali, sırlıslıklam girdi içeri. Sorulmasına fırsat vermeden Bindallı'nın çitten atlayıp yaylaya doğru kaçtığını söyledi. Duyar duymaz çatıldı kaşları muhtarın. Suçlusu Begüm imiş gibi sertçe baktı genç kıza. Ardından hayıflanarak dışarı çıktığı gibi gözden kayboldu.

Önce yangın, sonra babası Begüm'ün, şimdi de kısarak Bindallı...

İki gündür tuhaf şeyler oluyordu mahallede. Yapmacık bir gülüşle Enes'i süzmeye devam etti Begüm. Ardından kardeşine çevirdi dalgın gözlerini ve aynı şeyi ona da sordu:

— Babam evde mi?

Suyunca gitmek için cevap vermedi Bızdık. Cebinden çıkardığı çörküyü ablasına uzattıktan sonra mini-minnacık adımlarıyla mutfığa geçti.

Bir tek bahçedeki peykeler, su taşkınlarına göğüs gerebilmişti dışarıda. Kasımpatılar, belemirler, kuşkonmazlar, yaseminler teslim bayrağını çoktan göndere çekmişti. Saate baktı Enes. Akreple yelkovan tek-vücuttu. Komodinden aldığı draje kutusunun kapağını özenle açtıktan sonra avucunda tuttuğu hapi aynı özenle Begüm'e uzattı:

— Su getireyim.

Bu isteğe karşılık, aman dileyen gözlerini Enes'e dikerek istemem diye mırıldandı. Ardından hapi yutar yutmaz derin bir uykuya daldı.

...

Sular karmaya yüz tutmuş, yağmurun dehşeti kaybolmuş, gübre kokulu balçıklar su çukurlarıyla dolmuştu. Direncini yitirmemeye gayret ederek genç kızın odasına girdi Enes. Acılar içinde kıvranıyordu bu sırada Begüm. Endişeyle yatağın yanı başına geldi. İyice sokuldu. Genç kız, mırıltilara karışan boğuk sesiyle habire sayıklıyordu:

— Kirlenen duygularımla düşüncelerim, kirlenilen ruhumla bedenim...

Yanan genzine, düğümlenen boğazına, ifritten beter düşüncelerine aldırış etmeden Begüm'e baktı. Kaskındı. Susuzluktan damarlanan dudakları, diş etlerinden törpülen bir çift pıhtıyla kanlanmıştı. Sayıklamaları boyunca hep aynı şeyleri söyleyip durdu: "Kirlenen duygularımla düşüncelerim, kirlenilen ruhumla bedenim..."

...

Sabaha karşı döndü Hikmet bey. Elindeki tahlil kağıtlarıyla filmleri masaya gelişigüzel bırakıp kızının odasına koştu. Kapıyı usulca araladı. Uyuyordu Begüm. Alnına sıcak bir buse kondurduktan sonra yorganı çekti üzerine. Ardından Bızdık'ın yanına gitti. Elleri, dizlerinin arasında horulduyordu. Onu da öptü. Sırlısıklam olduğunu henüz hatırladı. Salona geçti. Üstünü değiştirdi. Zamandan zemine yayılan ezan sesiyle titredi içi. Balkona çıktı. Karşıdaki firavun takıntılarını seyre daldı bi süre. Üşüklendi. İçeri girdi. Ruh, sükunete kavuşsun için kutsal suyla arınıp yüce kudretin huzuruna geçti.

Yorgundu. İki gündür hastane koridorlarında koşturmaktan değildi ama yorgunluğu. Doktorun eline tutuşturduğu tanıyı anlayamamış, hatır minnet bi hemşireye okutturmuş, sonuçta kızının kronikleşmeye yüz tutan psikozla karşı karşıya kaldığını öğrenince dudakları uçuklamıştı. İlk orada duymuştu psikozu ve yine ilkin orada öğrenmişti ne menem bi illet olduğunu.

Uykulu gözleriyle kanepeden doğrulduğunda saat sekize geliyordu. Sol böğrünü tutup belinde yuvalanan dikilgene rağmen mutfığa geçti. Kahvaltıyı hazırlayıp çocuklarını uyandırdı. Karşılarında babalarını gören Bızdık'la Begüm boynuna sarıldılar hemen. Bızdık masaya kurulurken Begüm, bırakmadı babasını. Gözyaşlarıyla kesintiye uğrayan sesi kadife kadar yumuşak ve sıcaktı:

— Hoşgeldin babacığım. Neredeydin? Seni çok özledim...

Baba-kız, hasretle kucaklaşıp sevgiyle söyledikten sonra masaya geçtiler.

...

İkinciye kadar, sağanak yağışla tarumar olan bahçe ve çitin bakımıyla uğraştı Hikmet bey. Bızdık, her zamanki gibi firardaydı. Ona, kızı yardım etti. Günün yorgunluğunu atlatmak için baba-kız, çay demleyip bahçede eğleştiler.

Birden karşı yolda yanan ateşe bakıp titremeye başladı Begüm. Nöbeti tutmuştu yine. Hüzünle baktı kızına. Kaygılanarak hemen içeri götürüp yeni aldığı sakinleştiricilerden içirdi. Çok geçmedi, uzun uzun esnemeye başladı Begüm, ayakta dayanamadı, kanepeye uzandı.

Muhtar Reşit, geldi o sıra. Havadan sudan konuştular bi süre. Kızın hastalığını sordu muhtar. Bu soru üzerine Begüm'ün bunalıma girdiğini, gördüğü ateşlerin sayrılığın belirtilerinden sayıldığını, ilaç tedavisine başladıklarını, altı ay boyunca böyle devam edeceklerini, ayda bir kliniğe gitmeleri gerektiğini, psikozun neden yahut nedenleri bulunduktan sonra asıl tedaviye başlanacağını, bu süreçte zarfında yaşanabilecek ağır duygusal kırılmalara karşın kırmızı reçeteli iğnelerden kullanacaklarını söyledi.

Bızdık'la Enes, kol kola içeriye girerken izin isteyip kalktı yerinden muhtar.

Yüzündeki hınzırca ifadeyle batan güneşe bakarak tütün sarısı dişlerini kanatan kürdanı eline alıp arsız arsız sırttıktan sonra pervasızca homurdanarak alatavda yürümeye başladı...

HATİCE TEKİN

ÇENEN ÇEKİLSİN EMI!

Büyüklerden duyardım. Gözlerini kocaman kocaman açarak:

— Aman ha! derlerdi.

— Aman dilinizi alıştırmayın. Günün birinde olur olmaz yerde sarf edersiniz. Bir kere uyanmaya görsün, ne yaparsanız yapın, durmaz artık.

Sonra sözleşmiş gibi dillerini çıkarıp acıtıncaya kadar ısıtırlardı. Sözlerini dinledim. Yıllarca bu bedduayı dile getirip ona can vermedim. Ta ki o güne kadar...

Bahçedeki çocukların gürültüsü yüzünden, perişan bir haldeydim. İçimi kemiren seslerini daha az duymak için gün boyunca arkadaki penceresiz, karanlık odada oturmaktan bıkmıştım. Bir gün değil, beş gün değil.

Hele o komşu kız yok mu? İnanın onu sevebilmek veya en azından hoş görebilmek için kendimi çok zorladım. Ne yanaklarında öpme isteği uyandıracak tatlı, yumuşak bir pembelik vardı ne gözlerinde merhamet hissi duymama sağlayacak çocuksu, masum bir bakış.

“Çocukken hepimiz, bir şekilde etrafımızdakileri çileden çıkartmadık mı?” dediğinizi duyar gibiyim. Haklısınız. Kimimiz haşarıydık, kimimiz şımarık ama bu saydıklarımın bir düzinesini peş peşe sıralasam, komşu kızı tarif etmek için yine de kâfi gelmez.

Görünüşü herhangi bir kız çocuğundan farklı değildi. Kıvrıkcık, havuç rengi saçları vardı. Taktığı çeşit çeşit tokalarından bir tanesi bile kaybolsa eksikliğini hemen hisseder, daima yanında taşıdığı küçük çantasından yenisini çıkarıp takardı. İri gözleriyle kocaman kocaman bakardı. Cam bir bilye kadar sert, duygusuz. Yassı yüzü ancak öfkelenildiği zaman çocuksu bir ifadeye bürünürdü. İncecik dudaklarını, ağzının bir yanına toparlayıp gamzesini çukurlaştırdığında bilirdik ki çok öfkeli. Birazdan tiz sesiyle etinden et kopartılıyormuş gibi bağırıp insanın içini kamaştıracak.

Bütün gün onun kahrını çeken annesine acırdım. Hem acır, hem de böylesine sessiz bir kadının, bu çocuğu hak etmek için ne yaptığını düşünürdüm.

O gün hava çok sıcaktı. Çocuklar bahçede gürültülü bir biçimde oynadıkları halde dayanamayıp pencerelerin hepsini açtım. Rutubetli hava o kadar

ağırdı ki ancak bir yürüyen olursa yer değiştiriyordu. Mutfak pazaryerine dönmüştü. Oraya buraya bırakılmış şişeler, büzüşmüş meyve kabukları, bisküvi kırıntıları, çiğnenmiş sakızlar, kurumuş kirli tabaklar... Derin bir uykunun koynunda, her şeyi unutmak istiyordum. Uzanıp gözlerimi kapattım. Bir süre sonra zihnimin oradan oraya sıçraması kesildi. Gün boyu kasılı tuttuğum omuzlarım gevşedi. Tülleri nazlı nazlı havalandıran tatlı bir esinti bile çıktı. Başımı yastığıma iyice gömdüm.

O da ne? Bir gıcırta mı? Bedenime binlerce küçük iğne saplanıyordu sanki. Bir daha... Bir daha...

Ses komşu kızın üzerine bindiği küçük bahçe kapısından geliyordu. Acıyla inleyen yağsız menteşelerden. Kim olduğunu anlayamadığım birisi onunla konuşuyordu. Mırıl mırıl kelimeleri önceleri yumuşaktı ama sonradan tehditkâr bir hâl almaya başladı. “Yapma” diye yalvarıyordum, “Yapma şimdi ağlayacak”. Nitekim beklediğim gibi oldu. Komşu kız avaz avaz bağırmaya başladı. İşlerin istediği gibi yürümediği aşikârdı. Sesinin şiddeti, gemi düdüğünden kapı gıcırıtısına kadar değişik tonlarda alçalıp yükseliyordu.

İşte o an içimde bir yerler tutuştu. Nefes alamıyordum. Gözlerimin önünde kara kara benekler uçuşuyordu. Boğazımda sert bir düğüm vardı, gittikçe büyüyor, beni boğuyordu. Onu oradan söküp atmam lâzımdı. Kusmak istiyordum.

Birden kendimi pencereden sarkmış bir halde, bağırırken buldum.

— Çenen çekilsin emi!

Yanıyor, yakıyordu sesim. Küçük kız, üzerine yağın kin ve nefret dolu sağanaktan korkup sustu. Bu canhıraş bağırmanın sahibiyle göz göze gelmeye cesareti yoktu.

Sonunda bahçe uzun zamandır beklediğim bir sessizliğe bürünmüştü.

Ertesi gün, komşu evde farklı bir hareketlilik vardı. Gelenlerin kimi içeriye giriyor, kimi dışarıda bekliyordu. Başları önünde bu yabancıların konuşukları anlaşılmıyordu. Bir şeyler duyabilmek için o pencereden, bu pencereye gidiyordum ama sessiz bir uğultu yükseliyordu, o kadar.

Öğleye doğru apartmanın önüne bir cenaze arabası yanaşınca kadar sürdü bu durum. Evden koşarak çıkan anne küçük tabuta sarılmış, feryat ediyordu. Biri büyük, biri küçük iki tabut yan yanaydı. Ne yaptığımı ancak o zaman anladım. Dilimi ısırđım. Kanatıncaya kadar geçirdim dişlerimi. Ama ne çare?

Ben bağdırdıktan sonra yürüyüşe çıkan kızla dedesini, bir kamyon altına alıp sürüklemiş. Bir duvara çarparak ancak durabilmiş.

Birkaç gün sonra kazanın olduğu yeri görmeye gittiğimde her yer tertemizdi. Bilmeyen birisi, orada ne yaşandığını kesinlikle anlayamazdı. Sadece onarılmayan duvardaki göçük vardı. İki göz olmuş bana bakıyordu.

Annenin o dakikaya kadar yeri görü inleten sedası, cenaze arabası gözden kaybolduğu anda birden bire kesiliverdi. Gayet normal bir şeymiş gibi boyunu büküp gözlerini yumarak, evin önündeki ağacın altında saatlerce bekledi. Gecenin bir yarısında hâlâ oradaydı. Ertesi sabah da.

O günün üzerinden bunca yıl geçmesine rağmen kadının zihnindeki yeri hiç değişmedi. Yuvarlak bir yüzü, kıvrıkcık kızıl saçları, her an endişeyle dişlediği kalın, etli dudakları vardı. Yüzü bir parşömen gibi mat ve cansızdı. Anne olmaktan başka hiçbir şey onu ilgilendirmezdi. Zorunlu olmadıkça ağzını açıp iki çift laf etmez, konuştuğundaysa ipe sapa gelir bir söz söylemezdi. Çevresindeki insanlara orada yoklarmış veya varlıkları gereksizmiş gibi davranırdı. Karşısındakini görmeden aşan bakışlara, ağzından dökülen iğreti kelimelere sahipti. Bütün bunlara kim talip olmak isterdi ki?

İşte! Bu yüzden en ihtiyacı olduğu bir zamanda, yanına varıp nasıl olduğunu soran çıkmadı. Sahi bu kadın ne hisseder, ne düşünürdü? Kimse onun geleceği hakkında bir fikir yürütemiyordu. Yeniden anne olmayı dener miydi? Yoksa küçük tabutla birlikte o sayfayı da gömmüş müydü?

Onu bütün gece beklediği ağacın altından, servis aracını bekleyen bir çocuk ayırdı. Önce onun, sonra bir diğerinin peşinden giderek gününü geçirmeye başladı. Okula giden çocukların çantalarını, zorla taşımak istemesi ise onları korkutuyordu. Gördüğü birkaç terslemenin sonunda, yaptıklarından vazgeçip evine kapandı. Onu bazen ölen kızının kıyafetlerini yıkayıp asarken, kuruyanları ütülerken görüyorduk. Bazen de boş odalarda dolaşıp bir yerlere saklanmış kızını çağırıldığını duyuyorduk.

Günler geceler boyu ayaklarının telaşlı sesi yankılanıyordu bahçede.

Keşke minik civcivler gibi eteklerine yapışıp peşinden koşturacak, durup düşünmesine fırsat vermeyecek birkaç çocuğu daha olsaydı. Belki o zaman başa çıkamadığı bu ezici duygular, düşünceler zihnine hücum edip onu ele geçiremezdi.

Üç ay sonra, gecenin bir vaktinde şaşkınlık içinde bağırıp umutsuzca yardım isteyen birkaç kişinin sesine uyandım. Herkes evin önüne toplanmış, büyük ağacın dalları arasında sallanan bir çift bacağa dehşetle bakıyordu.

Komşu kadın, görevlilerin ipi kesmesiyle birlikte altındaki sedyeye boş bir çuval gibi yığıldı. Saçlarına kızının bütün tokalarını takmıştı. Bu onu son görüşüm oldu.

Komşu kızın yokluğuna kimse üzülmeydi. Onu arayan, özleyen bir tek annesi vardı. Aslında hiç gerek yoktu ki. O kız sürekli benimle zaten. Çekiştir-diği saçlarıma tutunup enseme oturuyor, arada bir de kulaklarıma eğilerek bağırıyor.

— Beni unutma.

Başıma gelen her neyse, tıpkı bir duman gibi dağılıp gitmesini isterdim. Geçmişte kalan küçük bir sızı olmasını. Aklıma geldiği zamanlarda acı bir te-bessümle anmayı.

Üzerinden bunca yıl geçmesine, ömrümde pek çok yeni sayfa açılmasına rağmen, uyandığımda görüyorum ki zihnim bu şeyi beslemiş. Henüz yeni gelip oturmuş gibi taptaze. Nasıl oluyorsa bazen, emin olmadığım bir süre rahatlayıp gevşiyorum. Sebepsiz, öylece. Sonra birden bire sokağın gürültüsü içinden süzülüp gelen bir çocuk ağlaması veya esintiler arasından kopup gelen bir fren sesi ile yeniden zihnimde hayat, omzumda yer buluyor. Başımı çevirmek bile istemiyorum. Döndüğümde bana bakan bir çift göz görmek korkusuyla sürekli önüme bakıyorum. Biliyorum ki omzumda benimle birlikte eğilip kalkan, sıkılınca arkasını dönüp oturan bir kız; düşmemek için saç-larına tutunan küçücük eller var.

Kızın babası çok geçmeden evlendi. Yeni ailesiyle birlikte aynı evde yaşamaya devam ediyor. Altı yaşında bir de oğulları var. İşte! Tam zamanı. Annesiyle birlikte oynamak için bahçeye çıktılar. Duydunuz mu? Bu onun sesi. Doğduğundan beri böyle. Nasıl? Bir şeye benzetebiliyor musunuz? Duyduğunuz bu metalik, anlamsız ses çocuktan çıkıyor. Damağındaki deliği kapatmak için defalarca ameliyat olmasına rağmen, hâlâ normal bir sese kavuşamadı. Ablasının intikamını almak istercesine, bütün gün bahçede bağırıp duruyor. Sesinin anlamsızlığını, çirkinliğini bildiğinden, her seferinde daha öfkeli, her seferinde daha çaresizce bağırıyor. Ben mi? Sadece dinliyorum. 21

ZÛYÂ PÎRZÂD'

Türkçesi: Ertuğrul ERTEKİN

LEKELER

Tanışmalarından bir yıl sonra Leyla'nın annesi, Leyla'nın Amerika'dan yeni gelen halasına Ali'yi tanıtırken, "Ali Bey, Leyla'nın nişanlısı." dedi.

* * *

Kumaşçı, "Jarseye laf yok! Her şeyde kullanılabilir; bluz, etek, elbise." dedi.

Leyla, "Bilmem ki, sen ne dersin Rüya?" dedi.

Mağazanın öbür ucunda Rüya kumaşlara bakıyordu. Döndü, bir Leyla'ya baktı, bir de gül desenli jarseye. "Bence güzel, al." dedi. Sonra kumaşçıya döndü. "Beyefendi, şu bluzluk kroşeden iki metre istiyorum."

Leyla gül desenli jarseye elini sürdü, Rüya'ya baktı. "Sen kumaş almaya-caktın ki!"

Kumaşçı çelik metreyi jarse topunun altından çekti, Rüya'ya doğru yürüdü. "Sarı mı, kahverengi mi?"

Rüya, elini sarı kroşenin üzerine sürdü, sonra da kahverengi kroşenin üzerine. "Sarı mı, kahverengi mi? Him sanırım -sarı. Lacivert eteğe yakışır." dedi.

Leyla, "Senin lacivert eteğin yok ki!" dedi.

Rüya, Leyla'ya baktı. "Him, haklısın, yok." Çelik metreyi elinde sallayan kumaşçıya, "Lacivert eteklik neyiniz var?" dedi.

Kumaşçı metreyi üst raflardaki lacivert toplara doğru uzattı. Sonra sarı kroşeyi kesti, katladı, gazete kâğıdına sardı, Rüya'nın önüne bıraktı, Leyla'ya doğru yürüdü. Leyla ellerini cebine soktu, başını salladı. "Annemle gelmem gerek." Kumaşçı Rüya'ya döndü.

Rüya, "Yok, lacivertlerinin hepsi solmuş. Tekrar uğrarız." dedi. Leyla'yı elinden tutup çekti, kumaşçıdan çıktılar.

Berlin Sokağı'nda durup taksi beklediler. Rüya, Leyla'ya, "Çantanı bu eline al, fermuarını da çek." dedi. Sonra Leyla'nın koluna girdi, "Niçin utanıyorsun? Annen iyi yapmış." dedi. Taksinin kapısını açtı, önce Leyla'nın binmesini bekledi. "Sonuçta birinin Ali'yi dürtüklemesi gerekiyordu. Hiç anlamı var mı?" Bir solukta konuştu. Leyla taksinin camından dışarı bakıyor, başparmağını ısıırıyordu. Rüya başını öne eğdi, şoföre, "Burada durun lütfen." dedi.

İnerken Leyla'ya, "Bu gece onu destekle, tamam mı?" dedi.

Leyla başparmağını ağzından çıkardı. "Tamam."

* * *

Sinemadan çıkınca Hamit, Ali'ye, "Yine iki saatimizi heder ettin." dedi. Leyla, "Film o kadar da kötü değildi." dedi.

Ali boş çekirdek paketini yere attı. "Film berbattı, üstelik—" Başını Hamit'in kulağına yaklaştırdı, fısıldadı. Sonra kahkaha patlattı. Leyla duymazdan geldi.

Hamit, "Sen adam olmazsın. Hoşça kalın, benim ofise gitmem gerek," dedi. Ali, "Gece gece ne işin var? Leyla'yla pizzacıya gidiyoruz. Rüya'yla sen geliyor musun?" dedi.

Hamit başını arabanın camından çıkarıp bağırdı, "Hayır."

Leyla gülümsedi, Ali'nin koluna girdi.

* * *

Müdürî Caddesi'nin köşesindeki pizzacıda Leyla plastik pipetle oynuyordu. "Annem seni sordu."

Ali pizza dilimini ısırdı. "Niçin? Tekrar tanışma merasimi mi düzenlemek istiyor?" Pizzayı çiğnemededen yuttu, Leyla'nın annesinin taklidini yaptı. "Ali Bey, Leylacığın nişanlısı."

Güldü.

Leyla gülmedi.

Ali ketçabın kapağını açtı. "Senin de hoşuna gitmedi değil hani!"

Leyla yutkundu. "Peki, ne sakıncası var?"

Ali pizzasına ketçap döktü. "Neyin ne sakıncası var?"

"Nişanlanmamızın."

Ali ketçabı masaya koydu. "Ne fark eder?"

"Ne, ne fark eder?"

"Nişanlanıp nişanlanmamamız."

Leyla derin bir nefes aldı, gözlerini Ali'ye dikti. "Fark eden bir şey yoksa o zaman nişanlanalım."

Ali, meşrubat şişesindeki pipeti çıkardı, masanın üzerine attı, şişeyi aldı, içti. Şişeyi masaya koydu. "Tamam, nişanlanalım." dedi.

Sol taraftaki masada bir kadın çocuğuna, "Sen pizzayı severdin!" dedi.

Sağ taraftaki masada genç bir adam kapıya baktı.

Leyla'nın elleri öne atıldı, meşrubat şişeleriyle ketçaba çarptı, Ali'nin ellerini yakaladı. Pizzanın üçüncü dilimi Ali'nin elinden kaydı, yan yatmış meşrubat şişelerinin yanına düşen tuzluğun üzerine devrilen ketçabın üzerine düştü. Meşrubat şişesi plastik masa örtüsünün üzerinde, masanın ucuna kadar yuvarlandı. Leyla perişan gözlerle Ali'ye baktı. Ali başını öne eğdi. Ali'nin beyaz pantolonunun üzerinde büyük kahverengi bir leke beliyordu.

* * *

Leyla'nın annesi vişne şerbeti bardağını Ali'nin önüne koydu, üçüncü kez, "Ne kadar sıcak!" dedi.

Ali yerinden kalktı. "Leyla niçin gelmedi? Gidip çağırayım."

Leyla'nın annesi eteğinin kıvrımlarını düzeltti, "Ali Bey buyrun oturun. Sizinle konuşmak istiyorum." dedi.

Ali oturdu.

* * *

John Wayne, elleri belinin iki yanındaki tabancaların üzerinde hazır, top-
rak yolun ortasında yürüyor, göz ucuyla etrafı kolaçan ediyordu.

Hamit, Rüya'nın yanında oturmuş televizyon izliyor, çekirdek çitliyordu.

Rüya ayaklarını, üç kişilik koltuğun önündeki sehpanın üzerine uzatmıştı. Televizyona bakarak telefonla konuşuyordu. "Çok şükür ki annen var, yoksa ömür boyu Alain Delon'un nişanlısı Romy Schneider gibi kalakalırdın."

Toprak yolda kimsecikler yoktu. Bir direğe bağlanmış birkaç at dışında. Direğin yanında bir yalak vardı. Yalağın arkasına gizlenmiş bir oğlan çocuğu John Wayne'ı süzüyordu.

Hamit çekirdek kâsesini masanın üzerine koydu, ayağa kalktı. Rüya'nın ayaklarının önünde durdu, bileğine vurdu. Rüya hiç kımıldamadı.

John Wayne yalağın önünden geçti. Şimdi arkası oğlan çocuğuna dönüktü.

Hamit, Rüya'nın bacaklarının üzerinden atladı, televizyonun sesini açtı, döndü, oturdu.

Oğlan çocuğu elindeki oyuncak tabancasını kaldırıp bağırdı, "Eller yukarı!"

Rüya telefonda, "Korkulacak bir şey yok! Annen çok iyi yaptı. Erkekleri ha bire dürtmek gerek." dedi.

Hamit fısıltıyla, "Lanet olsun Graham Bell'e!" dedi.

Rüya telefonda, "Niçin anlamıyorsun? Önemli olan Ali'nin isteyip istememesi değil. Önemli olan senin ne istediğin." dedi.

John Wayne, oğlan çocuğunu dizlerine oturtmuş, kendi gerçek tabancasını gösteriyordu. Uzun etekli, geniş şapkalı genç bir kadın elindeki sepeti yere bıraktı, oğlan çocuğunu elinden kavradı, çekti. "Sana yabancılarla konuşmaman gerektiğini kaç kez söyledim!" John Wayne ayağa kalktı, şapkasını çıkardı.

Rüya telefonda, "Tamam, söz. O zaman dostluğun ne anlamı kalır? Hoş-
ça kal." dedi.

John Wayne kadının arkasından bağırdı: "Bayan! Sepetinizi unuttunuz."

Hamit elinde çekirdek kâsesiyle ayağa kalktı, televizyonun sesini kısıtı, söylendi. "Bu evde rahatça film izleyemeyecek miyiz?"

Rüya cevap vermedi.

Genç kadın sepetten bir elma çıkardı, John Wayne'a verdi, gülümsedi. Rüya, ayaklarını sehpaye uzatmış, televizyona bakıyor, gülümsüyordu.

* * *

Ferişte Caddesi'ndeki sandviççide Ali, Leyla'nın annesinin taklidini yaptı. "Eğer parasal sorunlar yüzündense babasıyla ben yardım ederiz." Sandvi-
cinden büyük bir lokma kopardı. Bir parça marul yaprağıyla domates kabu-
ğu ağzının kenarından sarkıyordu. "Parasal sorun ha!" Leyla sandvicini çev-
releyen yağlı kâğıdı lime lime ediyordu. "O hâlde ne?" dedi.

"Ne, o hâlde ne?"

"O hâlde niçin evlenmiyoruz?"

Domates kabuğu Ali'nin genzine kaçtı, öksürmeye başladı. Leyla telaşla meşrubat şişesini eline verdi. Öksürmekten Ali'nin gözleri yaşardı.

* * *

Emlakçı, "Kaç metrekafe hatırlamıyorum, ama sonuçta derli toplu, rahat. Manzarası da güzel." dedi.

Leyla ile Ali oturma odasının penceresinden dışarıya baktılar. Sokakta bir çınar ağacı vardı. Emlakçı, yatak odasından, "Bu kadar geniş bir gömme dolap görmüş müydünüz?" diye seslendi. Leyla yatak odasına koştu, başını dolabın içine soktu. Ali yatak odasına geldi, dışarıya göz gezdirdi. "Bu odanın manzarası çok güzel!" Leyla birden başını çevirdi, alnı dolabın kapağına çarptı. Emlakçı öksürdü. Yatak odasının penceresinin karşısındaki harabede iki köpek birbirlerini kovalıyorlardı.

Ali banyodan bağırdı, "Küvet niçin bu kadar kirli?" Leyla ile emlakçı eğilip baktılar. Emlakçı elini küvete sürdü. "Boya lekesi. Önceden burayı kirailayan bayan resim yapıyordu. Önemli bir şey değil, çamaşır suyuyla çıkar." Leyla, Ali'ye döndü, "Tabii çıkar, ben çıkarırım." dedi.

* * *

Ali kâğıtları masanın üzerine yaymış hesap makinesiyle hesap kitap yapıyordu. Leyla küveti su ve çamaşır suyuyla doldurmuş, dikkatle lekelerle bakıyordu.

Ali kendi kendine, "Olmadı." dedi.

Leyla birkaç kez fısıltıyla, "Yok yok, çıkar." dedi. Küvetin tapasını açtı, çamaşır suyunun kapağını kapadı, plastik eldivenleri çıkardı. Oturma odasına geldi.

Ali, "Olmuyor!" dedi.

Leyla, "Ne?" dedi.

Ali cevap vermedi.

Leyla, "Gitmiyor muyuz?" dedi.

Ali başını kaldırdı, Leyla'ya baktı. Leyla eldivenleri, tezgâhla oturma odasından ayrılan mutfakın eviyesinin içine koydu. "Akşam yemeğine, Hamit'le Rüya'ya. Unuttun mu?"

Ali hesap makinesini kapattı.

Leyla aceleyle, "Ama hâlâ işin varsa—"

Ali ceketini masanın üzerinden aldı. "Yorulдум. Yarın ofiste bitiririm."

Leyla duraksadı. "Ama fazla mesai—"

Ali ceketini giydi. "Korkma, fazla mesai olmadan da çamaşır suyu paran çıkar." Güldü.

Ceketinin yakası katlanmıştı.

Leyla, Ali'nin pantolonuna baktı. "Gri pantolonunu kuru temizlemeden aldım."

Ali pantolonuna baktı. "Bunun nesi var?"

Küvetin dibinde kalan su, gider deliğinden gürültüyle aktı.

* * *

Hamit ile Rüya'nın oturma odası yapma çiçeklerle doluydu; kâğıt, kumaş, plastik. Rüya'nın yapma çiçek kursunu bitirdikten sonra açtığı sergiden kalanlarla.

Hamit ile Ali, Elburz Ortaokulu anılarını tazeliyorlardı.

"Hafızaya bak! Yirmi yıldan sonra, Müçtehidî Bey, kesin adımı hatırlamıyorsunuzdur, dedim; her daim âşık gamsız Ali'yi unutmam ne mümkün, dedi."

Hamit güldü. "Bu ismi sana o takmıştı. Kaçınıcı sınıftık? Sınavlarda arka arkaya boş kâğıt vermiştin. Derste hep aşk şiirleri okurdun."

Ali kibrit çöpünü dişlerinin arasından çıkardı, kahkahayla güldü.

Mutfakta Leyla salatayı karıştırıyordu. "Çamaşır suyuyla da geçmedi. Ali her banyoya girdiğinde söyleniyor."

Rüya yemeği kepçe kepçe porselen kâselere koyuyordu. "Ali ne zamandan beri bu kadar titiz?"

* * *

Leyla'nın annesi yeşillik doğruyordu. Leyla sırtını mutfak penceresine dayamıştı. Bahçeden fısکیye sesi geliyordu.

Leyla'nın annesi, "Allah razı olsun! O kadar işin gücün arasında geldi, benim için on kilo yeşillik temizledi."

Leyla mutfak dolabına doğru gitti, semaverin yanındaki tepsiden ters çevrilmiş bir çay bardağı aldı. "Çay doldurayım mı?"

Mutfak tahtasının üzerindeki bıçağın tıktırması kesildi. "Bebek için bir sürü şey almış."

Leyla elinde çay bardağıyla mutfak dolabına yaslandı.

Tıktırma tekrar başladı. "Oda takımını, elbiseleri, battaniyesini, her şeyi ama her şeyi mavi almış. Kızı ultrasonografiye girmiş, erkek demişler."

Leyla mutfak dolabının üstündeki kitabı aldı: Fen bilimleri, ortaokul birinci sınıf. Sayfalarını karıştırdı. "Bu kimin?"

Leyla'nın annesi başını kaldırdı. "Aaa, oğlunundur. Unutmuş çocuk. Her şeyden on iki tane; yorgan, yastık örtüsü, zıbın, önlük."

Leyla okudu: "Sıradan lekeler için pratik çözümler: Yeşillik, sabun ve alkolle; sakız, karbon tetrakloridle."

Bahçeden hâlâ fısکیye sesi geliyordu.

Leyla, "Kâğıt kalem var mı?" dedi.

Leyla'nın annesi doğranmış yeşillikleri poşetliyordu. "Soldaki çekmece. Hay Allah senden razı olsun, birkaç tane aş yaz, birkaç tane de mücver, üzerlerine yapıştırayım, dikkatim dağınık, karıştırıyorum."

Leyla, "Boya, tinerle." yazdı.

Annesi Leyla'ya baktı. "Ben ne zaman bebek alışverişine çıkacağım?"

Leyla pencereye doğru yürüdü. "Babam bahçeyi günde kaç defa suluyor?"

* * *

Leyla hırdavatçıya, “Tiner var mı?” dedi.

Hırdavatçı, “Tinel mi? Tinel boyacılar da olur bayan,” dedi.

* * *

Leyla boyacıda sırasını bekledi.

Boyacıya selam verdi, sonra, “Tinerle de çıkmadı.” dedi.

Boyacı, “O zaman boya lekesi değil. Ne lekesi olursa olsun çaresi tuz ruhu. Ama çok dikkat edin, elinize ayağınıza sıçramasın. Ağzınızı, burnunuzu mendille, havluyla, bir şeyle kapayın. Kokusu çok fena.” dedi.

Leyla, yüzünü mendille, havluyla, bir şeyle kapamayı unuttu. Küvetteki lekelerin üzerine birkaç kez tuz ruhu döktü, bekledi. Leyla gözlerine inanamadı. Küvetteki lekelerin üzerine eğildi, dikkatle baktı. Lekelerden eser kalmamıştı. Sevinçten çığlık attı, sonra öksürüğe tutuldu.

* * *

Leyla’nın annesi metal kollu dar koltuklardan birine oturdu. “Ne olmuş, personel işleriyle mi tartışmış?”

Leyla tezgâhın üzerine battaniye sermişti, üzerinde beyaz bir gömlek ütü-lüyordu. “Maaşından kestiler. Gitmediği günler için.”

Leyla’nın annesi dar koltukta kıpırdandı. “Belliydi, beyefendi öğlene ka-dar uyuyor, maaşına zam mı bekliyordu?”

Leyla ütüye daha çok bastırıyordu.

Koltuğun kolları iki yandan Leyla’nın annesinin böğürlerine baskı yapı-yordu. “Şimdi ne düşünüyor? İş arıyor mu bari?”

Leyla ütüyü rafa koydu. Gömleği havaya kaldırıp ışığa tuttu, “Bu ne leke-siymiş, çıkmadı.” dedi.

Leyla’nın annesi yanının üzerine oturdu. “Biliyordum.”

Leyla fısıltıyla, “Kurma sebzîdir.²” dedi.

Leyla’nın annesi koltuktan kalkmaya çalıştı. “Başından beri biliyordum.”

Leyla gömleği aşağı indirdi. “Önceki gece döktü.”

Leyla’nın annesi koltuktan kalktı. “Ha deyince de iş bulunmaz ki!”

Leyla, “Çamaşır suyuna yatırayım.” dedi.

Leyla’nın annesi çantasını açtı. “Baban verdi. Bir şey almak isterse—”

Ali tabağına pilav koydu. Kaşığı tabağının içine daldırdı, döndürdü. “Bu kıyma mı, yoksa nohut yahnisi mi?”

Leyla’nın başı öne eğikti. “Eti böldüm, yarın kotlet pişireceğim.”

Ali kaşığı tabağın içine fırlattı. Birkaç nohut tanesi dışarı fırladı. “İki ay işsiz kaldık diye dilenci mi olduk?”

Leyla masa örtüsünün üzerinden nohut tanelerini tek tek topladı.

* * *

Leyla elinde masa örtüsüyle kuru temizleyiciye girdi. “Kıyma lekesi. Çı-kar mı?”

Tezgâhın arkasındaki kara gözlü adam masa örtüsüne baktı. “Neyle yıka-dınız?”

Leyla, “Önce tuzla, sonra çamaşır suyuyla, sonra da benzinle.”

Kara gözlü adam başını kaldırdı, Leyla'ya bakıp güldü. "Maşallah siz usta olmuşsunuz."

* * *

Müdirî Caddesi'nin köşesindeki pizzacıda Hamit meşrubat şişesini eline aldı, oradakilere, "Bu gece Ali'nin iş bulmasını kutluyoruz. Birkaç ay sonra işsiz kaldığında ki kesin öyle olacak, bütün sandviçler benden." dedi.

Ali güldü. Leyla gülümsemeye çalıştı.

Rüya, Hamit'e, "Dilini ısır!" dedi, sonra Ali'ye döndü. "Burada tutunacağına söz ver."

Ali bir eli pizzada, diğer eli meşrubat şişesinde, sola döndü, sonra da sağa. "Söz veriyorum. Ama söyle bakalım nerede?"

Sol taraftaki topluluğun içinden bir kız başını Ali'ye doğru çevirdi. Sağ taraftaki masada yalnız başına oturan genç kadın saatine baktı. Hamit ağzı dolu gülmeye başladı. Pizza parçası ağzından fırladı, Rüya'nın kolunun üzerine düştü. Leyla tuzluğu aldı, Rüya'nın kolunu çekti. Rüya, "Ne yapıyorsun?" dedi.

Leyla, Rüya'nın koluna tuz döktü. "Bir yerde okudum, yağ lekesinin üzerine hemen tuz dökmek gerekmiş."

* * *

Leyla, Ali'ye, "Söyleyelim cuma gecesi Hamit'le Rüya bize gelsinler." dedi.

Ali kitap okuyordu.

Leyla, "Baklalı pilavla patlıcan pişiririm." dedi.

Ali kitabın sayfasını çevirdi.

Leyla'nın gözü odanın perdesinin kornişine takıldı. Perdenin birkaç kopçası yerinden çıkmıştı. "Aklımda olsun da yarın takayım." diye düşündü. Ali'ye baktı. "İki çeşit yemek az olmaz mı?" Ali kitabı kapattı, ayağa kalktı. Kırmızı yün atkıyı koltuğun üzerinden aldı.

Leyla, "Çabuk döner misin?" diye sordu.

Ali kibrit çöpünü ağzına soktu. "Dönerim."

Kapının kapandığını duyunca Leyla kitabı aldı, açtı, okudu: Serviye Âşıklık. "Ne güzel!" diye düşündü.

* * *

Üniversitenin önü kalabalıktı. Leyla kitapçıya, "Şiir kitabı istiyordum." dedi.

Kitapçı genç, büyük dikdörtgen gözlüğünün arkasından, Leyla'ya baktı. Leyla, "Aşk şiirleri." dedi.

Kitapçı gözlüğünü çıkardı, güldü.

Leyla kızardı. "Hediye olacak."

Kitapçı sırttı.

Leyla, "Evlilik yıldönümümüz için." dedi.

Kitapçı şiir kitaplarının olduğu rafı gösterdi.

* * *

Yaşlı bir işportacı kaldırım kenarına yirmi otuz tane kitap sermişti.

Leyla'nın ayağı kitaplardan birine çarptı. Kitap açıldı. Leyla, "Pardon." dedi. Eğildi, kitaba baktı. Açılan sayfada okudu: "Patates ununu kavurup kaymak lekesinin üzerine serpin." Kitabı kapattı, kapağına baktı: Leke Çıkarma Rehberi. Yazan, Bayan H. M. Baskı yılı: Bin dokuz yüz kırk bir.

Leyla başını kaldırdı. İşportacı çok yaşlıydı.

* * *

Leyla toz alırken telefon çaldı. "Efendim!"

"Ali orada mı?"

Leyla ıslak bezi telefonun üzerine sürdü. "Yok, siz kimsiniz?"

"Kız kardeşi misiniz?"

Leyla ıslak mendili telefonun kenarlarına sürdü. "Hayır, siz kimsiniz?"

Hattın öbür ucundaki cevap vermedi.

Leyla bezi elinde sıktı. "Siz kimsiniz?"

Hattın öbür ucundaki telefonu kapattı.

Leyla da telefonu kapattı. Islak bezi ahizenin üzerine sürdü. Telefona baktı. Parmağını beze geçirdi, tuşların arasını sıfırdan başlayarak sildi. Bire gelince ağlamaya başladı.

* * *

Rüya, kâğıt mendil kutusunu mutfak masasının öbür tarafından karşısında oturan Leyla'nın önüne doğru itekledi.

Leyla buruşuk kâğıt mendille gözlerini kuruladı, burnunu çekti, "Mendilim var." dedi.

Rüya elini çenesine dayamış Leyla'ya bakıyordu. "Sen böyle devam edersen bir kutu da yetmez."

Leyla tekrar ağlamaya başladı.

Rüya kalktı, çay doldurdu. Bir fincan Leyla'nın önüne koydu, bir fincan kendi önüne.

Oturdu. "Ağlayarak çözüm yolu bulamazsın ki!"

Leyla ağlayarak, "Ne yapayım söyler misin?" dedi.

Rüya bol ev elbisesinin cebinden oje çıkardı. "Oje sürmemin sakıncası var mı?"

Leyla başını salladı.

Rüya oje şişesini salladı. "Küs, annengile git."

Leyla ıslak kâğıt mendili kolunun içine soktu. "E, sonra?"

Rüya oje şişesinin kapağını zorluyordu. "Bu niye açılmıyor?"

Leyla elini kâğıt mendil kutusuna uzattı. Beş altı yaprak birden çıktı. "Annem anlarsa, baştan beri biliyordum, der."

Rüya güç bela ojenin kapağını açtı. "O zaman kalıp beyefendinin kız arkadaşlarının telefonlarını cevapla."

Leyla kâğıt mendille yüzünü kapattı, tekrar ağlamaya başladı.

Rüya, "Yavaş yavaş eve de getirmeye başlar." dedi, elinde oje şişesiyle ayağa kalktı.

Leyla kesik kesik ağlamaya başladı.

Rüya oje şişesini sıcak su musluğunun altına tuttu. "Hiç olmazsa konuş. Durumu anladığını söyle. Aşağılık, de. Bir daha olursa—"

Leyla mendili yüzünden çekti. "Bir daha olursa ne?"

Rüya, "Açıl!" dedi.

Leyla başparmağını ısırdı.

Rüya sol başparmağına oje sürdü. Turuncu tırnağına baktı, "Hâlâ bak, evlenirseniz adam olur sandık." dedi.

Leyla fincanı tabağın içinde döndürdü. "Her şeyine göz yumdum."

Rüya sağ başparmağını da turuncuya boyadı. "İşte hatan buydu."

Leyla burnunu çekti. "Tam iki yıl."

Rüya oje şişesini masanın üzerine koydu. "Birkaç gün baba evinde kalırsan hatasını anlar." Dirseklerini masaya dayadı, parmaklarını ayırdı, üflledi. Leyla kâğıt mendilleri lime lime ediyordu.

Rüya iki parmağıyla çay fincanını tuttu. "Kimdi, anlayamadın mı?" dedi. Leyla kâğıt mendil parçalarını masanın üzerine saçtı. "Niçin, sen de mi tanıyorsun?"

Rüya öne doğru sıçradı. "Kimi?" Dirseği fincana çarptı, fincan oje şişesinin üzerine düştü, oje ters döndü. Çayla birlikte oje ev elbisesinin üzerine dö-küldü. Bağırды. "Eyvahhh!"

Leyla yerinden kalktı. "Korkma, şimdi çıkarırım."

Birkaç dakika sonra lekenin yerinde ıslak bir daire vardı.

* * *

Leyla metal kollu koltuğa oturmuştu. Ali eli cebinde, arkası Leyla'ya dönük pencereden dışarı bakıyordu. Dışarıda, sokakta bir köpek çınar ağacının arkasında uyuyordu. Leyla kâğıt mendili elinde buruşturdu. "Söz mü?"

Ali köpeğe baktı, uyanmıştı. Pencereden uzaklaştı, esnedi. "Evet." Köpek, çınar ağacının altında gerindi.

* * *

Rüya, "Ne kadar da safsın, hemen inanmışsın." dedi.

Leyla, Rüya'nın paltosunu eline verdi. "Bak, çıktı gördün mü?"

Rüya paltoyu aldı. Geride tutup baktı. İleride tutup baktı. Sonra Leyla'ya baktı. "Sihirbazlık mı öğrendin?" dedi.

Leyla evin kapısını kapattı. Pencere kenarına doğru yürüdü, durdu, sokak-taki çınar ağacına baktı. Derin bir nefes aldı, gülümsedi.

* * *

Leyla koltuğa oturmuştu. Okuyordu: "Kan lekesini çıkarmak için—" Tele-fon çaldı.

Leyla telefona baktı, başparmağını ısırdı. Telefon çalıyordu.

Leyla başparmağını ağzından çıkardı. "Efendim! Merhaba, iyi misin?" Hamit Isfahan'dan döndü mü? Hangi teyze kızın? İpek üzerindeki nar suyu mu? Bekle."

Bayan H. M.'nin kitabını karıştırdı. Sonra kitabın arasına koyduğu notlarını karıştırdı. "Evet, yaz."

Bitince, "Hamit'e selam söyle. Teyze kızına da söyle bundan sonra ipek elbiseyle nar suyu içmeye kalkışmasın— Ya, leke çıkarmakla meşhur mu olunmuş— Fena değil. Tahtaya vur, birkaç gündür kavga etmedik— Söylerim. Hoşça kal."

Döndü, koltuğa oturdu, okudu: "Renkli elbiseden kan lekesini çıkarmak için nişastayı suyla karıştırıp lekenin üzerine dökün ve kurumasını bekleyin. Kuruduktan sonra sıcak suyla ve amonyakla yıkayın." Leyla başını salladı. Kâğıdın bir köşesine yazdı: "Kan lekesinin üzerine sıcak su dökülmez." Sonra notu katladı, kitabın arasına koydu.

Yere gazete sermiş, bakla ayıklıyorlardı.

Rüya, "Ciddiyim, öğrenci bulması benden, ders vermek senden." dedi.

Leyla, "Boş konuşuyorsun. Kim para verip de leke çıkarma kursuna gelir?" dedi.

Rüya elini soktu, naylon poşetten bir avuç bakla çıkardı. "Yapma çiçek kursuna gidenler, düğün sofrası süsleme kursuna gidenler, ne bileyim böyle bir sürü kurs var."

Leyla uyuşan bacağına uzattı. "Hiç olmazsa onların isimleri albenili, güzel. Leke çıkarma kursunun modası geçmedi mi?"

"Saçmalama, ona bakarsan Alain Delon'un da modası geçti."

Leyla güçlükle ayağa kalktı, ayağını ovuşturdu, pencereye doğru yürüdü.

Rüya büyükçe bir baklayı kesti, "Şöyle ağız dolduracak bir isim bulmak lazım. Mesela—"

İki köpek, sokaktaki çınar ağacının etrafında birbirlerini kovalıyorlardı. Leyla kendi kendine, "Yine gecikti." dedi.

Rüya, "Buldum! Çin leke çıkarma kursu." Kocaman yeşil kurdu baklaların arasına fırlattı.

* * *

Ali ayağa kalktı. Paltosunu koltuğun üzerinden aldı, bağırdı, "Nişanlanalım diye tutturan kimdi? Evlenelim diye başımın etini yiyen kimdi? Diğerini değiştirmeye kimsenin hakkı yok diye dırdır eden kimdi?" Paltosunu giydi. "Olani!"

* * *

Leyla yorganın altında yastığa yaslanmış Bayan H. M.'nin kitabının ön sözünü okuyordu. "İşe yaramaz kadın, kendisine evin dışında, ailesinin dışında bir vazife arar. Eğer gerçekten vazifesinin ne olduğunu bilseydi, mukaddes aile kurumunun içerisinde millî, kadınlık ve insanî vazifesini yerine getirirdi. Vazifesini bilen kadın, bir meşale gibi daima ailesinin kalbinde yanar, etrafını safa, temizlik ve samimiyet nuruyla aydınlatır."

Leyla komodinin üzerindeki saate baktı, esnedi, ön söze döndü. "Erkek, her sabah evinden çıkar ve akşama kadar türlü türlü sorunla karşılaşır, müca-

dele eder. Akşam eve döndüğünde günlük sıkıntısını eşine teslim eder. Kadın bu durumda hüner ve maharetini göstermeli; kocasının kendisine verdiğiyle günlük masrafı karşılamalı, bir kısmını da kötü günler için biriktirmelidir.”

Leyla kitabı yorganın üzerine koydu, kulak kesildi. “Anahtar sesi mi?” diye düşündü. Sonra “Yan komşudur.” dedi kendi kendine. Tekrar kitabı aldı. “...belki kadınlar yazarı eleştiriyor, bu günlerde para biriktirmeyi bırak kazandığımız gündelik ihtiyacımızı karşılamaya bile yetmiyor, diyorlardır. Pe-ki, o hâlde izin verin açıklayayım; fedakâr, dindar, iki çocuk sahibi bir erkeğin eşi olan yazar, uzun yılların tecrübesiyle, çok kolay yollardan günlük harcamalardan tasarruf yapılabileceği neticesine ulaştı. Acaba hiç eşinizin alın teriyle kazandığı parayla aldığı pahalı bir krepdöşin elbiseyi sırf is lekesi veya yağ lekesi yüzünden hizmetçinize verdiniz mi?”

Leyla'nın uykusu gelmişti. Bir daha komodinin üzerindeki saate baktı. Sonra Bayan H. M.'nin ön sözün altındaki resmine baktı. Genç bir kadındı, ince kaşları neredeyse alınının ortasına dek uzanıyor, ona şaşkın bir ifade veriyordu. Saç rengi belirgin değildi. Muhtemelen kestane rengi. Saçlarını ortadan ikiye ayırmıştı, permalıydı. Dudakları dolgundu. Leyla, “Kalem çekmiştir.” diye düşündü.

Kitabı komodinin üzerine koydu. Abajuru kapattı. Yastığı başının altına çekti, “Gelmedi.” dedi.

Düş görüyordu: Kendisi, annesi ve Ali, Müdirî Caddesi'nin köşesindeki pizzacıda oturuyorlardı. Annesi, pembe bir krepdöşin elbise giymişti, saçları permalıydı. Ali kıyma yiyordu. Annesi önündeki çay fincanına bakıyordu. Masanın çevresinde bir eşekarısı uçuyordu; önce yavaş, sonra hızlı ve daha hızlı. Eşekarısının sol kanadı kıyma tabağının içine girdi ve yemeği Ali'nin pantolonunun üzerine sıçrattı. Leyla gülüyordu. Eşekarısının sağ kanadı çay fincanını ters döndürüp annesinin pembe elbisesinin üzerine döktü. Leyla gülüyordu. Uykusundan sıçradığında Leyla hâlâ gülüyordu.

* * *

Müdirî Caddesi'nin köşesindeki pizzacıda Hamit meşrubatını havaya kaldırdı. “Dünyadaki bütün lekelerin şerefine!”

Rüya güldü. Ali pizzasını ısırdı. Garson hesabı getirince Leyla elini uzattı.

* * *

Leyla, “Buna yaşamak denmez, ne yapacağımıza karar verelim.” dedi. Rüya, “Bağır!” demişti ama Leyla bağırmadı.

Ali sandalyeyi itekledi, ayağa kalktı. Çorba kâsesini öğle yemeği yedikleri masanın üzerinden aldı, bir süre Leyla'ya baktı. Sonra kâseyi masa örtüsünün üzerinde ters çevirdi. “Ne yapacağın belli! Bakalım bunu nasıl temizleyeceksin.”

Leyla, sarı keten masa örtüsünün üzerindeki erişteye, nohuda, barbunya-ya ve yeşillığe baktı.

Ali yağmurluğunu aldı. Leyla kımıldamadı. Apartmandan gelen düşme sesini duyunca derin bir nefes aldı, pencereden dışarı baktı. Çınar ağacının altında bir köpek havlıyordu. Ağacın üstünde bir kedi yalanıyordu.

* * *

Rüya ellerini ensesinde birleştirmiş yatağın üzerinde uzanıyordu. “Sekiz kişinin daha kaydını yaptım. Yeni evinde daha çok yerimiz olacak, iki sınıf daha ekleyebiliriz.”

Leyla elbiselerini tek tek dolaptan çıkarıyor, katlayıp yerdeki valizin içine yerleştiriyordu.

Rüya dizlerinin üzerine oturdu. “Yarın gidip karatahta ve sandalye almalıyım.”

Leyla gül desenli sarı eteğini elbise askısından çıkardı, katlayıp valize koydu.

Rüya yatağın ucuna oturdu. “Kumaş da almamız gerek. Keten, ipek, başka ne demiştin?”

Leyla elbise askısındaki erkek ceketinin yakasını düzeltti. Sonra siyah beyaz çizgili elbiseyi katlayıp valize koydu.

Rüya ayağa kalktı, Leyla’ya baktı. “Yine mi yas tutuyorsun?”

Leyla başını dolaba soktu. Sağ tarafta Ali’nin elbiseleri vardı, sol tarafta boş elbise askıları. Başını dışarı çıkardı. Dolabın kapağını kapattı. Eğildi, valizi kapattı. Pencereden dışarı baktı. Harabede bir köpek yavrularının yanında durmuş, birkaç adım ötedeki köpeğe havlıyordu.

Rüya, “Hazır mısın?” diye sordu.

Leyla, “Hazırım.” dedi.

¹ Zûyâ Pirzâd, 1951’de Abadan’da doğdu. 1991, 1997 ve 1998 yıllarında öykü kitaplarını; 2000 yılında romanını yayımladı.

² Yedi çeşit yeşillik ve etle pişirilen bir yemek çeşidi (ç.n.).

HİLMİ UÇAN

KALPLER ARIZALI OLURSA

GİRİŞ

Bir öyküyü okunur kılan, o öyküdeki gerilimdir. Bu gerilim olay örgüsü ile de sağlanabilir, bir durum betimlemesi ile de sağlanabilir. Metindeki öznenin iç gerilimi okuyucuyu da bir gerilime sokar ve düşündürür, hissettirir. Yazınsal söylem, hissedip de dile getiremediklerimiz ile gerçeklik arasında sürekli bir örtüşmeyi arar. İnsandan bir olguyu, bir duyguyu, bir düşünceyi yakalayan yazınsal ürün “hissedilebilir olan ile makul olan arasında sürekli bir ilişki içindedir. İç gerilim derecesini dış gerilime çevirmeye çalışır”¹. Bir anlatıda, özellikle öyküde, öznenin bu gerilimi, enginlikle, başka bir deyişle söylersek, anlatıdaki “uzamsal-zamansal belirlemelerin, ölçünün, sayının bütün tezahürleriyle”² örtüşmezse öykü çöker, okunmaz duruma gelir, sıradanlaşır, bir propaganda, bir açıklama metnine dönüşebilir. Bu iç gerilimin de ‘yürekten’, içten olması, içtenliği yakalayan bir dille söyleme dönüşmesi gerekir.

Gerçekten de yeryüzünde söylenmedik söz yoktur; ama yeniden söylenmesi gereken sözler vardır. Bu sözlerin, bu söylemin hem yeni, hem anlaşılır hem de haz alınır bir biçim ile, bellek ile kalbin el ele verdiği, olumlu ya da olumsuz bir gerilim içinde sunulması gerekir. O zaman, söylemenin, söylemin bir anlamı olur. Sıradan söz ile sanat hâline gelmiş sözün ayrım noktası da burasıdır; sanat bu noktada doğar.

Özen Yula’nın *Arızalı Kalpler* adlı kitabındaki öyküleri bir gerilimi, bir içtenliği yakalıyor. Biz bu yazıda onun adını andığımız kitabında geçen öyküleri okumaya, çözümlemeye çalışacağız.

İÇ RAHATSIZLIĞI YA DA ARIZALI KALP

Özen Yula’nın kitaplarına verdiği isimler dikkat çekici isimler: *Öbür Dünya Bilgisi*, *Kayıp Kent Üçlemesi*, *Buğuevi*, *Arızalı Kalpler*, *Tanrı Kimseyi Duymuyor*, *Hayat Bir Kere* ve uzun bir kitap ismi: *Jartiyer ve Baby Doll’ün Ötesindeki Hayattan Apartma 21 Kadın Portresi*. Özen Yula’nın bir tiyatro yazarı olduğunu da belirelim.

Öykülerindeki izlekler evrensel izlekler, insanın değişmeyen iç yüzünden çizgiler. Anlatılarını yalnızlık, çağdaş bunalım, cinsellik, yaşam, ölüm gibi izlekler etrafında kuran Yula’nın öykülerinde bir de anahtar sözcük var: ‘İhanet’. Yula, geçmişten günümüze insanın çok fazla değişmediğini düşünüyor. “Bir yığın duygu, durum, hakikat dünden bugüne geliyor. Bunlar bazen bi-

çim değiştiriyor ama, özü değişmiyor durumun. İhanet hâlâ ihanet, aşk hâlâ aşk, iktidar hâlâ kirli, düzenbaz. (...) Dünya zor bir yer. Kolay ve yaşanır kılman için değişmeyecek yapılara ihtiyaç duyuluyor”³.

İnsanın mutlak gerçekleri yoksa, ‘değişmeyen yapılar’ yoksa, yeryüzü yaşanmaz duruma gelir. İnsan değişmiyor çünkü: İnsan hırslı, insan acelecî, insan peşinci. İnsanda ‘istemek’ ve ‘sahip olmak’ kiplikleri çok güçlü kiplikler. İnsan ‘ister’, ‘sahip olmak ister’. Sahip olamayan insan mutsuz hâle gelir. Zaman olur insan, sahip olmak için yanlış yöntemler de kullanır. Mutluluğun ölçüsü ‘sahip olmak’ olarak belirlenmişse, ‘sahip olmanın bir sınırı da yoktur. Böyle bir sonsuzlukta, sahip olmanın sınırsızlığında, sonuç mutsuzluktur. İhtiyaçların sınırsız olduğunu kabul eden bir sistem sömürüye geniş bir kapı açmış demektir. ‘Sahip olmak’a bir sınır çizilmezse; insan, zorunlu gereksinimlerinin dışında olanlardan sorumlu değilse, sahip olmak için başkalarının varlıklarının, hakkının ele geçirilmesi, sömürülmesi de doğaldır. ‘Olmak’ ise, ‘sahip olmak’ı, haksız olarak elde etmeyi reddetmekten, sahip olunan nesnelerde başkalarının da hakkı olduğunu düşünmekten, paylaşabilmekten geçiyor. Hakketmeden sahip olmak önce insanın kendisine, sonra da insanlığa ihanettir. insanın ‘hâin’ bir yanı var. “Her insan günün birinde, birisine ihanet etmiştir. Ya da kendisine ihanet etmiştir en azından”⁴. İnsan değişmediğine göre, onun kendi başına dizginleyemediği kötü yanının etkisizleştirilmesi gerekir. “İnsanın karanlık yönü, ayın karanlık yüzü daha çok ilgimi çekiyor” diyen Özen Yula “iyilikte hep bir sınırın olduğunu, kötülükte ise hiçbir sınırın olmadığını”⁵ düşünüyor. İnsanın bu kötü yanının başkasına zarar vermemesi için de ‘değişmeyecek yapılar’a gereksinim vardır. Bu kesin.

Bu yapı nasıl bir yapı olabilir? Özen Yula bu bakış açısıyla kendisini de öyküsünü de içerik açısından önemli bir yere oturtuyor. Yula edebiyata, bu yapıyı arayan bir işlev yüklüyor: “En alttakileri, kirletilmişleri, yok sayılmışları anlamak ve anlatmak. Edebiyat o zaman bir işe yarar; hayatla gerçekten bir bağı olur”⁶. Dilin inandıran, yaşatan, hissettiren gücüyle en alttakileri anlamaya çalışmak, radikal bir empati kurabilmek, insan olmanın da gerekliliğidir. Hayvan sevgisinin dillerden düşürülmediği çağımızda, Irak’ta, Filistin’de eğlence niyetiyle öldürülen çocukların, insanların çığlıklarını insanlık, katliam bittikten sonra gündemine alıyorsa; insanlık bu haberi, sıradan bir haber olarak dinliyorsa, insanlıkta bir eksiklik var demektir.

Durum böyle ise kalpler ‘arızalı’ demektir. Özen Yula ‘arızalı kalp’i tutkulu kalp, seven kalp’ anlamında kullanmıyor. Vicdanı rahat olmayanların kalbinin arızalı olduğunu düşünüyor. Özen Yula’nın tanımı ile söylersek “vicdan rahat değildir. Kalpler bu yüzden arızalı”dır.⁷

DEPREM: SARSINTI, SIKINTI, İÇ ACISI

Kitabın başına konulan bir epigraf var; Oğuz Atay’dan bir cümle: “..Neyse, ben gidecekmişim gibi hazırlanayım (nereye?): gitmezsem sevinirim”. Bu

cümle okuyucuya şunları düşündürüyor: Kötü bir şeyler var; kaçıp gitmem, kurtulmam lazım. Buralardan da gitmek istemiyorum, ama gitmek zorundayım, öyleyse hazırlıklı olayım; gitmezsem, gönderilmezsem sevinirim. Daha öykünün başında okuyucuya böyle bir iç gerilimin varlığı haber veriliyor.

Öykülerin hepsinin adları çoğul; kitapta tekil bir öykü adı yok. Öykü adlarında iç çeken bir genelleme, anılarda, geçmişte kalan üzüntüler, acılar var gibi. Zamanlar “yalan”, akşamlar “erken”den iniyor; gelmeyen birileri var, “banklar boş”; topraklar “nemli” ve “derin”; geçen zamanlar “yalan”, karşı kıyılar “puslu”; üstelik otobüsler de “geç” kalkıyor. “Deniz Gören Odalar ve “Geniş, Ferah Alanlar” adlı başlıklar da bir özlemi, bir huzuru akla getiriyor. Öykülerde ideolojik dayatmalar, ‘reklam’lar yok. *Arızalı Kalpler*’de 12 öykü var. Adları şöyle: *Tamamlama Rotasındaki Uçuşlar, Deniz Gören Odalar, Boş Bırakılan Banklar, Derin, Nemli, Unutulmuş Topraklar, Yarım Bırakılana Hesaplar, Son Güzel Havalara, Puslu Karşı Kıyılar, Geniş, Ferah Alanlar, Geç Kalkan Otobüsler, Mazi taşıyan Trenler, Eski Yalan zamanlar, Erken İnen Akşamlar.*

İlk öykü olan *Tamamlama Rotasındaki Uçaklar* adlı öyküde “arızalı kalbin” ne anlama geldiği açıklanıyor. Bir bakıma kitabın adı ve gelecek öykülerdeki öznenin bakış açısı hakkında okuyucuya bilgi veriliyor.

Öykünün daha ilk cümlesinde geçmişe bir gönderme, bir geriye dönüş var: “15 yıl geçti aradan”. Öyküdeki anlatıcı, 1900’lü yılların sonunda ülkesinden ayrılmış, 2000’li yılların başında uçakla “first class”ta ülkesine dönen bir “profesör adayı”; yanında oturan yok. “Popülasyon genetiğinde dünyanın sayılı uzmanlarından biri” olarak yurda dönüyor. “Mesleğinin doruğunda” ve “uluslararası ödülleri” var. Kendisi de bunun farkında ve şöyle diyor: “Gen teknolojisini alanının en iyisiyim ben.” Ülkesinden kendisine bir iş teklifi yapılmış.

Öznenin çocukluğu “eski bir güneydoğu şehrinde” geçmiş. Son öykü de Güneydoğu’da geçiyor. Öznenin kendisi tam değişmese de dili bayağı değişmiş bu 15 yıl içinde. Özne, “yıllardır başka bir lisanı yurt edinmiş”⁸ kendine. Bu birinci öyküde geçen İngilizce sözcük ve deyimler alt alta dizilince belki minimal bir öykü çıkar:

Cool, brandy, homesickness, Leela, thanksgiving, God damn!, First class, ekstradan efor, popülasyon, fenomenoloji, ontoloji, epistemoloji, akseptans, moleküler genetik, jeoloji, fizik, astrofizik, astroloji, psikiyatri, antipsikiyatri, etnopsikiyatri, antropoloji, rekonstrüktif cerrahi, astral seyahat, ruhsalgörü, uzayduyum, kombinasyon, I mean, dupleks, ful möbleli, fuck, quiz, shit, fuck them all, fuck off, oh God!!.. Auch!!.. My heart hurts!! Panik atak mod’u, be cool man!!!, Come on!!!, I Won’t, Help me, Help please, Fuck you all, Look at me you son of a bitch!!!, Fouck you!!!., Soon of a bitch..

Bu sözcükler, rasgele kullanılmış sözcükler değil, öyküdeki öznenin kimliğini açıklayan sözcükler. Diğer öykülerde böyle bir kullanım yok. Bilinçli olarak birinci öyküde kullanılıyor. Bir kimlik, bir aidiyet sorunu var. Bu sözcükler bunu vurguluyor. Anlatıcı şöyle diyor: “Artık kendimi ait hissedeme-

diğim topraklara dönüyorum"⁹. Özne, çok da duyarsız kalamaz ülkesine. ne zaman ülkesiyle ilgili bir haber duysa onunla ilgilenen birisi. Depremzedeler, hastalar, eğitim alması gereken çocuklar, bakıma muhtaç insanlar" onun ilgisinden uzak değil. Bir olay olsa kulak kabartır. Ülkesinde "durumun hiçbir zaman iyiye gitmediğini" bilmektedir. Güneydoğu topraklarına ait bir insanın izleri kalbine kazınmıştır ama belleği bu ülkeye ait değildir.

Çocukluğunu geçirdiği topraklarda sevgi açığa vurulmaz, gereği yapılır. Öznenin babası, annesine sevgisini söyleyememiş, 'seni seviyorum" diyememiş birisidir. Öznenin, Leela adında "yalnızlık günlerinde" beraber olduğu bir kadın var. Özne de, Leela'ya* sevdiğin söyleyememiş. Leyla'yı severiz biz; aşk denilince Leyla sembol bir isimdir. Özne de "Leela'nın adı güzel geldi bana" diyor. Ona, "Yadigâr" adını hatırlatmış bu ad. Özne bu adı çok seviyor. Ne de olsa Anadolu'lu. 15 yıl dışarıda, yurt dışında kalmasına karşın bazı şeyler yine de değişmiyor.

Bu öyküde geçen iki önemli sözcük: Bellek ve kalp. Bellek ve kalp karşılaştırması yapılıyor. Acıyı, bellek ve kalp birlikte çeker: Bellek hatırlatır, kalp sızlar, ağlar. Öznenin de acı tatlı yaşadıkları vardır; belleği hatırlatır; kalbi sızlar. Özne, sıkıntısından kurtulmak ister. "Help me! Help please! My heart hurts" der. Özne'nin kalbi sızlar, ama şunu da bilir: İnsanın bir şeyler bulup teselli olması gerekir. 'Arızalı kalpler'in bir şeyler, şükredecek bir şeyler, bir şükran günü bulup kendini teselli etmesi, şükretmesi gerekir. Bir "thanksgiving'in** ertesi günü, önceki günkü hindiden kalanları mikrodalgaya atıp bir a açmak (...) avuntu vesilesi olabilmeli. Yoksa nasıl yaşanır ki!"

Öznenin "yazar olmak, kendi diliyle hikâyeler yazmak" gibi bir isteği de var. Ülkesiyle ilgili üzüntülerini, görüşlerini yazmak ister; bir yazar olmak ister. Zaman zaman dışarıda yaşayanlar "homesickness" (sıla özlemi, vatan hasreti) duyarlar. Öznede de buy özlem vardır. Ama yurt dışından ülkesinin daha iyi göründüğünü söyler. "İnsan içindeyken göremiyor" ülkesini, görmek istediğini görüyor" sadece. Öykünün bir başka yerinde bulutlar betimlenirken de "serin, soğuk, serinletici" gibi anlamları olan İngilizce bir sözcük kullanılıyor: "Cool!!!" Uçaktan gördüğü "bulutlar serinletici, rahatlatıcı", aşağılarda, yeryüzünde ise "keder" vardır. Kederlenir. Hostesten "brandy" (konyak) ister. "Brandy, gırtlakını yakar".

Akıp giden zaman hissedilmiyor. Özne de bunun farkında. Hiç farkına varmadan yıllar geçip gidiyor. Bu durum, çok güzel bir sözce ile anlatılıyor: "Hayat alt tarafı. Geçiyor yıllar, anlamıyorsun. Hep aynı yıldaymışsın gibi geliyor. Hele de belli bir yaştan sonra." İnsan, yaşlandığını, ömürden günlerin bir bir geçtiğini, dünün bugüne benzemediğini, kaportanın da motorun da sessizce eskidiğini anlayamıyor, göremiyor. Otuz üç yaş, özneye göre "iyi bir yaş". Cennet yaşı derler bu yaş için. İnsan, bu yaşta olmadığını çok az aklına getiriyor.

Özne, ülkesinde "gizli örgütlerin iyi çalıştığını", "ülkenin başarıldığını", başka bir deyişle bu gizli örgütlerin işi götürdüğünü düşünür. Ona göre, yeni bir düzen kurulurken insanları kullananlar var: "Kışkırtılması gerekenler kışkırtılıyor,

susması gerekenler susturuluyor.” Özne felsefe ile yani düşünme sanatı ile yakından ilgileniyor. Ama sadece belleği ile düşünen birisi de değil; kalbiyle de düşünüyor. Düşünmenin makamı kalptir: Akıl kalptedir; insan, doğru ile yanlış aklı ile değil kalbi ile ayırt eder. Özne şöyle der: “Vicdan dedikleri bir şey” vardır. “Susturulalı uzun zaman” olmuştur. Bunun ardından şöyle bir soru gelir: “Bu arızalı kalpler bunun için mi?” Acaba kalplerin arızalı olmasının nedeni bu mudur? Vicdan, öznenin “doğduğu topraklara ait bir duygudur” aslında. “Başka bir yerde bu duyguya” rastlanmaz. “Başka dillerdeki vicdan kelimesinin içeriği daha hafif daha eksiktir.” Şöyle hayıflanır özne: “Yazık ki eski topraklarımda da artık varolmadığını biliyorum bu kelimenin.”

Öyküdeki özneye göre, Ortadoğu “sarsıntılı topraklar”dır; “Ortadoğu’da işlerin ayarlanması” gerekir. Bu topraklarda “her acı oryantal ezgilerle” dengelenmektedir. Bu ülkede, “ağlamayana meme verilmeyeceği” söylenmiştir, ama, “ağladığında da hakkını alamayacağı öğretilmiş”tir. Hilal ve yıldız imgesi var bu öyküde. Bunlar “güzelliklerin ve adaletin” simgesi. Birbirinden de çok uzak bunlar.

Özne, aynı zamanda tedirgin: “Sanki birileri düşüncelerini okuyormuş gibi”dir. Bu nedenle de olayların görünen yanının ötesinde, perde arkasını görmeye çalışır. Olayların görünen yüzünün bir maske olabileceğini söylüyor. “Maske çıktığında koca bir yönetim kadrosunu, üniformalıları karşınızda” görebilirsiniz diyor.

Özne, çocuk da istemiyor. Çünkü dünyanın çocuk için çok tehlikeli olduğunu biliyor. Bir çocuğun doğması demek, “ipotekli bir dünyaya yeni bir kurban getirmek demek”tir ona göre. İnsanlar, bu ipotekli, dünyada bir “oyuncak”, bir “kukla”dır. Her doğan çocuk da “dev bir borç yüküyle doğmaktadır ülkede.

Özne “kalbinin arızalı” olduğunu düşünüyor. Kitaba ad olan “Arızalı kalp”in ne demek olduğunu açıklıyor. 15 yıl yurt dışında kalan birisi olarak bu sözcüğün, “vicdanın, doğduğu topraklara ait bir sözcük” olduğunu söylüyor. Başka dillerdeki sözcüklerden hiçbiri, vicdan sözcüğünün “kapsadığı geniş anlamı aynen kapsayan bir içeriğe sahip değil”dir. Kalbin arızalı olması âşık olduğundan değil, “vicdanının rahat olmaması”ndan.

Bir el her şeyi, insanı, toplumu planlamakta, doğal seyrinin dışına sürüklemektedir. Bir ülkede, bir uygarlıkta “çürüme başlamışsa çöküş de başlar.” Devkent de her şey o kadar “planlı”dır ki her şey bundan dolayı çok “karışık”, çok karmaşıktır, doğallıktan uzaktır; çürüme ve çöküş başlamıştır. Karışıklık, sıkıntı, bunalım, pişmanlık..

Deprem, hilal ve yıldız her öyküde bulunan metaforlar. Hilal, yıldız gökyüzünün, esenliğin, aynı coğrafyanın altında yaşamının imgeleri. Deprem ise yeryüzünün, somut ya da soyut, sarsılan, çarpılan, üzülen insanın imgesi. Yeryüzünde deprem bitmez. Bu deprem jeolojik olabildiği gibi siyasal, toplumsal, ruhsal da olabilir.

Deniz Gören Odalar'da özne ülkesine geliyor ve bir tren yolculuğu yapıyor. Ülkesinden insan, memur, kadın, evlat, aile manzaraları veriliyor: Özne sabah 0.5.40'ta trene binecek. "Nursuz bir memur"a yol soruyor. Bu öyküde okuyucu öznenin yaşını da öğreniyor: "Otuz üç" yaşında. Bu delikanlı, trende yaşlı bir kadınla karşılaşılıyor. Kadın, Adapazarı'nda "mapus"ta olan oğlunu ziyarete gidiyor. Bu kadın, 25 yaşında kocasını kaybetmiş, 5 çocukla tek başına kalmış bir kadın. Öyküdeki delikanlının da babası yok, ölmüş; miras yüzünden de ablası ile kavgalı. Delikanlının annesi hasta; onu ziyarete gidiyor. Bir yanda oğlu hapisteye olan bir anne; diğer yanda yatağına mahkum, oğlunu soran bir başka anne. Öyküde var olan anlatıcı hâkim bir bakış açısına sahip: Her şeyi biliyor ve görüyor. Bu bakış açısıyla özne, ülkesinde "aksayan bir şey olduğunu (...) hukuk sisteminin baştan sona düzeltilmesi gereken bir ülkede yaşadığını biliyor."

Öyküde zaman zamn araya girilip öznenin kendi dünyası ile ilgili bilgiler veriliyor. Örneğin, özne ablası ile bir telefon görüşmesi yapıyor; öyküye yine devam ediliyor. Bu bölümler öyküye daha da bir açıklık getiriyor.

Öykü, deprem, çığlık ve hüznle bitiyor.

Boş Birakılan Banklar'da "kara kuru, bozkır yalnızlığını her mahallesinde taşıyan bir kasaba" uzamı var. Buradaki insanların hepsi kendilerini "terkedilmiş" hissediyorlar. Askeri lojmanlar, nöbetçiler, "arızalı" telefon kulüpleri, kuyrukta bekleyenler var. Arızalı olmayan telefon kabininde askerler konuşuyor. "Dinlendiklerini" düşünüyorlar ve rahat konuşamıyorlar.

Dördüncü öykünün adı "**Derin, Nemli Topraklar**". Cinsellik. Bu öykü de "doğanın sert ezgisi" deprem ile bitiyor. "Binalar kıvrılıp kırılıyor". "İnsan çığlıkları geliyor."

Beşinci öykü olan **Yarım Birakılan Hesaplar'**da bir mektup yazılıyor. Gönderilmemiş bir mektup. "Faydasız" diye başlıyor mektup. Bir kız yazıyor. Kasabalı bir kız. Erkeğe, "sen beni çok üzdün" diyor. "hitap sözcüğü olarak kullanılan "Sen", özel isim gibi büyük harfle başlıyor hep. Erkek de asker. Kız, erkekle birlikte panayıra gittiklerini hatırlatıyor. Erkek "sivil" giyinmiş ve "çarşı iznine çıkmış", "inzibata yakalanmaktan" korkuyor.

Bu öyküde çok yazım hatası, argo ve yerel dil kullanımı var. Bilinçli bir şekilde yapılmış bu yanlışlar. Kızın kasabalı olmasını, kültür düzeyinin düşüklüğünü vurgulamak için yapılmış yanlışlar. Hilal bu öyküde de var. Kız hamile. Mektupta "karnım gerinip büyüyor her gün. İçimde bir hayat büyüyor" diyor.

Kızın şöyle bir cümlesi var mektubunda: "İnsan dediğin yılandan zalim be Faydasız". Buradaki 'Faydasız' sözcüğü de her geçtiği yerde büyük harfle yazılıyor ve erkeğin adı olarak işlev görüyor. Mektup yazım aşamasında. Öykünün sonunda bir not var: "Büyük depremden sonra, kasabanın tozlu yollarında savrulan buruşuk bir kâğıttan okunmuştur. Kimin yazdığı bilinmiyor."

Son Güzel Havalalar'da orman yangınlarının çokça yaşandığı bir yaz mevsiminden sonra güz mevsiminin gelişi anlatılıyor. "Orta halli ailelerin oturduğu bir semt" uzam olarak seçilmiş.

Bu öyküde de cinsellik yoğun bir şekilde işleniyor. Güz mevsimindeki “son güzel” günler de bitince parklarda buluşmalar da bitecektir. “Bütün dünyada olduğu gibi, burada da insanların asıl eğlencesi cinsellik, hem de günün her saati, herhangi bir saati.” Parklar, buluşulan yerler. “Bu semtin vicdan azabıdır park.” Ayrıntıya inilen cinsel betimlemeler. Diğer tarafta da duvara “özgürlük” yazan gençler, ölenler. Bu öyküde de “yeraltından gelen müthiş bir patlama parkı ortadan ikiye bölüyor. Çevredeki bütün apartmanlar iskambil kâğıdından yapılmış kuleler gibi çöküyor.” Çöken, parktır, başka bir deyişle dünyadır; çöken, “insanların asıl eğlencesi olan cinsellik”tir. Herkesin çevresinde çığlıklar, inlemeler vardır. Çöken parkta, “çocuğun cansız bedeni havuzun içinde çalkalanmaktadır”: Korkunç bir ölüm.

Açık bir uzamın bulunduğu *Puslu Karşı Kıyılar* adındaki öyküde uzam, deniz kıyısı, İstanbul. Deniz, gemi, geminin güvertesi, otobüs. Bu öyküde de hilal var. Bu öyküde de “toprak harekete geçiyor.” Deprem oluyor.

Geniş Ferah Alanlar adlı öyküde ise kapalı bir uzam var: Otobüsün içi. 4 numarada genç bir adam oturuyor. Yanındaki koltuk boş. Otobüsteki iki boş koltuktan biri onun yanındaki koltuk. Küçük bir kız “yanına oturabilir miyim?” diyor. “Sekiz dokuz yaşlarında” ve babası yok. Gidecekleri yol dört buçuk saatlik bir yol. Aralarında konuşmalar geçiyor. Küçük kız, kendisinden, yaşından beklenenden daha büyük sözler söylüyor. Çocukluğunu yaşamayan, erkenden olgunlaştırılan bir çocuk. Genç adam balık ve kuş satıcısı. Kız “ben o hayvanlara acıyorum” diyor. “Serbest olmalarını istiyorum” dediğinde adamın yanıtı şu: “Sen serbest misin bakalım?”

Kız çocuğunun adama sorduğu bir soru var, adamın karısıyla ilgili: “Muhkem mi?” Adam şaşkın. Soruyor: “Çok mu televizyon seyrediyorsun sen? Tıpkı büyükler gibi konuşuyorsun. Oysa çocuklar başka türlü konuşmalı. Onların kendi dili vardır. Oyun oynarlar, koştururlar.” Çocuk uyuyor sonunda. “Adam bagajdaki bavulu düşünüyor.”

Dokuzuncu öykü olan *Geç Kalkan Otobüsler*’de de uzam kapalı bir uzam: Bir otobüs. Bir otobüs yolculuğu anlatılıyor. Önceki öykünün devamı gibi. Bir adam. Son otobüse biniyor. Şehrin bir ucundan öbür ucuna gidecek. Yanında da bir valiz var adamın. Adam karısından ayrılmış. Yanlışlıkla kendisinde kalmış olan, karısına ait eşyaları koymuş valize. Bu valizi karısına vermeye gidiyor. Bu valiz, okuyucuda merak uyandırıyor: Acaba içinde ne var?

Anlatıda araya sokulan başka konuşmalar var. Mesela şoförle konuşurlarken, araya adam ile karısının tehditlerini içeren bir metin konmuş. Bu metinler de öykünün daha anlaşılır olmasına katkıda bulunuyor.

Şoför de birini sevmiş. Adı Deniz. “Durakta aksi suratlı bir adam ve başı bağlı iki kadın biniyor.” Sonraki durakta dört arkadaş biniyor otobüse. Sarhoşlar bunlar. Bu betimlemelerin ardından şöyle bir yorum yapılıyor: “Ahlak diye bir şey kalmadı.”

Konfeksiyon işi yapan adam, bir kızı işe alıyor ve onu seviyor. Bu kız yüzünden hanımından ayrılmak zorunda kalıyor. Öykünün sonu, bir Maupassant öyküsünün sonu gibi bitiyor. Adam karısını kesmiş valize koymuş.

Bu öyküde de yoğun bir argo dil kullanımı var ve deprem ile bitiyor.

Mazi Taşıyan Trenler'de uzam, bir göl kıyısı, gölün kıyısındaki evler.

Bir "adam" aşığı odada. Adamın halası yukarı odada "pirinç karyola"sında dönüp duruyor.

Bir ölenin olduğu ve halanın da ölümü beklediği anlaşılıyor 8-10 satır sonra: "İnsanın sevdiğini yitirmesi, evvel zaman aynalarından sırrın dökülmesi gibi. Hala gününü bekliyor." Bu haberin hemen açıklaması yapılıyor. Halanın kocasını "bir gün önce toprağa yatırmışlar. Adam bir kürek toprak atmış eniştesinin üstüne" deniliyor. Orada bulunanlar cesedin üzerini "dışarı çıkmak istese de çıkamayacağına iyice emin" olmak için "mezarın üzerindeki toprağı" bastırıyorlar.

Ölen bir milletvekili. "İkeli, inançlı" bir milletvekili. Ölen milletvekilinin cesedi betimleniyor: "Bir duruluk gelmiş çehresine yerleşmiş. Bir yumuşama, bir zamanlar keskin olan hatlarında." (...) Az sonra kalkıp itiraz edecek" gibidir. Bu yüz, "Hala'nın yıllar önce gönül verdiği yüz"dür. Gömerler. Hala da bütün mezarlıklarda olduğu gibi, "mezarın üstüne fesleğen tohumları" eker kendi elleriyle.

Hala'nın yeğeni trenden iniyor. Geçmiş yıllarda, göl kıyısında sazlıkta yaban ördeği avına çıktıklarını anımsıyor. Bu avda, diğer iki arkadaşı yiyemeyeceği kadar ördek vururken o, "bile isteye ıskalayan birisi. "Öldürmek, ölmenin bir başka biçimi gibi gelmiş" ona.

Özne, mezarlığa gidiyor ve eniştesinin (halasının kocasının) mezarını buluyor. "Parçalanmıştı sahte mezar taşı" deniliyor. Hala, oğlundan on beş yıldır haber alamamış. Oğlunun adı Emre. "Sahte" sözcüğü okuyucuyu meraklandırmaya yetiyor. Niçin sahte? Yoksa Emre yaşıyor mu? sorusunu akla getiriyor. Emre ile ilgili sırrı bilen, Emre'nin hayatta olduğunu bilen sadece öyküdeki özne kalmıştır. Şöyle diyor: "Tuhaf değil mi? Bir sırrı bilen son kişi olmak insanı insansızlaştırıyor."

Öyküdeki özne çarşıya iniyor. "Kimi dükkanların genişlediğini, kiminin kapandığını görüyor. Yıllar önce sevdiği bir kadının gözlükçü dükkanına oturmuş, orta yaşlarda bir adamla birlikte gazete okuduğunu görüyor. "Yıllar önce bir ilkbahar gecesi, göl kıyısındaki ateşin karşısında" bu kadınla birlikte oturduklarını düşünüyor. Özne bu kadını seviyor.

Öyküde oyun içinde oyun var. Gölde bir boğulan var: İzzet. İzzet'in etle-ri "ısırlıp koparılmış. Göl, hakkını almış İzzet'ten". İzzet, öyküdeki öznenin arkadaşı.

Özne sabah uyanınca Halasının evde olmadığını görür. Mezarlığa gittiğini düşünür. İzzet'in annesine uğramayı düşünür. İki kilometre ileride oturan İzzet'in evine gider. İzzet'in annesi de yaşlanmış. İzzet'in annesi özneyi tanımaz. Adam hemen geri döner eve. Halası henüz eve gelmemiştir. Endişelenir ve göl kıyısına iner.

Hala sazlığa yakın bir yerde ninni söylemektedir. "Pazen elbisesi" de göl rüzgarında kendi ninnisini söylüyor. Hala kendisinininkini." Okuyucu meraklanıyor: Acaba Hala sırrı biliyor muydu?

Araya girilerek geriye dönüşle, Hala-oğul konuşması veriliyor:

— Emre, gecenin bu saatinde ne yapacaksın gölde?

— Irmağın göle karıştığı yere gideceğim.

— Ne işin var orada? Gecenin bu saatinde. Durduk yerde bir iş getirme başına!”

Emre gidiyor. “kasabaya dayanamayacağını” anlıyor; “bavulunu hazırlıyor, gidiyor “uzaklara.” Öyküde, Emre’nin yaşadığı hissettiriliyor. “Yeraltında olmasın da dağ ardında olsun” deniliyor. Emre’nin gittiği gün, babası ihtiyarlıyor. Emre neden gitti açıkça söylenmiyor öyküde. Anne, Emre’nin öldüğünü zannediyor. Baba ile öyküdeki özne onun yaşadığını biliyorlar.

Özne ile Hala (Firdevs) geri dönüyorlar eve.

Adam, ertesi gün yola çıkmadan önce gözlükçü dükkanına uğramayı düşünüyor: Bir zamanlar sevmiş olduğu “kadının gözlerinin derinlerine bacak.”

Adam, gölün üzerinde bunları düşünürken “gölün yavaşça dalgalandığını” (...) “kıyıdaki evlerin dalgalanmaya başladığını hissediyor”; deprem oluyor. “Çığlıklar, yükselen toz bulutları”. “Adam su yutuyor. Suyun üzerinde durmaya çabalıyor. Öykü, virgüle dikkat edilerek okunduğunda farklı yorumlanacak şu sözceler ile bitiyor: “Göl içinde. Göl, içinde.”

Bu öykü de, geniş anlamıyla düşündüğümüzde, diğer öyküler gibi yaşam/ölüm karşıtlığı üzerine kurulmuş bir öykü.

Eski, Yalan Zamanlar adlı öyküde, tek gözlü bir kadın ile aksak bir kuşçunun dramatik hikayesi var. Bu tek gözlü kadın ile aksak kuşçu evlenir. İki si kız biri erkek üç çocukları olur. Oğul sakat. Oğlunu düşündüğünde hüznlenir özne. Oğlunu diğer arkadaşları oyuna almazlar. Çünkü sakattır o. Kızlarına da “aksağın kızları” derler. “Hepsine lanet olsun” der.

Şöyle çarpıcı bir kanısı var öznenin: “Ben mutlu insanlar görmedim bu topraklarda. Mutsuzluktan yaralı hayvana dönmüş her biri. Başka birini yaralamak için uğraşıp dururlar” (...) “Ölmeyeceklermiş gibi yaşıyorlar. Tamuyu bilmeyeceklermiş gibi. Sade birbirlerini can evlerinden vurmanın ilmini yaparlar bu topraklarda. Yer ile gök bir olsa, bunlar vazgeçmezler kalbe mızrak savurmaktan.”

Aksak kuşçu, ökselerdeki kuşları toplamaya gider. Ama hiç kuş yoktur. “Vergi derdinden korkup kaçtılar mı?” bu kuşlar der.

Bu öykü de diğer öyküler gibi depremle bitiyor.

Son öykü olan **Erken İnen Akşamlar**’da siyasal bir deprem var: “İlık güz gecesi”. 12 Eylül Depremi: Kurtarılmış bölgeler, panzerler, korku.

SONUÇ

Bu öykülerin hemen hemen hepsinde sadece bir anlatı, bir öykü yok, aynı zamanda gündelik yaşama göndermeler, eleştiriler var. Yer yer argo bir dil kullanılıyor. Kimi öykülerde (*Boş Bırakılan Banklar, Son Güzel Havalalar, Derin*

Nemli Topraklar) cinsellik ana izlek olarak öne çıkıyor. Bu öykülerde dil olarak gündelik gerçeklik yakalanmış. Ne var ki sadece cinselliğin dillendirildiği öyküler, değerinden bir şeyler kaybediyor. Sevgide, aşkta cinsellik ikinci derecede bir olgudur: Leyla denilince şehvet akla gelmez. Aşk, sahip olmak değildir sadece. *Mazi Taşıyan Trenler*'deki özne de bunun farkındadır. Şöyle güzel bir söz söyler: "Sahiplenilmeden sevilmez mi? Tuhaf bu insanoğlu." *Tamamlama Rotasındaki Uçaklar*, *Mazi Taşıyan Trenler*, *Geç Kalkan Otobüsler*, *Eski Yalan Zamanlar* hem kurgu hem anlatı olarak daha güçlü, okuyucuyu düşündüren, okuyucuya soru sorduran, içinde yaşanan ortamı sorgulatan öyküler.

İlk öyküdeki İngilizce sözcükler bile –yer yer argo olsa da– okuyucuyu, cinselliğin yoğun işlendiği öykülerden daha çok düşündüren, sezdirenen sözcükler. Yazınsal metne bir işlev yüklenecekse bu işlev göstermek değil, sezdirmeektir. Birinci öyküde geçen Leela adı bile, cinsellik anlatılarından daha ciddi daha önemli bir düşünce ögesi. "İnsanları kullananların olduğu", "gizli örgütlerin iyi çalıştığı", "ülkenin başarılı olduğu" söyleniyor. *Deniz Gören Odalar*'da "nursuz memur"dan, "hukuk sisteminin düzeltilmesinden" söz ediliyor. İlk öyküde özne, "aslan sütünün at sütüne karıştığı topraklarda" doğduğunu; bu topraklarda "hep kışkırtılacak iki taraf bulmanın çok kolay olduğunu" vurguluyor. "Adalet ve güzelliklerden uzak"larda kalındığını dillendiriyor. Bu topraklar, "sarsıntılı topraklar"dır. Sarsanlar başkalarıdır; istediklerini yapmaktadırlar.

Eski Yalan Zamanlar'da tek gözlü bir kadın ile aksak bir kuşçu anlatılıyor sadece. İçinde yaşanan zamanın, düzenin, vergi sisteminin de bir eleştirisi yapılıyor. "Gelir adamlar vergi toplamaya. At sırtında." Vergileri aldılar mı "keyiften varılmaz yanlarına. İt keyfi misali işte. İçerler, içtikçe sapırtılar, itleşirler, sokaklarımız ekşi ekşi üzüm suyu kokmaya başlar bunların kuskumlarından." Bir bey, beyler var vergi toplayan. Göçerlerden, beylerden, vergiden, haraç alanlardan söz ediliyor bu öyküde. Sanki Beylikler dönemi. "Tarihte resmi yazıcıların yazdıkları değil de, yaşanmış olması muhtemel başka hakikatlerin kendisini daha çok ilgilendirdiği"ni¹⁰ söyleyen Yula, bazı gerçeklerin değişmediğini göstermek istiyor. Bir genelleme ile bugüne de gönderme yapıyor: "İstemediğimiz halde dururlar başımızda. Tarihimiz de istenmedikleri halde başta duranların tarihidir zaten. Bunlar burnumuzdan getirirler yalan dünyayı." Bir ülke düşünün, o ülkede herkes kurtarıcı ve herkesin soracak bir hesabı var. Yine aynı öyküde şöyle deniliyor: "Ben mutlu insanlar görmedim bu topraklarda. Mutsuzluktan yaralı hayvana dönmüş her biri. Başka birini yaralamak için uğraşıp dururlar."

Yarım Bırakılan Hesaplar'da şu söz öyküye ayrı bir tat katıyor: "İnsan dediğin yıldıran zalim be Faydasız". Böyle bir ortamda 'isyan' da gerekli. "Nisyan üzerine yaşanan bir dünyada, isyan da gereklidir bazen. Bunca felaketten, kirlenmeden, kötücüllükten kimse suçlu değilse, sorumlu değilse, ortada çok aptalca bir durum var demektir"¹¹.

İnsan olmanın gereği olarak söylenen bu sözler bir propaganda söylemi olarak okuyucunun karşısına konulmuyor. Akıp giden bir söylemin içinde sırtımayan, anlatıya yedirilmiş sözler. Okuyucuya bir acıyı, bir düşünceyi gösteren değil, hissettiren, sezdiren sözcükler.

Derin düzey çözümlemesinde bütün öyküleri yaşam/ölüm karşıtlığı içinde anlamlandırabiliriz. Bütün öykülerde depresyon, ölüm var. Depresyon, somut ya da soyut depresyon aniden gelir. Geliyorum demez. İnsan koşururken, kötülük üzerindeyken, pişmanlık duyarken, geçmişini düşünüp sadece üzüldükçe de aniden ölüm gelebilir. İlk ve son öykünün dışında bütün öykülerde var olan depresyon metaforunun böyle bir göndergesi de var.

İnsan zihni gibi kesik kesik düşünen anlatıların yer aldığı öykülerde biçimsel denemeler de yapan Özen Yula içeriğe en az biçim kadar değer veriyor; sorular soruyor, yanıtlar arıyor. “Biçimsel olarak hayranlık uyandıracak denemeler”in sadece zekâ gösterisinden ibaret” olacağını, “elde anlatılması gereken bir hikayenin olduğunun unutulmaması”¹² gerektiğini; amacının, “anlatılan özü destekleyen biçimi bulmak” olduğunu söylüyor.

Yanıtları aklına gelince üzülen, “vicdan”ına danışınca doğruyu bulan ama yine de hırsıyla isteyen insanın kalbi “arızalı”dır. “İnsan hiç doymayan, yetinmeyen bir varlık”¹³. Doğru, kalplerin arızalardan kurtulması ya da arızaların en aza indirilmesi, selim, sağlam, esenlikli bir kalbe sahip olmak, kalpleri onarmak gerekiyor.

Gerçekten, kalbimizi nasıl onarabiliriz? En önemli soru, sorun da budur. Bu ‘et parçası’ düzelirse her şey düzelir, düzgün çalışır.❧

¹ C. ZILBERBERG (1998). *Tension et Signification*, Mardaga, Liège, s.77.

² J.FONTANILLE, *Sémiotique et Littérature*, PUF, Paris, s.50.

³ Ö.YULA, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=4335 02.03.2009.

⁴ Ö.YULA, agy.02.03.2009.

⁵ Ö.YULA, Söyleşi (Nursel Duruel), *Kitap-lık*, YKY, İstanbul, Ekim 2005, Sayı: 87.

⁶ Ö.YULA, agy. 02.03.2009

⁷ Ö.YULA, *Arızalı Kalpler*, Doğan Kitap, İstanbul, 2002, s.19.

⁸ Ö. YULA, *Arızalı Kalpler*, Doğan Kitap, İstanbul, 2002, s.18.

⁹ Ö.YULA, *Arızalı Kalpler*, Doğan Kitap, İstanbul, 2002, s.10. Bundan sonra, tırnak içinde atıf gösterilmeden yapılacak alıntılar bu kitaptaki öykülerden yapılan alıntılardır.

* Bu sevgili ismi de Leyla'nın bozulmuş, değişmiş bir şeklini anımsatıyor okuyucuya: Sevgilinin adı da değişmiş, ama yine de geçmişten, Leyla'dan izler taşıyor.

** Amerika'da, Kanada'da şükran günü, hindi bayramı.

¹⁰ Ö.YULA, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=4335 02.03.2009.

¹¹ Ö.YULA, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=4335 02.03.2009.

¹² Ö.YULA, (Söyleşi), http://www.kadindostlar.com/Kutuphane_Okunmasi_Gereken_Kitaplar

¹³ Ö.YULA, Söyleşi (Nursel Duruel), *Kitap-lık*, YKY, İstanbul, Ekim 2005, Sayı: 87.

YATALAK KRALİÇE

Ülkü Ayvaz

Gürer Yayınevi

Yatalak Kraliçe Ülkü Ayvaz'ın öykü kitabının adı.

Kitap "Has Bahçeler Nerede?" öyküsü ile başlıyor. Öykünün adı çağrışım yüklü.

Gündelik hayat, özellikle büyük kentlerde dar alanda ve yapay, doğal olmayan ortamlarda ya da doğayla teması olmayan ortamlarda geçiyor. İnsanların doğal ortama girmeleri için yazı, tatili beklemeleri gerekiyor adeta. Tatil sonrası tekrar doğa dışı bir yaşam serüveni başlıyor. Parçalı hayatlar. Öykü bir tatil yöresinde geçiyor. İnsanlar oraları da zararsız börtü böcekten azade steril alanlara çevirmek için çaba gösteriyor. Doğa direniyor. Değiştirilen dere yatakları yağmur suları ile yine yatağını buluyor. "Has Bahçeler Nerede?" sorusuna "Kuyuların diplerinde." yanıtı geliyor.

Öykülerde doğal, hayatın içinden, sıradan insanlar anlatılıyor. Anlatımda sade, yapmacıksız, düz bir üslup yeğlenmiş. Öyküleri sevimli bir serinlik duyarak okuyorsunuz, iyimser bir atmosferde duyumsuyorsunuz kendinizi. Öykü kişilerinde kaderlerini kabullenmiş bir alçak gönüllülük görülüyor. "Böyle sıralar ne ağlamak, didinmek, ne çırpınmak kurtarır insanı." "Ben de kapı koyuverdim kendimi." "Yatalak Kraliçe" öyküsü tam da bunu anlatıyor. "Bir anlam arıyorum." "Ah, bu boşunalık duygusu..."

Ayrılık var. "Mahkeme yarın." "Evde oğlan çocuğu". Meyhane. Unutmak mümkün mü? Alkol çare mi? İnce bir sızı bırakmıyor peşini. Sızıntı halinde bir kan çizgisi.

Umut hep vardır.

Yaşadıkları bazen insana yük olur, sırtından atmak ister. Ancak, insanın bunları elinin tersiyle itivermesi mümkün mü? Şöyle ya da böyle onlarla birlikte yaşarız yine. "Hiç huzur yok mu şu dünyada? Kapıyı çekip bir yere gidemeyecek miyim? (Vatman İle Portre)

İnsan nereye giderse gitsin kendini götürür, kaderini de beraberinde taşır. Diyarbakır'a gider, üç dört gün orada yaşar. Unutulabilir mi? Ya da sadece bir süreliğine unutulur, ama silinmez. (Hava- Alanı)

Yoldan geçerken bir bahçede mutlu bir karı koca görür. Başka bir gün baktığında, kimse yok, bomboş bahçe. Hayat gibi bir gün varsın, bir gün yok. (Bahçenin Önünde Şevrole)

"Gün Battı.

Batsın. Dünya batmadı ya. Yarın gene doğacak. Bizi ışık sokaklara salacak. Döküleceğiz.

Yetmişimiz yetmiş sokağa. Terleyeceğiz, kocaçağız, koşup yorulacağız. Sonra gene gün batacak." (Bir Adam Güzel Şeyler)

Kitabın son bölümlerinde masal tadında öyküler yer alır. Son öykü "Fino ile Şahmeran" bir masal kahramanına göndermede bulunur.

Bu öykülerde şiirsel, bol çağrışımlı bir anlatım yeğlenmiştir. Bazı öykü adları da şiiri çağrıştırır; "Kuş Kuş Kuşlar", "Dilin Dilin", "Manolya Ağacı".

"Bahçeler, ırmağın sesi...ayın ışığı...dağlar, denizler, ovalar, kırlar, enginarlar."

"Kuşşşlaar öterler

Her dereden kara erik

Her dereden buz gibi su

Alır bir güzel koku

Menekşe"

"Atlar dört nala... toynakları kan içinde, ötelerde rüzgar: ağlayan rüzgar. Yeni biçilmiş otlar. Rayiha." (Dilin Dilin)

Hayatın sertliğini, kuruluşunu alıyor bunlar.

“Yatalak Kraliçe”de hayatın içinden öyküler anlatılıyor. Hoş, hayatın dışından öyküler mümkün mü? 📖

İSHAK YETİŞ

KIŞ UYKUSU

Ayşegül Devocioğlu

Metis Yayınları

Daha önce iki romanı yayınlanan, ‘Ağlayan Dağ Susan Nehir’ romanıyla 2008 Orhan Kemal Roman Armağanını alan Ayşegül Devocioğlu’nun öykü kitabı ‘Kış Uykusu’, Metis Yayınları arasından çıktı.

Devocioğlu uzun yola çıkmış, uzun soluklu metinler yazıyor. Bütün öykülerinde öyküden taşan yanlar bulmak mümkün. Öncesi olan, sonrasında da devam eden ‘hikayenin’ yalnızca bir kesitini sanki karşımıza çıkarıyor öykülerinde. Ya da zihninde daha uzun yazıp, kısasını sunuyor okuyucuya. Bitirdiği yerden devam etse yazdıklarına, pekala uzun bir öykü çıkabilir. Bir roman olabilir hatta. Bu tespiti öykülerini ‘açık uçlu’ bırakmasına dayandırmadığını da belirtmiyim. Bıraktığı yerden, önceki sayfadan devam eder gibi başlıyor öyküleri: sıcak, yakın... Zannediyorsunuz ki; birkaç sayfa önceden başladınız okumaya. Daha ilk satırdan tanıdık geliyor olaylar, kişiler.

Ancak bir romanda gördüğümüzde şaşır-mayacağımız geniş, derinlikli tablolar çiziyor. Ve henüz açılıyorken, yükseliyorken bitiriyor öykülerini. Siz devam ettiriyorsunuz yazılanları, yaşıtıyor-sunuz kahramanları ve

daha da önemlisi; siz yaşamaya devam ediyorsunuz öyküde.

Devocioğlu’nun öykülerindeki temel eksen; dil-dilsizlik, iletişim-iletişimsizlik, dolaşımdaki kelimelerimiz, açılan ya da tıkanan söz kanalları, bunların varlığı ya da yokluğu.

Elektrikli bir dille sorguluyor dilsizliği. İtiraz eden, tedirgin eden bir dille... Kitabın ilk sayfasından, hatta sunuştan itibaren bir gerilim oluşturuyor. Bilineni bozmaya kararlı bir kurgu içinde sunuyor anlattıklarını.

Çatışma alanlarına dikkat kesiliyor, ilişkileri bulup çıkarıyor. En keskin haliyle işliyor onları. Öykülerinin tamamında ‘iletişim’ ana temasının izlerini sürebiliyoruz.

‘Kış uykusu’ öyküsündeki apartmanların arasında, yenilmişlere mahsus bir alan olarak kalmış bahçe, o kadar acıklı ki; olumlu hiçbir şey yok neredeyse. Köpekler aç, kediler sı-ska, ağaçlar eğri, meyveler aşısız, çalılıklar inatçı. Küçük bir adımın büyük bir patlamayla sonuçlanabileceği mayınlı bir arazi adeta orası. Havadaki barut kokusu da boşuna değil. İlk fırsatta ateş alabilir!

Bahçedeki evde söz yok.

Sadece çığlık var ya da küfür. Bir de bela okuma... Hiçbiri diyaloga kapı açmıyor tabii. Bir de dua ekleniyor öykünün sonuna. Ancak o da anlaşılır bir söz kalıbı içinde değil. **Bahçedeki ev ile apartmanlar arasında da iletişim yok, gerilim var.** ‘Bakışma’ dahi yok, ‘yok sayma’ var. Apart-

manlardakiler ne o tek katlı eve, ne de şubeye bakıyorlar. Yönlerini dönmüş, perdelerini kapatmış, kış uykusuna yatmışlar.

Bankta yatan kadın ise “paran var mı?”nın dışında bir şey söylemiyor ki; bu da bir tür iletişimsizlik.

Ziyaret öyküsünde hapse düşen kızını görmeye hazırlanan kürt anası da dilsizlik

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

buhranına kapılmış halde. Kendi kendine konuşuyor, yetmezse kızına ördüğü kazakla konuşuyor. Kazakla diyalog kuramayınca kendine bakıyor birden. **“Ha ben, ha kazak”** diyor. O derece yakıcı bir benzerlik var aralarında. İkisinin de dili yok. Söyleniyor: **“Benim dilim var da ne işe yarıyor?”**

“Dilim benim döşçğim.” diyor sanki Heidegger’i okumuş da onu referans alır gibi. Soruyor: Adımı söylemesen büyür mü çiçek? Yabancı bir isimle serpilir mi? Yabancı bir isimle akar mı su?

Bir de Beşmeşelik var Devcioğlu’nun anlatıkları arasında. Dersim’den sürülen Kürtler’in yerleştiği, alabildiğine yoksul ve sakıncalı beşmeşelik...İnsanları konuş(turul)madığından duvarları konuşan Beşmeşelik...

Kırk dökük, parçalanmış, her bir parçası başka yerde kalmış hayatlar...Devleti temsil edenlerin her türlü eksikliğe, çarpıklığa rağmen devleti hissettirmek için yapıp ettikleri...!

O duvarlar ki; hiç susmuyor. Yağmur da yağsa, harfler hatta kelimeler bile eksilse yine de konuşmayı sürdürüyor. Sonunda yazılar gizemli birer işarete dönüşüyor, gürlütlü konuşuyor, çığlık atıyor, daha da korkutucu oluyor.

‘Bir Öykü Yazmalıyım’da öykücü alıştırmaları yapıyor yazar. Yine dile, öykünün çerçevesine, bakması gereken yönler dair saptamalar var. Bir öykünün ihmal etmemesi gereken ana damarları belirliyor yazar. Bir yana bakıp kedinin küçük pembe dilindeki büyük hayatı görebiliyorsa, diğer yana bakıp Hrant’ın ölümüyle havalanan güvercinleri görmeli. Kadınların konuşan saçlarını yazarken, ismi değiştirilen kız çocuklarına da değinmeli. İşkeleyi seyredip romantik tablolar yakalıyorsa, petrol kuyularındaki cesetlere de bakabilmeli cesaretle... Ancak bu çerçeve içinde varolur, tamam olur, güzel olur öykü.!

Devcioğlu derdi, davası olan bir yazar. En sıradan halleri anlatırken bile, onları içinde bulundukları büyük sorunun parçası olarak konumlandırmayı başarıyor. Bir yandan detayları getiriyor gözümüzün önüne, bir yandan da o büyük fotoğrafla tanıştırıyor bizi. Şehirdeki çelişkinin ve ça-

tışmanın uzak diyarlardaki köklerine, boşaltılan köylere kadar izini sürüyor yazdıklarında. İki arkadaşın yıllar sonra buluşup yaptıkları sohbetin arka planında ‘darbe’nin marifetleri hiç eksik olmuyor.

Devcioğlu sıcak gündemi, gündelik tartışmaları, en çetrefil sorunları, yazdıklarının öykü tadını bozmadan ulaştırmaya çalışıyor okuyucularına.

Ziyaret tam da böyle bir öykü. Bir öyküden taşan boyutları, başında görmeden tanıdığımız olan bölümleri, sonunda okumadığımız olayları, öykü bitse de yaşayan yanları var.

‘Kış Uykusu’ öyküsünde Yılmaz Güney filmlerindeki vurgulamaları çağrıştıran bir zengin tanımı var: ‘Sokağa çıktığında, markete giden, sık arabalarına inip bincen, köpeklerini gezdiren iyi giyimli insanlarla karşılaşılıyor...’

Apartmanların arasında kalmış tek katlı evin yoksulları bu taraftakilerden –apartman tarafı- ne kadar da farklıydılar. Bahçedeki ağaçlardan koparıp hemen orada yedikleri tam da olgunlaşmamış meyvelerin kekremesi tadına benziyordu hayatları. Öfkeli-hınçlı bakışlarıyla, hayvanları andıran refleksleriyle, birbirine benzeyen davranışlarıyla, toplandıklarında sürü haline gelmeleriyle ne kadar da yabaniydiler. Daha doğrusu, en açıkçası apartman penceresinden öyle görünüyorlardı.

Bahçedeki ağaçlar bile oradaki insanlar yabaniydiler. Dallarındaki doğal eğrilikler bile sakatlık gibi görünüyordu. Bütün bahçe vahşi bir ormandı. En iyisi anlamaya çalışmamak, en doğrusu içine girmemek, en güvenli uzak durmak gerekiyordu.

Farklıydı. Mahallenin buhranlarından farklı sıkıntıları, onlardan ayrı dilleri vardı. Bir de şube var aynı semtte. Yani polisin bir birimi. Ve oradan duyulan çığlıklar...

Şube ile ev karşı karşıya, apartman onlara mesafeli duruyor, kayıtsız ve kapalı.

Kızın sesini attığı çığlığın dışında duyulmamıştı. Çığlık, küfür ve bela okuma’nın dışında dil kalmamıştı.

Evin kızı gittiği evde kendini verse de anlamadığı bir duaya katılıyordu.

Cehennem gibi bir semt. Apartmanlar, tek katlı yoksul ev, zulüm ve işkencenin merkezi olan 'şube'

Herkes içine kapanık, hepsi iletişimsiz, hepsi sıkıntılı. Her an kavga çıkabilir, her an dağılabilir düzen.

Eski arkadaşlar. Arkadaşlıkları darbeye kesilmiş. Şimdi zamanın boşluğunu kapatmaya çalışıyorlar.

Arkadaşı veremli annesiyle ilgili hikaye anlatıyor. Veremli, ölmeyi hak eden, bir türlü ölemeyen, ölmediği için suçlu...

Veremli kadını görmek istiyor muydu?

(Yine iletişimsizlik: bu defa teknik imkansızlıktan, görüşmemekten...)

Aniden öldü. Tanımadığı kadın için ağladı.

Babasına sordu: neden böyle oldu. Sebep kadının annesinin veremli olması. Çocuğunu doğurunca anne ile çocuğu ayırmışlar. Veremi tedavi ettirecek paraları yokmuş. Anneyi ölüme terk etmişler.

Arkadaşı araya bir fotoğrafını bulmuş ancak.

Birden fark ediyor ki annesindeki belirtiler kendisinde de var. Ciğerde bir leke, sigaradan...

Altı ay izin alıyor. Kasabasına dönüyor. Artık ciddi biçimde hasta.

Babası belki de onun bu haline üzüldüğünden belki de başka bir sebeple hastalanır ve ölür.

Babası ölünce oğul iyileşir.

Adam kansını veremli olduğundan, çaresizlikten terk etmişliği ile oğlunun da hasta olduğunu görmek arasında hastalanıp ölmüş. Bütün anlatmak istedikleri, isyanı, sıkıntısı, acısı son nefesindeki feryat olarak duyulmuştur. ☹

İSTANBULLU

Metin Eoğlu

YKY

Metin Eoğlu'nun 25 hikayesinin toplanmış kitabı 'İstanbul'u Yapı Kredi yayınları tarafından yayınlandı. Eoğlu ressam ve özel-

likle şair olarak tanıdığımız biri. Bu kitap sayesinde O'nun hikayeci yanını-hikaye etmedeki dilini öğrenmiş olduk.

Sait Faik'in hikayeleri ile İkinci Yeni şiiri arasına, eski balık ağlarından yapılmış hamak kursanız ve İstanbul'un dününü, bugününü, her katmanını dolaşmaktan yorgun düşmüş türkçeyi orada güzellik uykusuna yatırsanız, uykudan sonra boğazın gümüş rengi sularında yıkasanız diri mahlumluğunu ve henüz kirkpiklerinde tuzlu su damlaları varken baksanız yüzüne; orada Metin Eoğlu'nun öykülerinde kullandığı dili görürsünüz.

Şenlikli, delişmen ve tutulamayacak kadar canlı bir dili var Eoğlu'nun. Dahası bıçkın, hercai, ironik ve keskin. Yine de sakin ve kendiliğinden bir akış içinde ilerliyor.

Metin Eoğlu üçra sokaklardan, dar köprülerden, yüksek çatılardan, karanlık diplerden akıtıyor türkçesini. Çaresiz yalnızlıkların, boğazına kadar sevdaların, kemiğe dayanan yoksullukların semtlerinde geziyor. Her ne hali anlatıyorsa, hangi duyguya uğramışsa onun en uçlarına, en saklı yerlerine kadar uzanıyor. Argoya varan salınımları da var dilinin. Ancak ortamına denk düştüğü sınırdan, yani tadda bırakıyor. Çapkınca gülümseyerek duruyor orada. "Korkma" diyor okuyucuya, "sen zannettin ki daha da ileriye gideceğim. Hayır, bildik sulardayım işte, bak anlaştık ne güzel.!"

Dil üzerindeki işçiliği de az değil Eoğlu'nun. 'Doğal söyleyişi' yakalayınca kadar çalışmış üzerinde.

Kendine özgü kurgusuyla kullandığı ke-limeleri de var: 'Uğultuluk bir yer', 'umutluluklar', 'horozlu sesiyle', 'uzakçalıkta bakakalmışım', 'uyurcalığını' bunlardan birkaçı.

İstanbul'da aşkla yaşıyor ve İstanbul'u tutkuyla anlatıyor Eoğlu. Daha doğrusunu ifade edelim: İstanbul dışında yaşamayı aklından bile geçirmiyor. Hayatının kabusu da zaten bu: İstanbul'un dışında kalmak, İstanbul'a ulaşmadan ölmek. Her şeyi tam olsa da İstanbul'u eksik olan bir hayatı istemiyor asla. Yaşamak için ekmekten, sudan önce İstanbul'u sayıyor. 3 sayfalık 'İs-

tanbullu' hikayesinde tam 23 kez anıyor ki; diline vird ettiğini anlıyoruz.

Kendini tutmasa balık isimlerinde Sait Faik'le yarışacak Eoğlu. Ve daha başka alanlarda. Derbelerlikte mesela, kalenderlikte, samimiyette en çok, denizin hallerini görmede, bulmada, adını koymada...

Ancak yarıştan gönüllüce çekiliyor ve bu çok yakışıyor ona.

Sait Faik'den daha hızlı atmosfer çiziyor Eoğlu. Sait Faik'e oranla daha yüklü bir dili var. Toplumun marjinallerini hikayeye taşıyarak ondan daha cesur davranmış. Ve belki de en önemlisi yazma yeteneğini ve birikimini daha çok şiir için kullanmış Eoğlu.

"Her hikayecinin hikayeleri kendine benzer." denilse de hikayeleri en çok kendine benzeyenler sınıfındadır Eoğlu. Bazen kendisi kahraman olmuş girmiş hikayeye, bazen kendi vasıflarını paylaşmış kahramanlarına, kah uzaktan kah yakından takip etmiş hallerini. Yazdıkları arasından otoportresini çıkaracağımız satırlar bulmak mümkün. 'Enayilik' hikayesinde Kazım'ı şöyle tarif ediyor mesela: Dosta, içkiye, karışıklığa, musikiye, hürliğe düşkün; yarınını yaşamaya elinde fermansı olmayan; cömert, kendince şatafatsız bir çocuktur.' Bu tarif kendi eşkaline uyuyor. "Çocuk" deyişi kendisini nasıl gördüğünü anlamak için yeterli bir ipucu aslında. Hayatın profesyonelleri karşısındaki acemiliğini sığdıyor bu tanıma. Portresinin detaylarını da sanki buluyoruz hikayelerindeki başka bazı ifadelerde: 'Kalabalığımda in cin yok' diyor mesela bir yerde. Bir başkasında: 'Ezberlenmiş hayatları yaşamama tiryakisi', bir diğerinde: 'Dilimin altında bakla çuvalı'.

Eoğlu ders vermiyor öykülerinde, yol göstermiyor, öğüt yüklemiyor anlattıkları-na. Kalemimi büyük davasına adanmış bir

edebiyatçı değil o. Portreler çiziyor, insanlık hallerini resmediyor. Söylemek istediklerini aklının bir köşesinde tutarak başlamıyor anlatmaya. Kahramanlarını kendince yanlıştan doğruya geçirerek dolaylı da olsa mesaj vermeye de çalışmıyor. Kahramanları zevklerine düşkün, gariban, cahil, kimsesiz, işsiz, evsiz, yoksul... Başlarında pek çok sıkıntı var. Hikaye boyunca da iyi gitmiyor hayatları.

'Cahil Hasan' öyküsünde ürkütücü bir cahillik içinde Hasan. Cahil, aynı zamanda bahtsız. Karısı evliliğinin 17. gününde babalığı ile kaçıp kayıplara karışıyor. "Bahtsızlık da bu kadar olur!" diyor okuyucu öykünün sonunda.

'Kupa Kızı'nda deniz kötü, balıkçılar parasız, işsiz... İnadına kumara veriyorlar kendilerini.

Muharrem ise içlerinde en kötüsü. Annesinin kefen parasına varıncaya kadar her şeyini kaybediyor o akşam kumarda. En sonunda 8 aylık hamile olan karısını koyuyor masaya en yakın arkadaşlarını karşı. Ve kaybediyor.

'Sevdalı Bekir', Anadoludan gelip İstanbul'a yerleşen, tutunmaya, zengin olmaya, topluma karışmaya hırslanan biri. Ancak henüz daha işin başındayken vurgun yiyor, büyük şehir'in çözemediği, anlayamadığı dünyasının düzeninde. Ve göremediği sınırları aştığını, hızlı yol aldığını kabul edip yüz geri dönüyor memleketine.

Başlıyor ve bitiyor 'İstanbul'daki bütün hikayeler. Sanki tamamı bir hikaye yazdıklarının. Aynı mahallenin farklı halleri, aynı kişilerin farklı zamanlardaki halleri anlatılıyor bu uzun öykü içinde. Kısacası; **Yekpare, taştan oyulmuş bir sandık Metin Eoğlu'nun hikayelerinin toplandığı kitap.** Eklemler, harçla tutturmalar, farklı malzemeleri buluşturmalar yok. Ressamlığını da alarak yaparak diyebiliriz ki: Eoğlu'nun

hikayelerinin tamamı bir tablo. Her bir hikayede tablonun bir başka köşesini resmetmiş, bir başka rengini çeşitlendirmiş ressam/öykücü Eloğlu.

Turgay Anar bulup çıkarmış boğaz'ın derin sularından. Aslında 'şok haber' ya da 'son dakika haberi' edebiyat alemi için. Ey ahali ! Ressamlığını bildiğimiz, şiirlerinden tanıdığımız **Metin Eloğlu**, aslında sıkı bir hikaye yazarı imiş aynı zamanda. Duyduk duymadık demeyin! 📖

İSMAİL SERT

MARIO NEDEN VURULDU?

İbrahim Yarış

Bir Nokta Kitaplığı-İstanbul Yayınları

İlk bakışta "Mario Neden Vuruldu?" cümlesiyle karşılaştığımda yapıtın içeriğine dönük birtakım tahminlerde bulundum. Ancak metinleri okumaya başladığımda tahminimin hiç de doğru olmadığını gördüm. Her ne kadar yapıtta, kitaba adını veren metin tarzında günceli yansıtan başka metinler yer alsa da bence bu kitabın esas değerini ilk kısımda yer alan hikâyeler belirliyor.

"Mario Neden Vuruldu?" adlı hikâyeyi iki kısma ayırarak değerlendirmenin daha doğru olduğunu düşünüyorum. Bu çerçevede eserin iki düzlemde/kategoride yer aldığını söyleyebiliriz. "Kurt, Deney, Kirazlı'da Baca Tütmüyor, Trenle Gelen Gazeteci. Artık Slow Parçalar Yapmayacağım, Elma, Dört Mevsim, Erguvan Teyze, Yağmurlar Dinecek Zeliha ve Akide Şekeri" bir tarafta "Abartılı Bir Espri Yaptı Sandım, Perdah, Mario Neden Vuruldu?, Nico'nun Bilmedikleri,

Terane Aynı, Günler Gelip Geçmekteler ve Oğün'ü Beklerken"i diğer tarafta değerlendirmek daha doğru. Eserde yer alan ilk kısım metinler, güncel olanı içermekle birlikte daha çok gelenekle yoğrulmuş insani değerleri yansıması bakımından daha öncelikli konulara odaklanmış. İkinci kısım metinlerde ise güncelin, hikâye imkânları içerisinde yeniden kurgulanarak ele alındığını görmekteyiz.

Eserin ilk metni olan "Kurt"ta, kendi doğal yaşamından koparılan bir canlının yaşadığı bunalıma dikkatler çekilmek istenmiş. Kurt yavrusunun doğadan koparılıp bir yere hapsedilmesini konu edinen metin, "Ya benliğini inkâr etmek ya da önüne konan yaşamı kabul etmek..." fikri etrafında kurdun intiharını anlatıyor. Toplumların ve insanların yaşadığı sosyolojik bir gerçekliğin böylesine etkileyici bir dille ve örnek bir olayla anlatılması hikâyenin zihinde kalıcılığını ve etkisini artırıyor. "Deney"de ise kalabalıklardan kaçıp yalnızlığa sığınan bir muhasebecinin yaşadığı sorunlar dile getirilmiş. Yaşadığı topluma ve ailesine yabancılaşmış bir entelektüelin yalnız kalma sendromunu anlatan bu metin, kimi zaman hepimizin

her şeyi bırakıp gitme isteğinin nelerle sonuçlanabileceğini anlatması bakımından oldukça başarılı. "Kirazlı'da Baca Tütmüyor" hikâyesi, anılarla dolu küçük yerleşim birimlerinin terk edilmesi sonucu geride bıraktığı tatlı hatıralara bir göndermede bulunuyor. Geçmişin gizemli dünyasında bütün heybetiyle duran geçmiş zaman insanların taşra yaşantıları bütün güzelliğiyle okurun zihninde neredeyse eti kemiğe bürünerek canlandı canlanacak gerçekliğinde ele alınmış.

İbrahim Yarış'ın hikâyelerinin iki farklı düzlemde/kategoride ele alınabileceğini başta belirtmiştik. İlk kategoride yer alan metinlerden bir kısmını yukarıda zikrettik. İ. Yarış, diğer metinlerinde de ince

bir duyarlılığın izinde, tarihi ve kültürel atmosferin gölgesinde okuyucuyu tatlı yolculuklara çıkardığını görmekteyiz.

İkinci kategoride ele alınması gereken metinlerin güncelin etkisi altında kaldığını ve bunun bilinçli bir tercihle yapıldığını söyleyebiliriz. Özellikle “Mario Neden Vuruldu?”, son yıllarda farklı dinî ve etnik gruplara mensup vatandaşlarımıza karşı yapılan saldırıları hatırlatması açısından dikkate değer ve ilgiyle okunan bir hikâye. “Abartılı Bir Espri Yaptı Sandım”da parkta konuşan bir çiftten, kız olanının terör örgütü üyesi olarak kurşunlara hedef olması, film seti karesinden bir kesit sunulur gibi okuyucunun zihnine saplanıveriyor. İronik bir anlatımla ele alınan konu, diğer gencin ilginç açıklaması ile son buluyor: *Ben o kızla tanışmadan bir saat önce olayın geçtiği parkta tanıştım. Kendisiyle daha önceden tanışmıyordum. Çok şaşırdım. Bir saat boyunca sinema üzerine konuştuk. Ben milliyetçi bir insanımı. Bu kızın örgüt üyesi olduğuna inanamadım. Öldürülmeden kısa süre önce bana, ‘Hayat ne güzel ancak bize haram’ dedi. Ne demek istediğini pek anlayamadım. O an yerde yatıyoruz, diye abartılı bir espri yaptı sandım.*

Bir cümleden, hikâye inşa etmeyi başaran İ. Yarış, kimi zaman klişe yaklaşımları alaya alıyor, kimi zaman da bu klişe yaklaşımların yaşamımıza yön vermede ne kadar da etkili olduklarını gözler önüne seriyor. Güncele dair metin ortaya koymanın hele hele hikâye yazmanın zorlukları ortadayken bunları okuyucuyu sıkmadan ve eleştirel bir gözle anlatmak zor olsa gerek. Geleneksel yaşamımızı yansıtan olaylarla günceli yansıtan olayların bir arada buluşturulması, okuyucuyu rahatsız etmeden aynı eser içinde yer verilmesi İ. Yarış’ın başarısını gösteriyor. Bir çırpıda okunan ancak okunduktan sonra da kendini düşündüren, anlamın metnin bitiminde de devam etmesini sağlayan bu hikâyeler, dikkatli bir gözlemin ürünü olduğu hissini uyandırıyor.

İ.Yarış’ın bu hikâyelerini iyi ki okuyuşum diyorum. Bundan sonraki hikâyelerini de merakla bekleyeceğim. 📖

BİRİMİZ ÖLENE KADAR

Aliye Akan

Bir Nokta Kitaplığı-İstanbul Yayınları

Olaya dayalı anlatılar, durum ve ana dayalı anlatılara evrilmekte her geçen gün. Yaşadığımız yüzyıl, her ne kadar hızlı ve telaşlı bir yaşamın kucağında ömrümüzü törpülese de artık olaylardan çok o olayların bizde bıraktığı izlenimler, duyumsamalar, hissedişler ve algılar daha bir belirleyici olma özelliğini korumakta. Takip etmekte zorlandığımız, algılamakta geciktığımız, anlamaktan yorgun düştüğümüz zamanların içinde imgelere o kadar çok ihtiyaç duyuyoruz ki artık “an”ın belirleyiciliği daha da ön plana çıkıyor. Büyük ve hızlı yaşıyoruz ancak küçük ve yavaş hissediyoruz. Hissettiklerimizi çoğaltmak istiyoruz hiç bitmesin, devam etsin diye. Zamanı ve yaşamı, paranteze alarak sözü çoğaltmak, söyleyeceklerimizi uzun uzun anlatmak istiyoruz “an”ın eşliğinde. Olaylar yerini imgelelere terk ediyor daha çok hissedelim diye. Zaman aradan çıkıyor, an belirliyor artık olaydan olguya geçişi. Kelimeler daha etkili kılınıyor anlatımın gücüne güç katmak için.

82 doğumlu yazar Aliye Akan’ın “Birimiz Ölene Kadar” adlı hikâye kitabının bende uyandırdığı izlenimlerle başlamak istedim yazıma. Her ne kadar kitapta yer alan metinlere hikâye dense de ben bu kaleme alınan yazılara anlatı deme taraftarıyım. A. Akan, anlatmış ya da en azından anlatmayı denemiş kitapta yer alan bu metinlerle. Sonda yer alması gereken yargımı ta başta söylemek isterim ki bu anlatıları daha rahat değerlendirebileyim diye düşünüyorum: Kitapta yer alan anlatıların kimi çok başarılı olmakla birlikte bir kısmı diğer anlatılara nazaran daha zayıf kalıyor. Elbette bütün metinler başarılı olacak diye bir kayıt yok. Ancak çok başarılı anlatıların yer aldığı elimizdeki kitapta, aceleye getirildiği izlenimi uyandıran metinlerin varlığı da bir gerçek. Üzerinde biraz daha durulsa çok başarılı metinlerle karşı karşıya kalacağımı hissettim açıklası.

Akan, kelimeleri oldukça başarılı kullanmış, onlarla zaman zaman oynayarak. Kitapta yer alan ilk anlatı “İkinci Aralığı” oldukça iyi kurgulanmış bir metin. Bir durumu, bir olguyu ve bir anı anlatmadaki başarısı, kelimelerle oynaması metni zevkle okunur kılıyor. Dünyaya bakan kırık bakışların aralığından çeşitli ve bir o kadar da renkli görüntüler yalamaya çalışmış yaşama dair. Yakalamış da. İstanbul’un çeşitli semtlerindeki yaşanan “an”a dair yakaladığı sinematoğrafik görüntüler, okuyucunun zihninin zikzaklar çizmesini sağlıyor. Kuşbakışı yakalanan bu görüntüler, “an”ın somutlaştırılması ve paranteze alınmasıyla başka başka hayatlara dikkatleri çekiyor. İkinci metin “Kuş Denklemi”nin bir bölümünde anlatıya ara verilerek okuyucuya seslenilmiş. “Sayın okur...”

şeklinde devam eden bu türden bir denemede başarılı olunmuş diyebilirim. Ancak hem bu metin hem de diğer “Söylen(emey)en”, “Bir Hayal Bin Kaygı” ve “Karihaniye’de Beklenen” adlı metinlerde şiirsel bir anlatıma has imkânlarla bir kurgu yakalanılmaya çalışılmışsa da bu durum devam ettirilememiş. Yakalanan atmosferin ve kurgunun tam zevki çıkarılmadan metin elden kayıp gidiyor. Aynı sözcüklerin tekrarlanması ile hikâye formuna has cümleler kimi zaman ‘ilginç söyleyişler yakalayacağım’ endişesine kurban edilmiş. Metnin dokusuna doğal uyum sağlayan bu türden cümleler, söyleyişte yakalanmaya çalışılan vurucu ve etkili olma hevesinin altında ezilip kalmış. Bu metinlerde, kelimelerle oynayarak çok değişik ve renkli kurgular yakalanmaya çalışılmışsa da olması gerektiğinden fazla kelimelerle oynamanın sıkıcı ve bıktırıcı atmosferi okuyucuyu hemen teslim alıveriyor. Bu da metinlerin zevkle ve heyecanla okunabilirliğini azaltıyor.

“Kaçak Uykusu”, “Yedinci Gün”, “Kandil Çiçekleri” Akan’ın diğer metinlerine göre daha zayıf kalıyor. Bu metinlerde akışın tam sağlanamadığını, anlatımın zaman zaman kesintiye uğradığını görmekteyiz. Akan’ın metinleri kelime kadrosu bakımından oldukça zengin. Ancak bu kelimeler metnin içinde eriyip yok olmuyor. Anlatı içerisinde bu kelimeler eritilmiş olsa ve metnin içerisinde yeni anlamlar yüklense okuyucunun da muhayyilesi metne dâhil olacak ve yeni anlamların üretilmesi sağlanmış olacak. A. Akan, metinlerine bir türlü okuyucuyu ortak edemiyor. Okuyucunun metne eklemelenmesine, metinle beraber düşünmesine izin vermiyor âdeti. Bu durum metinlerin kendi içine/üstüne kapanmasına neden oluyor. Dışarıya/okuyucuya açılı-

mı olmayan, okuyucunun metni alımlamasına izin vermeyen bu anlatım, metnin kendi üstüne kilit vurmasına neden oluyor ki bu da metne yeni anlamların yüklenmesini engelliyor. “Kaçak Uykusu”dan bu söylediklerimize bir örnek: *Zamanın dışına çıkmak, geceyi ve gündüzü aynı renk saydam bir düzleme dönüştürmek, beklentilerin, tutkuların, duaların ve umutların mahpusluğundan kurtularak başka bir varlık katmanına geçmek ve tüm bunları da mistik bir esrime olarak değil, somut bir olgu olarak yaşamak, keli-*

melerin, anlamların, uğraşların ve kavgaların azap verici kargaşa ortamında kışı kırarak kaçtırmak, belki uykudan da öte ve güzel bir konfor olacaktı ya, olmuyordu işte...

Bu ve buna benzer cümleler yukarıda ismini andığım birkaç metinde mevcut. “Birimiz Ölene Kadar”da bu metinlerin dışında şiir türünde yazdıkları ile hikâye estetiği ve kurgu bakımından da yetkin metinlere de imza atmış A. Akan. Özellikle “Bırakma Tut!”, “Gördüm O’nu ve Nedâmet” isimli metinler

oldukça başarılı kaleme alınmış. Bu metinler şiir türünün örnekleri olarak kitabın en dikkate değer metinleri. Akan, sanki şiirde daha başarılı metinler ortaya koyuyor. Ya da şöyle söyleyelim, şiir ile anlatıyı birleştirdiği noktalarda daha zevkle okunabilir metinler ürettiğini söyleyebiliriz. “Ziyaretçi”de karısını ve küçük yaştaki evlatlarını terk eden bir babanın hastanede on beş yıl sonra çocuğu tarafından ziyaret edilmesini anlatıyor. Metnin kurgusu içerisinde siz de okuyucu olarak hikâyesinin atmosferinden etkileniyorsunuz. Çok iyi bir gözleme dayalı zihnin ürünü olan “Ziyaretçi”de, detayların yakalanması, insan ilişkilerindeki derin yapının çözümlemesi bakımından yaşamın içerisinde nadiren de olsa karşılaşılabilecek bir olay ustalıkla anlatılmış. “Cemre ‘Düş’tü”de, bir an, bir bakış, bir tarih ve herhangi bir nesnenin zihinde uyandırdığı

izlenimler kelimelerin etki gücü de artırılarak aşığı çıkıyor. Sanki bu metinde izlenimlerden ziyade kelimelere hayat vermek, kelimelerle yaşadığımız, hissini/sezgisini uyandırmak daha bir önem kazanmış. A. Akan’ın başarısı bence burada gizli, yani kelimelere olan hakimiyeti, onlarla kurduğu ilişki yazdığı metinlerin ana mihverini oluşturuyor.

Aliye Akan, genç hikâyeci kimliğiyle oldukça başarılı metinlere imza atmış. İnsan psikolojisine dayalı gözlemleri, kelimelere olan hakimiyeti, yaşamın bütün renklerini yansıtmadaki başarısı, anlatmaya olan bağlılığı onu okunur kılıyor. İlk kez okuduğum bu hikâyeci için, hem siz değerli okurlara hem de kendime takip edilmesi gerekir, notunu düşmeden edemeyeceğim. ☺

TURGUT BAĞRIAÇIK

HECE YAYINLARI

• HECE Dergisi •

Türk Öykücülüğü Özel Sayısı [624 sayfa]
(Eklerle 2. baskı)

• ö y k ü k i t a p l a r ı •

Gülsefeli Yemeni	-	HÜSEYİN SU
Aşkın Hâlleri	-	HÜSEYİN SU
Ana Üşümesi	-	HÜSEYİN SU
Afife Ablanın Incileri	-	RAMAZAN DİKMEN
Muhayyer (Bütün Öyküler)	-	RAMAZAN DİKMEN
Küller ve Uçurumlar	-	NECİP TOSUN
Düzlüçüncü Peron	-	NECİP TOSUN
Pencere	-	CEMAL ŞAKAR
Dervişin Mülkleri	-	MÜNİRE DANIŞ
Gece Dansları	-	YUNUS DEVELİ
Tutkulu Bir Oyalanma	-	DİLEK ASLANER
Saklı Yara	-	KÖKSAL ALVER
Hep Aynı Hikâye	-	ÖMER FARUK DÖNMEZ
K'sız S'siz Aşkın Hikâyesi	-	MUSTAFA MESTÜR
Hacıyatmaz	-	M. İNAN KARATEPE

• ö y k ü ü z e r i n e •

Öykümüzün Hikâyesi	-	[inceleme] HÜSEYİN SU
Öykü İzleri	-	[eleştiri] ÖMER LEKESİZ
Hayat ve Öykü	-	[inceleme] NECİP TOSUN
Cahit Sıtkı Tarancı'nın		
Hikayeleri Üzerine...	-	[inceleme] ŞABAN SAĞLIK
Öykü Yazmak	-	[inceleme] NECATİ MERT
Adalı Sinağrit (Sait Faik)	-	[inceleme] NECATİ MERT

